

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Historie
Studijní program: Historická studia
Studijní obor Kulturněhistorická a muzeologická studia
(kombinace):

Reflexe výstavy českých Němců v Liberci 1906 v českém tisku

**Reflexion of the exhibition of Bohemian Germans in Liberec
1906 in Czech press**

Bakalářská práce: 002-FP-KHI-2008

Autor:
Zuzana Čermáková

Podpis:

Adresa:
Stránského 1765/46
412 01 Litoměřice

Vedoucí práce: PhDr. Miloslava Melanová

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
137	-	1	-	-	1 CD

V Liberci dne: 6. 8. 2009

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 6. 8. 2009

Zuzana Čermáková

Chtěla bych poděkovat obětavým pracovníkům z Oddělení časopisů Knihovny Národního muzea, neboť bez jejich vstřícnosti by tato práce nikdy nemohla vzniknout.

OBSAH

Úvod.....	1
Rozbor pramenů a literatury	2
Charakteristika města a výstavy českých Němců v Liberci v roce 1906.....	4
Liberec v roce 1906	4
Výstava českých Němců v Liberci 1906	9
Reflexe výstavy českých Němců v Liberci v českém tisku.....	22
Národní Listy	23
Národní Politika.....	52
Hlas Národa	74
Venkov	87
Čas	96
Právo Lidu.....	106
Humoristické Listy aneb Archiv českého rozmaru a vtipu.....	117
Jizeran	125
Závěr	132
Seznam použitých pramenů a literatury.....	134
Seznam příloh na CD	137

Anotace

Práce pojednává o pohledu vybraných soudobých českých periodik na výstavu českých Němců pořádanou v Liberci 1906. Obecná úvodní část obsahuje popis města Liberce a tam pořádané výstavy a také stručné uvedení do problematiky soužití Čechů a Němců na počátku 20. století. Stěžejní část je věnována reflexi výstavy českých Němců v Liberci v konkrétních českých novinách a časopisech. Práce obsahuje rozbor použitých pramenů a literatury.

Klíčová slova: výstava českých Němců, Liberec, národnostní otázka, noviny, časopisy, Národní Listy, Národní Politika, Hlas Národa, Právo Lidu, Čas, Venkov, Humoristické Listy, Jizeran

Annotation

My dissertation deal with chosen contemporary Czech newspaper and magazines and their view of exhibition of bohemian Germans that took a place in Liberec 1906. General introduction contains description of Liberec, description of the exhibition and also brief introductory to problems of coexistence Czechs with Germans at the beginning of the twentieth century. The main part is devoted to reflexion of the exhibition of bohemian Germans in Liberec in concrete Czech newspaper and magazines. The dissertation contains analyse of used origins and literature.

Keywords: exhibition of bohemian Germans, Liberec, task of nationalities, newspaper, magazines, Národní Listy, Národní Politika, Hlas Národa, Právo Lidu, Čas, Venkov, Humoristické Listy, Jizeran

Die Annotation

Die Arbeit verhandelt um die Anschauung die auserlesene zeitgenössigen tschechischen Periodiken an die deutschböhmisches Ausstellung, welche ist in Reichenberg im Jahre 1906 veranstaltet. Die Allgemeine Einführung Teil enthalte die Beschreibung der Stadt Reichenberg und dort veranstaltende Ausstellung und auch kurze Einführung in die Problematik das Zusammenleben der Tschechen und Deutschen am Anfang des 20. Jahrhundert. Der Hauptteil ist widmet die Reflexion der deutschböhmisches Ausstellung in Reichenberg in die konkreten tschechischen Zeitungen und Zeitschriften. Die Arbeit enthalte die Analyse die Quellen und Literatur.

Die Schlüsselwörter: Die deutschböhmisches Ausstellung, Reichenberg, Nationalitäten Frage, die Zeitungen, die Zeitschriften, Národní Listy, Národní Politika, Hlas Národa, Právo Lidu, Čas, Venkov, Humoristické listy, Jizeran.

Úvod

Na počátku 20. století, kdy soužití Čechů a Němců v Království českém eskalovalo ve vyhrocený národnostní konflikt, se čeští Němci rozhodli uspořádat v Liberci výstavu, kterou chtěli dokázat svou hospodářskou a kulturní vyspělost a podepřít tak své politické požadavky. Vzhledem k tomu, že v této době byl jediným médiem s možností ovlivnit širokou veřejnost tisk, bylo zajímavé sledovat, jak bude ten český reflektovat nacionálně vyhraněnou libereckou výstavu.

Cílem práce, kterou vám předkládám, bylo analyzovat informace týkající se výstavy českých Němců v Liberci 1906 v osmi vybraných soudobých českých novinách a časopisech a následně tyto informace porovnat a zhodnotit. Noviny a časopisy byly vybrány tak, aby postihly co nejširší názorové spektrum různých vrstev tehdejší české společnosti. Komparace jednotlivých reflexí příprav výstavy, jejího průběhu, návštěvy panovníka a ostatních návštěv by nám měla umožnit porovnat náhledy různých vrstev společnosti na výstavu, se kterou čeští Němci spojovali své politické ambice. Následné shrnutí by mělo podat obraz, jaký si o výstavě utvořila tehdejší česká společnost – čeho si na ní všímala nejvíce a co naopak minula bez povšimnutí.

Doufám, že tato práce bude nejen sondou do soudobých českých noviny a časopisů, ale přinese též informace o některých aspektech česko-německého soužití a pomůže nám proniknout do způsobu vnímání tehdejší společnosti.

ROZBOR PRAMENŮ A LITERATURY

Jak vyplývá již z názvu mé bakalářské práce, hlavním pramenem pro mě byla vybraná soudobá česká periodika. Výběr byl nutný vzhledem k rozsahu mé práce – nebylo by v mých silách, abych pokryla celou soudobou českou produkci novin. Navíc si myslím, že to ani není nutné, neboť stejně jako dnes, i v roce 1906 vycházely noviny a časopisy s obdobným zaměřením. Stačí vybrat jednoho zástupce a člověk si udělá představu i o těch ostatních.

Celkem bylo vybráno osm českých periodik, která v roce 1906 vycházela. Jedná se o přední listy tehdy existujících politických stran. Neboť v době, kdy neexistovala televize ani rozhlas, byl tisk prakticky jediným možným médiem, jehož prostřednictvím se dala oslovit širší veřejnost. Proto každá politická strana vydávala své noviny, ve kterých prezentovala svůj program, informovala o dění ve straně i ve společnosti a vyjadřovala se k tehdy aktuálním otázkám. V českém království existovalo na počátku 20. století celkem pět významnějších politických stran, z nichž každá vydávala alespoň jednu novinu.

Především to byli mladočeši a jejich deník *Národní Listy*¹, který měl i své odpolední vydání. Dále pak staročeši ustupující po zamítnutí punktačních dohod v roce 1890 stále více do pozadí. Jejich hlavním listem byl deník *Hlas Národa* a jeho večerní vydání s názvem *Večerní List Hlasu Národa*. Obdobné názory však později prosazovala i *Národní Politika*, která rovněž vycházela denně. I tyto noviny jsem zařadila do svého výběru. Zajímavé byly především tím, že, řečeno dnešní terminologií, se pohybovaly na hranici mezi seriózním listem a bulvárem. Ze sociálně demokratických novin jsem vybrala *Právo Lidu*. Zajímalo mě, jak se bude lišit vnímání liberecké výstavy u novin zastupujících především dělnickou vrstvu společnosti od pohledu novin, které zastupovaly měšťanskou vrstvu.

Odlisný pohled na výstavu českých Němců jsem očekávala rovněž u časopis *Čas*, který v roce 1906 zastával stanoviska Masarykových realistů. Masarykovo chápání vlastenectví se projevilo i v článcích o výstavě českých Němců v Liberci, ve kterých se

¹ Psaní názvů ponechávám v původním znění.

jejich pisatelé snažili předložit čtenáři především fakta nepřibarvovaná nacionálním podtextem.

Své noviny začala na konci března 1906 vydávat i strana agrární. Od jejího především hospodářsky zaměřeného Venkova jsem si slibovala nějaké podrobnější komentáře a hodnocení zemědělské expozice liberecké výstavy.

Aby pohled na výstavu českých Němců v Liberci byl pestřejší, byly do výběru zahrnuty ještě Humoristické Listy a Jizeran. Humoristické Listy proto, že v době, kdy na české i německé straně hořely nacionální vášně, bylo velmi zajímavé zjistit, jakým způsobem liberecká výstava promítne do oblasti karikatury, rozmaru a vtipu. Mladoboleslavské noviny Jizeran byly vybrány z toho důvodu, že v roce 1906 to byly Liberci nejbližší české noviny. V Liberci samotném totiž začaly české noviny pravidelně vycházet až o rok později.

Období, ve kterém jsem vybraná česká periodika procházela a hledala v nich články, které se týkaly výstavy českých Němců v Liberci, jsem přizpůsobila době jejího konání. Výstava byla zahájena 17. května 1906 a skončila téhož roku 30. září. Toto období jsem rozšířila na březen-říjen 1906, neboť bylo možné, že i česká periodika otisknou na svých stránkách zmínky o výstavě ještě před jejím zahájením. V měsíci říjnu jsem pak očekávala vyjádření ke konci výstavy, především pak její hodnocení.

Má práce by se neobešla bez vědomostí získaných z literatury, jež k tématu vyšla. Pro pojednání o liberecké výstavě pro mě byla zásadní práce Liberecká výstava 1906 od Miloslavy Melanové. Využila jsem však i práci Tomáše Okurky Všeobecná německá výstava v Ústí nad Labem 1903, ve které porovnává výstavu českých Němců v Ústí nad Labem právě s výstavou libereckou.

Pro stručné přiblížení města Liberce, jeho poměrů a tam žijící české menšiny jsem získala informace opět především z prací Miloslavy Melanové. Jednalo se o kratší studie otištěné ve sbornících Fontes Nissae, Documenta Pragensia a ve sborníku příspěvků z libereckého semináře z roku 1996 Česko-slovenské – Slovensko-české vztahy. K doplnění těchto informací jsem sáhla po Knize o Liberci.

Zásadní pro pohled na výstavnictví v Rakousku a v českých zemích v průběhu devatenáctého a na počátku dvacátého století pro mě byla práce Jaroslava Havrdy a Milana Hlavačky Světové výstavy. Kromě příspěvku k dějinám výstavnictví v habsburské monarchii a českých zemích obsahuje kniha ještě pojednání o fenoménu světových výstav a následně stručně rozebírá konkrétní světové výstavy počínaje Londýnem 1851 a konče Hannoverem 2000.

Ostatní tituly uvedené v seznamu literatury sloužily buď k doplnění dílčích informací, nebo naopak k získání celkového pohledu na určitou mnou zkoumanou oblast. Ve většině se jednalo o obecnou charakteristiku periodik.

CHARAKTERISTIKA MĚSTA A VÝSTAVY ČESKÝCH NĚMCŮ V LIBERCI V ROCE 1906

Liberec v roce 1906

Již od konce 19. století byl Liberec kypícím a poměrně prudce se rozvíjícím průmyslovým centrem se stále se zvyšujícím počtem obyvatel. Sídila v něm jedna z nejvlivnějších obchodních komor v monarchii a hospodářsky prosperoval. Většinou svých obyvatel byl považován za německé město a aspiroval stát se hlavním městem všech Němců z Čech. Tedy stát se konkurentem a nástupcem Prahy, kde počet německých obyvatel postupně klesal, ale která přesto byla mnoha českými Němci považována za jejich hlavní město.

Za své postavení vděčil Liberec především textilnímu průmyslu, který měl na severu Čech dlouholetou tradici. Byly to především Liebiegovy závody, které získaly Liberci proslulost nejen v rámci Rakouska. Známa však byla i továrna na výrobu kobereců Ginzkey. Liberec si proto právem zasloužil přirovnání k dravému anglickému Manchesteru, městu, které bylo rovněž pověstné svou textilní výrobou. Označení „českoněmecký Manchester“, nebo ještě lépe „rakouský Manchester“ využil ve svém popisu Liberce na počátku 20. století gymnaziální profesor Franz Hübler.²

Svou pozici Liberec posílil v roce 1850, kdy byl jmenován městem se samostatným statutem. Stal se tak druhým po Praze a za trvání monarchie i posledním městem

² Článek vznikl u příležitosti výstavy pořádané v Liberci v roce 1906 a byl otištěn v časopise Deutsche Arbeit – viz. MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996.

v Čechách, které nebylo podřízeno státem jmenovanému hejtmanovi ani bývalým úřadům patrimoniální správy.³

Dalším významným momentem bylo přivedení železnice do Liberce v roce 1859. Liberec získal nejen lepší a rychlejší spojení s Prahou, ale též se Žitavou a Zhořelcem, saskými centry, s nimiž měla severočeská metropole živé styky již od středověku, a to především díky již zmiňované textilní výrobě.

Od poloviny 19. století lze rovněž vysledovat poměrně prudký nárůst počtu obyvatel – z původních 15 000 vzrostl počet obyvatel na 34 000 v roce 1900.⁴ Nutno však podotknout, že v českých zemích byla v té době i mnohem dravěji se rozvíjející města. Jednalo se především o regiony spojené s hornictvím a strojírenstvím. Do výše zmíněné statistiky byla započítána i česká menšina, která v roce 1900 tvořila 7,3% všech obyvatel.⁵ Tento údaj je však nutné brát s rezervou, neboť, jak již bylo v odborné literatuře nespočetněkrát konstatováno, při sčítání lidu v monarchii se národnost neurčovala podle řeči mateřské, ale podle řeči obcovací. Skutečný počet Čechů žijících v Liberci byl tedy pravděpodobně vyšší.⁶

Liberec na počátku 20. století ale zdaleka nebyl jen městem punčochářů či soukeníků, jak v některých svých článcích nazýval toto severočeské město český tisk. Své místo zde mělo i strojírenství, automobilka Christian Linser⁷, rozvíjela se tu výroba pian, firma Koch a Korselt⁸, a v nedalekých Vratislavicích i pivovarnictví. Od 2. poloviny 19. století měl Liberec svou plynárnu a v roce 1897 zřídil norimberský podnik EAG v dnešní Tatranské ulici elektrárnu.⁹

Spolu s průmyslem a obchodem se v Liberci rozvíjelo i školství, a to dokonce tak dalece, že si Liberec získal přívlastek „město škol“.¹⁰ Během druhé poloviny 19. století

³ OKURKA, T. *Všeobecná německá výstava v Ústí nad Labem 1903*. Ústí nad Labem: 2005. s. 87-88.

⁴ MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996. s. 16-17.

⁵ MELANOVÁ, M. Česká menšina v Liberci před první světovou válkou. In: *Fontes Nissae: Regionální historický sborník = Prameny Nisy*. Liberec: I/2000. s. 94.

⁶ Vice viz MELANOVÁ, M. Česká menšina v Liberci před první světovou válkou. In: *Fontes Nissae: Regionální historický sborník = Prameny Nisy*. Liberec: I/2000. s. 93-122.

⁷ KARPAŠ, Roman et al. *Kniha o Liberci*. Liberec: Dialog, 1996. s. 247-248.

⁸ KARPAŠ, Roman et al. *Kniha o Liberci*. Liberec: Dialog, 1996. s. 147.

⁹ KARPAŠ, Roman et al. *Kniha o Liberci*. Liberec: Dialog, 1996. s. 150, 152.

¹⁰ MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996. s. 14.

byla v Liberci vybudována celá řada obecných i specializovaných škol, z nichž pro textilní průmysl měla bezpochyby největší význam odborná škola tkalcovská zřízená v roce 1852. Vznikl zde i učitelský ústav pro vzdělávání německých učitelů ze severních Čech a rozvíjela se městská knihovna. Úspěch zaznamenalo i menšinové české školství. V roce 1885 se podařilo v Horním Růžodole zřídit veřejnou obecnou školu.¹¹

S rozvojem vzdělání docházelo i k rozkvětu kulturního a spolkového života. Na počátku 80. let 19. století začala výstavba nové budovy Městského divadla v neorenesančním stylu. Nové divadlo, dnes nese jméno Šaldovo divadlo, bylo postaveno v prostoru bývalého Soukenického divadla, které vyhořelo v roce 1879.¹² Již v roce 1873 založil Živnostenský spolek v Liberci Severočeské průmyslové muzeum, které se stalo centrem spolupráce se severočeskými odbornými uměleckými školami. Krom Živnostenského spolku měl v Liberci své místo též spolek turistický. Svůj spolek měli i příznivci automobilismu. Velmi významná byla pobočka Německého tělovýchovného spolku (Turnverein) a Německého školského spolku (Deutscher Schulverein).

Určující tendencí pro další vývoj a profilaci města se stal vstup nacionalů na libereckou radnici v roce 1885.¹³ Jak jsem již zmínila aspiroval Liberec na to být hlavním městem Němců žijících v Čechách a nahradit tak Prahu, kde sice v té době žilo početné německé obyvatelstvo, ale která se stále zřetelněji stávala městem českým. Liberečtí představitelé podporovali nejrůznější akce, které by mohly sloužit ke sjednocení německých politických proudů. Prvořadou mezi těmito akcemi se stala právě výstava v roce 1906.

S vysokými aspiracemi Liberce a později i s připravovanou výstavou se pojila i nová architektonická výstavba. Od roku 1893 mělo město novou budovu radnice postavenou v neorenesančním stylu. Následně v sousedství vyrostla výstavná budova poštovního úřadu, kavárna Pošta či palác pojišťovny Concordia (dnes budova Okresního úřadu). V roce 1905 byl v prostoru Gutenbergovy ulice zprovozněn hotel Zlatý Lev, jenž budil

¹¹ Více viz MELANOVÁ, M. Česká menšina v Liberci před první světovou válkou. In: *Fontes Nissae: Regionální historický sborník = Prameny Nisy*. Liberec: I/2000. s. 93-122.

¹² KARPÁŠ, Roman et al. *Knihy o Liberci*. Liberec: Dialog, 1996. s. 192.

¹³ Více viz MELANOVÁ, M. Zápas o libereckou radnici v roce 1885: Formování německého nacionálního hnutí. In: *Documenta Pragensia XIV. Sborník příspěvků z konference Archivu hlavního města Prahy 1994*. Praha: Scriptorium, 1997. *Mezi liberalismem a totalitou. Komunální politika ve středoevropských zemích 1848-1948*. s. 171-181.

obdiv nejen svou architekturou ve stylu florální secese, nýbrž i velmi moderním vybavením. O rok později byl dokončen další secesní hotel v centru Liberce dnes známý jako hotel Praha. Ráz města určovala i v roce 1904 dokončená přehrada v údolí Harcovského potoka propojená s dalšími vodními díly v Jizerských horách. Právě prostor okolo nově vzniklé přehrady byl, spolu s tehdejší třídou H. Liebiega, dnes Husovou ulicí, pro svou malebnost uznán vhodným pro plánovanou výstavu Němců v Čechách.¹⁴

Finančně náročná výstavba, která se odehrávala především od chvíle, kdy se starostou města stal zástupce nacionálního proudu Carl Schücker, vedla k notnému zadlužení města. Avšak ani finanční obtíže, které ještě vzrostly po skončení výstavy, jež byla ztrátová, nepřestal Liberec na počátku 20. století vystupovat jako ambiciózní a velmi sebevědomé město, a to nejen na poli hospodářském a kulturním, ale též na poli politickém.

Byl to právě Liberec, kde se zrodila nejprve myšlenka zřídit v českých zemích jazykově uzavřená území, a posléze též projekt samostatné provincie Deutschböhmen s Libercem jako hlavním městem.¹⁵ „Rakouský Manchester“ se netajil svými sympatiemi k velkoněmcům a ve stále se stupňujících národnostních třenicích, ke kterým v Čechách docházelo od 2. poloviny 19. století, se směle prohlašoval za čistě německé město. Že tomu tak ve skutečnosti nebylo svědčí výše zmiňovaný údaj o existenci české menšiny a také tabule s německým nápisem umístěná nedaleko vlakového nádraží. „Deutsche kauft nur bei Deutschen“, stálo na ní. V čistě německé oblasti, jak tvrdí deník *Národní Politika*¹⁶, by takovýto nápis přeci nebyl potřeba.

Jak vyplývá i z výše uvedeného nápisu, neměla česká menšina v Liberci zrovna na růžích ustláno. Její život nebyl ovlivňován jen životem a změnami v samotném městě, ale, stejně jako život německé většiny, i klimatem a změnami v Čechách a v celé monarchii. Velmi významnou událostí v rámci celé monarchie byla především volební reforma. Snahy a boje o ni probíhaly už od roku 1905 a aktivizovaly i sociálně slabší

¹⁴ MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996. s. 13-15.

¹⁵ MELANOVÁ, Miloslava. Liberec na cestě k samostatné provincii. In: *Česko-slovenské vztahy – Slovensko-české vztahy. Liberecký seminář 1996, 1997*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 1998.

¹⁶ Liberečtí Němci vypovídají českým živnostníkům opět vyhlazovací boj. *Národní Politika*, 16. 7. 1906, roč. 24., č. 194., s. 3.

vrstvy, aby se zapojily do politického života.¹⁷ Důkazem této aktivizace jsou mj. i články v sociálně demokratickém Právu Lidu z roku 1906.

Co se týče politického vývoje v Čechách, potažmo v samotném Liberci, nebyl české menšině příznivě nakloněn. V Čechách, zejména pak v souvislosti s volební reformou a s výstavou českých Němců v Liberci v roce 1906, probíhaly zostřené nacionální boje, které se rakouským vládám nepodařilo úspěšně vyřešit smířením obou národních kmenů, a to ani poté, co se k důležitosti smíření vyjádřil ve svém listě sám panovník.¹⁸ Neochota k vyrovnání byla, podle mého názoru, především na straně Němců, neboť ti vnímali jakékoliv úspěchy ostatních národů v monarchii jako oslabování svých pozic. Česká menšina se v takovémto městě prostě nehodila. Byla německým vedením města nejen ignorována, ale také politicky diskriminována.

I přes tyto eliminační snahy se v českém prostředí v Liberci a blízkém okolí, stejně jako v prostředí německém, rozvíjel bohatý spolkový život. V popředí toho českého stál lékař Václav Šamánek, mladočeský poslanec zemského sněmu a starosta České besedy, nejvýznamnějšího českého spolku v Liberci. Česká beseda byla jako jediná pro libereckou radnici partnerem k jednání a také určitou autoritou.¹⁹ Od roku 1905 stál v ulici Na rybníčku dům České besedy, který nesl název Národní dům. Právě na něj odkazovaly články v mnou zkoumaných českých novinách z roku 1906 jako na místo, kde se českým návštěvníkům Liberce a liberecké výstavy dostane užitečných informací.

I přesto, že liberecká výstava byla proklamovaná jako podnik českých Němců, měla posloužit jako důkaz o jejich hospodářské a kulturní vyspělosti a pomoci v boji o politická práva, přinesla české menšině přece jen něco dobrého. České spolky dostaly místo ve slavnostním špalířů vítajícím císaře při jeho červnové návštěvě města a výstavy. Císař dokonce česky oslovil Václava Šamánka oděného v čamaře, který zde zastupoval Českou záložnu, jejímž byl ředitelem. Obojí bylo umožněno smířovacími

¹⁷ MELANOVÁ, M. Česká menšina v Liberci před první světovou válkou. In: *Fontes Nissae: Regionální historický sborník = Prameny Nisy*. Liberec: 1/2000, s. 93.

¹⁸ Přepis panovníkova vlastnoručně napsaného listu otiskly všechny mnou zkoumané noviny s výjimkou Jizeranu a Práva Lidu.

¹⁹ Blíže k České besedě a českému spolkovému životu v Liberci na počátku 20. století např. viz MELANOVÁ, M. Česká menšina v Liberci před první světovou válkou. In: *Fontes Nissae: Regionální historický sborník = Prameny Nisy*. Liberec: 2000, s. 93-122.

snahami panovníkovými, které museli liberečtí Němci respektovat, pokud nechtěli ztratit pověst státu a panovníkovi loajálních obyvatel.

Výstava českých Němců v Liberci 1906

Ať už se v jakékoliv evropské metropoli v 19. a později i ve 20. století pořádala světová výstava, město se vždy chtělo blýsknout a uchýlilo se k přestavbám a úpravám, které se ne vždy týkaly pouze výstavních prostorů. Londýn ohromil svým Křišťálovým palácem, v Paříži vznikla Eiffelova věž.

Liberec na počátku 20. století sice nepatřil mezi evropské metropole a nechystal se pořádat světovou výstavu, nicméně pořadatelé se blýsknout chtěli stejně. Výstava, ač spíše regionálního charakteru, měla značně nacionální charakter, který proklamovali i sami její pořadatelé. Jejím prostřednictvím mělo být dokázáno, že čeští Němci jsou národ značně hospodářsky a kulturně vyspělý. O tomto faktu nikdo nepochyboval, nejméně ze všeho Češi, kterým tato demonstrace byla určena především. Po neúčasti na Jubilejní zemské výstavě v Praze 1891²⁰, která se stala převážně českou záležitostí, měli však Němci v Čechách potřebu prezentovat sami sebe obdobně velkolepým způsobem. Důvodem bylo vynutit si další politická práva a prosadit rozdělení českých zemí na území čistě německé a smíšená.

O uspořádání samostatné výstavy usilovali liberečtí představitelé již od roku 1894, tedy tři roky poté, co byla v Praze uskutečněna Jubilejní zemská výstava. První žádost o uspořádání výstavy v Liberci, který se v té době prohlašoval za hlavní město německé části Čech, se však nesetkala s úspěchem.²¹ K opětovnému podání žádosti proto došlo znovu v roce 1902. Tentokrát byla žádost libereckých Němců vyslyšena a bylo stanoveno, že výstava se v Liberci uskuteční v roce 1906. Nebyl to rok právě šťastný, jak se později ukázalo, neboť souběžně s výstavou v Liberci probíhala bavorská zemská výstava v Norimberku, uměleckoprůmyslová výstava v nedalekých Drážďanech, rakouská výstava v Londýně a dokonce i světová výstava v Miláně.²² Dřívější termín

²⁰ Čeští Němci se Jubilejní zemské výstavě ve většině odmítli zúčastnit poté, co nebyly uznány punktační dohody, což byl pokus o rozdělení českých zemí na oblasti německé a smíšené.

²¹ Žádost tehdy neměla patřičnou odezvu, která byla potřebná k uskutečnění výstavy – viz. MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*, Liberec: 1996, s. 5.

²² MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*, Liberec: 1996, s. 4.

však nebyl možný mj. i vzhledem k plánované výstavě v Ústí nad Labem v roce 1903, která měla být rovněž přehlídkou německého průmyslu v Čechách.²³

Přípravami na libereckou výstavu byl pověřen Živnostenský spolek, který během února a března 1903 zvolil na svých shromážděních hlavní a jednací výbor výstavy a čestné prezídium. V čele jednacího výboru stanul, celkem logicky, starosta Liberce Franz Bayer. Jednatel byl zvolen liberecký školní inspektor Erhart Arnold. O další funkce se podělili opět zástupci města, reprezentanti liberecké obchodní a živnostenské komory, velcí podnikatelé a továrníci z Liberce a blízkého okolí a šéfredaktoři libereckých deníků. Do čela čestného prezidia byl jmenován majitel nejrozsáhlejších pozemků na Liberecku, liberecká vrchnost hrabě Franz Clam-Gallas. Protektorem výstavy se stal arcivévoda Ferdinand Karel.²⁴

Zatímco o posty v jednacím a čestném výboru se podělili více méně domácí, odborné vedení výstavy bylo rekrutováno z řad cizích, především vídeňských. Ředitelem výstavy byl jmenován Ing. Bruno Leinweber, který se osvědčil při nedávné výstavě lihovarnictví ve Vídni. Pro další funkce byli získáni F. Fiedler, L. Fleischner a Ing. R. Wildfeuer.²⁵

Po zvolení výborů přešli přípravné práce na hlavní (odborný) výbor výstavy a Živnostenský spolek se již na přípravách nepodílel z nejdůležitějších pozic. 14. března 1904 byla v německých listech v Čechách uveřejněna první výzva. Již předtím jednací výbor koncipoval tematické členění výstavy a připravoval založení garančního fondu, ze kterého měla být výstava financována. Získávání základního kapitálu probíhalo velice úspěšně – během čtyř měsíců se podařilo na základě úpisů získat u banky úvěr na jeden a půl milionu korun a práce se mohly na plno rozběhnout.

Pro vybudování výstaviště byl vybrán prostor nad nedávno dokončenou harcovskou přehradou. Architektonickou podobu výstaviště a projekty hlavních výstavních budov ztvárnil profesor vídeňské techniky Max Fabiani, který již měl zkušenosti s výstavní architekturou – navrhl pavilon vídeňské Jubilejní výstavy roku 1898 a v roce 1906 se

²³ Podrobněji viz OKURKA, T. *Všeobecná německá výstava v Ústí nad Labem 1903*, Ústí nad Labem: 2005.

²⁴ MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*, Liberec: 1996, s. 6.

²⁵ MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*, Liberec: 1996, s. 7.

jako architekt podílel na rakouské výstavě v Londýně.²⁶ Dne 14. října 1904 byl proveden slavnostní první výkop, a poté nastoupily k práci stovky dělníků. Byli to dělníci převážně čeští, na což neopomněly upozornit ve svých článcích především Národní Listy a Národní Politika. Na provádění přípravných prací se vztahovala přísná národnostní pravidla – zaměstnanci, mistři, poliři a předáci pracující na stavbě museli být německé národnosti. Tato pravidla se však nevztahovala, a ani se vztahovat nemohla, na dělníky.²⁷

Tento národnostní požadavek vyplýval z tehdejší oboustranné nacionální nevraživosti, která společnost v českých zemích na počátku 20. století silně prostupovala. V Liberci se projevovala o to více, neboť město mělo ambice stát se centrem Němců žijících v Čechách a jeho představitelé stáli v popředí snah o vytvoření uzavřených německých území. Sama výstava ostatně měla ve svém programu silně nacionální ráz – účastnit se jí mohli pouze vystavovatelé z řad Němců žijících v Čechách. Toto pravidlo však nakonec nebylo respektováno ve strojírenské expozici, na což ve svých článcích upozorňoval český tisk.

Výstaviště samotné se nacházelo na plochách kolem dnešní Husovy ulice, tehdy nesoucí jméno Heinricha Liebiega. Poloha výstaviště byla sice malebná, avšak značné výškové rozdíly a skalnaté podloží přinášely nemalé obtíže. Výstaviště se navíc nacházelo daleko od železnice a nevedly k němu ani tramvajové koleje, což ztěžovalo dopravu materiálu. Město rovněž nechalo v prostoru třídy Heinricha Liebiega položit vodovod a kanalizaci a na levém břehu přehradní nádrže nechalo vybudovat novou širokou komunikaci, aby Harcov díky uzavření Liebiegovy třídy nebyl odtržen od zbytku města.

Dne 29. října 1905 bylo uspořádáno shromáždění se zástupci tisku, kterým bylo výstaviště ukázáno.²⁸ V té době byl již hotov plakát k výstavě, který výtvarně ztvárnil Robert Leinweber, bratr ředitele výstavy. Ústřední postavou byl Rübezahl, duch Krkonoš a Jizerských hor, který se díval směrem k výstavišti, městu a Ještědu.²⁹ Německý tisk nešetřil chválou a povzbuzoval na svých stránkách nadšení pro společné dílo.

²⁶ OKURKA, T. *Všeobecná německá výstava v Ústí nad Labem 1903*. Ústí nad Labem: 2005. s. 95.

²⁷ MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996. s. 11.

²⁸ MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996. s. 9.

²⁹ MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996. s. 8.

Původní plán organizátorů předpokládal, že na liberecké výstavě budou zastoupena všechna německá města v Čechách a že každé bude mít svůj pavilon. Nakonec mělo vlastní pavilon pouze město Liberec a ostatní města vystavovala společně v pavilonu měst.

Slavnostní zahájení výstavy proběhlo 17. května v deset hodin dopoledne a kromě členů výstavních výborů se ho účastnili také významní představitelé státu. Přítomen byl místodržitel v Čechách hrabě Coudenhove, okresní hejtman Viktor Steffek a zemský maršálek Jiří z Lobkovic.³⁰ Chybět samozřejmě nesměl protektor výstavy arcivévoda Ferdinand Karel. Ten do Liberce dorazil předchozího dne večer a ubytoval se v hotelu Zlatý lev.

Úvodní projev pronesl v centrálním prostoru pod kupolí hlavního pavilonu starosta Franz Bayer. Zdůraznil, že liberecká výstava je prezentací německé práce a že výstava má ukázat pokrok, který čeští Němci udělali za posledních sto let, tedy od doby, kdy byly poprvé do výroby zavedeny stroje a způsobily tak převrat nejen v ní, ale i celkově v hospodářství a společnosti. Charakterizoval také jednotlivá odvětví na výstavě zastoupená – zvláště vyzvedl samostatnou expozici umění, která měla vyvrátit tvrzení, „že se v Čechách v současnosti rozvíjí pouze umění slovanské.“³¹ Po starostových vzletných slovech krátce ocenil výstavu arcivévoda Ferdinand Karel a prohlásil ji za otevřenou.

Výstava se rozkládala na prostoru o velikosti 400 000 m² plochy.³² Výstavní pavilony byly postaveny většinou ze dřeva, aby se daly po skončení výstavy rozebrat a odstranit. Aby působily jako kamenné stavby, byly omítnuty.

Nejdůležitější stavbou výstaviště byl hlavní pavilon postavený v secesním stylu a umístěný v prostoru promenády, kterou tvořila dnešní Husova třída. Hlavní pavilon byl největší ze všech výstavních budov – měřil 240 m na délku a zaujímal plochu

³⁰ MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996. s. 22.

³¹ MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996. s. 24.

³² OKURKA, T. *Všeobecná německá výstava v Ústí nad Labem 1903*. Ústí nad Labem: 2005. s. 95.

21 250 m².³³ Střední trakt byl opatřen kupolí a prostor pod ní sloužil k nejrůznějším slavnostním uvítáním, proslovům apod. Byla zde také umístěna busta císaře Františka Josefa a mezi osmi sloupy byly umístěny busty členů prezidia a jednatele výstavy. V nice této haly se nacházela monumentální kašna navržená sochařem Franzem Metznerem. Jejím námětem byl starogermánský epos o Nibelunzích – jednoho z jeho hrdinů připomínala atletická postava na vrcholu kašny – měla být „*symbolem síly a života vítězících nad přírodními živly*.“³⁴ Ke komplexu hlavní budovy patřila ještě kotelna, která byla důležitým energetickým centrem výstaviště. Bylo v ní umístěno šest velkých a šest menších kotlů, které denně spotřebovaly vagón uhlí.

V hlavním pavilonu se nacházela stěžejní část expozic. Pro lepší orientaci byl rozdělen do pěti hal. V první z nich byl vystaven na odiv strojírenský průmysl. Své stroje a výrobky zde vystavovala např. Plzeňská Škodovka, pražská firma F. Ringhoffer či liberecká firma Christian Linser, která se zabývala výrobou kol, motocyklů a automobilů. V prostorách přiléhajících z obou stran k slavnostní hale byla umístěna výstava měst. Byla to jakási náhrada za samostatné pavilony jednotlivých měst, se kterými liberečtí pořadatelé původně počítali, ale tato koncepce nakonec kvůli vysokému nájemnému a malému zájmu ostatních německých měst v Čechách nebyla realizována. V dalších prostorách prezentovaly svou činnost stavební firmy a žacléřské uhelné revíry. Zcela bez koncepce pak byly obsazeny zbylé prostory hlavní budovy, ve kterých vystavovala firma Ginzkey, vyrábějící koberce, vedle ní pak stály stánky s květinami, se svou činností tu seznamovaly střední odborné školy. Ve čtvrté hale pak v obdobném neharmonickém ladu vystavovaly podniky polygrafické a papírenské společně s podniky chemického a potravinářského průmyslu. Na konci této haly pak začínala expozice nejdůležitějšího severočeského odvětví – textilního průmyslu, kterou kromě Aše a Chebu obeslala všechna německá textilní centra nejen ze severních Čech. V páté hale byla umístěna expozice libereckých suken a expozice sklářství a porcelánu, které rovněž patřily v severních Čechách k významným odvětvím

Na kraji promenády, jež se nacházela ve stěžejní části výstaviště, nalevo za vstupní branou byl situován dům města Liberce. Liberec jako jediné vystavující německé město měl svůj vlastní pavilon. Ostatní města vystavovala společně v již zmíněné výstavě

³³ OKURKA, T. *Všeobecná německá výstava v Ústí nad Labem 1903*. Ústí nad Labem: 2005. s. 95.

³⁴ MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996. s. 35.

měst. V libereckém pavilonu byla poprvé veřejně zpřístupněna sbírka obrazů Heinricha Liebiega. Kromě ní mohli návštěvníci shlédnout expozici věnovanou minulosti Liberce a nahlédnout do typické soukenické světnice. Nacionálnímu sebevědomí pak polichotily vystavené statistické tabulky, srovnávající daňovou výkonnost, průmyslovou produkci a obraty peněžních ústavů českých Němců a Čechů. S touto statistikou³⁵ operovali čeští Němci při svých požadavcích na politická práva. Češi ji však považovali za zkreslenou, neboť údaje v ní obsažené vycházely vstříc tehdejší potřebám českých Němců a ne vždy se držely pravdy.³⁶

U hlavního vchodu se nacházel též pavilon fotografického ateliéru Karla Pietznera. Jeho majitel měl titul dvorního fotografa a ateliéry ve Vídni. Společně s libereckým fotografem Ernstem J. Müllerem, který se taktéž mohl pyšnit titulem dvorní fotograf, získal Pietzner právo dokumentovat výstavu.

Po obou stranách fotografického pavilonu stály objekty sloužící k občerstvení. Jednalo se o pavilon Vratislavického pivovaru a pavilon představující moderní provozovnu společenstva pekařů. Vzorovou dílnu s nejmodernějšími stroji a chladicími zařízeními v prostoru u hlavního vchodu měly i uzenáři. Další občerstvovací pavilony byly rozmístěny různě po výstavě.

Svůj samostatný pavilon měla na výstavišti i firma Johann Liebieg. Měl podobu zděného domu pro úřednickou kategorii a v jeho útrobách se skrývala výstava textilních výrobků firmy spolu s fotografiemi všech továren tohoto mamutího podniku. Sbíрка loveckých trofejí pak připomínala oblíbenou zálibu Liebiegů a jejich statky a lesy v Haliči. V suterénu pak bylo možno zakoupit si speciální uzeninu či pivo z liebiegovského pivovaru Obora.

Na konci jihozápadní části výstaviště stála jedna z mála zděných budov, která se dochovala až do dnešních dnů. Jednalo se o rozlehlou rodinnou vilu, kterou vybudovala liberecká stavební společnost spolu se stavitelem E. Schäferem.³⁷ Obdobné typy

³⁵ RAUCHBERG, H. *Der Nationale Besitzstand in Böhmen*. Lipsko: 1905.

³⁶ *Ottův slovník naučný: illustrované encyklopaedie obecných vědomostí*. Dodatky díl 5., sv. 1. Fotoreprint původního vydání z roku 1938. Praha – Litomyšl: Argo – Ladislav Horáček-Paseka, 2002. s. 428.

³⁷ MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996. s. 29.

předtím vyrostly ve vilové čtvrti rozkládající se kolem dnešní Mozartovy ulice. Nedaleko rodinné vily stál obdobný typ budovy, ve kterém sídlila správa a kancelář výstavy.

Cestou k dolní promenádě u přehrady mohli návštěvníci nahlédnout do skleníků s exotickými rostlinami. K návštěvě je též lákal šampaňský pavilon spolu s ochutnávkou vín a stánkem s tabákovými výrobky. Nacházel se zde také malý pavilon německých spořitelů z Čech, který nabízel statistické přehledy. Měl ukázat význam německých peněžních ústavů a výši vkladů obyvatelstva. Český tisk tyto nacionálně zabarvené údaje komentoval slovy, že část vkladů patří rovněž příslušníkům českých menšin.³⁸

Pozoruhodným objektem, rozkládajícím se taktéž ve stráni nad přehradou, byl pavilon umění. V jeho prostorách byla umístěna výstava soudobé umělecké tvorby českých Němců. Autorem projektu secesně laděného dřevěného pavilonu se štukovou výzdobou byl jablonecký rodák Josef Zasche.³⁹ Svá díla v něm vystavovali takoví umělci jako byli F. Metzner, F. Thiele či A. Kubin. Expozici však poznamenala snaha o nacionální a teritoriálně omezený ráz výstavy. Úroveň vystavovaných děl byla tudíž značně různorodá – vedle děl předních soudobých umělců vystavovali i umělci provinciálního charakteru.

Uměnilovný návštěvník mohl své oko pokochat též shlédnutím zlatnických prací v pavilonu při jižním okraji dnešní Husovy třídy. Hned ve vedlejší budově zase mohlo srdce zaplesat medicíně a vědě oddaným stoupencům – expozice seznamovala s úspěchy boje proti tuberkulóze, s výrobou očkovacích látek, s prací libereckých záchranářů, ale také s činností požárníků.

Svou samostatnou expozici mělo na liberecké výstavě i zemědělství. Vystavovány byly zemědělské stroje, které byly umístěny do dvou rozlehlých hal, a ve třech dalších halách byl ustájen dobytek. S pěstováním chmele seznamoval návštěvníky pavilon žateckých chmelařů. Ve vlastních pavilonech vystavoval též spolek pěstitelů lnu a majitelé lesů a lesního hospodářství. Nacházel se zde i pavilon pro přechodné výstavy zemědělských

³⁸ např. *Národní listy*, 13. 6. 1906, roč. 46, č. 161, s. 1.

³⁹ MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996, s. 31.

produktů, které byly každé tři dny obměňovány. K občerstvení v této části výstaviště sloužila restaurace jabloneckého pivovaru Medinger a spol.

Vzhledem k tomu, že výstavy se od konce 19. století měnily především v zábavní podniky, nesměly ani na liberecké výstavě chybět různé atrakce a zajímavosti. K nejnavštěvovanějším patřilo alpské panorama s kopií horské chaty nazvané Reichenberger Hütte, které bylo namalované na 50 m dlouhém a 12 m vysokém plátně.⁴⁰ V jeho blízkosti stála tzv. alpská vesnice, která měla návštěvníkům přibližovat typickou vesnici jižního Tyrolska. Na výstavu byla umístěna především proto, že liberečtí soukeníci hojně obchodovali se zaalpskými zeměmi a chtěli svým obchodním partnerům věnovat samostatnou expozici. Dobrý úmysl se ale zvrtil a „alpská vesnička“ se stala především rájem prostitutek, na což neopomněly upozornit Humoristické Listy a Národní Politika.

Zatímco ukázka života v Alpách byla nahlédnutím do života poměrně blízkého etnika, čirou exotickou podívanou nabízela část zvaná súdánská karavana, ve které cestovatel Carl Marquard seznamoval s tehdy oblíbenou africkou tematikou.⁴¹

Další zábavné vyžití nabízela sama přehrada, na jejíž hladině se konaly vodní bitvy, ve kterých spolu bojovaly makety bitevních lodí dlouhé 5-6 m. Na zbývající části hladiny pluly veslice, plachetnice a motorový člun, jež byly dány k dispozici návštěvníkům. Mezi oblíbené atrakce patřily vodní skluzavka, kterou ocenili především děti, výtah a ozubnicová dráha. Vedle výtahu se ještě nacházel objekt zvaný Pumpenhaus, který sloužil provozu hasících přístrojů.

K nejslavnostnějším okamžikům výstavy bezesporu patřila návštěva císaře Františka Josefa I. Císař navštívil Liberec naposledy před patnácti lety. Tehdy ale jeho cesta do českého království patřila především Praze, neboť se tam konala Jubilejní zemská výstava. V rámci zachování rovnováhy mezi národy žijícími v českých zemích navštívil tehdy panovník i Liberec. Jeho tehdejší návštěva nedopadla pro liberecké nejlépe. Den před císařovým příjezdem vybuchla u železničního mostu v Růžodole nálož připravená pro panovníkův vlak, během císařovy návštěvy došlo ke střetům mezi členy turnerského

⁴⁰ OKURKA, T.: *Všeobecná německá výstava v Ústí nad Labem 1903*. Ústí nad Labem: 2005. s. 96.

⁴¹ MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996. s. 39.

spolku a českou menšinou, které nemělo být umožněno panovníka uvítat. Ke všemu tu ještě byla aféra s velkoněmeckými vlajkami. Proto když nyní panovník přislíbil severočeské metropoli svou návštěvu, byla to pro město velká pocta. Pro pořadatele výstavy o to větší, že tím císař ocenil význam českých Němců. Město se rozhodlo neponechat nic náhodě a vydalo řadu vyhlášek o úpravách a výzdobě ulic a jasně stanovilo předpisy týkající se císařovy bezpečnosti.⁴²

Než se budu věnovat dalším přípravám a samotné návštěvě císařově, ráda bych učinila drobnou odbočku, týkající se národnostní rovnováhy. Jak jsem již zmínila, když v roce 1891 císař navštívil Prahu a tamní Jubilejní zemskou výstavu, navštívil také Liberec, aby nezavdal podnět k národnostním třenicím. O patnáct let později, v době, kdy národnostní třenice byly ještě více vyhrcoené, sice císař přislíbil při své cestě Čechami svou návštěvu i Praze, nicméně ta se nakonec nekonala. Císař místo Prahy poctil svou návštěvou jiné české město, Kutnou Horu, a hlavnímu městu přislíbil svou návštěvu na podzim.⁴³ Kde tedy nyní byla ona rovnováha mezi národními kmeny? Přestože císařova cesta měla jednoznačně smířlivý charakter, o čemž svědčí i jím sepsaný list adresovaný místodržiteli hraběti Coudenhovovi, toto bylo, podle mého názoru, celkem významné opomenutí. Spolu s řečnickým faux pas, kterého se dopustil arcikníže Ferdinand Karel při slavnostním zahájení výstavy, blíže se o něm zmíním v kapitole věnované Národním Listům, vrhá toto císařovo opomenutí stín na smířovací snahy, ve kterých se angažoval nejen on, ale především vláda. Její předseda baron Beck spolu s ministrem obchodu mladočechem Josefem Fořtem a oběma ministry krajany – pro Čechy mladočeský politik Bedřich Pacák, pro Němce liberecký rodák a nacional Heinrich Prade – navštívili Liberec i zde pořádanou výstavu v císařově doprovodu.

Ale nyní již zpět k radostným přípravám. Jelikož se císař měl ve městě zdržet déle, celkem tři noci – 21.-24. června, byly pro něho připravovány pokoje v tzv. novém zámku. V této části zámku Clam-Gallasů sídlila původně výstavní kancelář než se přestěhovala do budovy pro ní postavené na výstavišti. Bezpečně a pohodlně ubytován musel být i císařův doprovod. Kromě již zmíněného předsedy vlády barona Maxe Wladimira Becka, ministra obchodu Fořta a obou ministrů krajanů, doprovázel císaře arcivévoda Ferdinand Karel, zemský místodržící hrabě Coudenhove a zemský maršálek

⁴² MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996. s. 41.

⁴³ Informace získaná z článků otištěných především v Národních Listech a Národní Politice z roku 1906.

Jiří Lobkovic.⁴⁴ Společná cesta českých a německých politiků na libereckou výstavu měla manifestovat snahu o zlepšení vztahů. Tento záměr poněkud zaskočil český tisk, který až doposud libereckou výstavu spíše ignoroval, nebo se vyjadřoval k jejímu nacionálnímu zabarvení. Po prohlášení *Deutsche Volkszeitung*, „že Čechům bude na výstavě zaručena bezpečnost, budou-li hovořit německy“⁴⁵ hřímaly Národní Listy, že „česká noha nesmí na výstavu páchnout.“⁴⁶ V souvislosti s císařovou návštěvou, proto otiskly úvahu, zda by čeští ministři neměli opustit panovníkův doprovod na národnostní hranici v Hodkovicích.⁴⁷ To se však nakonec nestalo a oba čeští ministři dojeli až do Liberce. Ministr Fořt byl ubytován u prezidenta liberecké obchodní a živnostenské komory Aloise Neumanna a ministr-krajan Pacák byl ubytován u německého ministra-krajana Pradeho, na což český tisk neopomněl zareagovat.⁴⁸

Císař a král se svým doprovodem dorazil do Liberce zvláštním vlakem vypraveným z Vídně ve večerních hodinách dne 21. června. Na slavnostně vyzdobené nádraží přišli hlavu státu uvítat představitelé města, vedení výstavy a zemské správy, příslušníci šlechtických rodin a další tisíce lidí. Po shlédnutí přehlídky čestné jednotky, projel císař v průvodu kočárů k radnici, odkud pokračoval do zámku. Druhý den navštívil císař libereckou radnici, kde se setkal se členy městského zastupitelstva. Z balkónu radnice pak pozdravil zástupy shromážděných, mezi kterými se shromáždili představitelé peněžních ústavů, spolků, měst a obcí. Své místo mezi nimi měl i představitel české menšiny Václav Šamánek, který však měl v průvodu místo, jakožto ředitel České záložny. Císař ho k údivu přihlížejících oslovil česky. Dále byli císaři představeni starostové německých měst a obcí a činitelé okresních orgánů z německých oblastí Čech. Následně se císař odebral na výstaviště.

Samotné prohlídce výstavy předcházelo slavnostní setkání císaře a jeho doprovodu s organizátory výstavy, výtvarníky, kteří se na tvorbě výstavy podíleli, představiteli města a liberecké obchodní a živnostenské komory a velkopřemyslníky z Liberecka. Liberecký starosta Bayer tentokrát ve svém projevu upustil od nacionálních a politických proklamací a vzletně hovořil o tom, že výstava má být pobídkou

⁴⁴ MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996. s. 41-42.

⁴⁵ MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996. s. 42.

⁴⁶ Národní Listy, 10. 6. 1906, roč. 46, č. 158, s. 3.

⁴⁷ Národní Listy, 21. 6. 1906, roč. 46, č. 169, s. 1.

⁴⁸ Poznámky se vyskytují takřka ve všech mnou sledovaných novinách s výjimkou Jizeranu.

k přátelskému soupeření mezi národy monarchie.⁴⁹ Císař ve své odpovědi poděkoval za vřelé přijetí, ocenil přehlídku výkonů českých Němců a přislíbil podporu „*pro vytváření podmínek nutných k dalšímu rozvoji snah obyvatel Českého království.*“⁵⁰

Po prohlídce hlavní budovy, ve které císaře prováděli sami majitelé či ředitelé vystavujících firem, císař poobědval v mramorovém sále libereckého zámku. Poté navštívil muzeum, Obchodní a živnostenskou komoru i po něm pojmenované městské lázně. Ve Starém Harcově pak císaře ve své vile uvítal Johann Liebieg. Následný návrat na výstaviště byl spojen s květinovou slavností.

Třetího dne ráno navštívil císař mši v klášteře voršilek, a potom pokračoval v prohlídce výstavy – věnoval se především zemědělské expozici a objektům v západní části výstaviště. Následovala prohlídka libereckých kasáren, slavnostní tabule v zámku a v podvečer císař zavítal do nedalekých Pavlovic (Paulsdorf) a Stráže nad Nisou (Alt Habensdorf).

Po třetí noci strávené v libereckém zámku se císař s městem a jeho obyvateli rozloučil a vlakem s císařským salónním vozem odjel do Jablonce nad Nisou. Cesta měla krátkou zastávku ve Vratislavicích, kde se císař setkal s majiteli továrny na výrobu koberců Willim a Alfredem Ginzkeyovými. Dopolední pobyt v městě sklářského průmyslu byl, stejně jako pobyt liberecký, nabitý důležitými setkáními, přehlídkami a návštěvami, až se člověk musel divit, jak to ve svých téměř 76 letech císař všechno zvládl.

Než František Josef I. odjel zpět do Vídně, sepsal vlastnoruční list adresovaný českému místodržícímu. Císař v něm děkoval za vřelé přijetí oběma národními kmeny, oceňoval kulturní rozvoj v českých zemích i pokroky obou národů v hospodářské oblasti. Zároveň však vyzvedl, že k dalšímu rozvoji, jakožto i k posílení státu jako celku, je nutný národnostní smír.⁵¹ Touha císařova po míru mezi Čechy a Němci v Čechách měla však k uskutečnění daleko. Jakkoliv císařův list zapůsobil na Čechy, v mnou sledovaných českým periodikách je jeho obsah rozebírán, Němci zůstali ke snahám

⁴⁹ MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996. s. 44.

⁵⁰ MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996. s. 44.

⁵¹ Přesná citace císařova listu viz např. Národní Listy, 25. 6. 1906, roč. 46, č. 173, s. 1-2.

o smíření rezervovaní – liberální tisk panovníkovo úsilí opatrně obcházel, nacionálové tvrdili, že je potřeba se obrátit především na Čechy.

Nakonec nacionálové v německém táboře převážili, o čemž svědčí aféra s velkoněmeckými vlajkami, která vypukla v souvislosti s panovníkovou návštěvou Jablonce nad Nisou. Šlo o to, že starosta Posselt zakázal výzdobu ve velkoněmeckých barvách. To se nelíbilo tamnímu nacionálnímu spolku a jeho představitelé se obrátili na ministra-krajana Pradeho. Ten jim sdělil, že pokud budou vedle rakouských barev viset i velkoněmecké, císaři to jistě vadit nebude. Aféru ještě vyhrotilo zjištění, že byla v době panovníkovy návštěvy odstraněna tabulka s nápisem „Bismarckplatz“ (Bismarckovo náměstí). Celou záležitost kromě německého tisku⁵² přetřásala také Národní Politika, krátce se o ní zmínily Národní Listy a Venkov.

Ostatní výstavní dny již nebyly tak slavnostní, jako u příležitosti návštěvy panovníka, ale i tak se ve městě stále něco dělo. U příležitosti výstavy naplánovaly četné spolky do Liberce své sjezdy či kongresy. V první polovině června se v Liberci uskutečnil sjezd zástupců rakouských obchodních a živnostenských komor. S hospodářskou orientací výstavy souvisel též sjezd Ústředního svazu průmyslníků Rakouska a kongres svazu živnostenských spolků. Už předtím, 2. a 3. června, byla v Liberci uspořádána valná hromada Německého školského spolku. Od 17. do 19. června pobýli v Liberci fotografové sdružení ve společenstvu fotografů.⁵³ První červencový den zavítala do Liberce skupina poslanců panské sněmovny. Plánovaná byla i návštěva členů poslanecké sněmovny, která se však kvůli jablonecké aféře nakonec neuskutečnila, stejně jako návštěva okresních starostů ze severočeských německých měst.⁵⁴

Valnou hromadu v Liberci v době výstavy pořádala zemská skupina německých veterinářů, svaz německých lékařů, spolek notářů a další řemeslné i neřemeslné profese. V srpnu v Liberci zasedalo předsednictvo Německé národní rady. Svě čtyřicáté výročí v Liberci oslavil pražský akademický spolek Carolina a třicáté třetí výročí se rozhodli u příležitosti výstavy českých Němců v Liberci oslavit zástupci místních skupin spolku Teutonia. Tak trochu paradoxem je, že na počátku srpna se do Liberce sjeli i němečti

⁵² MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996. s. 46.

⁵³ Informace o sjezdech získané z MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996. s. 28, 47-48.

⁵⁴ Informace získané z článků v Národních Listech a Národní Politice.

odpůrci alkoholu z celého Rakouska. Paradoxem proto, že výstava nabízela nepřeberné množství různých druhů piv i jiných alkoholických nápojů.⁵⁵

Čilý byl i motoristický ruch. Od roku 1893, kdy Theodor Liebieg přivezl do Čech první automobil, se řady stoupenců tohoto druhu dopravního prostředku rozrostly. Dne 4. srpna dorazilo na pozvání libereckých kolegů do severních Čech dvanáct posádek Slezského autoklubu z Vratislavi, aby společně absolvovaly spanilou jízdu od radnice k výstavišti. Týž den odpoledne ještě někteří z nich podnikli výlet přes Ještěd do Českého Dubu a zpět.⁵⁶

Sjezdy a kongresy pokračovaly i v září, kdy se do města sjeli zástupci Německých horských spolků a členové cyklistických spolků a kdy také proběhla na výstavišti slavnost krojů.⁵⁷ Poslední den výstavy se do Liberce sjeli němečtí agráři z Čech.⁵⁸

Dne 30. září se brány výstaviště otevřely naposledy. Ve večerních hodinách se v centrálním prostoru hlavní budovy konalo oficiální zakončení výstavy, kterého se účastnili členové vedení výstavy a výstavních výborů. Stejně jako projev zahajovací, tak i projev závěrečný přednesl starosta města Liberce Franz Bayer. Vyzvedl v něm morální úspěch podniku, který „daleko přes hranice Rakouska přinesl zprávu o velkém díle Němců z Čech“⁵⁹ a který pomohl u českých Němců pozvednout vědomí národní příslušnosti.

Finanční úspěch však výstava nepřinesla, skončila téměř půl milionovým deficitem. Nepřízeň počasí a s ní spojená nižší návštěvnost, než se původně předpokládalo, se na výstavě takto podepsaly. Svůj podíl neslo i zvolené období, neboť jak jsem již poznamenala v úvodu této kapitoly, souběžně s výstavou českých Němců v Liberci probíhaly i další výstavní podniky, z nichž především ten norimberský a drážďanský se mohly na návštěvnosti liberecké výstavy značnou měrou podepsat. Dilem jistě přispěla i ostrá nacionální vyhraněnost podniku, která od návštěvy odradila nejednoho Čecha.

⁵⁵ Informace o sjezdech získané z MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996. s. 28, 47-48.

⁵⁶ MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996. s. 48.

⁵⁷ Více viz MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996.

⁵⁸ *Národní Politika*, 1. 10. 1906, roč. 24, č. 270, s. 3.

⁵⁹ MELANOVÁ, M. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996. s. 51.

I přesto, že organizátoři výstavy mluvili o úspěchu a o tom, že výstava ukázala význam německé práce v Čechách, svému cíli, vyrovnat se, ba dokonce předčít Jubilejní zemskou výstavu v Praze 1891, liberecká výstava nedostála.

REFLEXE VÝSTAVY ČESKÝCH NĚMCŮ V LIBERCÍ V ČESKÉM TISKU

Než přejdu k samotnému rozboru příspěvků v konkrétních českých novinách a časopisech, ráda bych uvedla pár důležitých informací, které se těchto periodik a v nich obsažených článků týkají. Především bych chtěla upozornit na fakt, že u článků nebyly uvedeni jejich autoři. Bylo to pravděpodobně kvůli cenzuře – autoři článků se takto chránili před postihem. Výjimkou byly Humoristické Listy, ve kterých byli autoři pod svými krátkými příspěvky většinou podepsáni, avšak skryli se za kryptogramy a zkratky.

Další rozdíl oproti dnešní podobě novin a časopisů byl ten, že některé tituly nebyly stránkovány. To nevadilo u mladoboleslavského Jizeranu, jehož číslo mělo maximálně osm stran, nebo u odpoledních či večerních vydání Národních Listů, Národní Politiky a Hlasu Národa. Orientaci to však značně stěžovalo u Práva Lidu a ranního vydání Hlasu Národa. Vzhledem k tomu, že články v mnoha případech neměly ani vlastní nadpis a nově začínající článek byl od předchozího odlišen pouze zvýrazněním počátečního textu, uvedla jsem také u nestránkovaných periodik stranu, na které se článek nacházel. Jak bývá v těchto případech zvykem, uzavřela jsem číslo strany do hranatých závorek.

Na konec bych ještě ráda poznamenala, že vzhledem k cenzuře, jež fungovala i na počátku 20. století, a také vzhledem ke stáří novin se mi nepodařilo u všech titulů nahlédnout do všech jejich výtisků, které byly od začátku března do konce října 1906 vydány. U Jizeranu a Humoristických Listů se jednalo o čísla s téměř nulovou pravděpodobností výskytu článků, které by se nějakým způsobem týkal liberecké výstavy.⁶⁰ U Národních Listů a Národní Politiky se však jednalo i o vydání, ve kterých se článek o výstavě českých Němců v Liberci vyskytnout mohl. Tato vydání však

⁶⁰ U Jizeranu byla zkonfiskována v tomto období dvě jeho čísla, což jsem zjistila vždy z čísla následujícího. U Humoristických Listů se mi vzhledem ke stáří novin nepodařilo nahlédnout do čísla 39 ze září 1906. Toto číslo nebylo dostupné v žádné z databází Kramerius, Národní knihovna takto staré noviny v papírové podobě nepůjčuje a Knihovna Národního muzea neměla tento ročník Humoristických Listů ve svém fondu.

v institucích, které jsem ke svému bádání využívala, nebyla dostupná a nebyla dostupná ani v žádných internetových databázích.⁶¹

Národní Listy

Národní Listy⁶² poprvé spatřily světlo světa 1. ledna 1861. Původně to byly noviny staročeské, koncesi na ně získal Julius Grégr poté, co byla zamítnuta žádost Františka Ladislava Riegra. Již předtím z popudu F. L. Riegra vzniklo družstvo, které zamýšlelo vydávat politický deník, a které se na jeho vydávání po získání koncese Juliem Grégrem podílelo. Prvním odpovědným redaktorem Národních Listů se stal František Šimáček a v redakci mj. působil i Eduard Grégr.⁶³

Se vzrůstajícími rozpory ve Straně národní rostly i rozpory mezi liberálním Juliem Grégrem a konzervativněji zaměřeným družstvem. Po vzniku Strany svobodomyslné proto přešly Národní Listy spolu s Grégrem, který byl v té době už jejich majitelem, k této straně a staly se jejími novinami. Po smrti organizačně zdatného Grégra docházelo v redakci novin k častým rozporům, které vyvrcholily v lednu 1910, kdy Národní Listy převzala akciová společnost, v jejímž čele stál např. Karel Kramář, Alois Rašín a Zdeněk Tobolka.⁶⁴

V roce 1906 vycházely Národní Listy denně ráno a odpoledne. Byly velmi dobře strukturovány do rubrik, což čtenáři usnadňovalo orientaci. Mezi hlavní rubriky patřily především politické zprávy domácí i zahraniční a denní zprávy. Stejně jako většina tehdy vydávaných českých novin obsahovaly i Národní Listy rubriku věnovanou zprávám z Ruska, která měla své ustálené místo na titulní nebo hned následující straně. Krom zpráv politických, obsahovaly tyto noviny též informace národohospodářské a objevovaly se v nich i zprávy spolkové, živnostenské a další. Důležitou částí byly telegramy korespondenční kanceláře, které krátce informovaly o aktuálním dění, a také

⁶¹ Prohledávala jsem především databáze Kramerius, které kromě Národní knihovny v Praze vytváří také většina krajských knihoven.

⁶² Způsob psaní názvu ponechávám v původním znění.

⁶³ *Ottův slovník naučný: illustrované encyklopaedie obecných vědomostí*. Dodatky díl 4., sv. 1. Fotoreprint původního vydání z roku 1938. Praha – Litomyšl: Argo – Ladislav Horáček-Paseka, 2002. s. 456 457.

⁶⁴ *Ottův slovník naučný: illustrované encyklopaedie obecných vědomostí*. Dodatky díl 4., sv. 1. Fotoreprint původního vydání z roku 1938. Praha – Litomyšl: Argo – Ladislav Horáček-Paseka, 2002. s. 456 457.

telegrafické zprávy. Strukturu Národních Listů převzaly s obměnami i další postupně vzniklé noviny.

O výstavě českých Němců v Liberci informovaly Národní Listy v padesáti devíti svých článcích, což je řadí na druhé místo v tabulce početnosti. První bezkonkurenčně zaujala Národní Politika. Oba tyto deníky si všímaly především nacionálního hlediska liberecké výstavy a neustále poukazovaly na to, že výstava není čistě německá a uváděly pro to ve svých článcích důvody. Tyto důvody se mnohdy opakovaly ve více článcích, takže pravidelný čtenář je brzy musel znát nazpaměť.

Zaměření na nacionální hledisko vyplývalo z pojetí vlastenectví mladočeské strany, které tak kritizoval Tomáš Garigue Masaryk. Spočívalo především v porovnávání obou národností žijících v Čechách a v poukazování na chyby a omyly toho druhého. Informace obsažené v článcích Národních Listů jsou proto značně nacionálně útočné a mnohdy jim chybí odstup. Na druhou stranu mají však články v Národních Listech jiskru a jsou poměrně čtivé.

Národní Listy informovaly o výstavě českých Němců poměrně komplexně. Věnovaly tomuto podniku pozornost již před jeho zahájením, přinesly mezi prvními informace o průběhu slavnostního zahájení a bedlivě sledovaly návštěvu císaře. Na jejich stránky pronikly i informace o sjezdech či konferencích, které byly do Liberce u příležitosti konání výstavy svolány. O některých z nich informovaly z českých periodik pouze Národní Listy. Tento deník také jako jediný přinesl zprávu o výstavním reklamním letáku.

*„Deutsch-böhmische Ausstellung, Reichenberg 1906. Pod tímto názvem a pod protektorátem arciknížete Ferdinanda Karla má býti průběhem tohoto měsíce v Liberci otevřena dlouho chystaná výstava, pořádaná a provedená ve znamení sevřenosti všech Němců v Čechách, obeslaná jich veškerenstvem, nacionálně, hospodářsky a politicky stejně vevýznamný to čin.“*⁶⁵ Národní Listy se dále rozepisují o německé zpupnosti a národnostní řevnivosti. Autor článku, si rovněž neodpustil rýpnutí, že německým obyvatelům českého království trvalo poněkud dlouho, než navázali na Jubilejní

⁶⁵ Výstava českých Němců v Liberci 1906. *Národní Listy*, roč. 46, 6. 5. 1906, s. 2.

zemskou výstavu v Praze 1891, na kterou se odkazují a datují k ní myšlenku uspořádání obdobné výstavy v Liberci. V článku je také zmíněná statistika profesora Rauchberga⁶⁶, která měla zhodnotit hospodářskou vyspělost monarchie. Podle Národních Listů však nebyla objektivní, neboť nepřihlížela k poměru obou národností a odlišnému vývoji německého a českého průmyslu. Tuto statistiku využili Němci k nárokování výsadního postavení a žádostem o privilegia. Svou výstavou, „*jíž vtiskují ráz výslovně a doznane politicky bojovné, podniku nacionálně nesnášenlivého, řevnivého ... protičeskou záští oddychujícího – tudíž nekulturního*“⁶⁷, pak chtěli potvrdit její pravdivost.

Do statistika profesora Henricha Rauchberga se Národní Listy opřely ještě v článku z 11. května, ve kterém informovaly o brzkém zahájení liberecké výstavy. Při té příležitosti poukázaly na to, že i v německých podnicích pracují šikovné české ruce, a postesklly si, že při propagaci své výstavy Němci v Čechách pohrdlivě snižují osvětový a ekonomický ráz Čechů.⁶⁸ Národní Listy rovněž v článku krátce zmiňují rozčarování Němců v Čechách z toho, že profesor Rauchberg nebyl zvolen do čela zemského úřadu statistického, a to i přesto, že Němci mají podle Národních Listů státní protekci.

Kdy bude liberecká výstava skutečně zahájena, se čtenář Národních Listů dozvěděl z odpoledního vydání čísla 130 ze dne 12. května.⁶⁹ Národní Listy v článku s názvem „Výstava Němců v Čechách“ informují hned v úvodu, že „*ač tomuto podniku dostalo se podpory od státu, země a obchodní komory, tedy z fondů, do kterých i čeští poplatníci přispívají, byli přece čeští vystavovatelé z účastenství vyloučeni.*“ Pisatel článku rovněž apeluje na případné návštěvníky výstavy z řad české veřejnosti, aby nezapomínali na to, že v německých továrnách pracují i čeští zaměstnanci, a tudíž předměty v Liberci vystavované nejsou dílem pouze německých rukou, jak oznamuje německý tisk a sami pořadatelé výstavy. Článek dále upozorňuje na českou menšinu žijící v pořadatelském městě. Informuje, že jí byly házeny klacky pod nohy při budování a rozšiřování české školy a že čeští živnostníci a řemeslníci jsou v Liberci úmyslně vyřazováni z veřejných zakázek. V závěru článku pisatel apeluje na české návštěvníky výstavy, aby na ní mluvili česky, a odkazuje je na sídlo České besedy v Liberci.

⁶⁶ RAUCHBERG, Heinrich: *Der nationale Besitzstand in Böhmen*. Lipsko: 1905.

⁶⁷ Výstava českých Němců v Liberci 1906. *Národní Listy*, roč. 46, 6. 5. 1906, s. 2.

⁶⁸ Česko-německá výstava. *Národní Listy*, roč. 46, 11. 5. 1906, s. 2.

⁶⁹ Výstava Němců v Čechách. *Národní Listy: odpolední vydání*, 12. 5. 1906, roč. 46, č. 130, s. 2.

Apel na používání českého jazyka při návštěvě výstavy nebyl od Národních Listů samoučelný. Německý tisk se několikrát nechal slyšet, že pokud budou chtít Češi výstavu navštívit, mohou, ale musí mluvit německy. Ke stejnému tématu se vyjadřovala i Národní Politika a celkem vtipně ho glosovaly Humoristické Listy. Jako rozpor k tomuto počátečnímu tvrzení pořadatelů výstavy působí zprávy Národních Listů z 5. a 6. září. Autor článku, který výstavu navštívil, se zmiňuje o tom, že tam potkal řadu česky mluvících skupinek. Vyplývá z toho tedy, že v závěru výstavy patrně německí pořadatelé již tolik nelpěli na jazyku, ale byl jim dobrý každý návštěvník. Výstava se totiž chýlila pozvolna ke svému konci a oni zřejmě tušili, že nesplní svůj cíl – překonat Zemskou jubilejní výstavu v Praze 1891.

Den před slavnostním zahájením výstavy českých Němců v Liberci otiskly Národní Listy ve svém ranním vydání článek, ve kterém vysvětlují, jak je to vlastně s tou „*deutsch-böhmisch*“ *původností výstavy*.⁷⁰ Poukazují na to, že podle obrázků z reklamní brožury k výstavě vydávané, jsou sice výstavní budovy postaveny německými architekty, ale nikoliv „*deutschböhmisch*“. Jako příklad uvádí hlavní budovu postavenou vídeňským architektem Maxem Fabianim, pavilon města Liberce, který postavil drážďanský stavitel Ferdinand Scholz a Liebiegův pavilon postavený J. Schmeisznerem. „*Není vyloučeno, že některý z těchto architektů je rozeným Němcem z Čech, jak se [v] textu oficiální výstavní brožury dří, má býti výstava Němců z Čech v Liberci pořádána podle své základní myšlenky „zastoupením všeho, co v „Deutschböhmen“ na poli průmyslu, řemesla, umění atd. nárok na význam činiti může.*“ V důsledku tohoto tvrzení si autor článku pokládá otázku „*kolik vlastního spiritusu dodali výstavě liberečtí a vůbec Němci z Čech,*“ když i vrchní úředníci výstavního výboru nepocházejí ani z Liberce a ani nejsou žijícími Němci v Čechách.

Ponecháním původních slov „*deutschböhmisch*“ a „*Deutschböhmen*“ v článku Národní Listy ještě akcentovaly jeho nacionální ráz. Tato slova v sobě totiž skrývala německý požadavek na rozdělení země, se kterým se Češi neztotožňovali a chtěli, aby Čechy byly v němčině označovány jako Böhmen. Ponecháním těchto slov v článku chtěly Národní Listy patrně podtrhnout protičeské zaměření výstavy.

⁷⁰ Liberecká výstava Němců v Čechách 1906. Národní Listy, roč. 46, 16. 5. 1906, s. 2.

Termín „deutsch-böhmisch“ užil ve svém zahajovacím proslovu i protektor výstavy, arcikníže Ferdinand Karel. Překlad jeho proslovu přináší Národní Listy v článku, který se věnuje slavnostnímu zahájení výstavy.⁷¹ „*Liberecká výstava má podati výklad o vysokém vývoji, jakého dosaženo výhradně německými silami v Čechách (deutsch-böhmische-kräfte) v oboru průmyslu, řemesla, rolnictva i umění, jaký tu návštěvníku jest znázorněn...*“ Že se jednalo o řeč nebývalého politického významu, se Národní Listy shodují s vídeňskou Neue Freie Presse, ve které byl proslov protektora výstavy otištěn a okomentován. Z tohoto komentáře, který převzaly do svého článku i Národní Listy, vyplývá, že nepokryté uznání občanské pile a výkonů Němců v Čechách protektorem výstavy si německý tisk vyložil, jako „*uznání německých snah k roztržení země směřujících*.“ Češi k těmto snahám nemohou zůstat lhostejní, přestože, jak je známo „*arciknížata nekoncipují sami své řeči, kteréž oficiálně pronášejí. Dává-li tedy zodpovědná vláda pronášeti takovéto dalekosáhlé náhledy ústy arciknížecího protektora německonacionální výstavy ... jedná se jí o utvoření určité situace cestou a prostředky nekonstitučními. A to nesmí býti puštěno ze zřetele.*“

V článku je ještě zmíněno, že císaři při červnové cestě do Liberce nezbude čas, aby navštívil Prahu.⁷² Společně s výše zmíněným proslovem arciknížete Ferdinanda Karla se tímto váhy v národnostním sporu mezi oběma národnostmi žijícími v Čechách povážlivě vychýlily v prospěch českých Němců, jak nepřímo konstatují Národní Listy.

Slavnostnímu zahájení liberecké výstavy se Národní Listy věnovaly již v ranním vydání z 18. května.⁷³ Polemizovaly v něm s oslavnými články v pražských německých novinách Bohemia a Prager Tagblatt, které neopomněly připomenout, že výstava má ukázat velikost českých Němců. Národní Listy kontrují již dříve zmíněným faktem, že výstava se nezmohla na domácí architektky. V článku je také uvedeno, že pokud má být „*liberecká výstava důkazem, jak tvrdí Bohemia, že Němci v Čechách mají domovské právo, že jsou s námi spoluvlastníky země, pak je podnikem velice zbytečným. Toto*

⁷¹ Liberecká výstava Němců v Čechách zahájena. *Národní Listy: odpolední vydání*, 18. 5. 1906, roč. 46, č. 136, [s. 2].

⁷² Císařovy plány se musely změnit velmi náhle, neboť ještě den předtím přetiskly Národní Listy v rubrice „Telefonické zprávy Nár. Listů“ informaci z Neue Freie Presse, že císař navštíví Prahu při zpáteční cestě do Vídně – viz Císař do Prahy. *Národní Listy: odpolední vydání*, 17. 5. 1906, roč. 46, č. 135, [s. 1].

⁷³ Národní Listy, 18. 5. 1906, roč. 46, č. 136, s. 2.

právo jim nikdy upíráno nebylo.“ Zmíněny jsou opět i snahy Němců o rozdělení území, které diskriminují české obyvatelstvo. Národní Listy na to sebevědomě odpovídají, že pokud má liberecká výstava propagovat tento politický požadavek, byla rovněž zbytečná, protože „český národ, od jehož souhlasu přece v přední řadě závisí splnění německého nároku, nemůže nikdy a také ani po liberecké výstavě přisvědčiti k žádné, jakékoliv demarkaci, kteráž by se prováděti měla uvnitř země podél jazykového pomezí, poněvadž každé takové omezování znamená zúžení přirozeného bydla národa českého, proti kteréž se národové čestní až dosud ani sázky vlastní krve nelekali.“

Národní Listy dále na svých stránkách 25. května informují o přípitku starosty Bautzenu, dřívějšího slovanského Budyšina, při slavnostním zahájení výstavy.⁷⁴ Více než starostovu proslovu se však v článku zabývají slovanskou minulostí Budyšina. V odpoledním vydání z téhož dne pak přináší zprávu o požadavku na administrativní rozdělení Čech, který se objevil v německém tisku.⁷⁵ Jako odměnu za svou libereckou výstavu, která je tak skvělá, že jenom díky ní je Rakousko dále Rakouskem si toto čeští Němci žádají. Německé noviny vyvyšují dokonce libereckou výstavu nad rakouskou výstavu v Londýně a světovou výstavu v Miláně. Německý tisk, jak informují Národní Listy, považuje již po prvním týdnu výstavy její účel za splněný – Čeští Němci získali na svou stranu člena císařské rodiny, potažmo vládu, neboť ta mu dovolila při slavnostním zahájení výstavy použít termín tak jednoznačně protičesky laděný, jakým bylo v té době slovo „deutschböhmen“.

Ne všechen německý tisk však smýšlel v obdobném duchu. Národní Listy ve své ranním vydání z 29. května otiskly názory sociálně-demokratického listu Freigeist.⁷⁶ Ten podle Národních Listů tvrdí, že čistě německý je na liberecké výstavě pouze kapitál. Stroje, umělecké podklady a kultura je internacionální. Navíc, uvádí Národní Listy, Freigeist v závěru svého hodnocení výstavy prohlásil, že „výstava naprosto nepřinesla důkazu, že by Němci v Čechách měli hospodářsky a kulturně nad Čechy převahu a že tudíž Němci v Čechách nemají žádného práva na „méněcenné“ národnosti

⁷⁴ Budišínský přípitek na banketu liberecké výstavy Němců v Čechách. *Národní Listy*, roč. 46, 25. 5. 1906, s. 2.

⁷⁵ Říšsko-německé glosy k liberecké výstavě Němců. *Národní Listy: odpolední vydání*, roč. 46, 25. 5. 1906, s. 2.

⁷⁶ *Národní Listy*, roč. 46, 29. 5. 1906, s. 2.

shora a s opovržením pohlížeti a nad nimi nějakého nadprávi si přivlastňovati.“ Podle Národních Listů Freigeist těmito slovy německý nacionalismus hluboko zasáhl.

Pohled Freigeistu byl dán internacionálním zaměřením sociální demokracie jako takové. Jak se ještě v kapitole věnované českému sociálně demokratickému listu Právo Lidu ukáže, sociální demokracie měla na libereckou výstavu pohled úplně odlišný než ostatní mnou zkoumaná česká periodika, neboť si všímala úplně jiných věcí.

Ještě předtím, než se Národní Listy začaly v měsíci červnu zabývat plánovanou návštěvou císaře v Čechách, otiskly na svých stránkách článek, který přesně zapadá do jejich celkového pohledu na libereckou výstavu.⁷⁷ Národní Listy v článku opět upozorňují na fakt, že v německých továrnách pracují čeští zaměstnanci. A to nejen na postu dělnickém, ale též jako inženýři. Článek se týká především strojírenství, neboť na liberecké výstavě měly svou expozici mj. i pražské strojírenské firmy, které nebyly čistě německé. Zajímavé je, že Národní Listy v tomto článku své čtenáře vyzývají, aby výstavu českých Němců v Liberci navštívili. Radí jim, aby si všeho dobře všímali a na odiv pak světu vystavili ten švindl českých Němců, kteří mají tu drzost přisvojovat si výrobky těchto ne ryze německých firem.

O strojírenském oddělení a strojním zařízení výstavy se Národní Listy rozepsaly ještě na konci června,⁷⁸ kdy s určitostí prohlásily, že ¾ strojního zařízení výstavy pochází z pražské Daňkovky, Rustonky a Ringhofferovy továrny a také z plzeňské Škodovky. Elektrické stroje, že jsou především z Vídně, textilní z Bilska, Anglie a Saska atd. Zkrátka vypsaly podrobně, které stroje odkud pocházejí. V závěru pak vzhledem k uvedenému přehledu konstatovaly, že Němci se drze a neprávem chlubí cizím peřím. V článku je rovněž zmínka o tom, že návštěvnost výstavy je menší, než její pořadatelé očekávali.

Císařova návštěva v Liberci

Nejdůležitější událostí měsíce června byla bezpochyby panovníkova návštěva v Čechách. Už v dubnu informovaly Národní Listy o deputaci čestného výboru liberecké výstavy, který jel do Vídně pozvat panovníka k návštěvě Liberce a tamní

⁷⁷ „Německá“ práce. *Národní Listy*, roč. 46, 2. 6. 1906, s. 2.

⁷⁸ Ryzost práce Němců z Čech na liberecké výstavě. *Národní Listy*, 29. 6. 1906, roč. 46, č. 177, s. 3.

výstavy.⁷⁹ V té době se ještě uvažovalo o tom, že by císař při své cestě navštívil i Prahu, neboť při Jubilejní výstavě v Praze 1891 navštívil panovník též Liberec.

O tom, že císař zavítá i do dalšího severočeského převážně německého města, se ze stránek Národních Listů dozvídáme v den slavnostního zahájení výstavy.⁸⁰ Národní Listy v krátké telegrafní zprávě informují, že císař přibude do Liberce 22. června, 23. června odpoledne navštíví Jablonec nad Nisou, odkud pojedí do Prahy, kde se zdrží ještě následující den.

Císař však svou návštěvu Prahy nakonec odložil až na podzim a místo toho se rozhodl navštívit jiné české město – Kutnou Horu. Národní Listy o tom informují v článku věnovaném slavnostní přísaze ministrů nové vlády barona Becka.⁸¹ V témže článku je otištěna také císařova prosba k německému ministru-krajanovi, kterým se stal Heinrich Prade, aby „*co nejdříve došlo k dorozumění mezi oběma národy v království českém.*“

V dalším článku již Národní Listy informují, že císaře budou na jeho cestě Čechami doprovázet ministerský předseda baron Beck, oba ministři-krajané Pacák a Prade, ministr obchodu Josef Fořt, ministr železnic Derschatta a ministr vyučování Marchet.⁸²

Definitivní potvrzení návštěvy Kutné Hory na cestě do Liberce se na stránkách Národních Listů objevilo 16. června spolu s informací, že dr. Fořt přibude do Liberce již před císařem a nebude tedy součástí jeho doprovodu.⁸³

Přítomnost obou ministrů-krajanů v císařově doprovodu byla tématem velmi diskutovaným, jak se ukázalo záhy. V článku s názvem „Pohádka tetičky Bohemie“⁸⁴ reagovaly Národní Listy na článek otištěný v pražském německém deníku Bohemia. Bohemia poukazovala na to, že někdejší český ministr krajan Rezek, který byl členem císařovy družiny při jeho návštěvě Litoměřic a Ústí nad Labem v roce 1901, byl před vstupem do německých měst vyprotestován. Jelikož však nyní mají jak Češi, tak i Němci svého ministra-krajana, není prý nic takového třeba. Podle deníku Bohemia

⁷⁹ Císař do Prahy a do Liberce. *Národní Listy*, 10. 4. 1906, roč. 46, č. 99, s. 2.

⁸⁰ Císař do Prahy. *Národní Listy: odpolední vydání*, 17. 5. 1906, roč. 46, č. 135, [s. 1].

⁸¹ Císařův projev. *Národní Listy*, 5. 6. 1906, roč. 46, č. 153, s. 4.

⁸² Noví ministři do Čech. *Národní Listy*, 5. 6. 1906, roč. 46, č. 153, s. 4.

⁸³ Císařova cesta do Čech. *Národní Listy*, 16. 6. 1906, roč. 46, č. 164, s. 4.

⁸⁴ Pohádka tetičky Bohemie. *Národní Listy: odpolední vydání*, 19. 6. 1906, roč. 46, č. 167, [s. 2].

jsou tito ministři symbolem – „*rozdělení země a zároveň popřením tvrzení, že by toto rozdělení znamenalo roztržení království.*“ Národní Listy na to reagovaly otázkou: „*Což jsou oba ministři bez portefeuillu český a německý, teritoriálními ministry, jichž činnost vymezena jest jazykovými hranicemi v Čechách?!*“ A vzápětí dodaly, že „*naopak pole činnosti českého ministra krajana leží spíše v uzavíraném německém území v Čechách, než v ryze českém.*“ Symboliku ministrů-krajanů jako rozhraničení území tedy Národní Listy nepřijaly, nabídly však jinou, i podle mého názoru pravděpodobnější. Totiž, že přítomnost ministra Pacáka v Liberci a ministra Pradeho v Kutné Hoře, má znamenat, že „*pro krajany ministra Pacáka má býti Liberec a všechna ostatní „německá“ města právě tak místem bezúhonné návštěvy, jako Kutná Hora a ostatní česká města pro krajany ministra Prada.*“

Kromě ministrů měla císaře na jeho cestě doprovázet také početná družina. Císař a jeho doprovod měli do Liberce přijet drahou 21. června v 6:30 večer a zdržet se tam dva dny. Po dobu svého pobytu měl být ubytován v zámku hraběte Clam-Gallase a kromě výstavy měl navštívit též některé průmyslové závody a prohlédnout si město.⁸⁵

Císařovu cestu provázela přísná bezpečnostní opatření, kvůli kterým byly do Kutné Hory, Liberce a Jablonce nad Nisou, tedy do měst, kde se měl císař zdržet déle než jenom pár minut, vysláni úředníci policejního ředitelství v Praze, aby zařídili vše potřebné.⁸⁶

Zvláštní článek věnovaly Národní Listy také výzdobě Liberce, kde měly vlát nejen prapory v barvách rakouských, ale především prapory v barvách velkoněmeckých.⁸⁷ Národní Listy informovaly, že severočeské německé noviny dokonce otiskly na svých stránkách okružní článek, ve kterém uvedly, že „*v Liberci o dnech císařských, s toužebností a radostí očekávaných, černožlutý prapor bude smírně vlát vedle černožlutěčerveného a spojovati patriotismus s národním uvědoměním.*“ Národní Listy k tomu, s odkazem na nedávný projev vůdce Všeněmců Franko Steina, poznamenaly, že panovník bude v Liberci „*uvítán prapory šiků, které spoléhají jenom na jednu věc, totiž na rozpadnutí tohoto státu.*“

⁸⁵ Císařova návštěva v Liberci. *Národní Listy*, 7. 6. 1906, roč. 46, č. 155, s. 2.

⁸⁶ Přípravy k panovníkově cestě do království českého. *Národní Listy*, 14. 6. 1906, roč. 46, č. 162, s. 4.

⁸⁷ Ven s „německými prapory“!. *Národní Listy*, 24. 5. 1906, roč. 46, č. 142, s. 2.

V den císařova vjezdu do Čech otiskly Národní Listy článek, ve kterém se mj. zabývaly otázkou, zda by český ministr-krajan dr. Pacák neměl raději vystoupit v Hodkovicích a do Liberce nejít, když z výstavy v této „metropoli Němců v Čechách“ byli vyloučeni čeští vystavovatelé a čeští návštěvníci nesmějí tam česky mluvit.⁸⁸

O tom, že český hovor na liberecké výstavě by byl provokací, psaly Národní Listy již na začátku června.⁸⁹ Reagovaly na článek otištěný v Deutsche Volkszeitung, ve kterém se mj. psalo, že „každý vzdělaný Čech rozumí a mluví německy, vystříhá se vyzývavého chování a zůstane neobtěžován.“ A také, že „chtějí-li se Češi na německé výstavě od Němců poučit, bude prý to jenom jim samým k prospěchu, provokace nedají si prý Němci naprosto líbiti.“ Národní Listy k tomu poznamenaly, že tímto domýšlivým tvrzením orgán německého ministra krajana nezláká Čechy k návštěvě „potěmkinské výstavní vesnice v Liberci, aby pomáhali hraditi nevyhnutelný její deficit.“ A jelikož výstava liberecká je podle samotných pořadatelů reakcí na jubilejní zemskou výstavu v Praze 1891, „jestliť přímým patnáctiletým dítětem české jubilejní výstavy“, nemají se Češi čemu od Němců naučit. Myslím si, že co do domýšlivosti si Národní Listy v této své odpovědi s Deutsche Volkszeitung příliš nezahladily.

Jubilejní zemskou výstavu v Praze připomněly Národní Listy v již zmiňovaném článku z 21. června.⁹⁰ Tato výstava podala podle Národních Listů důkaz o velkém kulturním a hospodářském pokroku českého národa, a to i v oborech, kde Němci předpokládali, že mají značnou převahu. Národní Listy sice českým Němcům průmyslovou převahu, a tudíž i větší bohatství neupírají, avšak druhým dechem dodávají, že je to také zásluhou přírodních podmínek. Tato pasáž byla v článku uzavřena tvrzením, že liberecká výstava, přestože je pěkně uspořádána a je zajímavá, nesnese s pražskou jubilejní výstavou srovnání.

Ten samý článek se ještě zabýval libereckou výstavou proklamovanou jako „první větší manifestace Němců v Čechách jako politicko-národnostního celku, uznaného státní mocí a jejím nejvyšším reprezentantem.“ Národní Listy tím narážely na proslov

⁸⁸ Národní Listy, 21. 6. 1906, roč. 46, č. 169, s. 1.

⁸⁹ Národnostní bezpečnost na liberecké výstavě Němců v Čechách. Národní Listy, 10. 6. 1906, roč. 46, č. 158, s. 3.

⁹⁰ Národní Listy, 21. 6. 1906, roč. 46, č. 169, s. 1.

arciknížete Ferdinanda Karla na slavnostním zahájení výstavy. Toto uznání „Čechoněmecka“ Vídní je podle Národních Listů nebezpečné pro jednotu země, neboť čeští Němci z něho jistě budou chtít vyvodit pro sebe důsledky. Tyto tendence by podle Národních Listů snad měla oslabit přítomnost dr. Pacáka v císařově doprovodu. Zároveň však, jak jsem již naznačila výše, Národní Listy váhaly, zda byl měl český ministr- krajan do Liberce vstoupit, či nikoliv. V závěru článku je opět poukazováno na to, že liberecká výstava je „přes výhradně německý svůj ráz z valné části produkt českého důmyslu a české píle.“

O samotném průběhu panovníkovy návštěvy informovaly Národní Listy na svých stránkách poměrně podrobně, k mé velké úlevě však nikoliv tak podrobně jako Hlas Národa či Národní Politika. Přesto přinesly informace o všech důležitých bodech císařovy návštěvy a nevyhnuly se ani poznámce k aféře, která se rozhořela v Jablonci nad Nisou po panovníkově odjezdu.

Už 21. června v odpoledním vydání informovaly Národní Listy, že panovník v sedm hodin ráno vjel do království českého.⁹¹ Podrobný popis panovníkovy cesty i se všemi zastávkami, otiskly Národní Listy hned následujícího dne ráno.⁹² Uvedly, že císaře na jeho cestě doprovázel arcikníže Ferdinand Karel, ministři dr. Pacák a Prade, ministerský předseda baron Beck, generální pobočníci hrabata Paar a Bolfras, křídelní pobočníci Driancourt a Spányik a také císařův osobní lékař dr. Kezl. Každému městu, ve kterém se císař zastavil, věnovaly Národní Listy alespoň pár slov. Nejvíce se rozepsaly o návštěvě Kutné Hory a o císařově slavnostním uvítání v Liberci. *„Prapory skloněny a vojenská hudba zahrála hymnu. Za provolávání „Hoch“ hodnostů a deputací, rozestavěných podél celého peronu, vystoupil císař provázen arcivévodou Ferdinandem Karlem, ze salónního dvorního vozu.“* Zatímco probíhala přehlídka čestné setniny, vystoupil z vlaku také císařův doprovod a společně vyslechli uvítací proslov libereckého starosty dr. Bayera, který děkoval císaři jménem obyvatel Liberce za návštěvu města a „čechoněmecké výstavy“. Císař se pozdravil s hrabětem Clam-Gallasem a s předsedou liberecké obchodní a živnostenské komory Aloisem Neumannem. Potom panovník nastoupil do kočáru a oklikou přes Staroměstské náměstí

⁹¹ Císař do Čech. *Národní Listy: odpolední vydání*, 21. 6. 1906, roč. 46, č. 169, [s. 1].

⁹² Císař v království českém. *Národní Listy*, 22. 6. 1906, roč. 46, č. 170, s. 1-3.

(dnes Náměstí dr. Edvarda Beneše), se vydal do zámku Clam-Gallasů, kde byl ubytován.

V denních zprávách z téhož dne otiskly Národní Listy některé z komentářů, kterými se k panovníkově návštěvě v Liberci vyjádřily německé noviny.⁹³ Nejvíce byla panovníkova návštěva podle Národních Listů oslavována v německo-liberálním pražském tisku, „*jemuž, jak známo, velká většina německého lidu v Čechách upírá právo jménem jeho v jakékoli příležitosti mluvit*.“ Nejvirtuóznější kousek se podle Národních Listů povedl Prager Tagblattu, který „*pokusil se v soulad uvést dvě tak vzájemně vylučná hnutí německé duše v Čechách jako jest její vyslovený ostmarkismus, libereckou výstavou až dosud tak okázale hlásaný s jejím rakušanstvím quand même*.“

Další informace se týkaly českých ministrů Pacáka a Fořta. První krátký článek otiskl výčet návštěv, které český-ministr krajan stihl vykonat v den svého příjezdu do Liberce.⁹⁴ Druhý informoval, jak dr. Fořt strávil dopoledne 21. června v Liberci.⁹⁵ Korespondenční kancelář, která je u článku uvedena jako zdroj informací, sdělila, že navštívil budovu obchodní a živnostenské komory v Liberci, kde ho uvítal její předseda a celé prezídium. Potom se dr. Fořt vydal na výstaviště, aby shlédl výstavu, „*o níž slyšel již tolik krásného*.“

Následujícího dne již Národní Listy konečně přinesly informace o programu císařova prvního dne v Liberci.⁹⁶ Článek se soustředil především na panovníkovu návštěvu liberecké radnice, kde byl opět uvítán starostou dr. Bayerem. Starosta ve svém proslovu vyzdvihl hospodářský a architektonický rozkvět města. Císař tento rozvoj Liberce uznal a pochválil píli jeho obyvatelstva. Mezi osobnostmi, které byly před radnicí shromážděny, byl i litoměřický starosta dr. Funke, kterého císař ujistil ochranou zájmů německých měst a okresů.

Další část článku popisuje císařův příjezd k výstavišti, kde se k němu připojili ministři hrabě Auersperg, dr. Marchet, dr. Fořt, dr. Pacák a Prade. Než mohl císař se svým doprovodem nastoupit prohlídku výstavy, ujal se ještě slova dr. Bayer. Mj. prohlásil, že

⁹³ *Národní Listy*, 22. 6. 1906, roč. 46, č. 170, s. 3.

⁹⁴ Návštěvy ministra dra. Pacáka. *Národní Listy*, 22. 6. 1906, roč. 46, č. 170, s. 4.

⁹⁵ Ministr dr. Fořt v Liberci. *Národní Listy*, 22. 6. 1906, roč. 46, č. 170, s. 4.

⁹⁶ Císař v Liberci. *Národní Listy*, 23. 6. 1906, roč. 46, č. 171, s. 2.

„Matka příroda, lidské umění a lidská píle působily společně, aby podaly obraz znázorňující národnost, vysokou kulturu a zemědělskou sílu naší vlasti, představující význam německého lidu a mající býti pobídkou k dalšímu závodění s ostatními národy říše o palmu vítězství, který má zobrazovati práci německého lidu v Čechách v hlavních oborech hospodářské činnosti a sloužiti ke slávě a cti naší vlasti.“ Císařova odpověď na starostův projev byla diplomaticky taktická. Pochválil sice potěšující výkony, které podávají Němci v Čechách, ale v závěru prohlásil, že se bude snažit udržet takové zahraniční podmínky, *„jichž potřebují k úspěšné činnosti píle, zdatnost a tvořivá touha, jak objevují se na výstavě a vyznamenávají stejnoměrně obyvatele království českého.“*

Komentář k proslovu starosty a především k panovníkově odpovědi na něj otiskly Národní Listy hned v odpoledním vydání z téhož dne.⁹⁷ V článku je zvýrazněna pasáž *„vyznamenávají stejnoměrně obyvatele království českého“*, kterou panovník použil v závěru svého projevu, aby byla všem čtenářům dobře na očích. Národní Listy považovaly císařovu řeč za velmi důležitou pro český národ. Tím spíš, že byla pronesena na výstavě tak protičesky zaměřené, jako byla výstava liberecká. Podle Národních Listů tím byl *„ulomen protičeský demonstrační hrot její takřikajíc nejvyššíma rukama.“* Dalším průlomem bylo, že panovník oslovil před radnicí česky dr. Šamánka oděného v čamaře, *„Němci tak nenáviděné, jako český jazyk.“* Tento panovníkův počin byl podle Národních Listů důležitý především pro české menšiny žijící na území převážně obydleném Němci. *„Sám král mluvil česky v Liberci pod samou libereckou radnicí, na jejímž balkonu se objevil s oběma svými krajany ministry, ač podle původního programu měl být na balkoně přítomen pouze německý.“* Národní Listy ale dodávají, že záleží především na tom, jaké poučení si z toho vezmou liberečtí radní. Svými činy však panovník *„uznal existenci a oprávněnost národní existence české menšiny v Liberci a tím i veškerých českých menšin v Čechách vůbec.“*

V ranním vydání z 23. června ještě Národní Listy vyličily zbytek císařova dne.⁹⁸ Čtenáři se mohli dočíst, že císař si dopoledne na výstavišti prohlédl expozici textilního průmyslu. Z dalších částí ho upoutaly oddíly věnované vyučování a vzdělávání. Vystavovatele přitom císaři představoval hrabě Coudenhove. Od půl třetí odpoledne se pak v libereckém zámku Clam-Gallasů konala dvorní hostina. Národní Listy však pouze

⁹⁷ Císařovo slovo v Liberci. *Národní Listy: odpolední vydání*, 23. 6. 1906, roč. 46, č. 171, [s. 2].

⁹⁸ Císař v Liberci. *Národní Listy*, 23. 6. 1906, roč. 46, č. 171, s. 2.

vyjmenovaly některé osobnosti, které na ni byly pozvány. Bližší informace o jejím průběhu ale nepřinesly, a to i přesto, že v době panovníkovy návštěvy měly v Liberci svého zpravodaje. Na hostinu mohl být však tento zpravodaj jen těžko pozván a patrně se mu nepodařilo vyzpovídat ani žádného z hostů.

Po ukončení hostiny se císař odebral na prohlídku města. Navštívil průmyslové muzeum, obchodní a živnostenskou komoru a také po něm pojmenované lázně. Kočárem se projel libereckou lesní čtvrtí a vrátil se na výstaviště, kde shlédl květinovou slavnost. Při tomto programu již v císařově doprovodu nebyl přítomen ministr obchodu, neboť odjel do Mladé Boleslavi.⁹⁹ Ještě předtím však společně s dr. Pacákem navštívili Národní dům, kde pro ně byla uspořádána akademie.¹⁰⁰ Oba ministři se setkali s představitelem české menšiny v Liberci dr. Šamánkem. Při této příležitosti slíbil dr. Pacák, že „*působiti chce k poutivému smíru, jelikož byl by v zájmu národů obou.*“ O smíru ostatně mluvil dr. Pacák v Liberci ještě několikrát – např. také v článku, který Národní Listy převzaly z Reichenberger Zeitung.¹⁰¹

K dr. Pacákovi a dr. Šamánkovi se váže ještě jedna příhoda, kterou Národní Listy převzaly z Neues Wiener Tagblatt.¹⁰² Vypráví o smíření mezi dr. Šamánkem a jeho německým švagrem. Dr. Šamánek prý svému švagrovi řekl: „*Musíme se smířiti! Bydlí-li ministr dr. Pacák u ministra Prada, můžeme také my býti svorní!*“ Obdobnou historku otiskl i Venkov, Národní Politika, Hlas Národa a dokonce i Právo Lidu.

Následujícího dne ráno navštívil císař voršilský klášter, a pak znovu libereckou výstavu, kde si tentokrát prohlédl zemědělskou expozici, uměleckou expozici a výstavní dům barona Liebiega.¹⁰³ Shlédl rovněž pavilon německých spořitelů v Čechách, kde dostal k nahlédnutí i knihu profesora Rauchberga, pojednávající o německých spořitelnách v Čechách.¹⁰⁴ O této knize psaly Národní Listy již 13 července. V článku s názvem „Vědecká nestrannost profesora Rauchberga“¹⁰⁵ informovaly, že tato statistika je zkreslená. Profesor Rauchberg vycházel z již neaktuálních dat z roku 1903, nevzal

⁹⁹ Císař v Liberci. *Národní Listy*, 23. 6. 1906, roč. 46, č. 171, s. 2.

¹⁰⁰ Ministr dr. Pacák o smíru národů. *Národní Listy: odpolední vydání*, 23. 6. 1906, roč. 46, č. 171, [s. 2].

¹⁰¹ Ministr dr. Pacák o dohodě národů v Čechách. *Národní Listy*, 24. 6. 1906, roč. 46, č. 172, s. 5.

¹⁰² Smírná epizoda. *Národní Listy: odpolední vydání*, 23. 6. 1906, roč. 46, č. 171, [s. 2].

¹⁰³ *Národní Listy: odpolední vydání*, 23. 6. 1906, roč. 46, č. 171, [s. 2].

¹⁰⁴ RAUCHBERG, H.: *Die deutschen Sparkassen Böhmens*, Praha: 1906.

¹⁰⁵ Vědecká nestrannost pana prof. Rauchberga. *Národní Listy*, 13. 6. 1906, roč. 46, č. 161, s. 1.

v potaz rozdílnou průmyslovou vyspělost obou národů a nezapočítal do své statistiky záložny, což byla chyba, protože většina českého obyvatelstva má své finance uložené v záložnách a nikoliv ve spořitelnách. V článku byly obsaženy i některé srovnávací tabulky vyňaté patrně z Rauchbergovy knihy.

Před jedenáctou hodinou však podle zpravodaje Národních Listů císař výstavu opustil a odjel do místních kasáren, aby byl přítomen přehlídce libereckého pěšího pluku kvůli němu pořádané.¹⁰⁶ Doprovázeli ho arcivévoda Ferdinand Karel a k následné snídani v kasárnách se připojil i místodržitel v Čechách hrabě Coudenhove a ministři s výjimkou dr. Fořta, který z Liberce odjel již 22. června večer¹⁰⁷ a dr. Marcheta, který odjel toho dne ráno.¹⁰⁸ Krátce před jednou hodinou se panovník vrátil do zámku Clam-Gallasů, kde patrně setrval až do půl páté, kdy začala druhá velká hostina v mramorovém sále zámku. Byl jí mj. přítomen též zástupce starosty Nerradt. O půl sedmé večer se panovník v doprovodu arcivévody Ferdinanda Karla vydal kočárem do libereckého venkovského okresu. Národní Listy konkrétně uvedly, že panovník navštívil Paulsdorf (Pavlovice) a Starý Habensdorf (Stráž nad Nisou).

V témže čísle otiskly Národní Listy také zprávu o císařově dobročinnosti¹⁰⁹. Uvedly, že císař věnoval ze svých prostředků na chudé v Kutné Hoře 1500 K, v Sedlci 500 K a Spolku dobročinných paní v Kutné Hoře 2000 K. Na chudé v městě Liberci věnoval císař 4000 K, libereckému sirotčinci věnoval navíc 2000 K, stejně tak libereckému chorobinci. Dalších 2000 K pak panovník věnoval pro chudé v libereckém okresu. Totožná informace se objevila také v novinách Venkov a v Národní Politice.

24. července ráno se císař s Libercem rozloučil a vlakem odjel do nedalekého Jablonce nad Nisou. Národní Listy o návštěvě Jablonce stejně jako o jeho rozloučení s Libercem a jeho obyvateli informovaly v ranním vydání z 25. června.¹¹⁰ Poměrně obsáhlý článek popisuje jak panovníkovu návštěvu ve městě skla, tak v okolních vesnicích. Cestou do Jablonce se císař ještě zastavil ve Vratislavicích, kde poctil návštěvou továrny na výrobu kobereců Ginzkey a setkal se s jejím majitelem. Obdobně jako Národní Listy

¹⁰⁶ Císař v Liberci. *Národní Listy*, 24. 6. 1906, roč. 46, č. 172, s. 3.

¹⁰⁷ Císař v Liberci. *Národní Listy*, 23. 6. 1906, roč. 46, č. 171, s. 2.

¹⁰⁸ Císař v Liberci. *Národní Listy*, 24. 6. 1906, roč. 46, č. 172, s. 3.

¹⁰⁹ *Národní Listy*, 24. 6. 1906, roč. 46, č. 172, s. 3.

¹¹⁰ *Národní Listy*, 25. 6. 1906, roč. 46, č. 173, s. 2.

informovaly o císařově návštěvě Jablonce nad Nisou také Hlas Národa a Národní Politika.

V témže čísle otiskly Národní Listy na titulní straně článek o císařově návratu do Vídně.¹¹¹ Při té příležitosti se autor článku pokusil o jakési shrnutí této cesty, která se nakonec stala politickou, i když původně to zamýšlené nebylo. V článku jsou připomenuta slova panovníkova, kterými „*postavil českou práci na roveň německé, a tak vzal cestě, nejen pobytu v Liberci, ale také liberecké výstavě německou velikou jednostrannost.*“ Politický dopad císařovy cesty Čechami si však Národní Listy odhadnout netroufily. Podle jejich tvrzení se to pozná až na podzim, až se sejdou sněmy království českého a markrabství moravského.

Než panovník odjel z Čech, adresoval českému místodržiteli vlastnoručně psaný dopis. Národní Listy stejně jako většina dalších mnou zkoumaných periodik otiskly přepis tohoto císařova listu v češtině.¹¹² Císař svým listem korunoval své snahy po smíru mezi Čechy a Němci v Čechách, které doprovázely celou jeho návštěvu v českém království.

Národní Listy v tomto článku císařův vlastnoruční list nijak nekomentují, komentář otiskly až v následujícím čísle.¹¹³ Hned v úvodu Národní Listy upozornily, že císařův list signoval také předseda vlády baron Beck, „*což znamená, že celá vláda nyní s duchem i slovy plně souhlasí, za ně stojí i odpovídá.*“ Podle Národních Listů se císařovým vlastnoručně psaným listem zahájila „*smířovací akce této vlády v království našem, kterou hned ve svém programu úvodního dne 7. t. m. ohlásila.*“ Národní Listy se následně věnovaly jednotlivým pasážím dopisu a poměrně široce rozebíraly, že český národ od doby, kdy opět mohl používat český jazyk, „*toužil po zdárném upravení národnostních poměrů ve společné této rodné vlasti své.*“ V článku byly zmíněny také předchozí snahy českých politiků a zároveň bylo zdůrazněno, že „*stojíce nezvratně na provedení plného rovného práva obou národů, nebudeme však nikdy k úslužnosti Vídní nadbíhati Němcům, způsoben čest našeho národa poškozujícím a nezřízené požadavky německé vlády chtivosti podněcujícím.*“ V návaznosti na toto prohlášení, které je především prohlášením Strany svobodomyslné, byly v článku připomenuty punktace,

¹¹¹ Politická cesta císařova. *Národní Listy*, 25. 6. 1906, roč. 46, č. 173, s. 1.

¹¹² Vlastnoruční list císařův. *Národní Listy*, 25. 6. 1906, roč. 46, č. 173, s. 1.

¹¹³ Panovníkův list o národním míru v království českém. *Národní Listy*, 26. 6. 1906, roč. 46, č. 174, s. 1.

jejichž prosazení mladočeši zabránili. Připomenut byl také dosavadní postoj českých Němců k možnosti vyrovnání mezi oběma národy – Národní Listy nepřímo uvedly, že Němci v Čechách nechtějí rovnost, ale privilegované postavení. Narážely tím pravděpodobně na snahy českých Němců o uzavřená území. Zda se jejich postoj změní po panovníkově vlastnoručním listu, se podle Národních Listů uvidí při rozdělování mandátů v rámci volební reformy.

O tom, že vláda vzala panovníkův vlastnoruční list za svůj, že se stal jejím manifestem a programem do budoucna, informovaly Národní Listy ještě v rubrice telegramy.¹¹⁴ Tento článek navazoval na článek, který otiskly Národní Listy předchozího dne v odpoledním vydání. Jeho obsah se pravděpodobně týkal dopadu císařova vlastnoručního listu na vyrovnání mezi Čechy a Němci v Čechách.¹¹⁵

Národní Listy informovaly své čtenáře také o tom, jak na císařův vlastnoruční list reagovaly některé německé noviny.¹¹⁶ Podle Národních Listů všechny shodně konstatovaly, že list panovníka je především politickým projevem. Neue Freie Presse uvedla, že v době, kdy je stát ohrožen rozbitím starého volebního řádu, Němci jistě vyslyší panovníkovu prosbu. A pokud Češi budou zastávat stejně smířlivé stanovisko, válka národů v Čechách skončí. Femdenblatt zase poukazuje podle Národních Listů na to, že myšlenka smíření obou národů byla vidět už při „... sestavování nynějšího kabinetu, současným povoláním dra. Pacáka a Prada do rady korunní.“

V druhém článku z téhož dne zveřejnily Národní Listy stanovisko novin Bohemia, Prager Tagblatt a Pilsner Tagblatt.¹¹⁷ Podle Národních Listů měly rovněž plnou pusť řečí o smíru, ale zároveň uvedly, že smír mezi Čechy a Němci v Čechách patrně nebude možné tak brzy nastolit. Prager Tagblatt podle Národních Listů poukazuje také na fakt, že ministr dr. Pacák byl za svého pobytu v Liberci ubytován u ministra Pradeho.

¹¹⁴ *Národní Listy*, 26. 6. 1906, roč. 46, č. 174, s. 4.

¹¹⁵ *Národní Listy*, 25. 6. 1906, roč. 46, č. 174. Podrobnosti nemohu posoudit, neboť jsem toto konkrétní číslo neměla v rukou. V digitální databázi Kramerius Národní knihovny i všech krajských knihoven, které tuto databázi také budují, se toto číslo neobjevuje. Národní knihovna ho nemá k dispozici ani na mikrofilmu. Oddělení periodik Národního muzea *Národní Listy* z roku 1906 zase kvůli jejich špatnému stavu nepůjčuje. Předpokládaný obsah článku jsem zjistila jednak z článku, který na něj navazuje (*Národní Listy*, 26. 6. 1906, roč. 46, č. 175, s. 4) a také z polemiky s tímto článkem, kterou otiskl Venkov (*Venkov*, roč. 1, 26. 6. 1906, s. 4.).

¹¹⁶ O císařově vlastnoručním listu. *Národní Listy: odpolední vydání*, 26. 6. 1906, roč. 46, č. 174, [s.1].

¹¹⁷ Hlasy o vlastnoručním listu císaře a krále. *Národní Listy: odpolední vydání*, 26. 6. 1906, roč. 46, č. 174, [s.2].

Pražský německý list tuto skutečnost nijak nekomentoval a svůj komentář nepřidaly ani Národní Listy. Komentoval ho však plzeňský německý list, Pilsner Tagblatt, který podle Národních Listů patrně dosud neznal obsah panovníkova vlastnoručního listu. Ubytování českého ministra-krajana u jeho německého kolegy totiž komentoval slovy: „Což se skutečně zasnoubil oheň s vodou?“ V obdobném duchu komentoval také přítomnost v čamaře oblečeného dr. Šamánka před libereckou radnicí – „*dr. Šamánek beze strachu (!) objevuje se v čamaře mezi pány, jichž německo-nacionální smýšlení jest nade vší pochybnost povznešeno, a jestliže zde beztestně (!), ano bez překážky česky mluvíti smí (!!!)*“ Národní Listy k tomu poznamenaly, že toto zjištění „*naplňuje plzeňskou holubici míru takovým podivem, že si v úžasu neví rady.*“ Přirovnání Pilsner Tagblatt k „holubici míru“ bylo jistě ironické, neboť o pár řádků výše Národní Listy uvedly, že list byl orgánem dr. Schreinerera, který, jak víme, smýšlel velmi nacionálně.

Rozborem reakcí německého tisku na panovníkův list se Národní Listy zabývaly ještě v jednom článku.¹¹⁸ Zaměřily se tentokrát především na periodika vycházející ve Vídni. Z odstupem pěti dnů od zveřejnění panovníkova poselství touhy po smíru poněkud ochladly a znovu se objevily staré spory. Hlavní myšlenkou článku je, že německý tisk panovníkova slova překrucuje a hledá v nich význam, který nemají. Podle Národních Listů si panovník smíření dozajista nepředstavoval jako „*povinnost národních stran národní své požadavky prostě odstavit a na základě nynějšího statusu quo padnouti si do náruče.*“ Tím by podle Národních Listů tento pokus o smíření skončil jako všechny pokusy předchozí – neúspěchem. Neboť dokud se Němci v Čechách budou nad Čechy stále vyvyšovat a nebudou chtít uznat jejich rovnoprávnost a na základě rovnoprávných požadavků přistupovat k vyrovnání, nebude smír mezi národy v Čechách možný.

K otázce možnosti, či nemožnosti smíru v Čechách se Národní Listy vyjadřují ještě v článku s názvem „*Ceteum sutem censeo Bohemiam esse dividendam!*“¹¹⁹ Slova, která v překladu znamenají „co se týče ostatního, Čechy nutno rozdělit“, si Národní Listy vypůjčily ze závěru článku ve Wiener deutsche Tagblatt. Národní Listy uvedly, že v článku jsou všichni Němci vyzýváni k ostražitosti, neboť císař vyznamenal rovnoměrně oba národní kmeny v Čechách, oslovil česky dr. Šamánka před libereckou radnicí a čeští ministři navštívili tamní českou besedu. Císařova návštěva tedy zničila

¹¹⁸ Císařův manifest a německý tisk. *Národní Listy*, 29. 6. 1906, roč. 46, č. 177, s. 1.

¹¹⁹ „Ceteum sutem censeo Bohemiam esse dividendam!“. *Národní listy*, 7. 7. 1906, roč. 46, č. 185, s. 2.

všechny politické naděje Němců, a proto je nutno být ostražitý. Podle slov Wiener deutsche Tagblatt otištěných v článku Národních Listů *„pro národní smír ještě daleko nenastal čas a nepřijde dotud, dokud se národní protivník nevzdá svých dobytých choutek.“* A tak navzdory panovníkovu přání Wiener deutsche Tagblatt prohlašuje *„Ceteum sutem censeo Bohemiam esse dividendam!“* Národní Listy na to odpovídají, že *„po císařských projevech v Liberci, po panovníkově vlastnoručním listě po skutečích, jimiž koruna s důrazem promluvila o král. českém, o českém („böhmisch“) národním kmenu a kdy vyznamenavši vůdce liberecké menšiny českým oslovením, uznala oprávněnost českého národního života českých menšin, nemáme nejmenší příčiny obětovati menšinová bratrstva v lýženém „Dajčběmen“ bezestopému roztavení v německé žiravině.“*

K panovníkově návštěvě Čech se vztahují ještě dvě aféry, zmíněné na stránkách Národních Listů. Ta první se týkala české menšiny v Liberci žijící převážně v Horním Růžodole, kde si tato menšina vymohla zřízení české školy.¹²⁰ Němci se jim za tento vynucený ústupek pomstili tím, že v době panovníkovy návštěvy byl Horní Růžodol přísně střežen a policie v nočních hodinách prohledávala byty vážených českých občanů.

Druhá aféra se týkala císařovy návštěvy v Jablonci nad Nisou a sundání tamního označení Bismarckova náměstí, které prý nařídil jablonecký starosta Posselt.¹²¹ Ten se obhajoval tím, že v Liberci v době panovníkovy návštěvy byly tyto cedule zakryty dekoracemi, proti čemuž se ostře ohradil liberecký starosta dr. Bayer. Národní Listy celý tento spor považovaly za směšný, neboť *„nikdo na světě o tom nepochybuje, že velká většina německého lidu v Čechách, zvláště v dajčběmských „metropolích“, jest duchem bismarckovského odkazu skrz na skrz prosycena.“* O tom, že i v Liberci byla přeci jen nějaká cedule před císařem odstraněna, informují Národní Listy v článku z 23. července.¹²² Jednalo se o ceduli *„Deutsche kauft nur bei Deutschen!“*, čili *„Němci, kupujte jen u Němců“*. Tato cedule byla podle informací, které získaly Národní Listy, nahrazena reklamní tabulí. Po císařově odjezdu bylo vše uvedeno do původního stavu.

¹²⁰ Pomsta Němců za českou školu v Horním Růžodole u Liberce. *Národní Listy: odpolední vydání*, 27. 6. 1906, roč. 46, č. 175, [s. 2].

¹²¹ Bismarckovy tabulky v Jablonci a v Liberci. *Národní Listy: odpolední vydání*, 11. 7. 1906, roč. 46, č. 189, [s. 2].

¹²² Také v Liberci styděl se před císařem. *Národní Listy: odpolední vydání*, 23. 7. 1906, roč. 46, č. 201, [s. 2].

Sjezdy, valné hromady a konference

U příležitosti výstavy českých Němců se v Liberci konala řada konferencí, valných hromad a sjezdů především německých spolků a organizací. O některých z nich informovaly na svých stránkách i Národní Listy. V porovnání s ostatními českými periodiky přinesly Národní Listy některé informace se značným předstihem a také informovaly o větším množství sjezdů. Některým sjezdům a schůzím dokonce Národní Listy věnovaly pozornost jako jediné.

Zatímco většina spolků své sjezdy plánovala až na letní měsíce, již 27. května měl přímo na libereckém výstavišti svou valnou hromadu Ústřední spolek německých lékařů z Čech a den předtím tam konal svou schůzi.¹²³ Na této schůzi došlo k poměrně prudké dvě hodiny trvající hádce mezi pražskými německými lékaři a pražskými německými židovskými lékaři, kvůli sporu, který mezi nimi vznikl po propuštění jednoho židovského asistenta pražským německým lékařem. Národní Listy ve svém článku osvětlily příčiny sporu a informovaly též o jeho výsledku.

Již 23. května informovaly Národní Listy o avizovaném sjezdu zástupců rakouských obchodních komor, který se měl v Liberci konat 11.-13. června.¹²⁴ Bližší informace o tomto sjezdu, nebo spíš o jeho závěrečném dni, přinesly Národní Listy den po jeho skončení.¹²⁵ Podle informací v Národních Listech uvedených přijal sjezd návrh na úpravu rakouského telefonního spojení, který navrhl zástupce terstské obchodní komory, a návrh krakovské obchodní komory na vybudování vodních cest. Dále sjezd projednával požadavek terstské obchodní komory na „*nutná zařízení pro vytvoření rakouské námořní dopravy*“ a po polední pauze i úrazové pojištění. Národní Listy v článku uvádí i jména některých osob, které se sjezdu účastnily.

Ještě před sjezdem zástupců rakouských obchodních komor se v Liberci konala valná hromada Deutscher Schulverein (Německý školský spolek).¹²⁶ Mezi přítomnými podle Národních Listů byli poslanci Schreiner, Glöckner, Peschka, Menger, Wolf a Albrecht. Sjezd rovněž poslal pozdravný telegram ministrovi Prademu. Národní Listy se v poměrně obsáhlém článku nevěnují ani tak projednávaným tématům, ale spíše

¹²³ Filištinští a Israelští v pražském lékařstvu. *Národní Listy*, 30. 5. 1906, roč. 46, č. 148, s. 3

¹²⁴ Sjezd obchodních komor. *Národní Listy*, 23. 5. 1906, roč. 46, č. 141, s. 5.

¹²⁵ Sjezd obchodních komor. *Národní Listy*, 14. 6. 1906, roč. 46, č. 162, s. 6.

¹²⁶ *Národní Listy*, 5. 6. 1906, roč. 46, č. 153, s. 2.

komentují výrok starosty Liberce dr. Bayera, který v rámci této valné hromady vystoupil s poděkováním za práci, kterou Německý školský spolek v Čechách vykonává. Národní Listy tuto jeho snahu odsuzují, neboť se jedná především o poněmčování slovanské mládeže. Existence Schulvereinu je podle Národních Listů *„hanbou rakouského školství, nástrojem nekrvavého ač násilného a houfného odnárodnění – slovanských národů v Rakousku, ... zločinným způsobem na dětech provozované.“* Podle Národních Listů byli na této valné hromadě přítomni také zástupci „říšsko-německého Schulvereinu“, který *„považuje Čechy za hlavní obor své práce, a že na nejbližší valné hromadě na Vratislavi usnese se na větším poskytnutí pomoci pro tuto zemi.“*

Na pozvání Bund der Deutschen in Böhmen (Svaz Němců v Čechách) zavítalo do Liberce dne 13. června 150 členů jeho nadřazené „říšskoněmecké organizace Deutschbund“ k oslavě tzv. Herrmannovy slavnosti.¹²⁷ Tato slavnost se konala v lesíku za výstavou a mj. na ní skládali sliby noví členové, informovaly ve svém článku Národní Listy. Členové „říšsko-německého Deutschbundu“ přijeli podle Národních Listů do Liberce se značnými rozpaky, neboť se domnívali, že své liberecké kolegy najdou *„porobené a potlačované, patrně na základě krvavých slzí, vyplakanych do sloupců německých listů v Čechách nad strašným nacionálním ponižením, jakého jsou naši Němci účastni od strašných porobitelů Čechů.“* Bylo pro ně tedy velikým překvapením, že tomu tak není.

17.-19. 6. v Liberci konal sjezd i Ústřední svaz rakouských průmyslníků.¹²⁸ Národní Listy o něm však žádné bližší informace nepřinášejí, pouze informují, že se bude konat.

Liberec a jeho výstavu měli v červnu navštívit také němečtí poslanci. Avšak ti svou návštěvu plánovanou původně na 10. června¹²⁹ nejprve odložili na 28.-29. 6.¹³⁰ a v měsíci červenci ji pak vzhledem k aféře, která se v Jablonci nad Nisou rozhořela po odjezdu panovníka, odřekli úplně.¹³¹

¹²⁷ Říšskoněmecký Deutschbund na liberecké výstavě. *Národní Listy*, 15. 6. 1906, roč. 46, č. 163, s. 2.

¹²⁸ Ústřední svaz rakouských průmyslníků. *Národní Listy*, 24. 5. 1906, roč. 46, č. 143, s. 5.

¹²⁹ *Národní Listy*, 15. 6. 1906, roč. 46, č. 163, s. 4

¹³⁰ Návštěva německých poslanců v Liberci zase odložena. *Národní Listy*, 28. 6. 1906, roč. 46, č. 176, s. 4.

¹³¹ Návštěva německých poslanců na výstavě liberecké odřeknuta. *Národní Listy*, 9. 7. 1906, roč. 46, č. 187, s. 2.

Svou návštěvu Liberce plánovanou na 15. července odřekli také němečtí okresní starostové.¹³² Národní Listy uvedly, že se starostové cítili opomenuti při představování císaři před libereckou radnicí, a tudíž svůj sjezd přesunou na srpen či září do jiného města.

1. července zavítali do Liberce a výstavu si prohlédli němečtí členové panské sněmovny. Národní Listy tuto informaci otiskly v článku, který věnovaly především knížeti Auerspergovi a jeho odpovědi na uvítací proslov libereckého starosty dr. Bayera.¹³³ Na jeho projevu, který se podle Národních Listů nesl v německonacionálním duchu, což ostatně vyplynulo i s projevu samotného, neboť Národní Listy uveřejnily jeho překlad, mě zaujal především odstavec týkající se německé kultury a ostatních národů Rakouska. Kníže Karel Auersperg prohlásil, že ostatním rakouským národům zprostředkovali kulturu Němci. A jelikož tyto národy se díky tomu nyní začínají na úkor Němců prosazovat, povinností Němců je, „aby ve spleti hlasů „rakouských národností“ vyznačili složku, která musí působiti, aby monarchie naše neztratila německý ráz, bez kterého nemůže trvati.“ Národní Listy smělou řeč knížete Auersperga komentují slovy: „Německá nadutost nestala se o nic menší, když ji zavěšen na rameno hermelín.“ Dále poukázaly na to, že „kníže Auersperg mluvil ve dvoraně liberecké výstavy nejen jako Němec, ale také jako Auersperg“¹³⁴ a že ani tento projev neudělá z liberecké výstavy, Národní Listy ji označily jako krajinskou, víc, než co je. „Je totiž dokladem nejvýše té kultury, která se měří na lokte a váží na metrky, duchovní, vlastní, původní, řekněme „dajčbémské“ kultury Němci v Čechách nikdy neměli a mítí nebudou a je to také ostatně přirozeno. Proto ji nám Čechům také nikdy dátí nemohli.“ Kulturní poměr Čechů k liberecké výstavě je prý jednoduchý – „jest ona prostě svědectvím, jak se ode vždy Němcům v Čechách na naše útraty dobře vedlo. I Auerspergům.“

¹³² Nechuf německých okresních starostů k „dajčbémské metropoli“. *Národní Listy: odpolední vydání*, 7. 7. 1906, roč. 46, č. 185, [s. 2].

¹³³ Kníže Karel Auersperg na liberecké výstavě. *Národní Listy*, 3. 7. 1906, roč. 46, č. 181, s. 2.

¹³⁴ Podle Národních Listů Auerspergové Čechy velmi nenáviděli a sváděli s nimi boj o podobu kultury – viz Kníže Karel Auersperg na liberecké výstavě. *Národní Listy*, 3. 7. 1906, roč. 46, č. 181, s. 2.

Dne 2. července v Liberci pokračovala konference ředitelů rakouských ústavů pro zvelebení živností, která začala předchozího dne v Praze.¹³⁵ Konference se konala v prostorách sídla liberecké obchodní a živnostenské komory a jejím předsedou byl zvolen „odborový chef“ dr. Exner a jeho náměstkem zemský poslanec Kirenhof. Národní Listy ve svém článku dále uvedly seznam referentů s názvy jejich příspěvků.

S téměř měsíčním předstihem informovaly Národní Listy o schůzi Německé národní rady pro Čechy, která se v Liberci měla konat 18. srpna.¹³⁶ Znovu tuto schůzi připomněly v článku s názvem „Německá národní rada a brutálnosti oproti výletům Čechů do uzavřeného německého území“,¹³⁷ ve kterém zmínily, že na schůzi v Liberci zaujme rada k těmto výletům rozhodující stanovisko. Rozšířené předsednictvo německého „Volksratu“ se v Liberci opravdu sešlo a Národní Listy přinesly velmi podrobné informace o obsahu jeho jednání. Německá národní rada pro Čechy jednala především o podle ní drzých vpádech Čechů do německého území. Jako příklad byly v Národních Listech uvedeny výlety do Prachatic a Košťan. Národní Listy v článku otiskly i reakce vybraných německých novin na tuto problematiku. Tyto reakce byly ve značném rozporu s úvodním slovem sjezdu, ve kterém bylo voláno po smíru obou národů v Čechách.¹³⁸

Valné hromadě „Volksrathu“ věnovaly Národní Listy ještě jeden článek v témže čísle. Obsahoval také krátkou zmínku o projevu starosty Liberce dr. Bayera, kterým vítal členy rozšířeného předsednictva v Liberci.¹³⁹ Dr. Bayer podle Národních Listů řekl, že *„jednota Němců uskutečnila se aspoň v některých směrech, jako ve „Volksrathu“ a na liberecké výstavě.“* Zbytek článku je opět věnován rozboru postoje některých členů „Volksrathu“ k návštěvám Čechů v převážně německých oblastech.

Během července a srpna se na stránkách Národních Listů stejně jako na stránkách ostatních mnou zkoumaných českých periodik objevily zmínky a informace o manifestačním sjezdu českých poplatníků liberecké obchodní a živnostenské komory. Sjezd byl svolán proto, že čeští poplatníci už měli dost diskriminační politiky obchodní

¹³⁵ *Národní Listy*, 3. 7. 1906, roč. 46, č. 181, s. 4.

¹³⁶ *Národní Listy*, 26. 7. 1906, roč. 46, č. 204, s. 2.

¹³⁷ Německá národní rada a brutálnosti oproti výletům Čechů do „uzavřeného území německého“. *Národní Listy*, 7. 8. 1906, roč. 46, č. 216, s. 4.

¹³⁸ Práce německého „Volksratu“. *Národní Listy*, 21. 8. 1906, roč. 46, č. 230, s. 1.

¹³⁹ Německý „Volksrath“ *Národní Listy*, 21. 8. 1906, roč. 46, č. 230, s. 2.

a živnostenské komory v Liberci, pod kterou spadali, a která upřednostňovala německé zájmy na úkor českých. Sjezd se konal v Mladé Boleslavi a zmínku o něm uvádím především proto, že informace o něm plnily stránky Národních Listů a hlavně pak Národní Politiky mnohem více, než informace o ostatních sjezdech spjatých s Libercem a tamní výstavou.

Poslední německý sjezd, o kterém Národní Listy informují byl sjezd německých notářů, který se v Liberci konal 8. září.¹⁴⁰ Zprávu o něm převzaly Národní Listy z Prager Tagblattu. Hlavním tématem sjezdu byla obava z počestění německého notářství v Čechách, neboť německých kandidátů na post notáře je stále méně, zatímco počet českých kandidátů narůstá.

V Liberci se však v době konání výstavy nescházely pouze německé spolky a organizace, ale výlet do Liberce si 3. června udělali i členové Československé obchodnické besedy.¹⁴¹ Národní Listy však pouze informovaly o tom, že Československá obchodnická beseda plánuje v Liberci konat přátelskou besedu se severovýchodními odbory Československé obchodnické besedy, a potom si prohlédnout si město a okolí.

Liberecká výstava v červenci, srpnu a září

V měsíci červenci otiskly Národní Listy kromě informací o sjezdech a konferencích v Liberci konaných také článek, ve kterém opět poukazují na lživost liberecké výstavy.¹⁴² V jeho úvodu uznaly sice průmyslovou převahu českých Němců, ale uvedly zároveň i důvody, proč tomu tak je. Mj. jiné i proto, že průmyslový pokrok šel od západu k východu. Podle Národních Listů se Němci naučili pokrokovým metodám od Francouzů, a jelikož v českém pohraničí byly příhodné podmínky a levná a zručná pracovní síla, mnoho Němců přesídlilo kvůli zisku do Čech. Tím se Národní Listy dostaly ke svému tradičnímu tématu českých dělníků v německých továrnách, kteří svými rukama vytvořili zboží, jímž se čeští Němci neprávem pyšní na své výstavě. Národní Listy dále uvedly, že liberecká výstava je spíše krajinského rázu, a tudíž ji nelze porovnávat s Jubilejní zemskou výstavou, která se „*příčiněním Němců totiž jejich rezistencí stala se výstavou výlučně českou,*“ a to ani přesto, „*že všichni činitelové ve*

¹⁴⁰ Ze sjezdu německých notářů v Liberci. *Národní Listy*, 19. 9. 1906, roč. 46, č. 258, s. 2.

¹⁴¹ K návštěvě Liberce o svátcích svatodušních. *Národní Listy*, 30. 5. 1906, roč. 46, č. 148, s. 6

¹⁴² Liberecká výstava. *Národní Listy: odpolední vydání*, 18. 7. 1906, roč. 46, č. 196, [s. 2].

státě se napjali, aby co možná vynikla a naši výstavu pořádanou před jedenácti lety aby zastínila.“ Tady si Národní Listy patrně popletly roky, neboť před jedenácti lety se konala Národopisná výstava, Jubilejní zemská výstava se konala před patnácti lety. V závěru článku pak Národní Listy vyzvedávají pokrok českého průmyslu za posledních dvacet let a dodávají, že *„kdyby dnes byla pořádána výstava práce české, ukázali bychom, co umíme.“*

Pomineme-li kratičký článek o dluhu Varieté Karla Meiningera,¹⁴³ bližší informace o liberecké výstavě jako takové přinesly Národní Listy až v měsíci srpnu, a pak především v září. V srpnu se na stránkách Národních Listů objevil článek z části převzatý z Oesterreichische Rundschau, ve kterém pan Theodor Antropp, Rakušan, popisuje svou neděli strávenou na výstavě v Liberci.¹⁴⁴ Národní Listy převzaly tento článek, nebo spíše jeho určité pasáže, pravděpodobně proto, že se v něm přes všechnu snahu pisatelovu objevují i kritické poznámky k architektuře výstavy a k umělecké expozici. Pan Antropp k ní podle Národních Listů poznamenal, že *„nestojí úplně na impozantní výši průmyslu Němců v Čechách a jich zemědělství a že se o umění Němců v Čechách vůbec ani dobře mluví nedá.“* Jeho slova byla vodou pro mlýn Národních Listů, které tuto jeho poznámku uvítaly, neboť podle vlastních slov *„kultura Němců v Čechách není žádnou pravou kulturou, kteráž bez umění není myslitelnou, není kulturou proto, že se ani o německém umění v Čechách ani mluvit nedá. Kultura tato není vůbec původní...“*

Druhým ze srpnových článků, který se sice nevěnuje přímo liberecké výstavě, ale je velmi zajímavý, byla krátká zmínka o návštěvě maďarského poslance v Liberci.¹⁴⁵ Nedožíváme se sice, zda poslanec Karásc Ermő navštívil libereckou výstavu, za to je v článku uvedeno, že navštívil tamní českou menšinu a setkal se s jejím vůdcem dr. Šamánkem.

Až v měsíci září se čtenář Národních Listů mohl v kostce dozvědět, co je vlastně na té liberecké výstavě k vidění. Některé informace pronikly na stránky novin již v předchozích článcích, zejména při popisu císařových dnů v Liberci. Popisný přehled

¹⁴³ Liberecké „Varieté“ v úzkých. *Národní Listy*, 27. 7. 1906, roč. 46, č. 205, s. 3.

¹⁴⁴ Německé svědectví o dajčbémském umění na liberecké výstavě. *Národní Listy*, 18. 8. 1906, roč. 46, č. 227, s. 2-3.

¹⁴⁵ Maďarský poslanec návštěvou u českých menšin. *Národní Listy*, 28. 8. 1906, roč. 46, č. 237, s. 2.

expozic, však dosud chyběl. To, že se na stránkách Národních Listů objevil až v posledním měsíci výstavy není podle mého názoru náhoda, neboť v této době už byly utlumeny nacionální projevy pořadatelů výstavy, kteří si uvědomovali, že výstava bude patrně ztrátová. Vítili proto každého návštěvníka a není proto náhoda, že zpravodaj Národních Listů, který výstavu navštívil a její popis otiskl ve dvou na sebe navazujících článcích, slyšel na liberecké výstavě český hovor českých skupin návštěvníků.

Hned v úvodu prvního článku¹⁴⁶ je zajímavý rozpor autorových slov, když na jedné straně slibuje, že bude „*referovati o česko-německé výstavě v Liberci jako český člověk ne jinak, než po právu a spravedlnosti*“ a v následujícím odstavci uvádí „*svleču ze sebe českou kůži a slaviti budu do soukenické metropole vjezd jako člověk naskrze národně neutrální.*“ I přes tuto jeho snahu být národně neutrální, neodpustil si autor rýpnutí do českých Němců, kteří musí chránit svou německou državu cedulí umístěnou hned u nádraží „*s kategorickým příkazem: Deutsche kaufte nur bei Deutschen. (Němci kupujte jen u Němců)*“. Podle autora „*potom nemyslné je všechno jejich tvrzení o ryzí německosti Liberce a potom tím brutálnější jejich počínání, směřující ke zdeptání všeho českého v tomto dost zajímavém městě.*“ Zajímavé je, že Národní Listy jako jediné otiskly i jiné možné vysvětlení tohoto nápisu. Autor článku se totiž na tuto ceduli zeptal v tramvaji člověka, se kterým se při jízdě seznámil. Ten mu sdělil, že „*tento nápis není namířen proti Čechům, ale proti židům*“

Zbytek článku je věnován popisu polohy výstavy a expozic umístěných především v průmyslovém paláci. Autor si neopomněl rýpnout do strojírenské části a zmínil, jak už bylo několikrát na stránkách Národních Listů zmíněno, že tam vystavují pražské strojírenské závody a plzeňská Škodovka, nebo tedy vlastně Skodovka, aby nebylo poznat, že zakladatel byl Čech. Expozice textilního průmyslu mu přišla příliš střízlivá, ale zato se mu velmi líbila výstava jabloneckého drobného sklářského a pasířského průmyslu - quincaille.

Druhý článek se věnuje především umělecké expozici, zmiňuje výstavní atrakce a obsahuje celkové hodnocení, ve kterém se nezapře pohled Národních Listů.¹⁴⁷ Uměleckou expozici podle autora neměli čeští Němci na své výstavě vůbec zřizovat,

¹⁴⁶ Liberecká česko-německá výstava. *Národní Listy*, 5. 9. 1906, roč. 46, č. 245, s. 1.

¹⁴⁷ Čechoněmecká výstava v Liberci. *Národní Listy*, 6. 9. 1906, roč. 46, č. 246, s. 1.

protože jsou v ní zahrnuta buď díla zastaralá, jako příklad uvádí dva obrazy od Gabriela Maxe, nebo díla nedostačující kvality. Celkově autor tvrdí, že díla českých Němců se nevyrovnají dílům českým.

Autor článku se věnuje také návštěvnosti výstavy, se kterou podle jeho slov nejsou pořadatelé valně spokojeni. Uvádí, že dopoledne se na výstavišti pohybovalo okolo 150 osob a odpoledne asi dvakrát tolik. Zaujalo ho, že *„dobrá třetina těchto návštěvníků, pokud tvořili společnost, mluvila přidušeně česky.“*

V závěru článku autor uvádí, že *„pro ocenění německé průmyslové práce v Čechách nebylo ostatně zapotřebí liberecké výstavy. Rozumnému člověku imponují obrovské budovy průmyslových závodů ... mnohem více než sebe pestřejší vitríny výstavy, a kdo by se chtěl přesvědčit o finančním efektu hospodářské pokročilosti tohoto kraje, tomu více než výstava bude s to povědět nádherná vilová čtvrť, ... jež je výmluvným dokladem nahromaděného v městě tom bohatství.“* Podle autora však výstava neměla hospodářské tendence a neměla sloužit k navazování obchodních styků, jak tomu u takovýchto výstav bývá, *„nýbrž bylo to dílo skrz na skrz rázu národně demonstračního, jež dle plánů původců má tvořiti v německo-národní bilanci velké závažné aktivum.“*

Autor také v článku porovnává, jak se vládnoucí kruhy staví k liberecké výstavě, která je podnikem německým, s tím, jak se vládnoucí kruhy stavěli k podnikům výhradně českého rázu. Jako příklad uvádí národopisnou výstavu z roku 1895, kterou panovník na rozdíl od liberecké výstavy českých Němců nenavštívil. Uvádí také, že státní činitelé na libereckou výstavu pohlížejí blahosklonně, a to i přesto, že *„osten výstavy ten namířen výhradně proti národu našemu, což veřejně a slavně také od pořadatelů její bylo doznáno.“* Zabývá se i porovnáváním státních ocenění, kterých se dostalo libereckým pořadatelům ve velké míře, avšak pořadatelé národopisné výstavy vyšli v tomto naprázdno.

Z hlediska pohledu Národních Listů na libereckou výstavu je zajímavý úplný závěr článku. Autor nejprve prohlašuje, že zejména v obchodních stycích by se nemělo brát doslova *„kdo není s námi, je proti nám“*, avšak jeho následné *„kdo zjevně připojí se v boji proti nám ku nepříteli, z řad našich musí býti vyloučen“* už plně odpovídá stylu,

kterým se Národní Listy vyjadřovaly nejen o výstavě českých Němců, ale též o národnostních otázkách.

Posledním článkem k výstavě na stránkách Národních Listů byl telegram od německého císaře Viléma II. starostovi Liberce dr. Bayerovi, ve kterém mu přeje, „*aby liberecká výstava Němců v Čechách měla dobrý průběh.*“¹⁴⁸

Závěrečné zhodnocení

Vzhledem k tomu, že Národní Listy se věnovaly výstavě českých Němců v Liberci celkem komplexně a informovaly o mnoha událostech s ní spojených, bylo překvapivým zjištěním, že neotiskly žádné informace k jejímu ukončení. Překvapivé je to o to víc, že již v té době bylo známo, že výstava skončila deficitem. Udivilo mě, že Národní Listy nevyužily příležitost a nijak tuto okolnost nekomentovaly. Vysvětlení, proč v samotném závěru nevěnovaly liberecké výstavě žádnou pozornost, se nabízí hned několik. Především se v té době konala v Praze zahradnicko-ovocnická výstava s trhem, o které Národní Listy stejně jako další česká periodika přinášely četné informace. Dále se v měsíci září opět sešla říšská rada a pokračovalo se v jednáních o podobě volební reformy. Toto téma bylo pro Národní Listy prvořadé, informovaly o něm velmi podrobně i v předchozích měsících. V měsíci září ještě probíhal zápis do škol, který Národní Listy bedlivě sledovaly, neboť se jednalo o zápas českých škol o české žáky. Mnoho českých rodičů totiž stále své děti nechávali raději zapsat do škol německých. Nakonec se ještě na podzim konaly v některých obvodech doplňkové volby do zemského sněmu, které rovněž Národní Listy sledovaly a informovaly o jejich průběhu a výsledcích na předních stránkách svých čísel. Na druhou stranu o tomtéž informovala i většina ostatních mnou zkoumaných českých periodik a přece si většina z nich našla prostor, aby své čtenáře alespoň krátce informovala o ukončení výstavy v Liberci a o tom, že byla deficitní.

Na druhou stranu však Národní Listy přinesly řadu zajímavých informací, které se v ostatních mnou zkoumaných soudobých českých novinách a časopisech nevyskytovaly. Jako jediné otiskly i jiné možné, i když nepravděpodobné, vysvětlení německého nápisu v Liberci „*Deutsche kauft nur bei Deutschem*“. Jen Národní Listy a Jizeren uveřejnily popis toho, co je na výstavě českých Němců možno shlédnout. Jen

¹⁴⁸ Vilém II. libereckým Němcům. *Národní Listy*, 21. 9. 1906, roč. 46, č. 260, s. 4.

Národní Listy a Čas komentovaly použití slova „Deutschböhmen“ protektorem výstavy při jejím slavnostním zahájení. Pozornost věnovaly rovněž mnoha sjezdům, valným hromadám a konferencím, které se v Liberci v době výstavy uskutečnily. O některých dokonce informovaly pouze a jen ony.

Velmi podrobně Národní Listy informovaly také o návštěvě císaře Františka Josefa I. v Liberci a Jablonci nad Nisou. V době panovníkovy pobytu měly dokonce v Liberci svého zpravodaje. Přínosné bylo, že na rozdíl od Hlasu Národa, který svým čtenářům také přinášel velmi podrobné informace o panovníkově programu v Liberci, Národní Listy některé z událostí také komentovaly.

Jistý pokles informací souvisejících s libereckou výstavou lze u Národních Listů vysledovat především v měsíci srpnu a v září. Obdobný pokles četnosti článků souvisejících s libereckou výstavou bylo možné vysledovat také u Venkova, Času a Hlasu Národa.

Národní Listy se od některých dalších soudobých českých periodik odlišovaly i tím, že psaly důsledně „království české“ s malým písmenem „č“. Naopak Národní Politika, Venkov a Jizeran psaly „království České“. Domnívám se, že tento způsob psaní názvu českého království měl nacionální podtext neboť to nebyla podoba oficiálního názvu.¹⁴⁹

Zajímavý rovněž byl překlad oficiálního názvu výstavy z němčiny do češtiny. Národní Listy totiž kromě správného výstava českých Němců v Liberci dvakrát v názvu článku uvedly „česko-německá výstava“. Bráno z dnešního pohledu je tento název zavádějící, neboť podle současných pravidel pravopisu by toto pojmenování znamenalo, že výstava byla společným dílem Čechů a Němců, což však nebyla pravda. Obdobně, i když v opačném pořadí, tedy „německo-česká“, nazval v článku o zahájení libereckou výstavu také časopis Čas.

¹⁴⁹ Oficiální název zněl buď České království, nebo Království české.

Národní Politika

Národní Politika¹⁵⁰ původně vycházela jako příloha německé Politik pod názvem Česká Politika. Jako samostatný deník začala vycházet až od června 1883. Prvním vedoucím redaktorem byl Josef Hubáček, který však následně přešel do Hlasu Národa, jenž stejně jako Národní Politika byl zprvu majetkem závodu tiskařského a vydavatelského v Praze. Po odchodu Josefa Hubáčka se stal šéfredaktorem J. J. Toužimský. Od roku 1905 až do roku 1927 pak vedl tento deník Václav Beneš-Šumavský.¹⁵¹

Národní Politika byla deníkem určeným nejširším lidovým vrstvám. Díky obrátě politice její redakce se do dvou let od svého osamostatnění stala nejrozšířenějšími novinami. Po roztržce mezi staročechy a mladočechy zůstala Národní Politika věrna názorům staročechů. Níjak jí to však neubralo na čtenářské oblíbenosti. Její obliba dokonce časem vzrostla natolik, že zatlačila do pozadí jiné noviny zastávající názory Strany národní Hlas Národa.¹⁵²

V roce 1906 stála Národní Politika, řečeno dnešní terminologií, na pomezí seriózních novin a bulváru, což pravděpodobně zajišťovalo její oblíbenost mezi lidmi. Člověk si vždycky rád přečte i nějakou tu „perličku“, nejen informace o aktuálním dění doma a ve světě. A přesně to Národní Politika dělala – zařazovala mezi své zprávy drobné „perličky“ spíše povahy bulvární. Pár se jich vyskytlo i mezi články, které se věnovaly liberecké výstavě.

Dalším jevem typickým pro Národní Politiku v roce 1906 byl nárůst inzerce v rámci jednotlivých čísel. Zpočátku se omezila na 3-4 strany v jednom čísle, ale postupem času se rozrostla i na 7-8 stran. Aby nakonec celé číslo nebylo především o reklamě a inzerci, přidala k jednotlivým číslům redakce Národní Politiky přílohy. Toho si velmi brzy povšiml sociálně demokratický list Právo Lidu a upozornil na tom v jednom ze svých článků. Zda byl toto startovací moment ke špičkování mezi těmito dvěma periodiky,

¹⁵⁰ Způsob psaní názvu ponechávám v původním znění.

¹⁵¹ *Ottův slovník naučný: illustrované encyklopaedie obecných vědomostí*. Dodatky díl 4., svazek 1.. Fotoreprint původního vydání z roku 1938. Praha – Litomyšl: Argo – Ladislav Horáček-Paseka, 2002. s. 458.

¹⁵² *O Ottův slovník naučný: illustrované encyklopaedie obecných vědomostí*. Dodatky díl 4., svazek 1. Fotoreprint původního vydání z roku 1938. Praha – Litomyšl: Argo – Ladislav Horáček-Paseka, 2002. s. 458.

nemohu posoudit. Pravdou ale je, že se na stránkách jak Práva Lidu, tak Národní Politiky objevují útočné články proti druhému listu. Netýkají se sice informací o liberecké výstavě, ale díky tučným nápisům je prostě nešlo přehlédnout.

Stejně jako Národní Listy a Hlas Národa, i Národní Politika má své odpolední vydání a k nedělnímu číslu jsou připojeny přílohy. V roce 1906 byly celkem tři – jedna zábavná a poučná a dvě, které měly být pravděpodobně informativního charakteru, ale ve kterých postupně převážila inzerce a reklama.

Než přejdu k samotným článkům, které Národní Politika otiskla o výstavě českých Němců v Liberci, ráda bych ještě poznamenala, že se mi bohužel nepodařilo získat všechna čísla, která od začátku března do konce října vyšla. Důvodem bylo stáří novin, kvůli kterému nebyly v mě dostupných zdrojích přístupné. Druhým důvodem cenzura, která i v roce 1906 sem tam nějaké to číslo zkonfiskovala.

Ze všech zkoumavých českým periodik informovala Národní Politika na svých stránkách o výstavě českých Němců v Liberci nejpočetněji. Pokud do celkového souhrnu započteme i články, které se týkaly protestního sjezdu českých poplatníků liberecké obchodní a živnostenské komory, o kterém Národní Politika podávala velmi pilně informace, dostáváme se k číslu 82. Pokud články věnované manifestačnímu sjezdu konaném v Mladé Boleslavi nezahrneme, článků, které se věnovaly liberecké výstavě a událostí s ní souvisejících, bude 70.

Národní Politika informovala poměrně komplexně o výstavě konané v Liberci, a to i během měsíců července a srpna, kdy se některá mnou zkoumaná česká periodika spíše odmlčela. Patrně to bylo především u časopisu Čas. Národní Listy zase zaznamenaly pokles článků souvisejících s libereckou výstavou v srpnu a září. Nutno však poznamenat, že v těchto dvou letních měsících plnily stránky Národní Politiky především informace o manifestačním sjezdu českých poplatníků liberecké obchodní a živnostenské komory a také články o aféře vztahující se k panovníkově návštěvě Jablonce nad Nisou. O obojím se podrobněji zmíním později.

Stejně jako většina ostatních českých periodik, i Národní Politika přináší v měsíci dubnu informace o panovníkově návštěvě Čech, při které má císař kromě severočeského

Liberce navštívit také hlavní královské město Prahu. Národní Politika v článku připomíná, že v době konání Jubilejní zemské výstavy v Praze 1891 zavítal panovník kromě Prahy také do Liberce.¹⁵³ V následujícím odpoledním vydání přidává informaci, že panovník slíbil navštívit též Jablonec nad Nisou.¹⁵⁴ V článku z 8. května je návštěva Jablonce nad Nisou již potvrzena, avšak zároveň Národní Politika informuje, že se ještě neví, zda císař navštíví Jablonec již v červnu, a nebo až v srpnu. Zajímavá je také informace, kdy Národní Politika vyzývá zástupce české menšiny v obou severočeských městech, Jablonci i Liberci, aby včas podnikly potřebné kroky k tomu, aby „české spolky a český lid byl připuštěn k uvítání panovníka v obou městech, jejichž obecním správám arci bude hlavně záležeti na tom, aby uvítání mělo ráz úplně německý a aby se tak zdálo, ovšem zcela klamně, že v městech těch není vůbec žádných Čechů.“¹⁵⁵ Národní Politika ve svých článcích, které se týkaly liberecké výstavy českých Němců dost často upozorňovala na fakt, že Liberec není čistě německé město, jak o sobě s oblibou tvrdí.

Další neméně zajímavý článek, který se na stránkách Národní Politiky objevil ještě před samotným zahájením výstavy v Liberci, přináší informaci o možnosti, že město a jeho výstavu navštíví saský král. Podle Národní Politiky se prý dokonce spekulovalo „o možnosti schůzky císaře našeho se saským králem.“¹⁵⁶

Sérii článků, které se zabývaly slavnostním zahájením výstavy a přípravami na něj, zahájila Národní Politika již 13. května. Informovala, že v Liberci bude 17. května za přítomnosti protektora výstavy arcivévody Ferdinanda Karla slavnostně otevřena výstava.¹⁵⁷ V dalším článku se Národní Politika věnovala nacionálnímu hledisku výstavy. Především informovala o tom, že „výstava tato jest ryze německá a čeští vystavovatelé byli z ní úplně vyloučeni, protože Němci chtějí výstavou tou ukázati, na jakém stupni průmyslového a hospodářského vývoje se nalézají.“ Vzápětí k tomu však poznamenala, že na financování se podílel i stát a zemský výbor, tudíž se výstavě nepřímo dostalo i české podpory. Dále uvedla, že výstava nemůže být tak ryze německou, neboť v průmyslové oblasti Liberecka pracují čeští dělníci. Na toto

¹⁵³ Panovník do Prahy?. *Národní Politika: odpolední vydání*, 10. 4. 1906, roč. 24, č. 99, [s. 2].

¹⁵⁴ Císař v Čechách. *Národní Politika: odpolední vydání*, 11. 4. 1906, roč. 24, č. 100, [s. 2].

¹⁵⁵ Návštěva císaře v Jablonci n.N. *Národní Politika*, 8. 5. 1906, roč. 24, č. 126, s. 4.

¹⁵⁶ Král saský navštíví Liberec?. *Národní Politika: odpolední vydání*, 19. 4. 1906, roč. 24, č. 107, [s. 2]

¹⁵⁷ Ryze německá průmyslová a hospodářská výstava v Liberci. *Národní Politika*, 13. 5. 1906, roč. 24, č. 131, s. 4.

mnohokrát ve svých článcích upozorňovaly také Národní Listy. Národní Politika proto své čtenáře od návštěvy výstavy zrazuje a připomíná, že čeští živnostníci a řemeslníci jsou v Liberci diskriminováni a že „*veřejnými nápisy obyvatelstvo se nabádá, aby kupovalo vše jen u Němců.*“ Pokud by však přeci jen nějaký český návštěvník do Liberce na výstavu zavítal, uvedla Národní Politika ve svém článku adresu Národního domu, sídla České besedy v Liberci, adresu restaurace pana Rutkovského a restaurace v Prátru, kam se může návštěvník obrátit pro pomoc.

Následující články otištěné v Národní Politice k přípravám a samotnému slavnostnímu zahájení výstavy jsou sepsané z vlastních dojmů pisatelů. Jedná se buď o původní dopisy a nebo o informace získané od zvláštního zpravodaje Národní Politiky, který byl v době kolem slavnostního zahájení v Liberci přítomen. Veškeré tyto články jsou nadepsané „Německá výstava v Liberci“ a věnují se především jejímu nacionálnímu hledisku.

Hned první článek poukazoval na to, že Liberec není čistě německé město, za které se s oblibou vydává.¹⁵⁸ Přesvědčit se o tom může návštěvník hned na novém moderním nádraží, na jehož dokončení pracují čeští dělníci. Český hovor je podle autora článku slyšet i v prostorách výstaviště, kde pracují zaměstnanci pražských strojírenských závodů, truhláři, čalouníci, dekoratéři, kteří „*vkusem svým přispěli k slavnostní výzdobě výstavy, která prohlašuje se za ryze německou a v níž vše, co jest české, arci až na dovednou práci českých rukou, jest naprosto vyloučeno.*“ Národní Politika dále vyzvala české obchodníky a živnostníky z Liberce, aby nevzdávali své pokusy o české označení svých obchodů. Jako nejvhodnější dobu pro tento pokus označila Národní Politika císařův pobyt v Liberci. Tehdy by totiž české nápisy měly zůstat nepoškozené. Pokud by však přeci jen k jejich poškození došlo, „*nemohlo by to zůstat bez povšimnutí i na místech rozhodujících.*“ Císařova návštěva v Liberci bude podle Národní Politiky důležitá pro tamní českou menšinu jako celek, neboť „*bude chtít při uvítání tom prokázati svou existenci v Liberci, aby tak dementována byla co nejdůrazněji stále do světa hlásaná nepravda o ryzím němectví tohoto města.*“ V článku je ještě zmínka o výzdobě města, které je vyvedená převážně ve velkoněmeckých barvách, a také

¹⁵⁸ Německá výstava v Liberci. *Národní Politika: odpolední vydání*, 17. 5. 1906, roč. 24, č. 135, [s.1].

o přítomnosti nejvyššího maršálka království Českého knížete Jiřího z Lobkowicz na slavnostním zahájení výstavy.

V obdobném duchu se nesl i další článek otištěný v ranním vydání Národní Politiky následujícího dne.¹⁵⁹ Podle data, které je u něho uvedeno, se jedná o původní dopis, by měl předcházet článku z odpoledního vydání předchozího dne. Dopis se však patrně zdržel na cestě a byl otištěn se zpožděním. Jeho autor udivilo, že čeští Němci dali své výstavě ráz „*nejen výlučně a ryze německý, ale i všemu českému krajně nepřátelský.*“ Poznamenal k tomu, že v Čechách přece žijí dva rovnocenné národy a že v minulosti pořádané české podniky nikdy neměly výlučně protiněmecký ráz. Češi, kteří by i přesto chtěli výstavu v Liberci navštívit, jsou nabádáni pražským českým tiskem, aby nezapírali své češství a na výstavě mluvili česky. Reakce německých novin je v článku uvedena rovněž – „*český hovor na německé výstavě v Liberci by byl provokací, kterou by Němci v Liberci dovedli zabrániti.*“ Národní Politika se proto táže, jak by pak Němci v Liberci řešili situaci, kdyby jejich výstavu navštívil cizinec a mluvil by svou mateřštinou. Prohlášení německých novin totiž považuje za velmi nešťastné už proto, že na výstavě se mají navazovat obchodní styky, a návštěvníci by tudíž měli být vítáni bez rozdílu. Navíc Národní Politika upozorňuje na fakt, že většina odběratelů německých průmyslníků jsou Češi.

Teprve v odpoledním vydání z 18. května přinesla Národní Politika informaci o slavnostním přivítání protektora výstavy arcivévody Ferdinanda Karla v Liberci a také o výzdobě města před slavnostním otevřením výstavy.¹⁶⁰ O dekoraci města nelze, podle Národní Politiky ani příliš mluvit, protože krom sem tam vlajících praporů není město nijak více vyzdobeno. Prapory navíc na některých domech úplně chybějí, protože to jsou domy českých obyvatel a ty budou vyzdobeny až při návštěvě císaře, a to barvami zemskými. Národní Politika dále uvádí, že „*ze značného počtu domů těch viděti lze, že také v řadách zámožnější střední třídy v Liberci, jest značná česká menšina.*“ Dále Národní Politika svým čtenářům předložila přesný překlad části článku z Reichenberger Zeitung, ve které se píše: „*Osobuje-li si některý národ, dovolává se jen svého množství, panství nad jiným národním kmenem, jenž jest jediné zevními svazky spojen v jedno správní území, stane se toto panství tyranstvím, jehož nesnesitelnost popuzuje*

¹⁵⁹ Německá výstava v Liberci. *Národní Politika*, 18. 5. 1906, roč. 24, č. 136, s. 4-5.

¹⁶⁰ Německá výstava v Liberci. *Národní Politika: odpolední vydání*, 18. 5., č. 136, [s. 1-2].

ujařmené k roztrpčeným národním a hospodářským bojům.“ Reichenberger Zeitung tímto chtěl pravděpodobně osvětlit důvod pořádání liberecké výstavy. Národní Politika však jeho slova přenesla na českou menšinu v Liberci a poznamenala, že „*znějí jako ironie na zdejší poměry.*“ A jako příklad ujařmení české menšiny uvedla cedule s nápisem „*Deutsche kaufte nur bei Deutschen*“, ¹⁶¹ které byly odstraněny z ulic teprve pár dnů před slavnostním zahájením, aby „*němečtí hosté nebyli štvavými těmito nápisy upozorněni, že Liberec není město ryze německé, nýbrž, že žije v něm tak četná menšina česká, že nutno proti jejímu živnostnictvu a obchodnictvu hlásati bojkot.*“ ¹⁶²

Zajímavá na tomto článku je ještě jedna informace, která se však netýká ani české menšiny ani libereckých poměrů. Národní Politika jako jediná přinesla informaci, že 16. května byly poprvé město i výstaviště osvětleny elektrickým světlem.

Až 19. května, tedy dva dny po slavnostním zahájení výstavy, přináší Národní Politika článek o tom, jak to na výstavě v den jejího otevření vypadalo. ¹⁶³ Kvůli dešti bylo výstaviště celé rozbahněné a navíc se zjistilo, že některé budovy nejsou nepromokavé. Výstava byla hotová sotva z třetiny a nedal se tudíž posoudit její rozsah. O to rozporuplnější je podle Národní Politiky tvrzení nejmenovaného výstavního činitele, „*že liberecká výstava co do rozsahu i zajímavosti překoná prý jistě zemskou výstavu v Praze, r. 1901 pořádanou.*“ Vzhledem k tomu, že v proklamaci liberecké výstavy je uvedeno, že má být odpovědí na Jubilejní zemskou výstavu v Praze 1891, si myslím, že si buď autor článku, nebo nejmenovaný výstavní činitel pravděpodobně popletl roky.

Národní Politika dále poukazuje na nevhodnost názvu výstavy, neboť jsou na ní přítomní i vystavovatelé z Moravy, Slezska, Vídně a Německa. Nejedná se tudíž pouze o výstavu Němců z Čech. Dále se autor v článku pozastavuje nad nedůstojností a nemravností „*alpské vesničky*“, do které lákají spoře oděné prostitutky. Tato napodobenina alpské vesnice, uvádí Národní Politika, je na výstavě umístěná proto, že liberečtí soukeníci obchodují s alpskými zeměmi a chtěli jim na výstavě věnovat zvláštní pozornost. „*Navštíví-li ale nějací Němci alpské libereckou výstavu a zavítají-li*

¹⁶¹ V překladu „*Němci, kupujte jen u Němců*“.

¹⁶² O českém bojkotu v Liberci a zmíněné ceduli informuje Národní Politika ještě v srpnu – viz Protičeský bojkot. *Národní Politika*, 3. 8. 1906, roč. 24, č. 212, s. 4.

¹⁶³ Německá výstava v Liberci. *Národní Politika*, 19. 5. 1906, roč. 24, č. 137, s. 4.

do „alpské vesničky“ výstavní, myslíme, že se začervenají studem a s ošklivostí se odvrátí od takové atrakce, která označena jest jako „alpská vesnička“.

„Alpskou vesničkou“ se zabývá též článek z 26. května. Podle získaných informací byla „alpská vesnička“ policejně uzavřena „nejen z ohledu na veřejnou slušnost a mravopoctnost, nýbrž i proto, že se tam událo několik případů okradení návštěvníků německé výstavy.“¹⁶⁴ Tato zpráva byla však o pět dní později dementována v článku s názvem Raněn mrtvici na výstavě v Liberci.¹⁶⁵ Článek přináší senzační informaci o tom, že továrník Heřman Weissenbach z Mnichova navštívil „alpskou vesničku“, objednal si v ní čokoládu, a když se napil, ranila ho mrtvice, které po převozu do Štěpánské nemocnice podlehl.

Pominu-li Humoristické Listy, které se však celkově lišily svým zaměřením, byla Národní Politika jediná, která se blíže zabývala na výstavě umístěnou „alpskou vesničkou“. Podle mého názoru to bylo především proto, že uveřejňovala na svých stránkách i zprávy bulvárního charakteru a tato liberecká atrakce jí je mohla poskytnout.

Národní Politika upozorňovala mnohem víc než Národní Listy na nacionální hledisko liberecké výstavy a na diskriminaci českých firem, které byly z výstavy vyloučeny, a to i přesto, že se libereckým pořadatelům příliš vystavovatelů z řad českých Němců nepřihlásilo.¹⁶⁶ Národní Politika informovala, že pořadatelé museli zavést agitaci, aby byla výstava hojně obelána. K tomuto tématu se Národní Politika vrací ještě v červnu a dodává, že mnozí průmyslníci z řad Němců z Čech byli k účasti na liberecké výstavě přinuceni a stejně tak byli přinuceni i k inzerci ve výstavním katalogu.¹⁶⁷

Na výstavní katalog upozorňuje Národní Politika již v článku z 20. května,¹⁶⁸ avšak v této souvislosti ho používá jako důkazní materiál pro to, aby dokázala, že když starosta Liberce dr. Bayer ve svém zahajovacím proslovu uvedl, že „výstava obelána je jen od Němců v Čechách“, Ihal. Národní Politika uvádí, že již při zběžném listování výstavním katalogem bylo zjištěno, že „jest vystavovatelů z ostatních korunních zemí

¹⁶⁴ Německá výstava v Liberci. *Národní Politika*, 26. 5. 1906, roč. 24, č. 144, s. 4.

¹⁶⁵ Raněn mrtvici na výstavě v Liberci. *Národní Politika*, 31. 5. 1906, roč. 24, č. 149, s. 5-6.

¹⁶⁶ Německá výstava v Liberci. *Národní Politika*, 20. 5. 1906, roč. 24, č. 138, s. 5-6.

¹⁶⁷ Německá výstava v Liberci. *Národní Politika*, 9. 6. 1906, roč. 24, č. 157, s. 5.

¹⁶⁸ Německá výstava v Liberci. *Národní Politika*, 20. 5. 1906, roč. 24, č. 138, s. 5-6.

56, většinou z Vídně (mezi nimi 6 z Moravy), z německé říše vystavuje pak 41 vystavovatelů a z ostatních zemí v Evropě 3. Jest tedy v celku na výstavě 130 vystavovatelů, kteří nejsou Němci z Čech.“ Schválně jsem tuto pasáž ocitovala tak, jak ji uvádí Národní Politika, protože při spočtení vyjmenovaných vystavovatelů jsem dospěla k číslu 100. Národní Politika tedy ve svých propočtech buď zapomněla uvést další 30 vystavovatelů, a nebo si tiskaři při sázení popletli nulu s trojkou. Obdobným způsobem dokazuje Národní Politika, že ani v umělecké expozici nevystavují pouze čeští Němci. Tady autorovi čísla už sedí.

V témže článku komentuje Národní Politika také slova tehdy ještě poslance Pradeho, že „výstava podává důkaz ohromné hospodářské síly Němců v Čechách, kteří ale nedovedli až posud tuto hospodářskou sílu, již reprezentují, přeměnit v sílu politickou.“ Poznámává k tomu, že Němci by bez horlivé podpory státu a vlád sami nikdy nedosáhli takového stupně hospodářské vyspělosti, a že co se týče libereckého soukenického průmyslu, neměli by čeští Němci zapomínat na to, že většina jejich zákazníků je z Čech, Moravy a Haliče, tedy slovanského původu. „Proto prapodivně se vyjímá bojovná výzva poslance Pradea, aby hospodářská síla Němců, k jejímuž zmohutnění přispěli nejvíce čeští odběratelé, přeměněna byl v sílu politickou.“

Zajímavé je i srovnání počtu návštěvníků za první výstavní den s „Hospodářskou výstavou“, která se v té době konala v Královské Oboře v Praze. Národní Politika uvádí, že tuto výstavu navštívilo první den 34 567 osob, kdežto libereckou výstavu jen 3400, a přesto liberečtí pořadatelé jásají nad její výší.¹⁶⁹

Jakýmsi pokračováním tohoto článku je dopis „Libereckého opravdového Čecha“, který odmítá snahy některých libereckých Čechů, jež zvou k návštěvě liberecké výstavy, a uznává pouze soukromé a nenápadné návštěvy českých průmyslníků, kteří by navštívili výstavu kvůli porovnání s konkurencí. Prohlašuje, že není důstojné, aby Němci Čechy ignorovali a oni jim za to nosili peníze na jejich výstavu.

Po této sérii článků se Národní Politika s informacemi o liberecké výstavě na krátko odmlčela a znovu se ozvala až 26. května.¹⁷⁰ V původním dopisu, který byl otištěn opět

¹⁶⁹ Německá výstava v Liberci. *Národní Politika*, 20. 5. 1906, roč. 24, č. 138, s. 5-6.

¹⁷⁰ Německá výstava v Liberci. *Národní Politika*, 26. 5. 1906, roč. 24, č. 144, s. 4.

s dvou denním zpožděním, se dozvídáme, že výstava se ke svému dobudování blíží jen zcela zvolna.¹⁷¹ Následně Národní Politika opět připomíná svou obehnanou písničku o tom, že na výstavě v Liberci nevystavují pouze čeští Němci a zmiňuje, že mezi vystavovateli jsou též české firmy z Prahy. Kritizuje pořadatele výstavy za to, že pro prokázání poplatné síly Němců v Čechách použili statistiku prof. Wiesra¹⁷², která podle mínění autora článku, rozhodně není nestranná. Další kritiku si pořadatelé od Národní Politiky vysloužili za to, že se snaží světu namluvit, že „*veškerý velkopřůmysl a hlavně průmysl textilní jest v rukách německých*.“ Na důkaz, že tomu tak není, odkazuje Národní Politika na nedávný sjezd českých textilníků v Náchodě, kterého se zúčastnilo 157 českých textilních průmyslníků, v jejichž závodech se pracuje na více než 25 000 stavech. Národní Politika k tomu ještě poznamenává, že statistika profesora Wiesra však tyto průmyslníky započítává mezi průmyslníky německé. V souvislosti s textilním průmyslem Národní Politika rovněž zmiňuje, že jeho expozice na liberecké výstavě je ubohá. Její celkový pohled na výstavu českých Němců pak zní: „*jubilejní zemskou výstavu v Praze roku 1891 pořádanou ... nazývaly zdejší listy posměšně „Bubencsher Jahrmarkt“ (bubenečský výroční trh). Jak by měla se pak po pravdě označiti zdejší výstava uvážíme-li, že veškeré budovy její, kromě jediné, jsou jen dřevěné a ohozené maltou.*“

Následujícího dne otiskla Národní Politika na svých stránkách výzvu „*Nechodte na německou výstavu v Liberci!*“¹⁷³ Článek otištěný pod touto výzvou informuje o tom, co se stalo dvěma českým návštěvníkům liberecké výstavy, kteří si na výstaviště nahlas česky ulevili na adresu „alpské vesničky“. Článek uvádím v příloze, neboť je v něm dobře patrná česká škodolibost.

V měsíci červnu informovala Národní Politika stejně jako Národní Listy a další český tisk převážně o panovníkově návštěvě v Liberci, o které se podrobněji zmíním později. I přesto však v tomto měsíci najdeme na stránkách Národní Politiky také články, které se zabývají přímo výstavou, konkrétně opět její ryzí německostí.¹⁷⁴ Národní Politika se vrací k zahájení výstavy a doplňuje, že v noci před slavnostním zahájením pracovalo na

¹⁷¹ Národní Politika byla jediným českým periodikem, které upozornilo na to, že výstava při svém zahájení nebyla ještě úplně hotová.

¹⁷² WIESER, Friedrich von: *Die Ergebnisse und Aussichten der Personaleinkommensteuer in Österreich*. Lipsko: 1901.

¹⁷³ *Nechodte na německou výstavu v Liberci!*, *Národní Politika*, 27. 5. 1906, roč. 24, č. 145, s. 4.

¹⁷⁴ *Ryží německá výstava v Liberci*, *Národní Politika*, 1. 6. 1906

výstavišti na tři sta vojáků a dvacet pět důstojníků převážně českých, aby byla výstava jakž takž hotova. Toto tvrzení je však poněkud v rozporu s její dřívější informací, že výstava byla při slavnostním zahájení hotová sotva z jedné třetiny. Podle Národní politiky však vojáci nevypomáhali pouze při dodělvkách na výstavišti, ale vojenská kapela, která je opět ryze česká, hraje na výstavišti každý den. Vojákům jsou prý dokonce tolerovány pozdní příchody do kasáren, pokud se kvůli hudební produkci na německé výstavě zpozdí. Národní Politika k tomu ještě dodává, že tito vojenští hudebníci spolu bez ostychu mluví česky. Je tedy možné, že „vymohou si pořadatelé výstavy, že bude českým hudebníkům zakázán český hovor na výstavě, aby hovor ten nerušil dojem, že vše na výstavě jest úplně a ryze německé, alespoň – na oko!“

Sjezdy spolků

Sjezdy, konference a valné hromady spolků a nejrůznějších organizací, které se v Liberci v průběhu výstavy konaly, plnily stránky Národní Politiky především v letních měsících. Výjimkou byla informace o sjezdu českých obchodních příručí v Liberci, kterou Národní Politika otiskla již v květnu.¹⁷⁵ Článek tento reagoval na dopis „libereckého opravdového Čecha“, jež Národní Politika uveřejnila na svých stránkách. Sjezd byl plánovaný na Boží hod svatodušní, jenž v roce 1906 připadl na 3. června, a liberecký odbor Československé besedy oznamoval, že návštěva liberecké výstavy není a nebyla v rámci sjezdu plánovaná. Národní Politika získanou informaci spokojeně uzavírá slovy: „Ostatně nelze si ani mysliti, že by dnes našli se ještě skuteční Češi, kteří by chtěli německou výstavu navštívit, zejména když německé časopisy velmi okázale prohlašují, aby se jen Češi výstavě vyhýbali, protože Němci nestojí o tuto „pozornost“ svých roztomilých českých sousedů!“

Další sjezd, o kterém Národní Politika informovala shodně jako Národní Listy, byla výroční schůze Deutscher Schulverein, která se uskutečnila přímo na libereckém výstavišti na svatodušní neděli, tedy 4. června.¹⁷⁶ Účastníky uvítal předseda Německého školského spolku dr. Gross a liberecký starosta dr. Bayer. Na sjezdu byla probírána činnost Deutscher Schulverein, Národní Politika otiskla v článku i statistiky za rok 1904 a 1905, a také spolupráce s „říšsko-německým Deutschbundem“, jehož zástupce profesor Sleig byl na sjezdu přítomen.

¹⁷⁵ Německá výstava v Liberci. *Národní Politika*, 23. 5. 1906, roč. 24, č. 141, s. 6.

¹⁷⁶ Výroční schůze německého šulvereinu. *Národní Politika*, 6. 6. 1906, roč. 24, č. 154, s. 5.

Stejného sjezdu se týkala ještě informace otištěná v článku s názvem „Všeněmecká agitace v severních Čechách.“¹⁷⁷ Týkala se daru, který „všeněmecký školský spolek“ věnoval své rakouské pobočce – jednalo se o 40 000 marek na zřizování německých škol v Čechách. Zástupci všenečmeckého školského spolku tento dar předali právě na výše zmiňované výroční schůzi.

Den po jeho zahájení informuje Národní Politika také o sjezdu zástupců rakouských obchodních komor, který se v Liberci konal 11.-13. června.¹⁷⁸ Na rozdíl od Práva Lidu uvedla Národní Politika, že se jednalo o II. sjezd, kdežto Právo Lidu otisklo, že VII. Ostatní česká periodika číslo sjezdu neuvedla vůbec. Předsedou sjezdu byl zvolen předseda liberecké obchodní a živnostenské komory Alois Neumann. Národní Politika uvádí, že svého zástupce na sjezdu měl i Ústřední svaz průmyslníků. Ten konal v Liberci rovněž v měsíci červnu svůj sjezd. Národní Politika o něm však blíže neinformovala. Na sjezdu zástupců rakouských obchodních komor se podle informací získaných z Národní Politiky projednával uherský celní tarif. Zajímavá byla zmínka o českém místopředsedovi pražské obchodní komory panu Bondym, který sjezdu česky poděkoval za své zvolení do prezidia a prohlásil, že „na základě uznání zásady stejnocennosti obou národností v království Českém, vždy Češi najdou se na téže půdě s jinými národnostmi, když to zájem průmyslu, obchodu a živností jakož i naší vlasti vyžadovati bude.“ O přítomnosti pana Bondyho na sjezdu zástupců rakouských obchodních komor informovalo také Právo Lidu a Hlas Národa.

Sjezdu se původně měl účastnit i nově zvolený ministr obchodu mladočech dr. Fořt. Kvůli pracovní vytíženosti však musel svou účast odřici – poslal liberecké obchodní a živnostenské komoře, která ho na sjezd pozvala, telegram, jehož znění uvedla Národní Politika ve svém článku.¹⁷⁹ Národní Politika znění telegramu, ve kterém ministr dr. Fořt oceňuje úroveň severočeského průmyslu a doufá, že si bude moct prohlédnout libereckou výstavu, na rozdíl od mladoboleslavského Jizeranu nijak nekomentovala.

¹⁷⁷ Všeněmecká agitace v severních Čechách. *Národní Politika*, 4. 7. 1906, roč. 24, č. 182, s. 4.

¹⁷⁸ Sjezd rakouských obchodních komor v Liberci. *Národní Politika*, 12. 6. 1906, roč. 24, č. 160, s. 7-8.

¹⁷⁹ Ministr obchodu dr. Fořt a obchodní komora v Liberci. *Národní Politika: odpolední vydání*, 8. 6. 1906, roč. 24, č. 158, [s. 2].

Poslední červnový den informovala Národní Politika o sjezdu svazu rakouských živnostenských spolků, na kterém promluvil poslanec dr. Urban o „volební opravě“ a nutnosti živnostnictva politicky se zorganizovat.¹⁸⁰

O dalším sjezdu informovala Národní Politika hned na začátku července. Konkrétně se jednalo o konferenci ředitelů rakouských ústavů pro zvelebení živností, která začala 2. července v Praze a pokračovala 3. července v Liberci.¹⁸¹ Národní Politika přináší o sjezdu obdobnou informaci, která byla otištěná ve stejný den také v Národních Listech.¹⁸² Zdrojem informací Národní Politiky byla v tomto případě telefonní tisková kancelář, u Národních Listů to byla kancelář korespondenční, takže je pravděpodobné, že oba deníky měly na sjezdu své zpravodaje, případně informátory.

V měsíci červenci informuje Národní Politika také o odvolané návštěvě německých poslanců v Liberci,¹⁸³ kteří tak chtěli demonstrovat svůj nesouhlas s nařízením jabloneckého starosty Posselta, jenž nechtěl v Jablonci nad Nisou při návštěvě císaře povolit vyvěšení praporů ve velkoněmeckých barvách.

Svou původně plánovanou návštěvu Liberce odvolali také starostové německých okresů, kteří se cítili opomenuti při představování panovníkovi před libereckou radnicí.¹⁸⁴ Národní Politika informovala, že jejich sjezd původně plánovaný na 15. července, se proto přesune do jiného města. Kam, to už však Národní Politika neuvádí.

Za to si do Liberce udělali výlet někteří členové panské sněmovny.¹⁸⁵ Národní Politika se o tom zmínila v článku, který byl věnovaný především ostře nacionálnímu projevu knížete Karla Auersperga, který pronesl právě při návštěvě členů panské sněmovny v Liberci. Kníže Auersperg mluvil o nutnosti osvědčovat německé smýšlení, neboť ostatní národy pomocí kultury zprostředkované jim Němci se staly národy kulturními

¹⁸⁰ Poslanec dr. Urban o volební opravě. *Národní Politika: odpolední vydání*, 30. 6. 1906, roč. 24, č. 178, [s. 2]

¹⁸¹ Sjezd ústavů pro zvelebení živností. *Národní Politika*, 3. 7. 1906, roč. 24, č. 181, s. 5.

¹⁸² viz *Národní Listy*, 3. 7. 1906, roč. 46, č. 181, s. 4.

¹⁸³ *Národní Politika*, 10. 7. 1906, roč. 24, č. 188, s. 4.

¹⁸⁴ Ještě dozvuky k císařově návštěvě v Liberci. *Národní Politika: odpolední vydání*, 7. 7. 1906, roč. 24, č. 185, [s. 2].

¹⁸⁵ Německonacionální projev knížete Karla Auersperga. *Národní Politika*, 3. 7. 1906, roč. 24, č. 181, s. 4.

a je tedy nutné, aby „ve směsici národních kmenů rakouských byla vyznačena ona spojka, jež musí býti uplatněna, nemá-li tato monarchie svého německého rázu pozbyti, bez něhož nemůže prý existovat.“ Národní Politika k tomu poznamenala, že pokud má kníže na mysli uzákonění státní němčiny, splnění svého požadavku se nedočká.

Na 18. srpna svolala do liberce svůj sjezd také Německá národní rada.¹⁸⁶ Chtěla na něm projednávat především opětovné srážky mezi Němci a Slovany, které by vyřešilo národnostní rozhraničení. Možnost prosadit ho skýtala podle názoru Německé národní rady otištěném v Národní Politice volební reforma. Při projednávání její podoby by bylo možno ohradit se „proti vyzývavé a hranice národní porušující (!) politice Čechů, připomenouti vládě její povinnosti a připravit se k účinné sebeobraně pro případ nejkrajnější.“ Národní Politika k tomu poznamenala: „Že Němci této sebeobraně (?) se již chápou, dokazuje případ podolsko-hradecký i zprávy „Zeitu“ o událostech opavských.“¹⁸⁷ V důsledku tohoto sjezdu se Národní Politika obávala dalších protičeských štvanic, neboť sjezd se usnesl na tom, že „Němci musí prý chopiti se svépomoci a Čechy všemožně a všude bojkotovati.“¹⁸⁸

V červnu, červenci a především v srpnu informovala Národní Politika hojně především o manifestačním sjezdu českých poplatníků liberecké obchodní komory, který se měl konat v Mladé Boleslavi. Sjezd byl dvakrát odložen, a nakonec se uskutečnil 15. srpna. Národní Politika na svých stránkách vybízela nejen k účasti na něm, ale přinesla také informace o rezolucích, které sjezd přijal.

Posledním sjezdem, který se u příležitosti výstavy českých Němců v Liberci konal, byl sjezd německých agrárníků z Čech, který se uskutečnil 30. září, tedy poslední výstavní den.¹⁸⁹ Podle Národní Politiky se na něm rokovalo o „volební opravě“, rakouských delegacích¹⁹⁰ a organizaci strany.

Císařova návštěva v Liberci

Panovníkova návštěva Liberce byla nejslavnostnějším okamžikem výstavy českých Němců. Velkou pozornost jí věnoval nejen tisk německý, ale také český. Národní

¹⁸⁶ „Německá sebeobrana“. *Národní Politika: odpolední vydání*, 25. 7. 1906, roč. 24, č. 203, [s. 1].

¹⁸⁷ Násilné srážky mezi Čechy a Němci.

¹⁸⁸ Nové protičeské štvance. *Národní Politika*, 21. 8. 1906, roč. 24, č. 230, s. 3.

¹⁸⁹ *Národní Politika*, 1. 10. 1906, roč. 24, č. 270, s. 3.

¹⁹⁰ Po rakousko-uherském vyrovnání se jednou ročně scházely ve Vídni či v Pešti delegace obou stran k projednávání společných otázek zahraniční politiky a rozpočtu.

Politika měla dokonce v Liberci v době panovníkovy návštěvy svého zpravodaje, který velmi podrobně informoval o všem, co se kolem císaře dělo. Císař přijel do Liberce 21. června večer, avšak Národní Politika informovala o jeho návštěvě již dlouho předtím, neboť císař měl při této příležitosti poctit svou krátkou návštěvou i některá česká města, především Kutnou Horu.¹⁹¹ Původně měl panovník při své cestě Čechami navštívit hlavní město království Prahu, ale z toho nakonec sešlo. Kutná Hora byla vybrána jako alternativa, aby byla zachována alespoň určitá rovnováha mezi českými a německými městy v Čechách, neboť při návštěvě v Praze v roce 1891 poctil panovník svou návštěvou také Liberec.

S předstihem přináší Národní Politika informaci také o tom, kdo bude panovníka při jeho cestě Čechami doprovázet.¹⁹² Měl to být předseda nově jmenované vlády baron Beck, ministři dr. Pacák, dr. Fořt, Prade, dr. Derschatta a Marchet. Informace o ubytování českých ministrů v Liberci převzala Národní Politika z německého tisku.¹⁹³ Zevrubný popis císařovy cesty do Liberce a zpět přináší Národní Politika 10. června.¹⁹⁴

Poměrně podrobně se Národní Politika oproti ostatním mnou zkoumaným českým periodikům věnovala výzdobě Jablonce nad Nisou u příležitosti panovníkovy návštěvy. Z výzdoby tohoto severočeského města se po panovníkově odjezdu vyvinula aféra, kterou patřičně nafoukl německý tisk. Velmi pilně o ní informovala také Národní Politika. Stejně jako v Liberci i v Jablonci měly viset prapory v barvách velkoněmeckých. Národní Politika k tomu poznamenala, že zatímco v Německu se velkoněmeckých barev již téměř neužívá, „za to Němci v Čechách okázale budou vítati svého panovníka ve stínu praporů velkoněmeckých.“¹⁹⁵ Další článek k jablonecké výzdobě pak otiskla den před panovníkovou návštěvou Jablonce nad Nisou. Starosta Jablonce nad Nisou Posselt totiž vyvěšení praporů ve velkoněmeckých barvách nakonec údajně zakázal, nad čímž se rozčiloval všenněmeckou myšlenku propagující Gablonzer

¹⁹¹ Císař do Kutné Hory. Národní Politika, 13. 6. 1906, roč. 24, č. 161, s. 5. Podrobnější informace o návštěvě Kutné Hory viz K návštěvě císaře a krále v Kutné Hoře. Národní Politika, 17. 6. 1906, roč. 24, č. 165, s. 4.

¹⁹² Panovník do Čech. Národní Politika, 6. 6. 1906, č. 154, s. 4-5.

¹⁹³ Čeští ministři v Liberci. Národní Politika: odpolední vydání, 19. 6. 1906, roč. 24, č. 167, [s. 2].

¹⁹⁴ K příjezdu císařovu do Liberce. Národní Politika, 10. 6. 1906, roč. 24, č. 158, s. 4.

¹⁹⁵ Jak budou vítati císaře v Jablonci n.N. Národní Politika: odpolední vydání, 19. 6. 1906, roč. 24, č. 167, [s. 2].

Tagblatt.¹⁹⁶ Německý politický spolek v Jablonci proto poslal dotaz k ministrovi Prademu, zda smějí zdobit i po velkoněmecku, na což jim ministr podle Národní Politiky odpověděl: „*Připravíte J. V. radost, vyzdobíte-li své domy barvami císařského domu. Vyvěsíte-li ale vedle praporů černo-žlutých prapory v barvách černo-červeno-zlaté, nelze v tom ještě viděti porušení úcty k Jeho Veličenstvu, neboť věrnost k císaři a říši jest nerozlučně spojena s věrností k naší německé národnosti.*“¹⁹⁷

Následně vzniklá aféra se kromě údajného zákazu starosty Posselta vyzdobit město prapory ve velkoněmeckých barvách týkala také toho, že údajně nechal před návštěvou panovníka odstranit cedule s nápisem „Bismarckplatz“.¹⁹⁸ O vyšetřování Národní Politika informovala v několika článcích,¹⁹⁹ jejichž vyvrcholením bylo oznámení o postavení sochy bývalého kancléře Bismarcka v Jablonci nad Nisou.²⁰⁰ Celá aféra měla i soudní dohru.²⁰¹

Panovníkova návštěva v Liberci zavedla podle Národní Politiky českým Němcům opět příležitost, aby vyzvedli význam liberecké výstavy, na což Národní Politika reagovala jeho vyvracením. První článek převzatý z Neue Freie Presse ve kterém se píše o Němcích, kteří jsou „*podstatnou silou a článkem světového postavení Rakouska i jeho politického a hospodářského významu pro kulturu,*“²⁰² nechává ještě bez komentáře. Článek následující však již nikoliv.²⁰³ Na slova Prager Tagblattu, že panovník přijíždí do Čech shlédnout německou práci, píli a ducha, odpovídá Národní Politika: „*nejednou jsme již dokázali, že na výstavě liberecké, jejíž okázalé a ryzí německví staví se nyní na odív i za přítomnosti panovníkovy, jest zastoupena také práce česká a výsledky českého ducha a pilných rukou českých, jež na výstavě a v jednotlivých oddílech spolupůsobily.*“ Obdobným způsobem vyvrátila i tvrzení „Bohemie“, že na výstavě vystavují pouze Němci z Čech.

¹⁹⁶ Velkoněmecká výzdoba Jablonce n. N. při návštěvě panovníkově. *Národní Politika*, 23. 6. 1906, roč. 24, č. 171, s. 5.

¹⁹⁷ Velkoněmecké prapory v Jablonci nad N. *Národní Politika*, 25. 6. 1906, roč. 24, č. 173, s. 1.

¹⁹⁸ Odstranění pouličních tabulek s jménem Bismarckovým v Jablonci n. N. *Národní Politika*, 3. 7. 1906, roč. 24, č. 181, s. 4.

¹⁹⁹ Ještě dozvuky k návštěvě panovníkově v Jablonci nad Nisou. *Národní Politika*, 6. 7. 1906, roč. 24, č. 184, s. 4 a Dozvuky k návštěvě císařově v Jablonci n. N. *Národní Politika*, 9. 7. 1906, roč. 24, č. 187, s. 3.

²⁰⁰ Socha Bismarckova v Jablonci n. N. *Národní Politika*, 15. 7. 1906, roč. 24, č. 193, s. 3.

²⁰¹ Soudní dozvuk panovníkovy návštěvy v Jablonci. *Národní Politika*, 23. 8. 1906, roč. 24, č. 232, s. 7.

²⁰² K císařově cestě do Čech. *Národní Politika: odpolední vydání*, 20. 6. 1906, roč. 24, č. 168, [s. 1].

²⁰³ *Národní Politika: odpolední vydání*, 21. 6. 1906, č. 169, [s. 1-2].

Zajímavá z tohoto článku je ještě zmínka o ubytování ministra dr. Pacáka u jeho kolegy Pradeho. Prager Tagblatt, který Národní Politika parafrázovala, uvedl, že když „český ministr krajan dr. Pacák bydlí v Liberci u německého ministra krajana Pradea ... proč by prý nebylo možno, aby Němci a Češi v Čechách svorně spolu bydleli.“ Tuto svornost si však Prager Tagblatt podle Národní Politiky představuje jako rozparcelování území českého království a každému z národů by připadla jedna část, která by byla výlučně jeho. Podle Národní Politiky však toto není možné a jako příklad uvádí Liberec, „v němž přesto, že město to se stále vynáší za ryze německé, žije značné množství českého lidu.“ Národní Politika zároveň doufá, že si toho povšimne při své návštěvě i panovník.

Jelikož popis panovníkovy cesty Čechami a následné návštěvy Liberce a Jablonce nad Nisou se příliš neliší od popisu uveřejněném v Národních Listech, bylo by zbytečné znovu se rozepisovat o panovníkově programu. Poznamenejme pouze, že Národní Politika uváděla ve svých člancích určité podrobnosti navíc a všímala si i aspektů, které Národní Listy pominuly, nebo jim nevěnovaly takovou pozornost. Zaměříme se tedy především na ně.

V den panovníkova vjezdu do Čech otiskla Národní Politika ve svém ranním vydání článek, který se zabýval snahou libereckých Němců vtisknout panovníkově návštěvě politický ráz – aby panovník uznal jejich rozhraničovací snahy.²⁰⁴ Zajímavé je, že Národní Politika v článku uvedla, že podle původního určení za vlády prince Hohenloha²⁰⁵ měla panovníkova návštěva patřit výhradně Liberci, tamní výstavě a Jablonci nad Nisou, a proto panovník tehdy odřekl návštěvu hlavního města království Prahy. Tuto informaci neotiskly žádné další mnou zkoumané české noviny. Národní Politika také uvádí, že dvou a půl hodinová návštěva Kutné Hory a zastávky v českých městech ležících na trase byly do programu panovníkovy cesty zahrnuty až později. V závěru článku Národní Politika vyslovila přání, aby panovníkův pobyt „přispěl konečně ke smířlivějšímu nazírání u našich krajanů německých a ke snášenlivějšímu

²⁰⁴ Panovník v království českém. *Národní Politika*, 21. 6. 1906, roč. 24, č. 169, s. 4.

²⁰⁵ Princ Hohenlohe předsedal vládě krátce po demisi barona Gautsche. Následně i on však podal demisi a na začátku června 1906 byl předsedou jmenován baron Beck. V jeho parlamentní vládě zasedli také dva čeští ministři – dr. Fořt jako ministr obchodu a dr. Pacák jako český ministr-krajan. Oba příslušeli ke Straně svobodomyšlné.

spolužití jich s menšinami českými,“ což by podle Národní Politiky odpovídalo panovníkově snaze o smír.

Následujícího dne se na stránkách ranního vydání Národní Politiky objevuje popis panovníkovy cesty Čechami a jeho uvítání v Liberci, kam dorazil deset minut před šestou hodinou večer.²⁰⁶ Jako zdroj informací je uvedena telefonní tisková kancelář, takže je pravděpodobné, že Národní Politika, stejně jako Národní Listy, měla v době panovníkovy pobytu v Liberci svého reportéra.

Zajímavější jsou až informace z odpoledního vydání. Kromě toho, že Národní Politika, stejně jako Národní Listy, informovala o návštěvě českých ministrů dr. Pacáka a dr. Fořta v Národním domě v Liberci, kde se oba setkali s dr. Šamánkem²⁰⁷, zveřejnila Národní Politika také informace o rozmluvě mezi dr. Pacákem a libereckým starostou dr. Bayerem.²⁰⁸ Tyto informace převzala z německého tisku. Dr. Pacák prý na nádraží oslovil starostu dr. Bayera a řekl mu: „*Uvítal jste mne velmi laskavě a kolegu Pradea pozdravil v Kutné Hoře český starosta. Má to příznivý význam pro naši obapolnou práci.*“ Z českých periodik otiskly tuto informaci ještě noviny Venkov.

Následujícího dne se na stránkách ranního vydání Národní Politiky opět objevuje popis císařova programu – konkrétně popis jeho prvního dne stráveného v Liberci.²⁰⁹ Národní Politika nezapomněla zmínit, že císař oslovil před libereckou radnicí česky dr. Šamánka, předsedu liberecké České záložny. Dále poznamenejme pouze tolik, že oproti Národním Listům obsahuje článek v Národní Politice více jmen konkrétních osob, se kterými se panovník setkal, nebo které mu byly představeny. Národní Politika rovněž u všech těchto osob uvádí i jejich funkce, takže je snadno rozpoznatelné, kdo je kdo.

Ve stejném vydání otiskla Národní Politika ještě jeden článek týkající se císařova pobytu v Liberci. Reaguje v něm na informaci převzatou z německého tisku – císařova

²⁰⁶ Císař a král na cestě do Liberce. *Národní Politika*, 22. 6. 1906, roč. 24, č. 170, s. 3-5.

²⁰⁷ Čeští ministři v Národním domě v Liberci. *Národní Politika: odpolední vydání*, 22. 6. 1906, roč. 24, č. 170, [s. 2].

²⁰⁸ Čeští ministři v Národním domě v Liberci. *Národní Politika: odpolední vydání*, 22. 6. 1906, roč. 24, č. 170, [s. 1-2].

²⁰⁹ Císař a král v Liberci. *Národní Politika*, 23. 6. 1906, roč. 24, č. 171, s. 4.

cesta do Čech má pomoci sblížit Čechy s Němci.²¹⁰ Toto sblížení podle „Berliner Lokal Anzeitung“ zapříčinil tlak z Uher.²¹¹ Toto sblížení dokazují podle Národní Politiky německé noviny tím, že do německého města přijel s císařem český ministr-krajan, který v Liberci dokonce bydlí u svého německého kolegy, a přítomností českých obyvatel Liberce ve špalíru vítajícím panovníka. Národní Politika k tomu poznamenala, že nic není tak idylické, a připomněla, že Čechům je upíráno domovské právo v Podmoklech, Mariánských Lázních, Mostě a dalších městech. Zároveň si nemyslí, že sblížení národů mohla nějak výrazně ovlivnit cesta českého ministra-krajana do Liberce, a tvrdí, že „sblížení s Němci by bylo jen důsledkem vyhovění našemu právu.“

O smířlivé náladě mezi Čechy a Němci však informovala i samotná Národní Politika.²¹² Článek se konkrétně týká dr. Šamánka a jeho německého švagra, kteří se spolu usmířili. Národní Politika uvedla, že po sňatku dr. Šamánka s dcerou z přední liberecké německé rodiny Nerradtů, nemluvila tato rodina ani s ním, ani s jeho manželkou. Ubytovaní dr. Pacáka u jeho německého kolegy však prý přimělo dr. Šamánka, aby se se švagrem smířil. Tutéž informaci otiskla téměř všechna mnou zkoumaná česká periodika. Právo Lidu ji označilo za vtip a Venkov na ni složil báseň a napsal fejeton. Zda se dr. Šamánek se svým německým švagrem smířil opravdu, či zda se jednalo pouze o humornou historku, se mi ze stránek Národní Politiky ani ze stránek jiných českých periodik zjistit nepodařilo.

Stejně jako Národní Listy i Národní Politika oznámila svým čtenářům 25. června, že císař je zpět ve Vídni a informovala o jeho rozloučení s Libercem a návštěvě Jablonce nad Nisou.²¹³ Téhož dne uveřejnila také český překlad císařova vlastnoručního listu adresovaného místodržiteli v Čechách hraběti Coudenhovovi.²¹⁴ Komentář k němu otiskla však na svých stránkách až o dva dny později. V článku zmiňuje, že reakce německých novin na panovníkovu výzvu po smíru, není taková, aby možnost smíru posílila.²¹⁵ Český národ naopak podle Národní Politiky „oceňuje velký význam takového uklidnění a není jeho vinou, že k němu ještě nedošlo.“ Na vině jsou podle

²¹⁰ Národní Politika, 23. 6. 1906, roč. 24, č. 171, s. 4-5.

²¹¹ Uherská část monarchie zavedla v květnu 1906 celní tarif, který měl platit i pro obchodování s rakouskou částí.

²¹² Smířlivá nálada v Liberci. *Národní Politika: odpolední vydání*, 23. 6. 1906, roč. 24, č. 171, [s. 1-2].

²¹³ Návrat císařův z Čech do Vídně. *Národní Politika*, 25. 6. 1906, roč. 24, č. 173, s. 1.

²¹⁴ Vlastnoruční list císaře a krále. *Národní Politika*, 25. 6. 1906, roč. 24, č. 173, s. 1-2.

²¹⁵ Panovníkův list a Němci. *Národní Politika*, 27. 6. 1906, roč. 24, č. 175, s. 1.

Národní Politiky vídeňské vlády, „jež hříšně ignorující oprávněné potřeby české, pracovaly pouze k upevnění nadvlády německé.“ Vinni jsou podle Národní Politiky také Němci, „kteří hýčkáni jsou vídeňskými kruhy, navykli si pohlížeti na národ náš, jako na méně cenného činitele.“ Národní Politika dále uvedla, že Němci si natolik zvykli na podporu Vídně, že bez jejich souhlasu není možné ani zrovnoprávnit češtinu s němčinou ve vnitřním úředním styku. Aby bylo vyrovnání možné, „musela by především vláda postarati se, aby národ náš nejprve postaven byl na stejný stupeň v oněch věcech, kde její upjatostí na úkor spravedlnosti posavad se mu křivdí!“ Vzhledem ke stavu „volební opravy“ se však autor článku domnívá, že není možné od vlády něco takového čekat. Stejně tak není možné čekat, že Němci budou ctít české menšiny ve svých městech, což je další předpoklad nutný k vyrovnání národů v Čechách. „Ostatně německé listy, které pod prvním dojmem panovníkova projevu uložily si jistou zdrženlivost, pokračují už zase ve staré písni. Uznají-li Čechové „historické a mocenské postavení Němců v zemi a v říši,“ pak prý shoda jest možná.“

O „vstřícnosti“ k českým menšinám v souvislosti s panovníkovým vlastnoručním listem se ostatně čtenáři Národní Politiky mohli přesvědčit v jejím odpoledním vydání z 27. června. Autor článku se rozčiluje nad nespravedlností, že zatímco ve městech s českou správou, jako příklad uvádí Prahu, byl panovníkův vlastnoruční list uveřejněn jak v češtině, tak v němčině, ve městech s německou správou byl publikován pouze v němčině.²¹⁶

Usilovné snahy, aby došlo ke smíření Čechů s Němci, vyvíjeli po panovníkově návštěvě v Liberci především ministři krajané. Národní Politika o tom informuje v článku, který převzala z německých pražských novin Bohemia. Tyto noviny uvedly, že ministři-krajané i přes své úsilí vypadají spíše jako generálové bez vojska a že podle názorů panujících na obou stranách, není ke smíru vhodná doba. K tomu Národní Politika poznamenává, že „jsou to však zase jenom Němci, kteří poctivého dorozumění si nepřejí, poněvadž se jim od tučných hodů nechce.“

Panovníkův vlastnoruční list a pokusy o smír však zanechaly v německém tisku hlubší stopu, než si možná Národní Politika myslela, neboť Neue Freie Presse se k tomuto

²¹⁶ Pouze německá publikace panovníkova listu v městech zněmčených?, *Národní Politika: odpolední vydání*, 27. 6. 1906, roč. 24, č. 175, [s. 1].

tématu vrací ještě na začátku srpna. Národní Politika o tom podává zprávu na svých stránkách a článek v Neue Freie Presse komentuje.²¹⁷ Německý list upozornil na četné srážky mezi Čechy a Němci při různých slavnostech, které jsou důkazem toho, že „*liberecké slavnostní dni nejen nezanechaly žádného viditelného dojmu, koalice nezmenšila zášť mezi Čechy a Němci, naopak zdá býti ještě hůře.*“ Z těchto srážek pak obvinil Čechy – „*Což prý nepřišlo ještě českému ministru na mysl, že vždy jen Češi (?) cítí potřebu konati slavnosti a schůze v německých (?) městech.*“ Otazníky pravděpodobně doplnila při překladu Národní Politika, aby graficky zvýraznila místa, se kterými nesouhlasí. Ve svém komentáři kontruje proti Neue Freie Presse připomenutím chování Němců v Českých Budějovicích a v Plzni, tedy ve městech, kde jsou menšinou. Národní Politika proto vyzývá Neue Freie Presse, aby si přestala hrát na mravokárce, neboť to byla především ona, která „*nejvíce přispěla k rozeštvání národností a celá snaha její má jen ten účel, aby donutila vládu k potlačování každého volného projevu Čechů v městech, kde jsou v menšině, nebo kde nesnášenliví Němci drží nadvládu obce v rukou svých.*“

K panovníkově návštěvě v Liberci se vztahují ještě dva články otištěné na stránkách Národní Politiky. První z nich informuje o tom, jak dopadli čeští majitelé domů, kteří u příležitosti návštěvy panovníka kromě praporů v barvách říšských, vyvěsili také prapory v barvách zemských, tedy červeno-bílé.²¹⁸ Tyto prapory byl v noci na 21. června a na 22. června strhány. Policie podle Národní Politiky však zakročila proti německým výtržníkům neobvykle rychle a chytila pachatele při pokusu strhnout prapor z domu obchodníka Petra Mráze.

Druhý článek se týkal české menšiny a české školy v Horním Růžodole. Národní Politika informovala, že v době návštěvy panovníka byly v Horním Růžodolu noční domovní prohlídky běžnou praxí. Liberečtí Němci se prý takto Čechům pomstili za

²¹⁷ „Neue Freie Presse“ a národnostní spory. *Národní Politika: odpolední vydání*, 11. 8. 1906, roč. 24, č. 220, [s. 1]

²¹⁸ Prapory zemských barev za pobytu císaře v Liberci strhány. *Národní Politika*, 25. 6. 1906, roč. 24, č. 173, s. 3.

vynucenou českou školu v Horním Růžodole.²¹⁹ Téměř totožný článek otiskly předchozího dne Národní Listy.²²⁰

Zvláštnosti a závěrečné hodnocení liberecké výstavy

Kromě již výše popsaných informací se na stránkách Národní Politiky v měsíci srpnu objevily jisté zajímavé informace, pro které jsem zvolila pojmenování zvláštnosti. První se týká informace, že České Budějovice zaslaly na libereckou výstavu na začátku srpna akvárium o objemu 8 m³, ve kterém budou plavat ryby z obecních rybníků.²²¹ Druhá zvláštnost se týká českého nápisu v Liberci, který na svůj dům odvážně vyvěsil tam žijící advokát dr. Hliš.²²²

V měsíci září Národní Politika informovala o zasedání zemského výboru, na kterém i jeho čeští členové hlasovali pro vyslovení uznání ředitelství zemských německých hospodářských škol za jejich expozici na liberecké výstavě. Národní Politika k tomu poznamenala, že touto nestranností dokázali Češi ze zemského výboru, že jsou německým tiskem neprávem obviňováni ze zaujatosti. Národní Politika přitom pochybuje, „že by se podobně zachovali němečtí předsedci zemského výboru, kdyby šlo o záležitost, která by byla tak rozhodně, ba řekněme až výstředně česká, jako jest německá výstava v Liberci.“

Devět dní před ukončením výstavy informovala Národní Politika, že na Karla Reiningeru, majitele Varieté umístěného na liberecké výstavě, byl uvalen konkurz, neboť návštěvnost nesplnila jeho očekávání.²²³ Jednalo se pravděpodobně o stejného majitele stejného Varieté, kterého Národní Listy jmenovaly jako Meiningeru.²²⁴

Národní Politika také informovala o tom, že liberecká výstava bude ukončena 30. září.²²⁵ Zároveň uvedla, že původně měla výstava skončit až 1. října, avšak aby vystavovatelé živnostníci nemuseli platit daně za celé následující čtvrtletí, bude výstava ukončena ve dvanáct hodin v noci z 30. září na 1. října.

²¹⁹ Pomsta Němců za českou školu v Horním Růžodole u Liberce. *Národní Politika: odpolední vydání*, 28. 6. 1906, roč. 24, č. 176, [s. 1].

²²⁰ viz Pomsta Němců za českou školu v Horním Růžodole u Liberce. *Národní Listy: odpolední vydání*, 27. 6. 1906, roč. 46, č. 175, [s. 2].

²²¹ Budějovické akvárium na liberecké výstavě. *Národní Politika*, 2. 8. 1906, roč. 24, č. 211, s. 5.

²²² První český nápis v Liberci. *Národní Politika*, 4. 8. 1906, roč. 24, č. 213, s. 4.

²²³ Konkurs zavinený libereckou výstavou. *Národní Politika*, 21. 9. 1906, roč. 24, č. 260, s. 6.

²²⁴ viz Liberecké „Varieté“ v úzkých. *Národní Listy*, 27. 7. 1906, roč. 46, č. 205, s. 3.

²²⁵ *Národní Politika*, 26. 9. 1906, roč. 24, č. 265, s. 4.

Tři dny po skončení výstavy otiskla Národní Politika jakési statistické hodnocení výstavy a přibližila její slavnostní ukončení.²²⁶ Uvedla, že výstava trvala 138 dnů a za tu dobu ji navštívilo 1 265 423 návštěvníků. Zmínila projev libereckého starosty dr. Bayera, ve kterém „kladl důraz na mravní úspěch, jehož se výstava dodělala.“ Pasáž, ve které mluvil o pravém ocenění německé kultury komentovala Národní Politika připomenutím, že „arci bylo pomlčeno, že z valné části byla výstava dílem rukou českých.“ Velkým písmem pak Národní Politika v článku otiskla přiznání dr. Bayera o finančním výsledku výstavy, který „zůstal za očekáváním do něho kladeným.“

O deficitu liberecké výstavy informovala Národní Politika ještě v článku z konce října. Neuvedla sice jeho výši, pouze informovala, že správní výbor německé výstav se obrátil na liberecký sbor obecních starších, aby poukázal k výplatě padesáti tisícový garanční úpis města Liberce pro výstavu.²²⁷ O dva dny později uvedla Národní Politika, že deficit je patrně značný – soudila podle důtklivého vybízení Němců, aby kupovali losy výstavní věcné loterie. Těchto losů bylo vydáno celkem 328 000, prodáno jich však zatím bylo pouze 95 000.²²⁸

Ještě jeden článek se na stránkách Národní Politiky objevil v měsíci říjnu. Týkal se dobrovolných příspěvků na německé „obrané“ spolky.²²⁹ Ty umístily na výstaviště své „obětnice“, do kterých mohli návštěvníci přispívat. Stejně tak mohl „každý opravdový Němec“ na německé „obrané“ spolky, jak Národní Politika nazývá „výbojné germanizační spolky“, přispět zápisem do pamětní knihy, tento zápis byl totiž zpoplatněn. Národní Politika informovala, že celkem bylo vybráno 4693 K. Vybranou sumu komentovala slovy, že „obnos to jistě příliš malý na hluk, který byl činěn s ryzím němečtím výstavou libereckou a jeho významu pro Němce v Čechách.“

Shrnutí

Stejně jako Národní Listy informovala Národní Politika o výstavě českých Němců v Liberci celkem komplexně. Její informace však v některých případech o den či dva

²²⁶ Národní Politika, 3. 10. 1906, roč. 24, č. 272, s. 4.

²²⁷ Národní Politika, 26. 10. 1906, roč. 24, č. 295, s. 5.

²²⁸ Národní Politika, 28. 10. 1906, roč. 24, č. 297, s. 6.

²²⁹ Německá obětavost. Národní Politika: odpolední vydání, 18. 10. 1906, roč. 24, č. 287, [s. 1-2]

zaostávaly za informacemi otištěnými v Národních Listech. Nejmarkantněji to bylo možné pozorovat u článků o slavnostním zahájení výstavy.

Ještě více než Národní Listy Národní Politika upozorňovala na fakt, že Liberec není ryze německým městem. Se stejnou vehemencí Národní Politika dokazovala, že liberecká výstava není pouze výstavou Němců z Čech a že se na jejím budování a provozu podílely ruce českých dělníků.

Na rozdíl od všech ostatních mnou zkoumaných českých periodik věnovala Národní Politika poměrně velkou pozornost také zakončení liberecké výstavy. Ostatní mnou zkoumaná periodika informovala o ukončení výstavy a jejím deficitu pouze v jednom krátkém článku, Národní Listy a Hlas Národa ukončení výstavy pominuly úplně.

Zvláštní pozornost, kterou věnovala Národní Politika „alpské vesničce“ a aféře s výzdobou města Jablonce nad Nisou, vyplývala z onoho zvláštního postavení Národní Politiky, jež se nacházela na pomezí bulváru a seriózního tisku.

Hlas Národa

Hlas Národa²³⁰ se po svém založení v roce 1866 stal významným listem, který prosazoval a hájil zájmy Strany národní. Byl vydáván v Praze a redigoval ho Josef Hubáček, který také k listu zavedl pravidelnou týdenní přílohu Nedělní listy. Od června 1889 jsou noviny vydávány Národní tiskárnou a nakladatelstvím v Praze. Mezi jeho přispěvatele patřil např. Jakub Arbes, Svatopluk Čech, František Palacký či František Ladislav Rieger.²³¹

Noviny vycházely až do roku 1918, ale jejich význam postupně upadal, neboť se začala více prosazovat Národní Politika, která hájila stejný program. Již upadající noviny převzal před první světovou válkou Eduard Baštýř. Pod jeho vedením se Hlas Národa přeměnil v jakýsi orgán historické šlechty, která ho hmotně podporovala. Není proto divu, že pád Rakouska znamenal i pád listu.²³²

²³⁰ Způsob psaní názvu ponechávám v původním znění.

²³¹ *Ottův slovník naučný: ilustrované encyklopaedie obecných vědomostí*. Dodatky díl 5., sv. 1. Fotoreprint původního vydání z roku 1938. Praha – Litomyšl: Argo – Ladislav Horáček-Paseka, 1998.

²³² *Ottův slovník naučný: ilustrované encyklopaedie obecných vědomostí*. Dodatky díl 5., sv. 1. Fotoreprint původního vydání z roku 1938. Praha – Litomyšl: Argo – Ladislav Horáček-Paseka, 2002.

V roce 1906 vycházel Hlas Národa denně. Krom ranního vydání vycházelo od pondělí do soboty také vydání večerní, a to pod názvem „Večerní list Hlasu Národa“. V neděli byla součástí čísla již známá zábavná a poučná příloha Nedělní listy. Druhá příloha, která s nedělním vydáním vycházela, měla informativní charakter. Stejně jako většina mnou zkoumaných českých periodik, nebyli uvedeni u článků jejich autoři a u některých ani názvy. Bohužel, na rozdíl od většiny periodik, neměl Hlas Národa číslované stránky, což vzhledem k rozsahu jednotlivých čísel poměrně komplikovalo orientaci v nich.

Zahájení výstavy a informace o ní

Zatímco ostatní mnou zkoumaná česká periodika informovala alespoň v měsíci dubnu, že císař zavítá do Liberce, aby navštívil tamní výstavu českých Němců, první článek v Hlasu Národa vyšel až v den zahájení výstavy.²³³ Informuje krátce o tom, že arcikníže Ferdinand Karel předchozího dne večer dorazil do Liberce a jeho slavnostnímu uvítání byl přítomen i místodržitel v Čechách hrabě Coudenhove. V článku je ještě uvedeno, že na výstavu též odjel hrabě Auersperg, tehdejší správce ministerstva obchodu.²³⁴

Stejně číslo Hlasu Národa ještě obsahuje informace o tom, že i nejvyšší zemský maršálek Jiří z Lobkowicz odjel předchozího dne večer do Liberce k zahájení výstavy.²³⁵

Podrobnější informace o samotném slavnostním zahájení výstavy přináší Hlas Národa již ve večerním vydání téhož dne.²³⁶ Čtenář se mohl dočíst, že arcikníže Ferdinand Karel dorazil na výstaviště před desátou hodinou ranní a byl uveden do slavnostního prostoru v hlavní budově jednatelem výstavy Arnoldem a ředitelem Leinweberem. Zde již čekali členové výstavních výborů a celá řada významných osobností. Hlas Národa jmenuje např. místodržitele v Čechách hraběte Coudenhova, zemského maršálka knížete Jiřího z Lobkowicz. Přítomen byl samozřejmě i liberecký starosta dr. Bayer, který oslovil arciknížete a ten prohlásil výstavu za zahájenou. Hlas Národa ještě dodává, že poté následovala procházka výstavou.

²³³ *Hlas Národa*, 17. 5. 1906, roč. 20, č. 135, [s. 4].

²³⁴ Rakouská vláda v té době procházela krizí. Odstoupil její předchozí předseda baron Gautsch a nový předseda, kterým se stal princ Hohenlohe, byl jmenován teprve na začátku května.

²³⁵ *Hlas Národa*, 17. 5. 1906, roč. 20, č. 135, [s. 4].

²³⁶ *Večerní list Hlasu Národa*, 17. 5. 1906, roč. 20, č. 135, [s. 7].

Hned následujícího dne se Hlas Národa v ranním vydání vrací ke dni slavnostního zahájení výstavy českých Němců v Liberci a doplňuje další informace.²³⁷ Sděluje čtenáři, že 17. května v šest hodin večer pořádal arcikníže Ferdinand Karel „diner“, k němuž bylo pozváno mnoho osobností. Od osmi hodin se pak v prostorách výstaviště pořádal slavnostní banket. Zajímavé je, že na tomto slavnostním banketu svobodný pán Banhans, jeden ze zástupců vlády, pronesl přípitek, ve kterém *„blahopřál pořadatelům výstavy k dosaženému úspěchu, na nějž mohou býti hrdí nejen Čechoněmci, nýbrž celé Rakousko.“*²³⁸

19. května pak ještě Hlas Národa v rubrice věnované telegramům oznamuje, že předchozího dne večer odjel na výstavu Němců z Čech do Liberce správce ministerstva železnic, odborový přednosta dr. Wrba.

Původcem informací u všech článků, které se věnovaly zahájení liberecké výstavy, byla korespondenční kancelář. Hlas Národa tedy dění kolem slavnostního zahájení pozorně sledoval. Obsažnost článků však příliš neodpovídala skutečnosti, že by v Liberci tyto noviny měly mít v té době svého dopisovatele. A nebo se dopisovatel příliš soustředil na zaznamenávání všech tam přítomných osobností a už mu nezbyl čas a prostor na další informace. V Hlasu Národa se např. vůbec neobjevuje popis výstavy. Avšak ten se v době jejího zahájení neobjevuje v žádném mnou zkoumaném českém periodiku.

První článek, který alespoň trochu poodhalil, co může návštěvník na výstavě v Liberci vidět, otiskl Hlas Národa až v červnu.²³⁹ Poměrně krátký příspěvek je cele věnován pavilonu města Liberce a tam vystavené umělecké sbírce Heinricha Liebiega. Hlas Národa se pozastavuje nad tím, že jedním z vystavovaných exponátů je i olejomalba českého malíře Jaroslava Preislera, když se výstava honosí svým čistě německým rázem. Jeho závěrečné zvolání: *„Je-li celá výstava tak německou!“* mluví, myslím, za vše a není třeba dále se rozepisovat o duchu, ve kterém byl článek napsán.

²³⁷ *Hlas Národa*, 18. 5. 1906, roč. 20, č. 136, [s. 3].

²³⁸ *Hlas Národa*, 18. 5. 1906, roč. 20, č. 136, [s. 3].

²³⁹ *Hlas Národa*, 10. 6. 1906, roč. 20, č. 158, [s. 3].

Další informace o výstavě následují v článcích věnovaných císařově návštěvě v Liberci, a pak také v článku s názvem „Výlet na libereckou výstavu a jeho následky“.²⁴⁰ Celý článek působí jako by byl vytržen z nějakého románu. To však byl nejspíš záměr Hlasu Národa, který chtěl jeho prostřednictvím upozornit na to, jak německá ve skutečnosti liberecká výstava je, a že z její návštěvy nevzejde nic dobrého.

Návštěva panovníka

Další informace o výstavě přináší Hlas Národa v souvislosti s císařovou návštěvou Liberce. O té se poprvé zmiňuje v čísle ze dne 5. června v rubrice Telegramy. V článku s názvem Císař do Liberce informuje Hlas Národa, že podle „Deutschnational Korrespondence“ budou do Liberce císaře doprovázet všichni ministři.²⁴¹ Následující telegram uvádí, že císař svou libereckou cestu přeruší v Kutné Hoře.²⁴²

Zajímavou informaci obsahuje také zpráva věnovaná skládání slibů nového vládního kabinetu.²⁴³ Císař při něm „*vůči ministru Pradovi vyslovil přání, aby co nejdříve došlo k dohodnutí mezi oběma národy v Čechách.*“ Myslím si, že tato informace predestirá, jakého rázu asi bude císařova návštěva v Liberci. Ne podpora německých snah na zřízení jazykově ohraničených oblastí, ale smír mezi oběma národy.

Oproti ostatním českým periodikům informoval Hlas Národa o bezpečnostních opatřeních, která císařovu návštěvu doprovázela. Již 13. června odjela do Liberce, Jablonce a Kutné Hory tajná policie.²⁴⁴ O šest dní později vyslala komisařství z Prahy do Liberce a Jablonce nad Nisou každé několik strážníků v civilu.²⁴⁵ Jeden článek ve večerním vydání se věnoval také informacím o slavnostní výzdobě nádraží severozápadní dráhy v trase, kterou panovník pojede, a také o výzdobě Liberce, Jablonce nad Nisou a Kutné Hory.²⁴⁶ Samotné výzdobě Liberce se ještě věnuje článek v ranním vydání Hlasu Národa ze dne 21. 6., tedy ze dne, kdy císař vjel na území Čech.²⁴⁷

²⁴⁰ Výlet na libereckou výstavu a jeho následky. *Hlas Národa*, 8. 8. 1906, roč. 20, č. 217, [s. 4-5].

²⁴¹ Císař do Liberce. *Hlas Národa*, 5. 6. 1906, roč. 20, č. 153, [s. 1].

²⁴² Císař do Kutné Hory. *Hlas Národa*, 5. 6. 1906, roč. 20, č. 153, [s. 1].

²⁴³ Císař o situaci. *Hlas Národa*, 5. 6. 1906, roč. 20, č. 153, [s. 1].

²⁴⁴ Tajná policie do Liberce. *Hlas Národa*, 13. 6. 1906, roč. 20, č. 161, [s. 5].

²⁴⁵ *Hlas Národa*, 19. 6. 1906, roč. 20, č. 167, [s. 4].

²⁴⁶ *Hlas Národa*. Večerní list, 20. 6. 1906, roč. 20, č. 168, [s. 2].

²⁴⁷ Císařova návštěva v Čechách. *Hlas Národa*, 21. 6. 1906, roč. 20, č. 169, [s. 2].

Téhož dne také na titulní straně ranního vydání vyšel článek s názvem Panovníkovi vstříc.²⁴⁸ Po úvodním odstavci, který informuje, že na cestě do Liberce se panovník zastaví v českém městě Kutné Hoře, následuje samotné jádro článku. V něm autor odmítá, že by rozkvět českého království a celé monarchie závisel pouze na „*práci a přičinnosti německých krajanů*.“ A zároveň upozorňuje na fakt, že už jen podle seznamu vystavovatelů, nemůže být liberecká výstava německým „*svědectvím ... síly kapitálové i tvořivé práce duševní a fyzické*.“ V závěru článku autor doufá, že i přes krátkost pobytu v Čechách, panovník bude moci spravedlivě posoudit kulturní a hospodářskou úroveň obou národů.

Ostatní články se již přímo zabývaly panovníkovou cestou Čechami a jeho pobytem v Liberci. Většina z nich nese název Císař a král v Čechách nebo podobný a poměrně podrobně informuje o císařově cestě Čechami i jeho následném pobytu v Liberci. Jako zdroj je u těchto článků vždy uvedena korespondenční kancelář, což naznačuje, že Hlas Národa měl v Liberci v době panovníkova pobytu svého dopisovatele. Proto mohl velmi podrobně informovat své čtenáře, což také dělal.

Velmi podrobný článek přináší již Večerní list z 21. června.²⁴⁹ Každému městu, ve kterém se panovník při své cestě alespoň na krátkou chvíli zastavil, aby přijal ovace z úst městských orgánů, věnoval Hlas Národa jeden odstavec. Článek, který zaplňuje téměř tři strany novin, pokračuje ještě na dvou stranách v příloze k večernímu vydání.

Obdobný článek, doplněný pouze o informace, které se týkaly slavnostního uvítání panovníka a jeho doprovodu v Liberci přináší i ranní vydání následujícího dne.²⁵⁰ V článku je vyjmenováno velké množství osobností, které se slavnostního vítání císaře zúčastnily. Jmenovány jsou i osoby z císařova doprovodu. V té době mezi nimi byl už i ministr obchodu dr. Fořt, který přibyl do Liberce již před panovníkovým příjezdem. 21. června dopoledne navštívil úřední budovu liberecké obchodní a živnostenské komory. Při setkání s jejím prezidentem projevil „*ministr svůj povděk, že může si*

²⁴⁸ Panovníkovi vstříc. *Hlas Národa*, 21. 6. 1906, roč. 20, č. 170, [s. 1].

²⁴⁹ Císař a král v Čechách. *Večerní list Hlasu Národa*, 21. 6. 1906, roč. 20, č. 169, [s. 1-3]. Císař a král v Čechách. *Večerní list Hlasu Národa. Příloha k Večernímu listu Hlasu Národa*, 21. 6. 1906, roč. 20, č. 169, [s. 1-2].

²⁵⁰ Císař a král v Čechách. *Hlas Národa*, 22. 6. 1906, roč. 20, č. 170, [s. 2-3].

*prohlédnouti důkladně libereckou výstavu, o níž již slyšel tolik krásného.*²⁵¹ Hlas Národa nechává jeho slova bez komentáře.

Ve Večerním listu z 22. června je pak velmi podrobně popsán císařův první den v Liberci.²⁵² Čtenář se dozvídá o císařově návštěvě liberecké radnice, kde byl panovník uvítán libereckým starostou dr. Bayerem. V článku je obsažena parafráze starostova proslovu i panovníkova odpověď na něj. Starosta vychvaloval Liberec, jak vzkvétá a jak se rozrůstá a vyzdvihoval „česko-německou výstavu“, která se v Liberci právě koná. Z panovníkovi korektní odpovědi mě zaujal fakt, že aniž by výstavu shlédl, prohlásil, že Němci z Čech prezentují na své výstavě své vynikající výkony. Udivilo mě, že toto tvrzení nechává Hlas Národa bez komentáře, když ještě den předtím upozorňoval své čtenáře na to, jak německá ve skutečnosti výstava českých Němců je. Při pročítání dalších článků, které informovaly o císařově pobytu v Liberci, jsem však zjistila, že jsou psané spíše popisnou formou – popisují, co císař dělala, případně v kolik hodin, s kým se setkal atp. Suchý věcný popis bez jakéhokoliv oživení a bez jakéhokoliv komentáře. Zajímavé může být pouze to, že korespondenční kancelář si patrně libovala ve vyjmenovávání co nejvíce osob, které byly té či oné události přítomny, takže je možné udělat si poměrně přesnou představu o tom, kdo z významných osobností byl v době císařova pobytu v Liberci a s kým vším se tam císař setkal.

Stejně jako i další česká periodika zmiňuje Hlas Národa, že panovník oslovil dr. Šamánka oděného v čamaře, který stál před radnicí mezi zástupci peněžních ústavů. Panovník se dr. Šamánka, jakožto předsedy české záložny, česky zeptal: *„jak záložna prospívá a jak veliký jest obnos vkladů. Dr. Šamánek odpověděl česky, že vklady obnášejí 3 miliony korun.*“²⁵³

Hlas Národa těžil z toho, že vycházel ráno i večer. Jeho články o panovníkově pobytu v Liberci na sebe poměrně dobře navazují a čtenář si mohl být jistý, že tam, kde skončil článek z Večerního listu, bude druhý den pokračovat ranní vydání. Takže pokud Večerní list skončil svůj výčet informací tím, že císař se u vstupní brány setkal se starostou Liberce dr. Bayerem, který mu představil „obecního staršího“ Arnolda

²⁵¹ *Hlas Národa*, 22. 6. 1906, roč. 20, č. 170, [s. 3].

²⁵² Císař a král v Čechách. *Večerní list Hlasu Národa*, 22. 6. 1906, roč. 20, č. 170, [s. 1-2].

²⁵³ Rozmluva panovníka s drem. Šamánkem. *Hlas Národa*, 23. 6. 1906, roč. 20, č. 171, [s. 4].

a ředitele výstavy Leinwebera, a spolu s dalšími jmenovanými nastoupil panovník prohlídku výstavy,²⁵⁴ ranní vydání následujícího dne popisuje, co se dělo dál.²⁵⁵ Panovník shlédl Severočeské průmyslové museum, sídlo liberecké obchodní komory a po něm pojmenované lázně. Císař se také projel libereckou lesní čtvrtí až k lesnímu zámku. Poté se vydal zpátky na výstaviště, aby v prostoru před monumentálním Průmyslovým palácem shlédl květinovou slavnost.

22. června také panovník v libereckém zámku Clam-Gallasů, kde byl po dobu svého pobytu v Liberci ubytován, pořádal dvorní hostinu.²⁵⁶ Co se na ní dělo a o čem se mluvilo Hlas Národa nezjistil. Zato své čtenáře opět zahrnuje výčtem osobností, které se hostiny účastnily.

Mnohem zajímavější je z mého pohledu poměrně krátký článek, který se věnuje návštěvě mladočeských ministrů dr. Fořta a dr. Pacáka v Národním domě a jejich setkání s vůdcem liberecké české menšiny dr. Šamánkem. Dr. Pacák po vřelém uvítání přislíbil, že „*oba ministři pracovati budou ze všech sil ve prospěch svého národa.*“²⁵⁷

Další informace o císaři a jeho dalším dni stráveném v Liberci se mohl čtenář dozvědět z Večerního listu vydaného dne 23. června. Dopisovatel Hlasu Národa pokračuje ve svém suchém výčtu na sebe navazujících událostí. Z článku mě zaujala informace, že při prohlídce uměleckého pavilonu se císaři nejvíce líbil obraz „Dokonáno“ od Gabriela Maxe. Druhým oživením byla císařova návštěva pavilonu německých spořitel, kde „*bylo mu podáno Rauchbergovo dílo Die deutschen Sparkassen Böhmens v nádherné úpravě.*“²⁵⁸ Že pro toto dílo nebyly použity objektivní podklady, respektive, že si je autor přizpůsobil, však Hlas Národa nezmiňuje, což mě překvapilo. Autor článku pravděpodobně nechtěl narušit poklidný tok svého popisu žádnou odbočkou. Pěkně ho ukončil tím, že císař: „*vyslovil čestnému předsednictvu výstavy svoje obzvláštní uznání nad tak obsahově bohatou výstavou a projevil pouze politování, že nemůže si tuto*

²⁵⁴ Císař a král v Čechách. *Večerní list Hlasu Národa*, 22. 6. 1906, roč. 20, č. 170, [s. 1-2].

²⁵⁵ Císař a král v Čechách. *Hlas Národa*, 23. 6. 1906, roč. 20, č. 171, [s. 3].

²⁵⁶ *Večerní list Hlasu Národa*, 22. 6. 1906, roč. 20, č. 170, [s. 2].

²⁵⁷ Ministři dr. Pacák a dr. Fořt v libereckém Národním domě. *Večerní list Hlasu Národa*, 6. 1906, roč. 20, č. 170, [s. 3].

²⁵⁸ Císař a král v Čechách. *Večerní List Hlasu Národa*, 23. 6. 1906, roč. 20, č. 171, [s. 1-2].

výstavu prohlédnouti tak podrobně, jak by si přál“²⁵⁹ a v doprovodu arciknížete Ferdinanda Karla se odebral do kasáren, aby shlédl přehlídku liberecké posádky.

To, že císař neměl příliš času, aby si výstavu podrobněji prohlédl dokládají časové údaje z výše zmíněného článku a časový údaj z článku následujícího, který informuje o císařově návštěvě kasáren.²⁶⁰ Pokud jsou oba údaje pravdivé, vydal se císař toho dopoledne v půl deváté do kláštera voršilek, kde vykonal pobožnost, a teprve poté zamířil na výstavu, kde se nemohl zdržet víc, jak dvě hodiny, neboť krátce po jedenácté byl už v kasárnách. Po skončení přehlídky a snídani, kterou si císař konečně dopřál, se odebral k odpočinku do zámku Clam-Gallasů, ve kterém patrně setrval až do páté hodiny odpolední, kdy začala druhá a poslední dvorní hostina, kterou císař v Liberci pořádal.²⁶¹ Této hostiny se kromě osobností z císařova doprovodu, které ještě tou dobou pobývaly v Liberci, zúčastnil mj. i starostův náměstek a švagr dr. Šamánka Neradt. Zda byl přítomen i jeho nadřízený není možné z článku zjistit, neboť dr. Bayera dopisovatel Hlasu Národa ve svém článku výslovně nezmiňuje. Je však pravděpodobné, že na hostině rovněž nechyběl.

Kdo se však již hostiny zúčastnit nemohl, byl ministr vyučování dr. Marchet, který toho dne odjel do Hradce Králové.²⁶² Téhož dne z Liberce odjel i nejvyšší zemský maršálek kníže Lobkowicz.²⁶³

Ještě 23. června večer o půl sedmé navštívil císař opět v doprovodu arciknížete Ferdinanda Karla liberecký venkovský okres.²⁶⁴ V témže čísle informuje Hlas Národa ještě o císařově štědrosti. Stejně jako Venkov, Národní Listy a Národní Politika informuje kolik věnoval císař na chudé.²⁶⁵

24. června v časných ranních hodinách císař opustil Liberec a drahou se vydal do nedalekého Jablonce nad Nisou. Na liberecké nádraží se s panovníkem přišli rozloučit

²⁵⁹ Císař a král v Čechách. *Večerní List Hlasu Národa*, 23. 6. 1906, roč. 20, č. 171, [s. 1-2].

²⁶⁰ Z Liberce. *Večerní List Hlasu Národa*, 23. 6. 1906, roč. 20, č. 171, [s. 2].

²⁶¹ Císař a král v Čechách. *Hlas Národa*, 24. 6. 1906, roč. 20, č. 171, [s. 2].

²⁶² Z Liberce. *Večerní List Hlasu Národa*, 23. 6. 1906, roč. 20, č. 171, [s. 2].

²⁶³ Z Liberce. *Večerní List Hlasu Národa*, 23. 6. 1906, roč. 20, č. 171, [s. 2].

²⁶⁴ Z Liberce. *Hlas Národa*, 24. 6. 1906, roč. 20, č. 172, [s. 3].

²⁶⁵ Z Liberce. *Hlas Národa*, 24. 6. 1906, roč. 20, č. 172, [s. 3].

nejen představitelé Liberce a četní hosté, ale také davy lidí.²⁶⁶ Při jmenování všech, které císař oslovil, se pisatel článku patrně dopustil chyby, neboť rozdělil osobu Aloise Neumanna na dva různé Aloise Neumanny – jednou ho jmenoval jako člena panské sněmovny a o tři řádky níž mluvil o dalším Aloisi Neumannovi jako o předsedovi liberecké obchodní a živnostenské komory. Byl však pouze jeden Alois Neumann, který však ve své osobě spojoval obě zmiňované funkce. Druhou zajímavostí je, že Ferdinand Karel je poprvé nazván arcivévodou, až dosud ho Hlas Národa tituloval jako arciknížete.

Za rozloučením s Libercem následují celkem čtyři stejně pojmenované články věnované císařovu pobytu v Jablonci nad Nisou. Zdrojem je opět korespondenční kancelář. První článek informuje o tom, že Jablonec i celé okolí je slavnostně vyzdobeno.²⁶⁷ Druhý popisuje císařovu návštěvu města a nejbližšího okolí, přičemž většinu článku přitom tvoří uvítací proslov starosty Jablonce Posselta a císařova odpověď.²⁶⁸ Starosta Posselt ve svém proslovu mj. řekl, že: „*V našem německo-rakouském pohraničním území slouží mysl, snahy i činy, německá práce, a pílě německých živnostníků k povznesení vlasti.*“ O pár vět dále, když přeje císaři, aby mu Bůh zachoval zdraví, však již mluví o zde stojících tisících věrných Rakušanů, kteří si to přejí. Třetí článek informuje o tom, že císař byl k chudým štědrý i v Jablonci, kterému na tyto účely věnoval 2000 K, dalších 1000 K věnoval Rychnovu a dalších 1000 K na chudé v okrese Jablonec.²⁶⁹

Poslední článek věnovaný císařově návštěvě Jablonce popisuje již z Národních Listů a Národní Politiky dobře známou aféru se sundáváním a zakrýváním tabulek označujících Bismarckovo náměstí.²⁷⁰

Císař se s Jabloncem a jeho obyvateli rozloučil ještě před polednem a v doprovodu arcivévody Ferdinanda Karla, předsedy vlády barona Becka a ministry Pacáka a Pradeho se vydal na cestu do Vídně. O jeho návratu do hlavního města rakouské části monarchie informuje krátký článek otištěný rovněž v čísle z 25. června.²⁷¹

²⁶⁶ Císař a král v Čechách: Odjezd z Liberce. *Hlas Národa*, 25. 6. 1906, roč. 20, č. 173, [s. 3].

²⁶⁷ Z Jablonce. *Hlas Národa*, 25. 6. 1906, roč. 20, č. 173, [s. 3].

²⁶⁸ Z Jablonce. *Hlas Národa*, 25. 6. 1906, roč. 20, č. 173, [s. 3].

²⁶⁹ Z Jablonce. *Hlas Národa*, 25. 6. 1906, roč. 20, č. 173, [s. 3].

²⁷⁰ Z Jablonce. *Hlas Národa*, 25. 6. 1906, roč. 20, č. 173, [s. 3].

²⁷¹ Návrat panovníkův do Vídně. *Hlas Národa*, 25. 6. 1906, roč. 20, č. 173, [s. 3].

Stejně jako většina mnou zkoumaných českých novin, i Hlas Národa otiskl doslovný přepis císařova vlastnoručního listu adresovaného místodržiteli v Čechách.²⁷² Ponechává ho však v tomto článku bez komentáře. Přitom ve Večerním listu z téhož dne v kratičkém příspěvku kritizuje Neue Freie Presse, že zatímco veškerý tisk se k císařovu listu vyjadřuje, tyto noviny nikoliv. Podle Hlasu Národa to dokazuje, jak „smířlivá slova císařova tomuto šťavnatému listu přicházejí nevhod.“²⁷³

Následujícího dne patrně redakci Hlasu Národa došlo, že zmiňovanou poznámku by německé noviny Neue Freie Presse mohly obrátit proti němu a v článku s názvem „Naděje panovníkova“ se zamýšlí nad tím, jakou má panovníkova snaha o smír mezi oběma národy žijícími v Čechách šanci na úspěch.²⁷⁴ Popisuje desetiletí zápolení mezi oběma národy, které má na svědomí především národ německý, který odmítla z české strany nabízený „bílý list, aby v něj vepsal, čeho si žádá a přeje, že český národ všem jeho požadavkům vyhoví, přistoupí-li německý lid pouze na to, že to, co žádá pro sebe, dopřeje také národu českému.“²⁷⁵ Autor článku je však pln optimismu, když informuje čtenáře, že list panovníkův rovněž signoval předseda vlády baron Beck. Považuje tento podpis za příslib, že sama vláda se přičiní, aby ke smíru mezi Čechy a Němci v Čechách došlo.

Ostatně o smířlivých náladách, které provázely panovníkovu návštěvu v Liberci, informoval Hlas Národa již ve svém článku z 24. června. Vyjadřoval se v tom smyslu, že dohoda mezi Čechy a Němci je opět v popředí a že „cesta císařova kraji českými a německými do jisté míry obě národnosti v zemi sblížila.“²⁷⁶ V článku je vzpomínáno, že panovník v Liberci česky oslovil dr. Šamánka a také, že ministr-krajan Prade se v české Kutné Hoře cítil stejně volně, jako ministr-krajan dr. Pacák a ministr obchodu dr. Fořt v Liberci. Hlas Národa v článku rovněž uvádí, že „Reichenberger Zeitung připouští dokonce možnost, že na neutrální půdě hospodářské práce zárodek národnostního dorozumění může se vyvíjeti zdárněji, než-li kdekoliv jinde.“²⁷⁷ A dodává, že Reichenberger Zeitung považuje přítomnost dvou českých ministrů

²⁷² Císařský projev díků. *Hlas Národa*, 25. 6. 1906, roč. 20, č. 173, [s. 3-4].

²⁷³ Císařský vlastnoruční list. *Večerní list Hlasu Národa*, 25. 6. 1906, roč. 20, č. 173, [s. 2].

²⁷⁴ Naděje panovníkova. *Hlas Národa*, 26. 6. 1906, roč. 20, č. 174, [s. 1].

²⁷⁵ Naděje panovníkova. *Hlas Národa*, 26. 6. 1906, roč. 20, č. 174, [s. 1].

²⁷⁶ Dohoda Čechů s Němci. *Hlas Národa*, 24. 6. 1906, roč. 20, č. 172, [s. 3-4].

²⁷⁷ Tamtéž.

v Liberci, „*politicky a hospodářsky předním městě Německa v této zemi*,“²⁷⁸ kteří tam „*meškají návštěvou ryze německého podniku*,“²⁷⁹ za památnou událost, byť ji způsobily politické a dvorské okolnosti.

K dr. Šamánkovi a k dr. Pacákovi se vztahuje ještě jeden článek otištěný v Hlasu Národa v době císařovy návštěvy v Liberci.²⁸⁰ Autor v článku komentuje smíření dr. Šamánka s jeho německým švagrem a ubytování dr. Pacáka u jeho německého protějšku Pradeho obdobně, jako Právo Lidu.²⁸¹ Hlas Národa však navíc ještě dodává novou a poměrně těžce uvěřitelnou informaci získanou z berlínských novin Lokal Anzeiger. Tam otištěný telegram tvrdí, píše Hlas Národa, že: „*po večeři u velkopřemyslníka Liebiega odebrali se ministr dr. Pacák a německý ministr-krajan společně do České besedy!*“²⁸² Hlas Národa tuto informaci nijak nekomentuje, ani se k ní nevrací v žádném dalším článku, aby potvrdil či vyvrátil její pravdivost. Podle mého názoru i přes jasně smířlivé snahy podněcované panovníkem nebylo něco takového možné. Takového ústupku by nacionál Prade nebyl schopen.

Sjezdy a valné hromady spolků

Kromě informací o panovníkově cestě do Liberce přináší Hlas Národa také informace o sjezdech, konferencích a valných hromadách, které se v Liberci u příležitosti tam konané výstavy udály.

Již 31. května informuje Hlas Národa v rubrice Vycházky a výlety o Československé obchodnické besedě, která se do Liberce vypraví 3. června.²⁸³ Nejednalo se o sjezd ani o valnou hromadu zástupců, ale o výlet, jehož cílem byla přátelská schůze se severočeskými odbory v Národním domě v Liberci a prohlídka města. Zda zájemci navštívili též výstavu, není v článku uvedeno.

Jako většina mnou zkoumaných českých periodik přináší informace o sjezdů zástupců obchodních a živnostenských komor, který se v Liberci konal 11.-13. června. V prvním článku stručně shrnuje uvítací projev předsedy sjezdu rytíře Kinka, který mluvil o parlamentarizování vlády, uherském celním tarifu a reformě dělnického pojištění.

²⁷⁸ Dohoda Čechů s Němci. *Hlas Národa*, 24. 6. 1906, roč. 20, č. 172, [s. 3-4].

²⁷⁹ Tamtéž.

²⁸⁰ Liberecká idyla. *Hlas Národa*, 24. 6. 1906, roč. 20, č. 172, [s. 4].

²⁸¹ *Právo Lidu*, 24. 6. 1906, roč. 15, č. 173, [s. 5].

²⁸² Liberecká idyla. *Hlas Národa*, 24. 6. 1906, roč. 20, č. 172, [s. 4].

²⁸³ *Hlas Národa*, 31. 5. 1906, roč. 20, č. 149, [s. 5].

Stejně jako Právo Lidu²⁸⁴ v závěru uvádí, že „*místopředseda Bondy (z Prahy) děkuje za své zvolení a vyřizuje sjezdu komor nejvřelejší pozdravy českých komor.*“²⁸⁵ Obdobnou informaci otiskla také Národní Politika, která ještě dodala, že pan Bondy byl Čech.²⁸⁶

V článku otištěném následujícího dne v rubrice Telegramy se Hlas Národa poměrně obšírně rozepisuje o závěrech sjezdu ve věci úpravy vztahu k Uhrám.²⁸⁷ Sjezd navrhoval upravit vztah pomocí smluv, které by měly platit nejméně do roku 1917 a které by zajistily úplnou obchodní svobodu mezi oběma státy a znemožnily by jednostrannou změnu celního zákona a celního tarifu. O reformě dělnického pojištění, která byla na sjezdu rovněž projednávána, není v článku ani zmínka.

Další sjezd se v Liberci konal až na konci měsíce června. Hlas Národa o něm informuje v čísle ze dne 30. června.²⁸⁸ Jednalo se o sjezd německých živnostenských spolků a Hlas Národa se ve svém článku věnuje především „volební opravě“, o které na sjezdu promluvil poslanec dr. Urban. Pokud by tato reforma prošla, bylo by nutné, aby živnostníci a průmyslníci vytvořili politické uskupení, jinak nebudou schopni prosazovat své zájmy v parlamentu. Poslanec dr. Urban se též vyjádřil k možnosti národního vyrovnání mezi Čechy a Němci. Považoval by „*za výsledek zcela mimořádný, kdyby byl zjednán jakýsi druh příměří, aby bylo nalezeno pole pro velké úkoly sociální a finančně-politické i ústavopravní příslušející novému parlamentu.*“²⁸⁹

Ve stejném čísle ještě Hlas Národa informoval o sjezdu správců rakouských ústavů pro zvelebení živností, který započal svůj sjezd 30. června v Praze a následujícího dne se měl přesunout do Liberce.²⁹⁰ Hlas Národa informuje pouze o pražské části sjezdu, při které se delegáti sešli v budově pražské obchodní a živnostenské komory.

V měsíci srpnu informoval Hlas Národa na svých stránkách pouze o manifestačním sjezdu českého poplatnictva liberecké obchodní a živnostenské komory, který se konal 15. srpna v Mladé Boleslavi a s Libercem souvisel jen velice okrajově. O to podrobněji

²⁸⁴ Z Liberce. *Právo Lidu*, 12. 6. 1906, roč. 15, č. 161, [s. 4].

²⁸⁵ Sjezd zástupců obchodních komor. *Hlas Národa*, 12. 6. 1906, roč. 20, č. 160, [s. 5].

²⁸⁶ Sjezd rakouských obchodních komor v Liberci. *Národní Politika*, 12. 6. 1906, roč. 20, č. 160, s. 7-8.

²⁸⁷ Z Liberce. *Hlas Národa*, 13. 6. 1906, roč. 20, č. 161, [s. 3].

²⁸⁸ O volební opravě a dohodě Čechů s Němci. *Hlas Národa*, 30. 6. 1906, roč. 20, č. 178, [s. 5].

²⁸⁹ O volební opravě a dohodě Čechů s Němci. *Hlas Národa*, 30. 6. 1906, roč. 20, č. 178, [s. 5].

²⁹⁰ Sjezd správců rakouských ústavů pro zvelebení živností. *Hlas Národa*, 30. 6. 1906, roč. 20, č. 178, [s. 5].

o něm však Hlas Národa informoval. Svými šesti články se sice ani zdaleka nevyrovnal Národní Politice, ale vyrovnal Národní Listy, které o tomto sjezdu v měsíci srpnu také poměrně podrobně informovaly.

O dalším sjezdu, který se konal v Liberci informuje Hlas Národa až v měsíci říjnu. V rubrice Telegramy přináší pouze zmínku o tom, že 30. září proběhl v Liberci sjezd německých agrárníků.²⁹¹ I když je tato informace velmi stručná, je to pokrok oproti hospodářsky zaměřenému Venkovu, který o tomto sjezdu neinformoval na svých stránkách vůbec.

Závěr a zhodnocení

Při spočtení článků, které Hlas Národa ve svém ranním i večerním vydání věnoval výstavě českých Němců v Liberci a událostem, které s ní souvisely, by se mohlo zdát, že Hlas Národa informoval na svých stránkách o tomto podniku poměrně podrobně. Pokud do součtu zahrneme i články, které se týkaly manifestačního sjezdu v Mladé Boleslavi, bylo jich celkem čtyřicet, což je poměrně ohromující číslo, které překročily pouze Národní Listy a Národní Politika. Hned vzápětí je však nutné konstatovat, že se Hlas Národa soustředil pouze na určité události – především na slavnostním zahájení výstavy, a pak na panovníkovu návštěvu. Té věnoval úctyhodných dvacet článků, ze kterých je možné si udělat velmi podrobnou představu o tom, co panovník v Liberci shlédl a s kým se setkal. Autoři však liberecké události nijak nekomentovali, i když se k tomu příležitost leckde přímo nabízela. Pouze čtenáře ohromovali mnohdy až přílišným vyjmenováváním konkrétních osob, které bylo mnohdy spíše na překážku.

Hlas Národa zklamal i v informacích o sjezdech a konferencích, které se v Liberci v době konání výstavy uskutečnily. Velmi zaostal jak za Národními Listy a Národní Politikou, tak za periodiky Čas a Právo Lidu, která také informovala o sjezdech a konferencích v Liberci konaných poměrně hodně, a to i přesto, že liberecké výstavě jako celku ani zdaleka na svých stránkách nevěnovala tolik článků jako Hlas Národa.

Na druhou stranu se ale Hlas národa relativně hodně věnoval samotnému zahájení výstavy, i když jeho články k tomuto tématu byly poměrně krátké. K jejímu ukončení však, stejně jako Národní Listy, nenapsal ani řádku. Důvodů mohlo být několik. Jako

²⁹¹ *Hlas Národa*, 1. 10. 1906, roč. 20, č. 270, [s. 3]

nejpravděpodobnější se mi zdá, že svou pozornost opět přesunul k boji za „volební opravu“, o kterém čtenáře na svých stránkách informoval. V září totiž opět začala zasedat říšská rada a téma „volební opravy“ se znovu dostalo do popředí. V některých okresech se na podzim také konaly doplňující volby do zemského sněmu a v Praze se volili zástupci do sboru obecních starších. Oběma těmito událostem Hlas Národa rovněž věnoval pozornost a poměrně pravidelně o nich informoval.

Venkov

Periodikum Venkov, nebo-li Orgán České strany agrární, spatřilo světlo světa 29. 3. 1906. Název „Venkov“ byl pro tyto noviny příznačný, neboť Česká strana agrární, od roku 1905 vlastně Československá strana agrární²⁹², zastupovala, díky působení Antonína Švehly, především maloročníky a venkovské obyvatelstvo. Právě Antonín Švehla vymyslel heslo strany „Venkov jedna rodina“.

Venkov vycházel denně kromě pondělí a svátků. Každé číslo mělo svou přílohu a nedělní vydání mělo navíc „Zábavnou a poučnou přílohu“, ve které byly uveřejňovány literární počiny, odborné, autory podepsané články k různým tématům a dopisy čtenářů. Články uveřejněné v samotném Venkově autora uvedeného nemají, zodpovídala za ně pravděpodobně redakce. Pouze pokud se jednalo o zprávu telegrafickou či o vlastní zprávu Venkova, bylo to u příspěvku uvedeno.

Venkov, jakožto orgán agrárníků, byl jimi také vydáván. Noviny byly tištěny u E. Beauforta v Tiskařském a vydavatelském družstvu rolnickém v Praze.²⁹³ Venkovským odběratelům byly pravidelně doručovány prostřednictvím placeného roznašeče v dané lokalitě, a to až do zániku listu po druhé světové válce.²⁹⁴

Ve sledovaném období od března, u těchto novin spíše od dubna, neboť začaly vycházet až na konci března, do října 1906 se Venkov zmiňoval o výstavě a událostech s ní související celkem sedmkrát. Nejvíce článků bylo napsáno v červnu, celkem

²⁹² V roce 1905 se sloučili čeští a moravští agrárníci do společné strany. Nicméně v podnázvu „Venkova“ v roce 1906 bylo uvedeno Česká strana agrární.

²⁹³ Moravská zemská knihovna v Brně. Kramerius [online]. c2003-2008 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://kramerius.mzk.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=745&it=0>>.

²⁹⁴ Strana agrární nebyla po druhé světové válce mezi povolenými stranami. Důvodem byla její kolaborace s nacistickým režimem po přijetí mnichovského diktátu prezidentem Benešem. Noviny zanikly spolu s ní – *Knihovna Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 1999, s. 46.

jedenáct, a týkaly se buď panovníkovy návštěvy v Liberci, nebo sjezdu rakouských obchodních komor, který se v Liberci konal 11.-13. června.

První článek, který se nepřímo týkal výstavy českých Němců v Liberci, otiskl Venkov již překvapivě brzy – 10. dubna v rubrice s názvem „Telegrafické a telefonické zprávy.“ Informoval čtenáře o tom, že císař pojede do Liberce přes královské hlavní město Prahu.²⁹⁵ Pravděpodobně to tak bylo původně plánováno, nicméně nakonec, jak se čtenáři dozvídají z článku „Národní rada česká a Liberec“, který byl uveřejněn v čísle 45 z 22. května, císař do královského hlavního města při své cestě do Liberce vůbec nezavítá. Navštíví ho až na podzim. Za to poctí svou návštěvou jiné české město – Kutnou Horu²⁹⁶ – a převážně německy obydlený Jablonec nad Nisou.²⁹⁷

Již zmíněný článek z 22. května vyvolal pobouření v pražském německém listě „Bohemie“, jak se dozvídáme ze 47. čísla Venkova vydaného o dva dny později. Německému listu se nelíbí, že pisatel článku „Národní rada česká a Liberec“ nadhodil myšlenku, zda by měli tedy Češi vítat panovníka při jeho průjezdu českým království, když jeho návštěva v zemi patří vlastně výlučně Liberci a jeho českoněmecké výstavě. A v závěru se spíše přiklonil k vítání císaře až při jeho podzimní návštěvě Prahy.²⁹⁸ „Bohemie“ obviňuje pisatele článku ze schválně předstírané naivnosti, „*kteřá však skrývá apel na vyvolání obtíží při císařově návštěvě a cestě do Liberce*“.²⁹⁹ Venkov ve svém polemickém článku s Bohemií reaguje slovy, že: „*Páni Němci mají si však už zvykat, že český lid v každém ohledu bude jednat samostatně a že z dráhy té nedá se odvrátit ani zakuklenými demuciačnickými pokyny.*“³⁰⁰ Výrok svědčí o poměrně velkém sebevědomí pisatele, potažmo celého národa, který byl na počátku 20. století již plně přetransformován v moderní společnost, která si uvědomovala, že kromě povinností má také práva a může klást požadavky.

Venkov se rovněž zmiňuje o zahájení výstavy českých Němců v Liberci, lépe řečeno o slavnostním příjezdu arciknížete Ferdinanda Karla do Liberce. Z téhož článku se dozvídáme, že v Liberci už tou dobou byl místodržitel království českého hrabě

²⁹⁵ Venkov, 10. 4. 1906, roč. 1, č. 11, s. 4.

²⁹⁶ Venkov, 6. 6. 1906, roč. 1, č. 57, s. 2.

²⁹⁷ Venkov, 13. 4. 1906, roč. 1, č. 14, s. 4.

²⁹⁸ Venkov, 22. 5. 1906, roč. 1, č. 45, s. 1.

²⁹⁹ Venkov, 24. 5. 1906, roč. 1, č. 47 s. 3.

³⁰⁰ Venkov, 24. 5. 1906, roč. 1, č. 47 s. 3.

Coudenhove, který společně s tehdejšími ministrem obchodu hrabětem Auerspergem a dalšími protektory výstavy uvítal na nádraží.³⁰¹

O výstavě jako takové informuje Venkov až ve svém dalším článku ze dne 22. května.³⁰² Pisatel výstavu českých Němců odsoudil jako výlučně nacionální a z hospodářského hlediska nezajímavou. Tím vlastně vymezil postoj novin k této výstavě. Jelikož Venkov se zaměřoval svými články především na hospodářská témata, o čemž svědčí mj. i názvy jeho některých rubrik, jakými byly např. „Hospodář“, „Tržní zprávy“ či „Rozhledy v polním zemědělství“, nemohla ho nadchnout výstava, která nebyla „*ani tak hospodářského rázu*“. Toto označení se mi však zdá poněkud zvláštní, neboť výstava měla zemědělskou expozici, která by přeci na zemědělství zaměřený Venkov měla zajímat. Patrně však u redakce Venkova převládlo nacionální cítění, a nebo spíše fakt, že čeští zemědělci se výstavy nemohli zúčastnit. A o ty šlo Venkovu především. Projevilo se zde zase jednou rozdělení společnosti v Čechách na českou a německou. Tyto společnosti však nežily spolu, ale spíše vedle sebe.

Dalším důležitým faktorem bylo zahájení „Hospodářské výstavy Ústřední hospodářské společnosti pro království České“ v Praze. Výstava byla zahájena těsně před německým podnikem v Liberci. Pro agrárně zaměřený Venkov se tato výstava stala prioritou, neboť z hlediska českého zemědělce byla důležitější než výstava v Liberci. Venkov jí věnoval téměř celé číslo ze dne 16. května, ke kterému byly přidány hned čtyři přílohy, ve kterých se obšírně o výstavě rozepisoval.³⁰³ Hospodářská výstava trvala sice jen týden, měla však nejen v novinách České strany agrární, ale i ve většině dalších mnou zkoumaných českých periodikách ohlas mnohem větší než výstava liberecká.

Další zmínku související s libereckou výstavou jsem objevila až v čísle z 12. června, v rubrice Telegrafické a telefonické zprávy. Dozvídáme se z ní, že 11. června byl v Liberci slavnostně zahájen sjezd obchodních komor. V krátkém článku je rovněž uvedena část zahajovacího proslovu předsedy vídeňské obchodní a živnostenské komory rytíře Kinka, ve kterém se vyjadřuje k nastalé situaci v Rakousku.³⁰⁴ O sjezdu obchodních komor Venkov ještě informuje v čísle 63 z 13. června a v čísle 64 ze

³⁰¹ Venkov, 17. 5. 1906, roč. 1, č. 41, s. 6.

³⁰² Venkov, 22. 5. 1906, roč. 1, č. 45, s. 1.

³⁰³ Venkov, 16. 5. 1906, roč. 1, č. 40.

³⁰⁴ Venkov, 12. 6. 1906, roč. 1, č. 62, s. 3.

14. června. Zmiňuje, že na pořadu jednání bylo dělnické pojištění,³⁰⁵ telefonní spojení v Rakousku a jeho nutné úpravy a také návrh terstské obchodní komory o nutných zařízeních k vybudování rakouské námořní dopravy.³⁰⁶ O tom, že by zástupci obchodních komor navštívili výstavu ve městě svého sjezdu pořádanou, není ani v jednom z článků zmínka, a to přesto, že právě kvůli výstavě byl sjezd pořádán v Liberci.

Stejně tak se Venkov nezmiňuje ani o dalších sjezdech, valných hromadách atp., které byly v Liberci v době výstavy pořádány. Netýkaly se totiž už jeho bytostných zájmů, a proto je pravděpodobně pominul. Není se tomu vlastně co divit, neboť v květnu a červnu se stalo mnoho dalších významných událostí – např. padl Gautschův kabinet, princ Hohenlohe se ve svém úřadě také příliš dlouho neudržel a novým předsedou byl jmenován baron Beck. A právě v jeho vládě zasedli dva mladočeští ministři – Bedřich Pacák jako český ministr-krajan a Josef Fořt jako ministr obchodu. Oba doprovázeli císaře při jeho cestě Čechami, při které navštívil především Liberec a zde pořádanou výstavu českých Němců.

Stručnou zmínku o císařově letní cestě Čechami přináší telefonická zpráva Venkova ze dne 16. června. Informuje však především o císařově návštěvě Kutné Hory, kam měl císař zavítat příští středu, tedy 20. června. O den později, tedy 17. června, přináší Venkov opravu této zprávy, co do data císařovy návštěvy Kutné Hory – měla se konat až 21. června, neboť až tento den vjede císař na půdu Čech. Další informace pak přináší Venkov v den slavnostního vjezdu císaře do Čech – informuje o výzdobě nádražních budov severozápadní dráhy v trase, kterou císař pojede.³⁰⁷

Podrobnější informace o návštěvě císaře a krále v království českém se dozvídáme až z čísla 71, které vyšlo 22. července. Autor článku popisuje císařův odjezd z Vídně, rozepisuje se o jeho doprovodu, informuje, kudy projížděl a kde se zastavil atd. Celý článek je zakončen příjezdem na liberecké nádraží a podrobným popisem tamního slavnostního uvítání císaře.³⁰⁸

³⁰⁵ *Venkov*, 13. 6. 1906, roč. 1, č. 63, s. 5.

³⁰⁶ *Venkov*, 14. 6. 1906, roč. 1, č. 64, s. 3.

³⁰⁷ *Venkov*, 21. 6. 1906, roč. 1, č. 70, s. 5.

³⁰⁸ *Venkov*, 22. 6. 1906, roč. 1, č. 71, s. 1-3.

Samotné návštěvě Liberce se věnuje článek uveřejněný v „Denních zprávách“ dne 23. června. O výstavě se zmiňuje pouze stručně – panovník ji viděl a pochválil vynikající výkony Němců z Čech, které na výstavě shlédli. Z článku se však dozvídáme i jiné užitečné informace – např. že Liberec hodlá v blízké době k sobě přivítat svá předměstí a že oba čeští ministři, kteří císaře doprovázeli, navštívili v Liberci dr. Šamánka, představitele tamní české menšiny, a Českou besedu, kde je uvítalo na osm set Čechů.³⁰⁹ Mezi řádky také můžeme vyčíst, že snahy o smír mezi Čechy a Němci v Čechách nepříslušely pouze panovníkovi, ale o jistou rovnováhu a vyrovnanost se snažil i ministr-krajan Pacák. Vydedukovat to lze z jeho zmínky, kterou převzal Venkov z německého listu „N. V. Tagblatt“. Ministr-krajan Pacák prý po svém příjezdu do Liberce řekl: *„Uvítali jste mne zde velkolepě. Německého ministra Prada zase uvítali v Kutné Hoře. To jest na všecken způsob dobré znamení.“*

Nebyli bychom však v Čechách, aby se neprojevil pověstný český humor, který si vzal na mušku, jak jinak, než smířlivé snahy provázející císařovu cestu a německou práci. Venkov obojí vtělil do fejetonu a k němu připojené krátké básně otištěných v čísle 73.³¹⁰ Báseň vtipně glosuje smíření dr. Šamánka s jeho německým švagrem, za které údajně mohl ministr-krajan Pacák. Ministrový smířlivé snahy, které se mu v hlavě urodily, jak báseň tvrdí, při přespání u ministra-krajana Pradeho, u něhož byl ubytován při svém libereckém pobytu, báseň rovněž komentuje.

Fejeton naproti tomu přináší ironické zamyšlení nad výstavou a její zhodnocení.³¹¹ Je v něm obsaženo to, o čem křičely už takovou dobu Národní Listy – že na německé práci vystavované v Liberci se podílelo mnoho českých rukou. Fejetonista jde však dále. Vysmívá se tomu, jak tuto německou práci již celý týden oslavuje německý tisk. Ironicky utrousí poznámku o osvědčené německé skromnosti, *„která se o to postarala, aby německá práce v Čechách udeřila kdekoho do očí.“* Takže to skoro vypadá, že nikdo jiný v Čechách nepracuje než Němci. Ale proč, ptá se autor a vzápětí si sám odpovídá tím, že jsou to právě Němci, kdo v Čechách drží více peněz a jsou praktičtější a hlavně – umí toho využít. Neboť jsou nejen podnikaví a energičtí, ale svou hospodářskou a politickou moc dovedou bezohledně uplatňovat.

³⁰⁹ Venkov, 23. 6. 1906, roč. 1, č. 72, s. 4.

³¹⁰ Venkov, 24. 6. 1906, č. 73, s. 1-2.

³¹¹ Venkov, 24. 6. 1906, roč. 1, č. 73, s. 1.

Zajímavý je i odstavec, který se věnuje tomu, co na výstavě návštěvník neuvidí. Odkrývá pozlátka a informuje o problémech českých menšin žijících ve městech jako je Liberec, který se profiluje jako město německé. Píše především o německých útocích na české besedy a domácnosti, o vytlučených oknech a nevalně vypadajících českých školách, které musejí německá města, ač nerada, vydržovat. Jedná se o pohled z české strany barikády v nacionálním boji, který v tu dobu v Čechách pučel. Myslím si, že ve městech s převahou českého obyvatelstva tomu mohlo být podobně ve vztahu k německé menšině. O tom se však již fejtonista nezmiňuje. Netýká se to přímo tématu, o kterém píše, a pravděpodobně by to také nezapadalo do rámce toho, co chtěl fejtonista čtenářům sdělit. Navíc od fejtonu se nečeká, že bude objektivní. Naopak, fejton je velmi subjektivní, odráží názor autora na problematiku, o které píše. Může si tudíž dovolit věci, které by se v seriózním článku jen těžko mohly objevit.

Číslo 73 vydané 24. června však básní a fejtonem nekončí. V „Denních zprávách“ na informuje Venkov o darech panovníka spolkům a organizacím pečujícím o chudé. Sumy sčítá a vyhodnocuje, takže se dozvídáme, že české chudině věnoval panovník celkem 4000 K a německé 10000 K.³¹² V této souvislosti si nemohu odpustit poznámku, kterou by si v této situaci dovolil fejtonista, a to, že německá chudina je „početnější“ a tudíž jí je císařova příspěvku více zapotřebí. Toto mé ironické stanovisko císař s určitostí nesdílel a jeho pohnutky k rozdílně vysokým darům pro české chudé a německé chudé se nejspíš odvíjely od zcela jiných důvodů – např. od jeho bližšího vztahu k německému národu, či proto, že jeho cesta byla vlastně prvoplánově určena především převážně německy osídlené oblasti Čech. Nicméně v době vyhrocených nacionálních konfliktů mohla tato má ironická poznámka napadnout nejednoho Čecha.

Císařovu návštěvu v Liberci v čísle 73 uzavírá článek, ze kterého se dozvídáme, že císař v Liberci navštívil voršilský klášter, a poté se odebral na výstaviště, kde si za hustého deště prohlédl zemědělskou část výstavy.³¹³ Doprovázel ho při tom ministr orby hrabě Auersperg, zemědělský výbor a zástupci zemědělské rady. Ani u příležitosti návštěvy panovníkovy Venkov zemědělskou expozici nijak nepopisuje. Přikláním se k názoru, že

³¹² *Venkov*, 24. 6. 1906, roč. 1, č. 73, s. 3.

³¹³ *Venkov*, 24. 6. 1906, roč. 1, č. 73, s. 4.

se tak stalo proto, že čeští se nemohli liberecké výstavy účastnit. Rovněž se odvolávám na stanovisko Venkova z 22. května, které jsem uvedla výše v této kapitole.

Článek o císařově návštěvě v Liberci dále obsahuje i informaci, kterou si vzala na mušku na titulní straně uvedená báseň. Serióznější cestou dává čtenáři na srozuměnou, že český ministr-krajan Pacák opravdu přenocoval u německého ministra-krajana Pradeho a že oba ministři-krajané ve svých projevech ubezpečovali, že se vynasnaží o uzavření smíru mezi oběma národnostmi žijícími v Čechách.

Poslední informace týkající se červnové cesty panovníkovy do Liberce uzavírají dva články otištěné v čísle z 26. června. První z nich³¹⁴ polemizuje s článkem v Národních Listech, který hodnotí panovníkovu cestu jako politicky významnou, ale konečné slovo si nechává až na podzim, kdy panovník navštíví Prahu. Z reakce agrárníků je patrné, že s tímto zdráhavým postojem Mladočechů nesouhlasí, stejně jako nesouhlasili se vstupem mladočeských ministrů do vlády, jak je patrné nejen z článku samotného, ale i z některých předchozích článků týkajících se mladočeské politiky otištěných na stránkách Venkova.

Zda je či není kritika Venkova oprávněná, nemohu, bohužel, s určitostí posoudit, neboť článek, se kterým Venkov polemizuje, se nachází v odpoledním vydání Národních Listů ze dne 25. 6. 1906. Toto číslo však není dostupné.³¹⁵ Obsah článku je však v obrysech znám, neboť se na něj odvolává článek s názvem Vlastnoruční list císařův³¹⁶ z ranního vydání Národních Listů z následujícího dne.

Druhý článek otištěný v agrárních novinách Venkov ze dne 26. června je věnovaný císařovu vlastnoručnímu listu adresovanému místodržiteli v Čechách hraběti Coudenhovovi.³¹⁷ Venkov z něho cituje a vyzvedává císařovi snahy o smír, které mj. dokládá i tím, že císař při své návštěvě Liberce nikdy neuznal uzavřenost německého území – buď mluvil „o Němcích v Čechách nebo v království Českém.“³¹⁸ Ve stejném článku pisatel zmiňuje i podle mého názoru realitě odpovídající fakt, a to, že pro nutnost

³¹⁴ K cestě císařově v Čechách. *Venkov*, 26. 6. 1906, roč. 1, č. 74, s. 3.

³¹⁵ Viz kapitola věnovaná Národním Listům.

³¹⁶ *Národní Listy*, 26. 6. 1906, roč. 46, č. 174, s. 4.

³¹⁷ *Venkov*, 26. 6. 1906, roč. 1, č. 74, s. 4.

³¹⁸ *Venkov*, roč. 1, 26. 6. 1906, s. 4.

národnostního smíru se daleko více vyslovovali Češi, kdežto Němci byli v této otázce skoupější.

Poslední věc, kterou bych z článku o císařově vlastnoručním listu chtěla vyzvednout, je velkoněmecká výzdoba Jablonce nad Nisou při císařově návštěvě města, neboť se z ní vyvinula v německých kruzích velká aféra.³¹⁹ Kromě rakouských barev totiž v Jablonci, stejně jako v Liberci, zdobily domy i barvy velkoněmecké. Výzdoba ve velkoněmeckých barvách nebyla v Jablonci ani v Liberci ničím výjimečným. Aféra se však vyvinula z toho, že politické úřady v Jablonci velkoněmeckou výzdobu občanům původně zakázaly. Ti se však obrátili na německého ministra-krajana Pradeho, který je ujistil, že císař nebude nic namítat, pokud vedle praporů v rakouských barvách vyvěsí i prapory v barvách velkoněmeckých.³²⁰

Aféra, o které z českých novin informovaly Národní Listy a Národní Politika, a která vyvolala v německých nacionálních kruzích takové pozdvižení, se týkala především toho, že v Jablonci byla chvojím úmyslně zakryta tabulka s nápisem „Bismarckplatz“.

Po celkem pravidelně se opakujících sděleních v měsíci červnu se agrární list *Venkov* s informacemi o liberecké výstavě na dlouhou dobu odmlčel. Odpovídalo to jeho už v květnovém článku proklamovaném názoru, že výstava je především nacionální a nikoliv hospodářská a že tedy nemá cenu se o ní více rozepisovat. Během měsíce července se o liberecké výstavě vůbec nezmiňuje a v srpnu jen vzdáleně v souvislosti s manifestačním sjezdem českých zástupců obchodní a živnostenské komory v Liberci, který byl svolán na 15. srpna do Mladé Boleslavi na protest proti německé orientaci komory.³²¹

Absence jakýchkoli zmínek o výstavě českých Němců v Liberci pokračuje i v měsíci září. Stejně jako i některé další české noviny *Venkov* nereflektoval ukončení výstavy dne 30. září. V Praze v Královské oboře totiž již od 19. září probíhala česká zahradnicko-ovocnická výstava s trhem, o které *Venkov* pilně své čtenáře informoval ještě před jejím zahájením, a potom v celém jejím průběhu až do ukončení dne

³¹⁹ Více o ní informovala *Národní Politika* – viz kapitola věnovaná *Národní Politice*.

³²⁰ *Venkov*, 26. 6. 1906, roč. 1, č. 74, s. 4.

³²¹ *Venkov*, 11. 8. 1906, roč. 1, č. 114 a *Venkov*, 16. 8. 1906, roč. 1, č. 118.

7. října.³²² V září se rovněž znovu rozhořely boje o „volební opravu“, které *Venkov*, stejně jako další české noviny, pečlivě sledoval a podával o nich na svých stránkách zprávy.

O to překvapivější byl po tříměsíčním půstu článek, který se objevil v novinách z 9. října. Pod názvem „Kus z liberecké výstavy“ se skrývala informace, že výstava skončila velkým deficitem. Žádné konkrétní číslo však v článku nebylo uvedeno, buď v té době ještě nebylo známo, a nebo nebylo vůbec zveřejněno. Dále článek sděluje, že se jeden z tamních velikých restaurátérů dostal do konkurzu. Stejně tak majitel Varieté Meininger, které bylo umístěné na výstavišti mezi atrakcemi.³²³

Tento poslední příspěvek definitivně uzavřel libereckou výstavu českých Němců na stránkách agrárního listu *Venkov*. Nemohu říci, že by list o výstavě informoval dostatečně, avšak vzhledem k jeho sedmnácti příspěvkům v průběhu sedmi měsíců nemohu ani říci, že by jí byl úplně ignoroval. Svůj postoj k výstavě sdělil hned v úvodu v článku „Národní rada česká a Liberec“ z 22. května, kde libereckou výstavu označil za podnik nacionální a z hospodářského hlediska nepříliš zajímavý. Toto hodnotící stanovisko určilo podle mého názoru další osud výstavy na stránkách *Venkova*. Nebýt sjezdu rakouských obchodních a živnostenských komor a panovníkovy návštěvy v Liberci, nebyly by se noviny pravděpodobně o liberecké výstavě tolik zmiňovaly ani v měsíci červnu. Nicméně panovníkova přítomnost tamtéž spolu s jeho cestou královstvím českým si určité informace vyžádala. List tedy nemohl dost dobře pominout ani zmínky o výstavě českých Němců v Liberci, neboť z důvodu návštěvy této výstavy se panovník do Liberce vlastně vydal.

Četností informací o liberecké výstavě se *Venkov* zařadil po bok *Času* a *Práva Lidu*. Na rozdíl od nich si však méně všímal sjezdů a schůzí, které se v Liberci u příležitosti výstavy konaly.

³²² např. *Venkov*, 19. 8. 1906, roč. 1, č. 121 nebo *Venkov*, 20. 9. 1906, roč. 1, č. 147.

³²³ *Venkov*, 9. 10. 1906, roč. 1, č. 163, s. 4.

Čas

Časopis Čas začal vycházet v roce 1886 jako čtrnáctideník.³²⁴ U jeho počátků stál český spisovatel a žurnalista Jan Herben a skupina stoupenců Tomáše Masaryka a Jana Gebauera v boji o pravost rukopisů Královédvorského a Zelenohorského. Skupina byla politicky velice různorodá, takže Čas původně nebyl hláskou tribunou žádné konkrétní politické strany.³²⁵ To se změnilo ve chvíli, kdy byla na principu Masarykova realismu založena Strana lidová. Od dubna roku 1900 začal Čas proklamovat její stanoviska. V té době už vycházel jako obdeník, bylo tomu tak od doby hilsneriády – Čas stál na straně Masaryka a bylo potřeba obhajovat jeho stanovisko. Úspěch obden vydávaného periodika byl takový, že už od října začal vycházet jako deník, v neděli s beletristickou přílohou Besedy Času,³²⁶ a se středeční přílohou Hlídka Času. Od července 1906 pak pondělní číslo vycházelo pod názvem Pondělník jako příloha k číslu nedělnímu.

Stejně tomu bylo i v roce 1906, avšak s tím rozdílem, že tohoto roku změnil Čas svého majitele. Namísto Jana Herbena, který však v Času dál zůstal jako redaktor, převzalo vydávání periodika družstvo Pokrok. Obliba Času rapidně vzrostla především na začátku 1. světové války. V důsledku otiskování protirakouských článků, byl však 25. srpna 1915 zakázán.³²⁷ K obnově vydávání došlo v červnu 1920 – nakladatelem byl Gustav Dubský, vydavatelem a odpovědným redaktorem Ladislav Kunte.³²⁸ Předválečnou a válečnou popularitu se však časopisu již obnovit nepodařilo.

Deník Čas věnoval liberecké výstavě českých Němců v období od začátku března do konce října dvacet pět článků. Týkaly se nejen výstavy samotné, ale též událostí s ní souvisejících – především návštěva panovníka v Liberci. První článek se na stránkách Času objevil dne 10. dubna. V krátké telegrafické zprávě deník informoval, že císař přijal čestné předsednictvo výstavy Němců v Liberci vedené starostou Liberce Franzem Bayerem, členem panské sněmovny hrabětem Clam-Gallasem a prezidentem liberecké

³²⁴ *Ottův slovník naučný: ilustrované encyklopaedie obecných vědomostí*. Díl 11. Praha: 1897, s. 144.

³²⁵ S výjimkou období 1890-1893, kdy trojice Masaryk, Kaizl a Kramář, kteří stáli v čele Času, vstoupili do Strany svobodomyslné – viz *Ottův slovník naučný: ilustrované encyklopaedie obecných vědomostí*. Dodatky díl 1., sv. 2. Praha: 1897, s. 1010.

³²⁶ Nedělní beletristická příloha byla vydávána již od roku 1896 – viz *Ottův slovník naučný: ilustrované encyklopaedie obecných vědomostí*. Dodatky díl 1., sv. 2. Praha: 1897, s. 1010.

³²⁷ *Ottův slovník naučný: ilustrované encyklopaedie obecných vědomostí*. Dodatky díl 1., sv. 2. Praha: 1897, s. 1010.

³²⁸ *Ottův slovník naučný: ilustrované encyklopaedie obecných vědomostí*. Dodatky díl 1., sv. 2. Praha: 1897, s. 1011.

obchodní a živnostenské komory Aloisem Neumannem, které přijelo císaře pozvat k návštěvě města a výstavy tam pořádané. Císař pozvání přijal.³²⁹ V článku mě rovněž zaujala zmínka o tom, že panovník při své cestě do Liberce navštíví též Prahu a pobude v ní několik dní. Pravděpodobně to byl císařův počáteční záměr, chtěl rovnovážně svou návštěvu rozdělit mezi Čechy a české Němce. Nicméně se tak nakonec nestalo.

Zahájení výstavy

Další zmínky o liberecké výstavě uvádí Čas až v souvislosti s jejím slavnostním zahájením. Ve svém článku ze 17. května však mylně uvádí, že výstava byla zahájena 16. května.³³⁰ Respektive není přímo uvedeno, že výstava byla zahájena 16. května, ale v záhlaví článku je datum 16. května a článek začíná slovy: „*Dnes tu byla zahájena t. zv. německo-česká výstava arciknížetem Ferdinandem Karlem.*“ Samozřejmě je možné, že pisatel počítal s otištěním článku až v den skutečného zahájení výstavy. Tuto domněnku však vyvrací článek, který vyšel v následujícím čísle. Netýkal se přímo liberecké výstavy, ale byla v něm o ní zmínka.³³¹ Článek rozebíral nezvolení profesora Rauchberga do čela statistického úřadu a autor v něm mj. zmiňuje, že kníže Lobkowicz, člen komise, vysvětloval svoje „ne“ při slavnostním zahájení liberecké výstavy dne 16. května večer. Z toho tedy jasně vyplývá, že Čas si poněkud popletl slavnostní banket pro významné hosty, který se konal 16. května večer, a slavnostní zahájení výstavy, které se konalo až následujícího dne dopoledne.³³² Nicméně další informace v článku o zahájení výstavy jsou již pravdivé. Čas zmiňuje německo-nacionální ráz výstavy, informuje, že čestným předsedou je hrabě František Clam-Gallas, v čele výstavy, že mj. stojí liberecký starosta dr. Bayer a člen panské sněmovny a předseda obchodní komory Alois Neumann. Jmenuje rovněž místodržícího v Čechách hraběte Coudenhova a ministra obchodu v tehdejší vládě prince Hohenloha hraběte Auersperga, kteří se oba zúčastnili zahájení,³³³ nebo tedy spíše slavnostního banketu před zahájením.

V článku z 18. května otištěném v rubrice s názvem „Politická kronika“ se vyskytuje pouze zmínka o císařově plánované cestě do Liberce. Je zde uveden přehled měst i s daty návštěvy. Zajímavé je, že zde stále mezi městy, které císař a jeho doprovod

³²⁹ Čas, 10. 4. 1906, roč. 20, č. 99, s. 4.

³³⁰ Zahájení liberecké výstavy, Čas, 17. 5. 1906, roč. 20, č. 135, s. 6.

³³¹ Aféra prof. Rauchberga, Čas, 18. 5. 1906, roč. 20, č. 136.

³³² MELANOVÁ, M.: *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996, s. 22.

³³³ Zahájení liberecké výstavy, Čas, 17. 5. 1906, roč. 20, č. 135, s. 6.

zamýšleli navštívit, figuruje i královské hlavní město Praha. Nicméně v tomto případě je už uvedeno, že se v ní císař zastaví až při své cestě ze severu Čech.³³⁴

Bližší, i když nijak podrobně, informuje o zahájení výstavy českých Němců v Liberci článek z 19. května.³³⁵ Čas cituje část projevu protektora výstavy arciknížete Ferdinanda Karla při slavnostním zahájení: „*Liberecká výstava má podati výklad o vysokém vývoji, jakého dosaženo výhradně německými silami v Čechách...*“ Tuto pasáž vyňal arcikníže s projevu libereckého starosty dr. Bayera, a jak Čas konstatuje: „*poprvé se včera stalo, že princ toto faktum, které dosud usilovně bylo v úřední mluvě zapíráno, uznal a mluvil před tímto pomníkem německé práce o Němcích v Čechách, jich občanstvu a jich přičinlivosti.*“ Jeho slova, jak článek uvádí, pochvalně komentoval německý list Neue Freie Presse. Čas k tomu poznamenává, že Němci dosáhli, čeho se domáhají, totiž: „*aby mohli jako politická a hospodářská jednota podati důkaz o zdatnosti a pili občanstva.*“

Řečnickému pochybení arciknížete Ferdinanda Karla při slavnostním zahájení výstavy se ještě věnuje článek z 25. května.³³⁶ Informace v něm obsažené získal Čas z článku v Národních Listech z předchozího dne. Čas cituje některé části článku a přidává vlastní komentář. Čtenář se může dočíst především o těžkostech volební reformy. Čas předkládá porovnání stavu reformy za předchozího předsedy vlády barona Gautsche se stavem za předsednictví prince Hohenloha. Celý článek je uzavřen povzdechem Národních Listů, který Čas cituje: „*Avšak i v jiném směru stala se situace parlamentní a politická vůbec mnohem obtížnější, než jakou byla za bar. Gautsche. Řeč, kterou proslovil člen císařského domu v Liberci, a potom odpověď, již se dostalo pražské deputaci, jež zajela do Vídně, aby pozvala panovníka do Prahy,*³³⁷ *zarazila i ty, již přes různá znamení, jež k jinému soudu oprávněovala, do poslední doby ještě doufali v dobré intence shora.*“ Následuje ještě konstatování, pro Národní Listy zcela obvyklé, že zatímco jakýkoliv český podnik byl ze strany Vídně posuzován s „*nevalnou vlídností (...)* avšak tentokrát německo-nacionální výstavě v Čechách větší ještě projevuje se

³³⁴ Čas, 18. 5. 1906, roč. 20, č. 136, s. 2.

³³⁵ Čas, 19. 5. 1906, roč. 20, č. 137, s. 1.

³³⁶ Čas, 25. 5. 1906, roč. 20, č. 137, s. 4.

³³⁷ Císař se rozhodl navštívit Prahu až cestou z liberecké výstavy – viz Čas, 18. 5. 1906, roč. 20, č. 136, s. 2.

přízeň, než s jakou byla provázena rovnoprávná výstava jubilejní.“ I tuto pasáž přejal Čas doslovně a ponechal ji bez komentáře.

Zevrubného, natož pak podrobnějšího popisu, co je na výstavě k vidění, se však čtenář na stránkách Času nedočkal. Určité expozice, či jejich části byly zmíněny v souvislosti s červnovou návštěvou panovníka. V článku z 8. srpna, který Čas převzal ze Spořitelního obzoru,³³⁸ je pak zmíněn samostatný pavilon spořitelen, kde bylo umístěno statistické srovnání spořitelen českých a německých. Spořitelní obzor doporučuje tento pavilon českým úředníkům spořitelen k návštěvě kvůli srovnání úrovní českého a německého spořitelnictví. Obdobně hovoří o celé výstavě – Češi by ji neměli ignorovat, ale naopak ji právě kvůli možnosti srovnání navštívit. Smířlivější tón článku je pravděpodobně také dán dobou vydání, neboť nacionální vyhocení výstavy už poněkud opadlo a Čechům už nehrozilo takové nebezpečí při její návštěvě, jako tomu bylo zpočátku. A nebo se Spořitelní obzor díval na celou věc spíše pragmaticky.

Návštěva panovníkova

Obdobně jako ostatní české listy informoval Čas o červnové návštěvě císaře Františka Josefa I., o jejích přípravách, průběhu i o jejím doznívání. Císařova návštěva Liberce a výstavy se plánovala již od začátku dubna, kdy císař přislíbil delegaci liberecké výstavy, že ji přijede shlédnout.³³⁹ Podrobnější opatření a informace pronikly do českého tisku především na začátku června. Císařova cesta Čechami měla začít 21. června a trvat do 24. června. Byla určena především Liberci, kde měl císař strávit dva dny.³⁴⁰

Císaře měli do Liberce doprovodit někteří ministři vlády, o čemž Čas informuje v článku z 6. června. Konkrétně jmenuje předsedu vlády Becka, ministra obchodu Fořta, ministra vyučování Marcheta, ministra železnic Derschattu a oba ministry-krajany Pacáka a Pradeho.³⁴¹

³³⁸ Článek vyšel ve Spořitelním obzoru 5. srpna – viz Čas, 8. 8. 1906, roč. 20, č. 217, s. 5.

³³⁹ Článek viz Čas, 10. 4. 1906, roč. 20, č. 99, s. 4.

³⁴⁰ Císař přibyl do Liberce 21. 6. večer a 24. 6. ráno odtud odjel do Jablonce nad Nisou, a potom zpátky do Vídně – viz MELANOVÁ, M.: *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996, s. 43, 45.

³⁴¹ Čas, 6. 6. 1906, roč. 20, č. 154, s. 1.

Další informace se na stránkách Času objevují až v době návštěvy samotné.³⁴² Již 21. června ve svém přehledu zpráv Čas uvádí, že císař se nachází v Čechách. Článek s nějakými podrobnějšími informacemi by však čtenář v daném čísle hledal marně.³⁴³ Ty přicházejí až následující den, a to hned ve dvou článcích. První informuje o návštěvě Kutné Hory a cestě vlakem přes další města v Čechách až do Liberce.³⁴⁴

Druhý se věnuje již přímo panovníkově návštěvě Liberce a tamní výstavě,³⁴⁵ která, jak uvádí Čas: „je německá a politická. Takový ráz jí dali Němci a ráz ten byl uznán i zástupcem panovníkovým, který výstavu zahajoval. Formálně je vyjádřen také ozdobou města a výstaviště, kde převládají prapory a dekorace velkoněmecké a úplně chybí barvy zemské.“ A politický význam dávají Němci i návštěvě panovníka. Čas toto své tvrzení podkládá překladem článku z Prager Tagblatt, ve kterém je uvedeno, že císař zavítal do Čech ku příležitosti německé slavnosti. Celý článek ukončuje Čas úvahou, že kdykoliv předtím panovník navštívil české země, dbal o rovnováhu mezi oběma národy. Nyní však tuto rovnováhu porušil, neboť pominul při své návštěvě Čech Prahu. Zastavení v jiném českém městě, v Kutné Hoře, nelze podle Času významově srovnávat s návštěvou Liberce. Myslím si, že opomenutí Prahy při návštěvě Čech byl, vzhledem k situaci, která panovala mezi Čechy a českými Němci v té době, politický přehmat. Troufám si tvrdit, že obdobně uvažovala i redakce Času, když tvořila závěr článku.

Stejně jako ostatní české deníky sleduje Čas průběh panovníkovi návštěvy v severočeské metropoli a informuje o ní. Avšak ve srovnání s Národními Listy, Národní Politikou, ale i Venkovem jsou jeho informace o mnoho stručnější. Např. se vůbec nezmiňuje o slavnostním přivítání císaře a jeho doprovodu na nádraží v Liberci. Na druhou stranu i na jeho stránkách se objevilo konstatování, že při návštěvě Liberce byl ministr obchodu dr. Fořt ubytován u předsedy liberecké obchodní a živnostenské komory Aloise Neumanna a český ministr-krajan dr. Pacák u německého ministra-krajana Pradeho. Ubytování dr. Pacáka u jeho vládního německého protějšku bylo tak

³⁴² Dne 12. 6. ještě Čas informoval o císařově návštěvě Kutné Hory, avšak v článku se nevyskytovaly žádné informace o Liberci ani o výstavě a proto jsem si dovolila tento článek pominout.

³⁴³ Bylo tehdy danou praxí, že noviny měly na úvodní straně drobným písmem vypsany přehled nejdůležitějších zpráv toho dne. Pokud byl zpráve v čísle věnován podrobnější článek, byla označena hvězdičkou. Pokud hvězdičkou označena nebyla, jednalo se o informaci zmíněnou pouze v přehledu.

³⁴⁴ Čas, 22. 6. 1906, roč. 20, č. 170, s. 1.

³⁴⁵ V Liberci je velká sláva. Čas, 22. 6. 1906, roč. 20, č. 170, s. 2-3.

překvapivé, že Čas prostě nemohl nezmínit tuto informaci. Na rozdíl od většiny sledovaných soudobých periodik ji však nechal bez komentáře.³⁴⁶

V souvislosti s návštěvou dvou českých ministrů v Liberci ještě Čas informuje, že oba navštívili Národní dům, kde pro ně byla uspořádána akademie.

Další informace se už týkají přímo císaře. Čas uvádí, že císař byl na radnici uvítán starostou Liberce dr. Bayerem a setkal se před radnicí se starosty ze šedesáti čtyř německých měst. Už se ale nezmiňuje o tom, že císař česky oslovil Václava Šamánka oděného v čamaře, který měl v průvodu před radnicí své místo, jakožto ředitel České záložny v Liberci. Rovněž informace o císařově prohlídce výstavy jsou snad až příliš stručné. Oboje však mohlo být dáno tím, že Čas neměl v Liberci svého reportéra a informace přejímal z jiných novin a nechtěl se příliš opakovat. Na místo toho raději v článku z 24. června informuje o odjezdu ministra obchodu dr. Fořta z Liberce do Mladé Boleslavi, ministra vyučování dr. Marcheta do Hradce Králové a ministra orby hraběte Auersperga do Londýna.³⁴⁷ V témže čísle uvádí výčet císařových peněžních darů, které v průběhu své návštěvy v Čechách rozdál českým i německým dobročinným spolkům a institucím, avšak nijak cifry nekomentuje.³⁴⁸

Dne 25. června se Čas na svých stránkách s císařem a jeho návštěvou českých zemí loučí. Sděluje čtenářům, že císař v průvodu arciknížete Ferdinanda Karla, předsedy vlády barona Becka a ministrů-krajanů Pacáka a Pradeho předchozí den v 8:10 dorazil do Vídně.³⁴⁹ Čas rovněž cituje císařův vlastnoruční list,³⁵⁰ aniž by ho nějak komentoval. Zařadil ho dokonce do rubriky s názvem „Drobnosti“, což by mohlo být samo o sobě poměrně provokativní. Do téže rubriky byl ostatně zařazen i jiný z článků týkající se panovníkovy návštěvy Liberce³⁵¹, takže není těžké si spočítat jakou důležitost této události redakce Času přikládala. Avšak na druhou stranu jsou některé z článků uvedeny v poměrně prestižních rubrikách „Politická kronika“ a „Kronice denní“, takže zas až tak drobné postavení císařově návštěvě na svých stránkách přeci jen nepřisoudil.

³⁴⁶ Čas, 23. 6. 1906, roč. 20, č. 171, s. 1.

³⁴⁷ Odjezdy hodnostářů z Liberce. Čas, 24. 6., 1906, roč. 20, č. 172, s. 6.

³⁴⁸ Císařovy dary. Čas, 24. 6., 1906, roč. 20, č. 172, s. 7.

³⁴⁹ Čas, 25. 6., 1906, roč. 20, č. 173, s. 1.

³⁵⁰ Císařský list pro česko-německou dohodu. Čas, 25. 6., 1906, roč. 20, č. 173, s. 1.

³⁵¹ Konkrétně článek V Liberci je velká sláva. Čas, 22. 6. 1906, roč. 20, č. 170, s. 2-3.

Přestože nechal Čas panovníkův list bez komentáře, věnuje se smířlivým snahám císařovým v samostatném článku.³⁵² V úvodu zmiňuje návštěvu dr. Pacáka v Národním domě, při které se vyjádřil pro česko-německý smír. Obdobné vyjádření českého ministra-krajana otiskl i německý list Reichenberger Zeitung, avšak namísto o smíru psal o modu vivendi kvůli hospodářskému vývoji. Článek pokračuje dále tvrzením, že i císař během své návštěvy „*ulamoval všechny radikálně německé hroty v uvítacích osloveních*“, např. ani jednou nevyslovil termín „Deutschböhmen“, který měl v té době značně nacionální ladění. Místo něho používal „*Deutschen in Böhmen*“ čili „*Němci z Čech*“. V článku je dále vyzdviženo, že se císař snažil rovnocenně hodnotit snahy a um obou národů. Do kontrastu s těmito smířlivými snahami dává Čas aféru, která vypukla v Jablonci nad Nisou, v souvislosti se zákazem vyvěšování praporů ve velkoněmeckých barvách a sundáním německých označení Bismarckovo náměstí. Čas o aféře informuje stručně a na rozdíl od Národní Politiky pouze v jednom článku. Též ponechává na čtenáři, aby si úsudek utvořil sám.

V souvislosti s císařovou návštěvou Jablonce nad Nisou se Čas zmiňuje ještě o jedné události. Týkala se toho, jak císař před Libereckou radnicí oslovil dr. Šamánka oblečeného v čamaře. Poslanec K. H. Wolf tvrdil ve svém projevu v Jablonci, v článku však nebylo uvedeno, kdy tuto řeč přednesl, že císař měl Václava Šamánka německy napomenout pro jeho oblečení a poslat ho domů, aby neštval německé obyvatelstvo.³⁵³ Redakci Času patrně nebylo známo, že císař oslovil dr. Šamánka česky a v úplně jiném duchu, nebo měla jiné své důvody, proč tuto verzi v článku neuvedla. Nicméně i bez toho byl poslanec Wolf poměrně trefně usazen, cituji: „*Možná by císař, kdyby mu byl posl. Wolf představen, řekl německy: „Vy, Wolfe, jste už tak seškandalisován, že by bylo nejlíp, kdybyste se šel utopit. Už vás i Schönerer má nad hlavu.*“

Sjezdy, valné hromady a konference

Zatímco při popisu císařovy návštěvy v Liberci Čas za většinou mnou zkoumaných periodik zaostával, o sjezdech, valných hromadách a konferencích, které do Liberci u příležitosti výstavy byly svolány, informoval překvapivě často. Nechci psát podrobněji, neboť to není úplně to správné slovo, ale bylo jich poměrně dost a hlavně o různých akcích.

³⁵² Česko-německý smír?, Čas, 25. 6., 1906, roč. 20, č. 173, s. 1-2.

³⁵³ Čas, 4. 7. 1906, roč. 20, č. 182, s. 5.

Informuje, i když poněkud se zpožděním, že 3. června se v Liberci uskutečnila výroční valná hromada Deutscher Schulverein.³⁵⁴ Celé čtyři články věnoval sedmému sjezdu rakouských obchodních komor, který se v Liberci konal 11.-13. června. Dva z nich se přímo týkaly sjezdu,³⁵⁵ ve třetím bylo otištěné pozvání obchodních a živnostenských komor pro ministra obchodu dr. Fořta, aby se sjezdu zúčastnil,³⁵⁶ a ve čtvrtém toto pozvání dr. Fořt s díky odmítl,³⁵⁷ neboť byl podle vlastních slov „*plně zaměstnán návalem úřední agendy*“. V závěru telegramu však uvedl, že doufá, že se bude moci brzy do Liberce podívat a navštívit jeho krásnou výstavu, což se mu splnilo u příležitosti panovníkovy návštěvy Liberce.

V červnu se konal ještě sjezd rakouských živnostenských spolků, kterého se však zúčastnily, či směly zúčastnit, pouze spolky německé. Diskutovalo se na něm o zřízení živnostenské rady, které přislíbil ministr obchodu, o volební reformě, ale též o vyrovnání mezi Němci a Čechy, které by poslanec dr. Urban považoval za zcela mimořádné, kdyby se podařilo.³⁵⁸

Na začátku července se do Liberce sjeli ředitelé rakouských ústavů pro zvelebení živností.³⁵⁹ Čas přináší stručnou informaci o průběhu sjezdu a mj. uvádí, že předseda konference odborný přednosta Exner se pochvalně vyjádřil o liberecké výstavě, především o expozici strojírenství. Řekl, že: „*německý, francouzský, anglický, dokonce americký průmysl strojírenský nedokázal v motorech nic lepšího, než bylo viděti na výstavě.*“ Vzhledem k tomu, že ve strojírenské expozici nebyl tak přísně dodržen nacionální ráz vystavovatelů, vztahovala se jeho pochvala nevědomky i na český um. Toto tvrzení však již Čas ve svém článku neuvádí, neboť se snažil zastávat určité objektivní stanovisko a bylo mu cizí štvavé vlastenčení. Pokud by však obdobný článek vyšel v Národní Politice, mnou přidané konstatování by se v něm jistě objevilo.

O dalších doprovodných akcích výstavy informuje Čas i v měsíci srpnu. Nejprve zmiňuje ustavující schůzi spolku „Freie Schule“, ke které uvádí pouze tolik, že se jí zúčastnili též němečtí učitelé přítomní na učitelském sjezdu, jenž se v Liberci v té době

³⁵⁴ Čas, 11. 6. 1906, roč. 20, č. 159, s. 3.

³⁵⁵ Čas, 23. 5. 1906, roč. 20, č. 141, s. 5 a Čas, 12. 6. 1906, roč. 20, č. 160.

³⁵⁶ Čas, 7. 6. 1906, roč. 20, č. 155, s. 4.

³⁵⁷ Čas, 8. 6. 1906, roč. 20, č. 156, s. 5.

³⁵⁸ Čas, 30. 6. 1906, roč. 20, č. 178, s. 4.

³⁵⁹ Čas, 3. 7. 1906, roč. 20, č. 181, s. 4.

konat.³⁶⁰ Následně v druhé polovině srpna svým čtenářům oznamuje, že se v Liberci ještě konala porada širšího představenstva Německé národní rady pro Čechy, na kterou se sjelo celkem 60 členů.³⁶¹

Na srpnových stránkách se Čas rovněž zabýval manifestačním sjezdem českých poplatníků liberecké obchodní a živnostenské komory. Informoval, že sjezd se bude konat 15. srpna v Mladé Boleslavi,³⁶² a že se na něm bude protestovat proti německému nacionalismu, který je v liberecké obchodní komoře běžnou praxí.³⁶³ V čísle ze dne 17. srpna se pak tímto sjezdem a jeho usneseními celkem podrobně zabýval ve dvou článcích.³⁶⁴ Sjezd se sice neodehrával v Liberci, nicméně s Libercem, jakožto sídlem zmíněné obchodní komory, proti jejímž praktikám čeští poplatníci na sjezdu protestovali, souvisel. Opět musím poznamenat, že se Čas omezil na pouhé konstatování a zmíněný manifestační sjezd příliš nerozmazával.

V červenci se na stránkách Času ještě objevil článek, který se týkal projevu místopředsedy panské sněmovny knížete Karla Auersperga při návštěvě členů panské sněmovny v Liberci. Ten Čas využil ke srovnání postojů německé a české šlechty.³⁶⁵ V srpnu pak na svých stránkách otiskl Čas zmínku o slavnosti miliónového návštěvníka na liberecké výstavě.³⁶⁶

Tyto dva články a krátké zmínky o sjezdech a valných hromadách byly jedinými zprávami otištěnými v červenci a srpnu na stránkách Času, které se nějakým způsobem vztahovaly k liberecké výstavě. Obdobný pokles bylo však možné vysledovat také u dalších mnou zkoumaných českých periodik s výjimkou Humoristických Listů a Národní Politiky, které i přes léto celkem kontinuálně informovaly. V mladoboleslavské Jizeranu dokonce počet článků nepřímou souviselostí s Libercem a výstavou českých Němců v tomto období stoupl, neboť se v Mladé Boleslavi připravoval již zmiňovaný protestní sjezd.

³⁶⁰ Čas, 8. 8. 1906, roč. 20, č. 217, s. 5.

³⁶¹ Čas, 21. 8. 1906, roč. 20, č. 230, s. 3.

³⁶² Čas, 11. 8. 1906, roč. 20, č. 220, s. 5.

³⁶³ Čas, 12. 8. 1906, roč. 20, č. 221.

³⁶⁴ Čas, 17. 8. 1906, roč. 20, č. 226, s. 1 a 5.

³⁶⁵ Kníže Auersperg mluvil v Liberci o volební opravě, která bude velkým převratem v monarchii. Německá šlechta, aby neztratila své vlivné postavení, by měla začít dělat lidovou politiku. – viz Německá a česká šlechta. Čas, 8. 7. 1906, roč. 20, č. 186, s. 4.

³⁶⁶ Čas, 17. 8. 1906, roč. 20, č. 226, s. 1.

Ukončení výstavy a závěrečné zhodnocení

Výstava českých Němců v Liberci skončila 30. září. O čtyři dny později přináší Čas na svých stránkách kratičké zhodnocení v článku s názvem „Výsledky liberecké výstavy“.³⁶⁷ Jedná se o suchý statistický výčet. Dozvídáme se z něho, že výstavu navštívilo celkem 1 265 423 osob, hromadných návštěv korporací bylo 773. Na výstavišti se v průběhu výstavy konalo 60 schůzí, mezi vystavovatelé bylo rozděleno 850 cen a bylo rozesláno 328 011 losů, z čehož 95 067 bylo podáno. Otázku deficitu výstavy nechává Čas s otazníkem. Stejně jako všechna ostatní mnou zkoumaná periodika žádné konkrétní číslo neuvádí. Přestože se o deficitu výstavy v obecné rovině vědělo, konkrétní číslo nebylo pravděpodobně tak brzy po jejím ukončení ještě známo. Možná je i varianta, že ho pořadatelé pečlivě tajili, aby se uchránili posměchu, který by se jistě byl objevil v některých českých novinách. Poznávám, že určitě s výjimkou Času, který si držel od nacionálně zabarvených projevů odstup.

Zhodnocení

Časopis Čas informoval o všech významnějších událostech souvisejících s výstavou českých Němců v Liberci. Články však byly mnohdy stručnější, než by bývaly mohly být. To však mohlo souviset i s postojem Času a jeho redakce k celému německému podniku. Prostě jen stručně informovat o důležitých událostech, které však byly často ponechány bez komentáře a záleželo tudíž na čtenáři, aby si úsudek utvořil sám. Redakce Času se tím vyhnula nacionálnímu vyhocení, které bylo v souvislosti s libereckou výstavou patrné např. v článcích Národní Politiky a Národních Listů.

Velkým přínosem Času pro mou práci byly články věnované sjezdům a valným hromadám, které se v Liberci v čase výstavy konaly. Na rozdíl od většiny sledovaných soudobých českých periodik nebyly články o liberecké výstavě otištěné v Času nijak nacionálně zabarvené. Čas se snažil držet si odstup a snažil se zachovat objektivitu. Pravděpodobně i proto informoval o sjezdech a konferencích, na které sice většinou zástupci Čechů neměli přístup, ale které byly nepřímou součástí výstavy českých Němců a spolutvořily její obraz.

³⁶⁷ Výsledky liberecké výstavy. Čas, 4. 10. 1906, roč. 20, č. 273, s. 3.

Právo Lidu

Sociálně demokratický list Právo Lidu³⁶⁸ začal vycházet původně jako místní sociálně demokratický čtrnáctideník v Kuklanech u Hradce Králové v roce 1893. Následně se jeho vydávání přesunulo do Humpolce a od roku 1897 zakotvilo Právo Lidu v Praze. Jako ústřední orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické vycházelo Právo Lidu nejprve jednou týdně, od října 1897 pak denně. Jeho majitelem a prvním šéfredaktorem byl poslanec říšské rady Antonín Němec. V roce 1912 začal být vydáván také Večerník Práva Lidu. V této podobě bylo Právo Lidu vydáváno až do konce roku 1938, kdy bylo jeho vydávání pozastaveno. K obnově vydávání došlo po osvobození v roce 1945. Po únorovém puči v roce 1948 bylo jeho vydávání zastaveno již definitivně.³⁶⁹

V roce 1906, v mnou zkoumaném období od března do října, vycházelo Právo Lidu s každodenní přílohou a v neděli dokonce s několika přílohami, z nichž jedna nesla název Dělnická besídka a byla to příloha zábavná. Ostatní přílohy byly informativního charakteru. Nedělní přílohy byly krom toho rozděleny na čtyři části, z nichž pro mě nejdůležitější byla část s názvem Z českého severu. Obsahovala krátké zprávy z oblasti severních Čech a byly v ní otištěny i články týkající se výstavy českých Němců v Liberci.

První zmínku, která se týkala výstavy českých Němců v Liberci, otisklo Právo Lidu na začátku dubna. V době, kdy většina ostatních mnou zkoumaných periodik přináší zprávu o císařově návštěvě Prahy a Liberce, Právo Lidu přichází s článkem o dřívějším uzavření libereckých škol.³⁷⁰ V článku se píše, že okresní školní rada v Liberci se usnesla podat zemské školní radě žádost, aby mohly být školy v Liberci uzavřeny již 15. června. Jako důvod je v článku uvedeno, že: „*Téhož dne bude v Liberci zahájena výstava a škol má býti použito k ubytování návštěvníků.*“ Chybné uvedení data zahájení výstavy je u Práva Lidu o to závažnější, že sociální demokracie měla v Liberci své stoupence. Také se mohla informovat u německých kolegů sociálních demokratů, prostě si mohla datum zahájení výstavy ověřit.

³⁶⁸ Způsob psaní názvu ponechávám v původním znění.

³⁶⁹ Co je co : Vaše encyklopedie [online]. 14. 3. 2000 , 24. 9. 2007 [cit. 2009-06-23]. Dostupný z WWW: <http://www.cojeco.cz/index.php?detail=1&s_lang=2&id_desc=76173&title=Pr%C3%A1vo%20lidu>.

³⁷⁰ Právo Lidu, II. Příloha Práva k číslu 98, 8. 4. 1906, roč. 15, č. 98, [s. 1].

Je však také možné, že při tisku došlo k záměně měsíce – že původní datum bylo 15. května. Nebylo by to poprvé, co české noviny uváděly datum zahájení výstavy nepřesně. 15. května uvedl např. Jizeran, 16. května Čas. Avšak 15. červen je opravdu zarážející.

O tom, že panovník zavítá do Liberce, Právo Lidu informuje až v čísle 116 z 27. dubna.³⁷¹ Článek však není věnován Liberci a tam připravované výstavě českých Němců, ale německému dělnictvu na severu Čech a chystané manifestaci za rovné a všeobecné hlasovací právo. Celý článek se točí kolem toho, zda liberečtí továrníci dají dělníkům 1. května volno, aby mohli jít manifestovat. V závěru je zmínka o tom, že císař přislíbil navštívit Liberec a libereckou výstavu. Dělníci toho využili k nátlaku na své zaměstnavatele: *„Kdyby tedy odpůrci volební opravy postavili se proti dělnictvu, odměnili by se jim zase dělníci při návštěvě císařově tím způsobem, že by proti nim demonstrovali. Průmyslníci by tu pak měli dvojí volbu: Buďto dají dělnictvu v den 1. května prázdno, a nebo se vzdají návštěvy panovníkovy. Neboť jest zřejmo, že by panovník do Liberce nepřišel, kdyby průmyslníci za jeho přítomnosti měli takhle vyvolat projevy proti sobě.“* Tuto pasáž převzalo Právo Lidu z německého sociálně demokratického listu Freigeist. Pravděpodobně převzalo i ostatní informace v článku, i když to v něm není výslovně uvedené.

Tento článek je podle mého názoru potvrzením toho, že Právo Lidu jakožto sociálně demokratický tisk bylo v první řadě zaměřené na dělníky jako takové, a až na druhém místě byla jejich národnost. Nepopřávalo tedy příliš nacionálním náladám. Proto také jeho informace o liberecké výstavě byly jiné, než nacionálně zabarvené informace, které otiskovaly např. Národní Politika, Národní Listy či Jizeran.

Zahájení výstavy

Samotnému zahájení věnovalo Právo Lidu článek hned 18. května.³⁷² Právo Lidu cituje pražské německé noviny Bohemia, které nazývají zahájení výstavy „slavností německé práce“. Právo Lidu se ani tak nepozastavuje nad slovem „německé“ jako nad slovem „práce“. Podle něj: *„to však byla lesklá paráda nejbezohlednějších vyssavatelů, kteří nejenom nejbídněji platí své dělnictvo, nýbrž nejhůře je ještě otročí.“* Článek dále pokračuje konstatováním, že na Liberecku je dělnictvo z celých Čech nejhůře

³⁷¹ Právo Lidu, 27. 4. 1906, roč. 15, č. 116, [s. 2].

³⁷² Právo Lidu, 18. 5. 1906, roč. 15, č. 137, [s. 4].

degradováno a že výstava je: „*okázalou chloubou, jak dalece možno v Čechách snížit dělníky.*“ Poukazuje se také na to, že vystavovatelé se pyšní cizí prací, protože sami se na výrobě nepodíleli, všechno za ně udělali dělníci. Při té příležitosti se v článku konstatuje, že značnou část vystavovaných výrobků vyrobili čeští dělníci. Je to však ponecháno bez komentáře, stejně jako konstatování, že výstaviště je vyzdobeno prapory ve velkoněmeckých barvách, tedy ve zlato-červeno-černých. V závěru článku Právo Lidu výstavu hodnotí slovy: „*Výstava liberecká je výstavou bezejmenných, jejichž výrobky si přivlastnili jiní, kteří se nyní jimi honosí, nechávající se ještě za ně oslavovat.*“

Jak vyplývá nejen ze závěrečného hodnocení, ale z celého článku, Právo Lidu sice výstavu odsuzuje, ale nikoliv z důvodů nacionálních, ale z důvodů, že se jedná o vykořisťování dělnictva. Je to úplně jiný pohled, než nabízela ostatní mnou zkoumaná periodika. Blíží se tak trochu pohledu Času, který se snažil být objektivní a nacionální hledisko nijak nezdůrazňoval. Pohled Práva Lidu je však jiný v tom, že je zaměřen na problematiku dělnictva, a to u Času nebylo. Kromě toho nacionalismus mu byl cizí, protože sociální demokracie byla ve svém pojetí internacionální. Nebylo to tedy proto, že by se snažilo o objektivní posouzení.

Císařova návštěva

Nejdůležitější událostí související s výstavou českých Němců byla císařova návštěva Liberce. O tom, že císař do Liberce přijede, informovalo Právo Lidu již v dubnu.³⁷³ V červnu a na začátku července pak přináší zprávy o jejím průběhu.

První článek otisklo Právo Lidu v den císařova vjezdu do Čech.³⁷⁴ Informuje v něm o tom, že císař 21. června vjel do Čech a že navštíví hlavně Kutnou Horu a Liberec. Následuje výčet železničních stanic, na kterých císař vystoupí z vlaku, aby „*přijal reverence úřadů*“ Právo Lidu uvádí Německý Brod, Kolín, Poděbrady, Nymburk, Mladou Boleslav a Turnov a poznamenává, že jejich nádraží budou obzvlášť pěkně vyzdobena. Nejvíce peněz však na výzdobu bez pochyby vydají Kutná Hora a Liberec, konstatuje Právo Lidu a dodává, že tyto peníze budou sebrány z obecních prostředků a daní.

³⁷³ Právo Lidu, 27. 4. 1906, roč. 15, č. 116, [s. 2].

³⁷⁴ Právo Lidu, 21. 6. 1906, roč. 15, č. 170, [s. 3].

Zajímavé je, že Právo Lidu nepřisuzuje panovníkově návštěvě žádný politický význam na rozdíl od německých novin. Ani si nemyslí, že by tato cesta mohla zmírnit napětí mezi Čechy a českými Němci, neboť „*toto nelze očekávat od návštěvy suveréna, nýbrž jedině od sblížení národů prostřednictvím demokratických volebních rádií.*“ Z toho vyplývá, že si autor článku myslí, že sblížení mezi Čechy a Němci v Čechách bude možné jedině tehdy, pokud bude uzákoněno všeobecné a rovné hlasovací právo.

V dalším článku informuje Právo Lidu o císařově cestě podrobněji.³⁷⁵ Popisuje zastávku císaře a jeho doprovodu v Německém Brodě, Kutné Hoře, ve které se císař zdržel 1 hodinu 10 minut, Kolíně, Nymburce, Poděbradech, Mladé Boleslavi a Turnově. Následuje výňatek z článku otištěného v Národních Listech,³⁷⁶ které označují libereckou výstavu za první politickou manifestaci českých Němců jako „*politického národního celku uznaného státní mocí a jejím nejvyšším reprezentantem.*“ Obávají se, že čeští Němci z toho pro sebe budou vyvozovat nároky na rozdělení území. Právo Lidu pasáž z Národních Listů nechává bez komentáře, stejně jako pasáž převzatou z Prager Tagblatt, ve které se píše o „*radostné přehlídce německé práce a německého ducha*“ a připomíná se výstava českých Němců v Ústí nad Labem před třemi lety.

V závěru článku Právo Lidu, pouze konstatuje, že ministr-krajan dr. Pacák bude ubytován u svého kolegy Pradeho a ministr obchodu dr. Fořt u „*německo-liberálního fabrikanta a člena panské sněmovny Neumanna.*“ Stejně jako časopis Čas nechává ubytování obou českých ministrů bez komentáře. Tedy alespoň v tomto článku.

Následující den, 23. června, popisuje Právo Lidu první císařův den v Liberci – jeho uvítání před radnicí starostou Bayerem, přivítání zástupců spolků a jeho návštěvu výstavy, na které se k němu připojili ministři hrabě Auersperg, dr. Marchet, dr. Fořt, dr. Pacák a Prade.³⁷⁷ Právo Lidu dále uvádí, že císař si prohlédl expozice umístěné v hlavní budově a že při prohlídce expozice textilního průmyslu mu dělal průvodce předseda obchodní komory Neumann. Poté císař výstaviště opustil, poobědval a prohlédl si část města kolem lázní císaře Františka Josefa. Na výstaviště se však ten

³⁷⁵ Císař v Čechách. *Právo Lidu*, 22. 6. 1906, roč. 15, č. 171, [s. 1-2].

³⁷⁶ Císař v Čechách. *Právo Lidu*, 22. 6. 1906, roč. 15, č. 171, [s. 2].

³⁷⁷ Císař v Čechách. *Právo Lidu*, 23. 6. 1906, roč. 12, č. 172, [s. 4].

den znovu vrátil, aby shlédl slavnost růží, která proběhla na prostranství před monumentálním Průmyslovým palácem.

Informace získalo Právo Lidu z korespondenční kanceláře, jak je u článku uvedeno. Vlastně se jedná o tři na sebe navazující články. Ze stylu, kterým byly napsány, jsem usoudila, že Právo Lidu mělo v Liberci za doby císařova pobytu svého zpravodaje. Tento zpravodaj však byl patrně v Liberci pouze den, neboť o cestě panovníka do nedalekého Jablonce nad Nisou, kam císař zavítal 24. června, už Právo Lidu neinformuje.

Stejně jako ostatní mnou zkoumaná periodika se také Právo Lidu zabývá panovníkovými smiřovacími tendencemi a náladami, které tyto tendence vyvolaly ve společnosti. Ale spíše než císařovým vlastnoručně psaným listem, zabývá se anekdotami, které o tomto smiřování začaly v tisku kolovat.³⁷⁸ Konkrétně uvádí jednu o doktoru Šamánkovi: „*Dr. Šamánek má za manželku dceru z německé rodiny Neradtovy, jejíž bratr je náměstkem starosty města. Nepěstovali vzájemně žádných styků rodinných, ba jeden druhého si ani nevšimnul. Nyní se prý smířili. „Dr. Pacák vyprávěl prý o tomto smíru svým známým a sdělil, že před příjezdem císařovým do Liberce, setkal se dr. Šamánek se svým švakrem. Dr. Šamánek přistoupil k němu, podal mu ruku a pravil: „Musíme se smířiti; když dr. Pacák bydlí u Pradea, můžeme také my dva smíření spolu žiti!“* Právo Lidu k tomu poznamenává, že by bylo hezké, kdyby přestaly národnostní třenice a pranice a i největší nepřátelé se usmířili, ale příliš tomu nevěří. „*Na nápravu lze jen tehdy pomýšlet, nabudou-li pevné půdy řády demokratické a bude-li vliv měšťáckých šovénů zlomen.*“

K návštěvě panovníka se ještě vztahují dva články otištěné v Právu Lidu na konci června a na začátku července. První z nich informuje o tom, že v Liberci při návštěvě císaře omdlelo celkem 43 lidí a že ti, kdož byli před návštěvou panovníka z nejrůznějších důvodů zatčeni, byli zase propuštěni.³⁷⁹ Druhý poukazuje na to, že v době císařova pobytu v Liberci nebyl nikdo zatčen pro urážku na cti.³⁸⁰ V srpnu pak

³⁷⁸ Právo Lidu, 24. 6. 1906, roč. 15, č. 173, [s. 5].

³⁷⁹ Když císař cestuje. Právo Lidu, 30. 6. 1906, roč. 15, č. 179, [s. 5].

³⁸⁰ Právo Lidu, II. Příloha Práva Lidu k číslu 180, 1. 7. 1906, roč. 15, č. 180, [s. 1].

Právo Lidu zveřejnilo informaci, že „při císařově návštěvě v Liberci vydala liberecká městská rada na ozdobu města 58 657 K.“³⁸¹

Letní měsíce a sjezdy spolků

Další zmínky týkající se liberecké výstavy, které Právo Lidu otisklo na svých stránkách v červnu, červenci a srpnu, se týkaly především sjezdů spolků, které se v Liberci v čase výstavy konaly.

Již 3. června oznamuje Právo Lidu, že se v Liberci konal sjezd rakouských majitelů domů.³⁸² V článku není uvedeno datum, kdy sjezd v Liberci probíhal, zato je v něm uvedeno, co se na sjezdu probíralo. Podle Práva Lidu si majitelé bytu stěžovali na svou bidu. Návrh na řešení situace vyslovil na sjezdu poslanec Glöckner. Ten jim navrhl, aby dali nájemcům ultimátum a v případě, že nájemníci nepřistoupí na jejich požadavky, vypověděli je z bytu. Účastníci sjezdu to prý přijali s nadšením. Právo Lidu to komentuje slovy, že: „*nyní se musí veškerí nájemníci v Rakousku třásti strachem, neboť jednoho krásného dne budou moci bydleti v polích a lesích, neustrne-li se nad nimi šlechetné srdce domácích pánů s posl. Glöcknerem v čele.*“

Dalšímu sjezdu, konkrétně sjezdu typografů, věnovalo Právo Lidu článek v čísle 157 ze dne 8. června.³⁸³ Článek má překvapivě nacionální podbarvení, neboť hned v úvodu se píše: „*Ultragermánská výstava byla o svatodušní neděli pobouřena.*“ Právo Lidu v článku vysvětluje, že pražští typografové u příležitosti svého sjezdu v Liberci navštívili také libereckou výstavu. Byly přitom ozdobeny rudou páskou s nápisem „Typografia“ Praha a rudým karafiátem. Hned u vchodu „*jeden z ofáborovaných nacionálních ztřeštěnců německých přiběhl bez dechu a rudý jako krocán nařizoval sundání červených karafiátů, nadávaje na provokaci a vyhrožuje výstavním výborem a vyvedení z výstavy.*“ Typografové si ho však příliš nevšímalí a v poklidu si prohlédli výstavu „*nenechajíce se vyprovokovat různými poznámkami čechožroutského měšťáctva*“, které „*nepálí jen české zemské barvy, ale i rudá barva vědomého dělnictva.*“ I přes toto nacionální zabarvení článku Právo Lidu rozlišuje a nehází všechny Němce do stejného pytle, neboť v článku uvádí, že němečtí soudruzi a dělníci, kteří obsluhovali stroje, je zdravili.

³⁸¹ Právo Lidu, 22. 8. 1906, roč. 15, č. 232, [s. 4].

³⁸² Právo Lidu, II. Příloha Práva Lidu k číslu 153, 3. 6. 1906, roč. 15, č. 153, [s. 1].

³⁸³ Liberecká výstava a rudý karafiát. Právo Lidu, 8. 6. 1906, roč. 15., č. 157, [s. 5].

Pozornost věnovalo Právo Lidu též 35. výročí organizace dřevodělníků v Liberci, na kterém se bilancoval dosažený pokrok – podařilo se omezit pracovní dobu na 9 hodin denně, oproti původním 14, a vzrostla týdenní mzda, z původních 5-6 zlatek na 24-30 K.³⁸⁴ Myslím si však, že tato slavnost neměla s konáním výstavy pranic společného.

Stejně jako i další mnou zkoumaná periodika informuje Právo Lidu o VII. sjezdu obchodních a živnostenských komor rakouských, a to hned ve třech číslech. První článek přináší informaci o zahájení sjezdu a zabývá se především úvodními proslovy předsedy sjezdu a řečí předsedy vídeňské komory rytíře Kinka.³⁸⁵ Oba mluvčí se zabývali otázkou uherského celního tarifu a nutností vyřešit tuto nepříjemnou situaci, která po jeho zavedení pro Rakousko nastala. V stejném čísle následoval ještě druhý článek, který se zabýval nejen uherským celním tarifem, ale uváděl i další témata, kterých se rytíř Kink ve svém projevu dotkl. Byla to, jak jinak, „volební oprava“, v té době velmi diskutované téma, a pak dělnické pojištění.³⁸⁶ Obě témata Právo Lidu velmi zajímala, a proto přináší celkem podrobné informace. U obou článků je v závorce jako původce uvedena korespondenční kancelář. První z nich pak navíc budí dojem, jako by Právo Lidu mělo přímo na sjezdu svého reportéra, neboť v článku je v závorkách uvedeno, kdy lidé tleskali, volali sláva apod.

Stejným dojmem působí i článek z následujícího čísla, který je rovněž věnován sjezdu obchodních a živnostenských komor.³⁸⁷ Druhý den se delegáti zabývali dělnickým pojištěním, a to konkrétně nemocenským, úrazovým a invalidním. Právo Lidu se o toto téma velmi zajímalo a v článku přineslo podrobné informace z debaty i se jmény konkrétních osob a jejich názorů.

Následující den delegáti sjezdu projednávali ještě nutné úpravy rakouského telefonního vedení a na návrh terstské obchodní komory též zařízení nutná k vytvoření rakouské námořní dopravy a zřízení přístavu v Terstu.

³⁸⁴ Právo Lidu. II. Příloha Práva Lidu k číslu 159, 10. 6. 1906, roč. 15, č. 159, [s. 1].

³⁸⁵ Sjezd Obchodních komor. *Právo Lidu*, 12. 6. 1906, roč. 15, č. 161, [s. 3-4].

³⁸⁶ Z Liberce. *Právo Lidu*, 12. 6. 1906, roč. 15, č. 161, [s. 4].

³⁸⁷ Sjezd obchodních a živnostenských komor. *Právo Lidu*, 13. 6. 1906, roč. 15, č. 162, [s. 3-4].

Ze článků věnovaných VII. sjezdu obchodních a živnostenských komor se rovněž dozvídáme, že byl přítomen pan Bondy, místopředseda pražské obchodní a živnostenské komory, který poděkoval sjezdu za své zvolení a vyřídil pozdravy českých obchodních a živnostenských komor.³⁸⁸ Zajímavé je, že pan Bondy byl Čech a sjezdu za své zvolení do presidia děkoval česky. Právo Lidu tuto informaci sice neuvádí, ale Národní Politika, ve které je také článek o sjezdu obchodních a živnostenských komor v Liberci, ano.³⁸⁹

V měsíci červnu měl v Liberci sjezd také Svaz dělnických a konzumních spolků severočeských, kterých bylo celkem 58.³⁹⁰ Krom počtu členů a zisku nic dalšího Právo Lidu k tomuto sjezdu neuvádí. Chybí i přesné datum, kdy se měl sjezd konat. Ale je pravděpodobné, že to bylo někdy v týdnu před otištěním článku.

Podrobněji se Právo Lidu věnovalo sjezdu německých živnostenských spolků rakouských, který se konal v Liberci 29. června.³⁹¹ Sjezd se totiž věnoval především „volební opravě“, o jejímž stavu Právo Lidu své čtenáře pravidelně informovalo. Patrně nejdůležitějším návrhem sjezdu byl návrh dr. Urbana na vytvoření politické strany živnostenských spolků, aby si živnostníci zajistili v příštích volbách zastoupení v říšské radě. Dr. Urban totiž nepochyboval o tom, že „volební oprava“ projde. Právo Lidu se však vyjádřilo i k projevu předchozího řečníka odborového přednosty a předsedy německých živnostenských spolků Exnera. Vyčítalo mu jeho tvrzení, že uherský celní tarif odsunul do pozadí problém „volební opravy“. Podle Práva Lidu to není pravda, neboť: *„ve volebním výboru provádí se o ni zápas zrovna zuřivý a (...) zorganizované dělnictvo všech národů v Rakousku stojí připraveno se zbraní u nohou, zahájit boj, jakého tento stát ještě nebyl svědkem.“*

Na začátku července informovalo Právo Lidu o konferenci ředitelů rakouských ústavů ku zvelebení živností, která začala v Praze a pokračovala 2. června v Liberci.³⁹² Konference se konala v prostorách liberecké obchodní a živnostenské komory, byl na ní přítomen předseda této komory Alois Neumann, a také někteří členové z ministerstva

³⁸⁸ Z Liberce. *Právo Lidu*, 12. 6. 1906, roč. 15, č. 161, [s. 4].

³⁸⁹ Sjezd rakouských obchodních komor v Liberci. *Národní Politika*, 12. 6. 1906, roč. 24, č. 160, s. 7-8.

³⁹⁰ *Právo Lidu*. II. Příloha Práva Lidu k číslu 166, 17. 6. 1906, roč. 15, č. 166, [s. 2].

³⁹¹ Němečtí živnostníci a volební oprava. *Právo Lidu*, 30. 6. 1906, roč. 15, č. 179, [s. 1].

³⁹² Konference ku zvelebení živností. *Právo Lidu*, 3. 7. 1906, roč. 15, č. 182, [s. 4].

obchodu. Právo Lidu uvádí „odborového přednostu“ dr. Exnera, „ministerského radu“ dr. Brejchu, „vrchního stavebního radu“ Erharda, „ministerského tajemníka“ dr. Vettera, profesora Appitsche a dr. Wogrinka. Právo Lidu opět pro článek získalo informace od korespondenční kanceláře.

15. července se v Rochlici u Liberce konala konference důvěníků textilních továren ze severních Čech a míst smíšených.³⁹³ Právo Lidu však ve své nedělní příloze pouze informuje o tom, že byla konference na tento den svolána. A nevrací se k ní ani v žádném dalším čísle.

V srpnu ještě Právo Lidu přináší informaci o tom, že se v Liberci konal sjezd pekařů ze severních Čech,³⁹⁴ kteří si: „*nařikali na krizi v řemesle pekařském. Vypasená bříška přítomných vyprávěla ale opak.*“ Právo lidu ještě zmiňuje, že se na sjezdu jednohlasně usnesli omezit nedělní klid a náhradní volno pro pekařské dělnictvo. K tomu je v článku poznamenáno: „*Jiná je otázka, co by tomu řekli dělníci, kteří si z těžkými oběťmi vydobyli aspoň trochu nedělního klidu a náhradního odpočinku.*“

Zprávy o sjezdech, které se konaly v Liberci v čase výstavy, uzavírá zpráva o manifestačním sjezdu, který se sice konal v Mladé Boleslavi, ale souvisel s libereckou obchodní a živnostenskou komorou, a proto ho zde ve výčtu sjezdů také uvádím. Stejně jako časopis Čas i Právo Lidu věnovalo manifestačnímu sjezdu pouze jeden stručný článek.³⁹⁵

Kromě informací o sjezdech, přináší Právo Lidu v letních měsících i další informace, které se týkaly výstavy samotné. První článek je kratičký a více než výstavou se zabývá vlakovým neštěstím na trase Liberec – Trutnov.³⁹⁶ Důležitý byl pouze v tom, že zmiňuje, že značná část cestujících jela z Liberecké výstavy.

³⁹³ Právo Lidu. II. Příloha Práva Lidu k číslu 194, 15. 7. 1906, roč. 15, č. 194, [s. 1].

³⁹⁴ Ubozí mistři pekařští. Právo Lidu. II. Příloha Práva Lidu k číslu 222, 12. 8. 1906, roč. 15, č. 222, [s. 2].

³⁹⁵ Právo Lidu, 17. 8. 1906, roč. 15, č. 227, [s. 2].

³⁹⁶ Právo Lidu, 6. 6. 1906, roč. 15, č. 155, [s. 6].

První podrobnější článek vztahující se k výstavě se týkal národnostního problému, který s libereckou výstavou souvisel.³⁹⁷ Právo Lidu informovalo o strojírenské expozici, na které byly „*pod velkoněmeckými prapory a výlučně německými nápisy*“ vystaveny převážně výrobky pražských firem a plzeňské Škodovky. Obsluhovali je čeští dělníci, kteří „*z valné části německy ani nerozumí a musil jim býti zjedнан tlumočník, aby se dorozuměli se správou výstavy!*“ Právo Lidu k tomu poznamenává, že obdobně je to i v dalších odděleních a že, když výstavní výbor zjistil, že bez českých dělníků se obsluha expozic neobejde, dovolil jim mluvit mezi sebou česky.

Následně je v článku rozebíráno „*kulturní a národnostní znásilňování českého dělníka v Liberci a okolí*.“ Rozebírán je zejména problém s českou školou v Horním Růžodole, kterou tamní německo-nacionální zastupitelstvo nejprve nechťelo povolit, nakonec odkudsi přivezlo naprosto nevyhovující dřevěnou boudu. Přitom byly volné prostory v tehdy nově dostavěné škole německé a také v budově staré školy. Sociální demokracie se o problém českých škol v Liberci velmi zajímala, a protože úřady stížnosti házely do koše, svolali sociální demokraté na 27. května schůzi. Tato schůze, jak informuje Právo Lidu, byla „*hlídána četníky s nasazenými bodáky*“, vystoupili na ní jak čeští mluvčí, tak němečtí a společně odsoudili „*národnostní násilí páchané na českém dělnictvu*.“ Vzhledem k tomu, že sociální demokracie jako taková byla zaměřená spíše internacionálně a v první řadě na pracující lid, ani mě tento společný závěr Čechů a Němců z jejich řad nepřekvapil.

V závěru článku Právo Lidu doporučuje: německým nacionálům, aby svou výstavu ozdobili českou růžodolskou školou. Byla by to pro cizince atrakce přinejmenším tak poutavá, jako oněch 400 prostitutek, ze všech koutů na výstavu sehnanych. A co hlavního: byla by to aspoň věrná ilustrace jejich německé práce a německého ducha.“ Zde Právo Lidu zcela nepokrytě naráží na proklamace německého tisku o německé práci a německém duchu výstavy.

Další článek, který upozorňuje na vykořisťování dělníků, vyšel 22. července. Čtenář se v něm dozvídá, že na výstavě tolik obdivované jemné skleněné perly firmy Riedel z Polaunu, které se vyvážejí i do zahraničí, vyrábějí děti. Chodí pracovat po škole, aby

³⁹⁷ Liberecká výstava a česká škola v Horním Růžodole. *Právo Lidu*, 7. 6. 1906, roč. 15, č. 156, [s. 5].

pomohli rodičům uživit rodinu.³⁹⁸ V článku je rovněž uvedeno, že při 18hodinové pracovní době si dospělí dělníci vydělají 30-50 krejcarů denně, ale že v čase před výstavou jejich výdělek výjimečně stoupl na 40-70 krejcarů denně. *Tím se ovšem páni fabrikanti nepochlubí před veřejností,*“ konstatuje Právo Lidu.

Poslední v řadě článků k tomuto tématu, vyšel v Právu Lidu na konci srpna. Čtenář se v něm může dočíst o bídém postavení drobných sklářů, kteří doma, často za pomoci pouze rodiny, vyrábějí na výstavě obdivované sklářské výrobky.³⁹⁹

Ukončení výstavy

Dne 7. října vyšel v Právu Lidu článek s názvem „Německo-nacionální obětavost“, ze kterého se čtenář dozví, že liberecká výstava již skončila. Místo bilancování výstavy a konstatování toho, že byla deficitní, se však Právo Lidu zabývá úplně jiným námětem, který však s výstavou v Liberci souvisel. Německý svaz měl na výstavišti pokladničku, kam mohli lidé přispívat. Právo Lidu uvedlo, že: *„bedlivým rozpočtem se zjistilo, že každý sedmý návštěvník obětoval – jediný haléř! Ostatní nedali ani zlamanou čamrda – jsou nejspíše přesvědčeni, že žaloby na utiskování Němců v Rakousku jsou vyloženým švindlem*“⁴⁰⁰ Obdobný článek otiskla v říjnu rovněž Národní Politika.

Zhodnocení

Články otištěné v Právu Lidu měly ve většině zcela odlišný charakter, než články v ostatních mnou zkoumaných českých periodikách. Bylo to dáno v první řadě zaměřením tohoto sociálně demokratického listu. Jak jsem již několikrát poznamenala výše, sociální demokracie se v první řadě zaměřovala na dělníky, a teprve až potom na národnostní rozdíly. Proto Právo Lidu, ač list české sociální demokracie, informovalo jak o problémech českého, tak německého dělnictva.

Z tohoto důvodu Právo Lidu pohlíželo na výstavu českých Němců v Liberci jako na podnik ne v první řadě nacionální, ale jako na podnik vykořisťující dělníky. Majitelé firem se chlubili cizím peřím, neboť výrobky tam vystavované nevyrobili oni, ale jejich dělníci. To, že se jednalo o dělníky často českého původu, až na výjimku Právo Lidu nijak nezdůrazňuje.

³⁹⁸ Právo Lidu. II. Příloha Práva Lidu k číslu 201, 22. 7. 1906, roč. 15, č. 201, [s. 1].

³⁹⁹ Právo Lidu. II. Příloha Práva Lidu k číslu 236, 26. 8. 1906, roč. 15, č. 236, [s. 1].

⁴⁰⁰ Právo Lidu. II. Příloha Práva Lidu k číslu 277, 7. 10. 1906, roč. 15, č. 277, [s. 1].

Pokud bych měla uvést celkový počet článků, které v souvislosti s výstavou českých Němců Právo Lidu otisklo, bylo by to dvacet pět. Číslo není nijak vysoké, ale v porovnání především s Jizeranem, a pak Venkoven, ani příliš nízké. Pravdou však je, že o některých tématech Právo Lidu vůbec neinformovalo – např. vůbec nezmínilo panovníkův vlastnoruční list adresovaný místodržiteli v Čechách hraběti Coudenhovovi – neotisklo ho a ani neinformovalo o tom, že vůbec byl napsán. Naopak poměrně hodně informovalo o sjezdech a valných hromadách, které se v letních měsících v Liberci konaly.

Myslím, že to je dáno hned dvěma důvody. Za prvé bylo pravděpodobné, že se na většině z nich bude probírat volební reforma, o kterou sociální demokraté velmi usilovali a bojovali o její podobu. Za druhé to bylo, myslím, způsobeno i faktem, že většina sjezdů se konala v červenci a srpnu, tedy v době, kdy nezasedala říšská rada. Právo Lidu proto v těchto měsících opustilo své hlavní téma „volební opravy“, o kterém přinášelo informace prakticky denně, a dalo na svých stránkách prostor i jinému dění. Velmi výmluvně tuto skutečnost dokazuje fakt, že v měsíci září, kdy říšská rada opět začala zasedat, se na stránkách Práva Lidu neobjevil jediný článek, který by s libereckou výstavou byl jen okrajově souvisel. Znovu se totiž rozhořel boj o „volební opravu“. Tím je možné vysvětlit i to, že v Právu Lidu naprosto chybí jakákoliv bližší informace o tom, že výstava v Liberci skončila a jak byla zhodnocena.

Humoristické Listy aneb Archiv českého rozmaru a vtipu

Humoristické Listy patří mezi nejstarší česká periodika. Začaly vycházet již koncem padesátých let 19. století v nakladatelství Josefa Richarda Vilímka, které tvořilo společně s Topičovým a Ottovým nakladatelstvím tzv. trojhvězdi pražských měšťanských nakladatelských domů.⁴⁰¹ Týdeník založil Josef Richard Vilímek starší se svým přítelem Josefem Svátkem. Nejednalo se o klasické noviny, ale o „Archiv českého rozmaru a vtipu“,⁴⁰² kde své místo má i karikatura, která v 19. století měla ve společnosti své místo.

⁴⁰¹ ZACH, Aleš. Stopami pražských nakladatelských domů: Procházka mizející pamětí českých kulturních dějin. Praha: 1996. s. 29.

⁴⁰² ROUBÍK, František. Bibliografie časopisectva v Čechách z let 1863-1895. Praha: 1936. s. 86.

Podnětů ke karikování bylo od revolučního roku 1848 víc než dost. V Čechách pokračovalo utváření moderního českého národa, které naráželo na „odvěká práva“ Němců. Ti považovali Čechy za národ méněcenný, nevyzrálý a národ, který dělá problémy. Proto je také v německých karikaturách český národ často zpodobňován jako nezvedené malé děcko, kterého vyplácí maminka Austrie. Průměrný Čech, obecně pojmenovaný Václav, je v německé karikatuře zobrazován jako hloupý a neotesaný křupan, který tropí rámus a příležitostně se dopouští násilí. Čechy zpodobňovaný průměrný Němec, obecně pojmenovaný Michl, je zase velmi obtloustlý, neboť Němci se v Rakousku mají dobře.⁴⁰³

Kromě obrazové informace, kreslené vtipy, se v Humoristických Listech objevu i informace slovní. Nejedná se však o klasické články, jak jsme na nich zvykli z klasických novin, spíše o krátké veršované i neveršované komentáře glosující s dávkou vtipu a nadsázky aktuální dění. Další slovní informace se rovněž objevuje jako doprovodný komentář ke kresleným vtipům, které využívají dobové prvky karikatury a které rovněž odrážejí dění ve společnosti. Součástí každého čísla je také celostránkový kreslený příběh na zvolené téma – např. výlet.

Z výše zmíněné charakteristiky vyplývá, že Humoristické Listy se po vizuální stránce od klasických novin nápadně odlišují. Liší se však i jejich poslání. Zatímco účelem klasických novin je čtenáře informovat, pokud možno objektivně a pravdivě, o dění doma i ve světě, Humoristické Listy chtějí spíše pobavit, podsunout čtenáři důležité informace stravitelnější cestou, díky které si je třeba lépe zapamatuje. Své si v nich však najde i náročnější čtenář, u kterého se předpokládá, že se orientuje v dobovém dění, a který tak bude moci ocenit trefnost toho kterého vtipu nebo té které glosy.

Další odlišností je absence jakýchkoliv rubrik, které v klasických novinách pomáhají čtenáři, aby se v množství různě dlouhých předkládaných zpráv a článků neztratil. V případě Humoristických Listů nejsou rubriky potřeba. Krátké příspěvky jsou pouze tu a tam pospojovány nadpisem ve větší celek. Nepřítomnost rubrik navíc umožňuje větší

⁴⁰³ Více viz *Gleiche Bilder, gleiche Worte: Deutsche, Österreicher und Tschechen in der Karikatur (1848-1948)* = Stejné obrazy, stejná slova: Němci, Rakušané a Češi v karikatuře (1848-1948). Mnichov: Spolek Adalberta Stiftera 1997. ISBN 3-9805378-2-X.

flexibilitu v řazení jednotlivých příspěvků a záleží více méně hlavně na redakci, jak je uspořádá, aby čtenář mohl plynule a nenásilně přejít z jednoho tématu na jiné.

Josef Richard Vilímek starší redigoval Humoristické Listy až do roku 1906. Po ukončení spolupráce s Josefem Svátkem se v 60. letech se noviny změnilly v politicko-satirické. V roce 1906 vycházely každý pátek v 9 hodin ráno. Neomezovaly se jen na prostor českých zemích, ale daly se předplatit i jinde v Rakousku-Uhersku. Konkrétně je v jejich záhlaví z čísla 21. ze dne 25. května uvedena Bosna a Hercegovina, Německo a Srbsko.

Výstava českých Němců na stránkách Humoristických Listů

V období od začátku března do konce října 1906 se Humoristické Listy vyjadřovaly k výstavě českých Němců v Liberci nespočetněkrát. Poprvé se o výstavě, lépe řečeno o plakátu upozorňujícím na výstavu, zmiňují 27. dubna krátkou glosou: „*Na plakátě německé výstavy v Liberci číhá chlap s obuškem. Výmluvné, co?*“⁴⁰⁴

Další zmínku o liberecké výstavě najdeme až v čísle z 25. května, a to i přesto, že 18. května, tedy den po slavnostním zahájení výstavy českých Němců v Liberci, měly být Humoristické Listy vydány. Číslo opravdu vyšlo, ale o výstavě v něm nebyla ani zmínka. Bylo to pravděpodobně dáno způsobem, jakým byly noviny tvořeny. Většinu příspěvků totiž do redakce zasílali jednotliví přispěvatelé skrývající se za přezdívkami, respektive zkratkami, uvedenými pod jejich příspěvkem. Některé příspěvky autora uvedeného nemají vůbec. Případně se také na obsahu čísla mohli podílet i sami vydavatelé, kteří se buď skrývali za některým z pseudonymů, nebo se pod svá dílka nepodepisovali.

Při pročitání Humoristických Listů jsem nabyla dojmu, že zasílatelé příspěvků píšou z vlastní zkušenosti, o tom, co zažili, čeho byli svědky, co je upoutalo, případně glosovali články, které si přečetli v jiných novinách. Proto se v čísle z 18. května nevyskytuje jediná zmínka o liberecké výstavě – zasílání příspěvků do daného čísla bylo uzavřeno dříve, než se mohl některý z přispěvatelů na výstavu podívat a zhodnotit ji, nebo si přečíst nadšené ódy německého tisku.

⁴⁰⁴ Humoristické Listy, 27. 4. 1906, roč. 49, č. 17, s. 3.

Zato následující číslo ze dne 25. května se postřehy z výstavy jen hemží.⁴⁰⁵ Kromě tří obrázkových vtipů,⁴⁰⁶ je zde otištěno nespočetně glos a krátkých veršovaných zpráv trefujících se především do „alpské vesničky“ a tam přítomných lehkých dívek.

Ostatně vtipy a poznámky stran „alpské vesničky“ a prostitutek přítomných na výstavě se následně s jistou pravidelností objevují i v dalších číslech Humoristických Listů. Např. v čísle 31 z 3. srpna pod názvem „Z ptačího světa“: „V „Alpské vesničce“, kterou v Liberci založily „křivonosky“, „koroptvičky“ chytají „hejly“.“⁴⁰⁷ Vtipně glosováno je i její uzavření, které se poprvé objevuje již v čísle 22 z 1. června. Další např. v čísle 25 z 22. června, kde autor příspěvku využil nejen slangu, ale rovněž si vypůjčil některá pojmenování z ptačího světa: „Na výstavě liberecké „Alpské vesničky“ už není, což tam Němcům krev moc pije. „Koroptvičky“ se nezmění v ní už v nenechavé „straky“: zavřela „ves“ policie a „straky“ do „klece“ taky. š.“⁴⁰⁸ Celá škála glos o zmínění „vesničce“ je uzavřena v čísle 34 z 24. srpna: „Dozvuky liberecké výstavy. V Liberci bude zřízena porodnice.“⁴⁰⁹

Dalším z námětů příspěvků týkajících se liberecké výstavy je vztah Čechů a Němců žijících v Čechách. Již v čísle ze dne 25. května je poukazováno na to, že na výstavě se nesmí mluvit česky a že jedinou prací ryze německých rukou na této výstavě jsou nápisy.⁴¹⁰ Autoři příspěvků skrývající se pod přezdívkami „Hkl.“ a „Jnšk.“ se tímto vyjádřili nejen k všude oznamovanému nacionálnímu vyhranění výstavy, ale též upozornili na fakt, že areál výstaviště vznikl díky rukám převážně českých dělníků, na které se nevztahovalo, a ani nemohlo, přísné národnostní hledisko zmíněné v kapitole s názvem Výstava českých Němců v Liberci 1906. Národnostní otázce se věnuje i jeden z kreslených vtipů.⁴¹¹ Zabývá se ostrými srážkami, ke kterým docházelo mezi českou menšinou a většinovým německým obyvatelstvem Liberce a blízkého okolí.

Další z kreslených vtipů se zabývá pověstnou statistikou Heinricha Rauchberga⁴¹² zmiňovanou v kapitole věnované charakteristice výstavy.⁴¹³ Na tomto příspěvku mě

⁴⁰⁵ *Humoristické Listy*, 25. 5. 1906, roč. 49, č. 21, s. 1, 2, 3, 4.

⁴⁰⁶ Viz příloha.

⁴⁰⁷ Z ptačího světa. *Humoristické Listy*, 3. 8. 1906, roč. 49, č. 31, s. 3.

⁴⁰⁸ *Humoristické Listy*, 22. 6. 1906, roč. 49, č. 25, s. 2.

⁴⁰⁹ *Humoristické Listy*, 24. 8. 1906, roč. 49, č. 34, s. 3.

⁴¹⁰ *Humoristické Listy*, 25. 5. 1906, roč. 49, č. 21, s. 3 a 4.

⁴¹¹ Před libereckou výstavou. *Humoristické Listy*, 25. 5. 1906, roč. 49, č. 21, s. 4. Vtip je uveden v příloze.

⁴¹² RAUCHBERG, H. *Der nationale Besitzstand in Böhmen*, Lipsko 1905.

zaujal především fakt, že poukazuje na menší návštěvnost výstavy, než jakou její němečtí pořadatelé očekávali. S největší pravděpodobností se jedná o zklamání z návštěvnosti prvních dvou týdnů, ve kterých pořadatelé výstavy předpokládali obrovský nápor. Nedovedu si totiž představit, že by v této době mohl být někdo tak jasnozřivý či troufalý, aby poukazoval na to, co se stane při bilancování výstavy jednou z jejích černých skvrn – malá návštěvnost v porovnání s Jubilejní zemskou výstavou pořádanou v roce 1891 v Praze. Nicméně na druhou stranu Češi se na německý podnik divili dost pohrdavě a mohlo tudíž jít o zbožné přání, které se nakonec vyplnilo.

Zmínka o malé návštěvnosti výstavy se objevuje i v čísle z 15. června v příspěvku s názvem „Z výstavy v Liberci“. Jeho autor skrývající se pod zkratkou „Š.“ se vysmívá změně postoje českých Němců k návštěvám Čechů na „jejich“ výstavě. Pokud by se totiž v budoucnu počet platících zájemců o shlédnutí výstavy nezvýšil, mělo by to pro pořadatele neblahé finanční následky. Cituji: *„Čechožrouti už tak divně proti nám zde nesočí. A kdo nese toho vinu? Turniket, jenž za hodinu párkrát jen se otočí. Vstupné neplní jim kapsu, a bez něho Čechožrouti s výstavou by byli „na psu“.*“⁴¹³

Zvláštní kapitolou jsou příspěvky týkající se návštěvy císaře Františka Josefa I. a jeho doprovodu v Liberci, kam panovník přijel 21. června večer a zdržel se až do 23. června. Doslova poseto je jimi číslo vydané 28. května a jeden jsem objevila i v čísle následujícím. Týkají se již zmiňovaného nacionálního boje mezi Čechy a Němci ať už pěstního nebo jazykového. Např. v následujícím kresleném vtipu se opět připomíná, že na výstavě se nesmí mluvit česky.⁴¹⁴

⁴¹³ *Humoristické Listy*, 25. 5. 1906, roč. 49, č. 21, s. 4. Vtip je uveden v příloze.

⁴¹⁴ Z výstavy v Liberci, *Humoristické Listy*, 15. 6. 1906, roč. 49, č. 24, s. 2.

⁴¹⁵ *Humoristické Listy*, 28. 6. 1906, roč. 49, č. 26, s. 2.

Humoristické Listy, 28. 6. 1906, roč. 49, č. 26, s. 2.

Vyobrazení pánové jsou český ministr-krajan dr. Pacák a ministr obchodu dr. Fořt, který byl rovněž české národnosti. Oba společně s císařem navštívili nejen Liberec, ale i tamní výstavu. Jejich rozhovor se vztahuje k ceduli s německým nápisem, jež v překladu znamená „Zde je nejpřísněji zakázáno mluvit česky“. Následky neuposlechnutí tohoto zákazu jsou velmi výmluvně vidět v pozadí.

Další příspěvky týkající se panovníkovy návštěvy v Liberci se vztahují ke snahám o smíření mezi Čechy a Němci žijícími v Čechách. Oba národy k tomu vyzval panovník ve svém vlastnoručním listu adresovaném místodržiteli v Čechách hraběti Coudenhovovi. Že se jedná o vyzvání naivní dokazuje příspěvek uveřejněný v čísle ze dne 28. června: „*To česko-německé sblížení: Ta liberecká výstava je průkopnicí smíru, ta svárům všem prý ukáže, kde nechal tesař díru! Vždyť vzal i Prade Pacáka na byt pod jednu střechu, a Pacák prý zas Pradeho vedl v místnost tamních Čechů! A všickni se prý líbali a objímali vřele - - - My v Jiřikově vidění jim díme: „Hlele, hlele! Klepota.*“⁴¹⁶

⁴¹⁶ Humoristické Listy, 28. 6. 1906, roč. 49, 26, s. 2.

A jelikož o smíru mezi oběma kmeny v Čechách mluvil především český-ministr krajan Pacák, glosovaly Humoristické Listy i jeho chování: „*Milý dre Pacáku! V Liberci o smíru mluvit je as taká novota, jak pod šibenici blouznit o všech krásách života.*“⁴¹⁷ Z příspěvku jasně vyplývá, jaké šance dával jeho autor česko-německému vyrovnání.

Ve vydání ze dne 28. června se rovněž objevují dva slovní komentáře k faktu, že český ministr-krajan Pacák byl za svého pobytu v Liberci ubytován u německého ministra-krajana Pradeho. Zatímco první z nich je spíše úsměvný⁴¹⁸, druhý mě zaujal natolik, že si ho zde dovolím citovat. Lze na něm totiž ukázat, jak se chápání určitého činu mohlo v průběhu doby změnit. „*Za návštěvy Liberce bydlil český ministr-krajan u německého ministra-krajana. Tím patrně mělo být dokázáno, že v Liberci je Němec pánem a Čech hostem. šť.*“⁴¹⁹ Zatímco z dnešního pohledu bychom poukazovali na to, že ministr-krajan Prade ač z nacionálních pohnutek rival ministra-krajana Pacáka, nechal ho při jeho návštěvě v Liberci u sebe bydlet, projevil tím tedy určitou ochotu a slušnost. Z tehdejšího pohledu to však takto vůbec nevyznělo, jak jasně dokazuje citovaný příspěvek. Naopak, poukazuje se na německou profilaci Liberce a také na to, že Češi tu jako hosté nemají právo do čehokoliv mluvit.

Humoristické Listy informují o průběhu liberecké výstavy i ve svých červencových a srpnových vydáních. Narážejí stále na témata, která jsem již několikrát zmínila výše. I přesto bych ráda vypíchla jeden příspěvek z 10. srpna, který dokazuje, že přispěvatelé Humoristických Listů se zajímají o všeobecné dění kolem sebe a neuzavírají se pouze do hranic českých zemí. V čísle 32 se totiž píše: „*Milánská výstava vyhořela. Liberecká snad pohoří.*“⁴²⁰ Trochu škodolibé, že? Odpovídá to však stavu v tehdejší společnosti v Čechách, ve které probíhal zostřený nacionální boj.

V průběhu července a především srpna příspěvků k výstavě českých Němců v Liberci však znatelně ubývá a v posledním srpnovém čísle jsem dokonce neobjevila ani jeden.

⁴¹⁷ Humoristické Listy, 28. 6. 1906, roč. 49, 26, s. 2.

⁴¹⁸ Humoristické Listy, 28. 6. 1906, roč. 49, 26, s. 3.

⁴¹⁹ Humoristické Listy, 28. 6. 1906, roč. 49, 26, s. 3.

⁴²⁰ Humoristické Listy, 10. 8. 1906, roč. 49, č. 32, s. 2.

Stejně tak v měsíci září. Až v říjnových číslech *Humoristických Listů*⁴²¹ jsem objevila několik vyjádření k výstavě českých Němců. Týkala se hlavně jejího závěrečného hodnocení, především finančního: „*Germanie máti nepřestává lkáti nad bilanci: „Dal“ je prázdné, plné však „Má dáti“*“.⁴²²

Zajímavé je, že o deficitu výstavy, respektive o možnosti, že výstava bude deficitní, informuje již číslo z 28. června: „Ještě o té liberecké „perle“: Nevtipkujme na německost její, nechť vyhlíží sebe dělaněji, bude-li si panstvo krýt samo „štramodajč“ – deficit. Jnšk“⁴²³ Zda se opět jednalo o zbožné přání autora příspěvku skrývajícího se pod zkratkou Jnšk., nebo zda už v té době pomalu začínalo být jasné, že počet deštivých dnů, výstava v Drážďanech, rakouská výstava v Londýně či světová výstava v Miláně neumožní liberecké výstavě takovou návštěvnost, jakou by si její pořadatelé byli přáli.

Narážka na návštěvnost výstavy českých Němců v Liberci se objevuje i v souvislosti s jejím bilancováním: „Rrrrr, bum, bum! Na výstavu v Liberci teď zástupy se hrnou celé. Nejsou to už návštěvníci, nýbrž její věřitelé. K.“⁴²⁴

Celkově by se dalo říci, že *Humoristické Listy* ve svých vydáních od konce dubna až do října celkem pravidelně glosovaly dění na výstavě českých Němců v Liberci. Četnost příspěvků byla dána jejich krátkostí a celkovým zaměřením listu. Vždyť české povaze není nic tak blízkého, jako rýpnutí si do někoho jiného, pokud je k tomu vhodná příležitost. Z toho vyplynuly i náměty jednotlivých příspěvků, které se často opakovaly – např. přítomnost prostitutek v „alpské vesničce“. Díky tomu, že autorů bylo více a každý měl trochu jiný styl, příspěvky na stejné téma nikdy nebyly úplně shodné.

Jistý pokles četnosti informací lze vypožorovat v průběhu července, srpna a září, avšak i přesto *Humoristické Listy*, co do četnosti příspěvků, v tomto období převyšují ostatní mnou zkoumané noviny. Na rozdíl od některých z nich však nějaké události spojené s výstavou českých Němců v Liberci úplně opomíjejí. Jedná se především o sjezdy a valné hromady, které se konaly v Liberci v průběhu výstavy. Toto opomenutí je

⁴²¹ *Humoristické Listy*, 5. 10. 1906, roč. 49, č. 40, s. 2 a *Humoristické Listy*, 12. 10. 1906, roč. 49, č. 41, s. 2.

⁴²² O liberecké výstavě. *Humoristické Listy*, 12. 10. 1906, roč. 49, č. 41, s. 2.

⁴²³ Ještě o té liberecké „perle“. *Humoristické Listy*, 28. 6. 1906, roč. 49, č. 26, s. 3.

⁴²⁴ *Humoristické Listy*, 5. 10. 1906, roč. 49, č. 40, s. 2.

možné vysvětlit dvojím způsobem. Za prvé tím, že přispěvatelé Humoristických Listů neměli na tyto události přístup a nechtělo se jim využívat informace získané z tisku, ať už českého, nebo německého. Za druhé tím, že se jim tyto akce nejevily jako vhodné ke komentování, neboť neměly ten správný náboj, který by se dal okořenit v rýmované poznámce.

Jizeran

Mladoboleslavský Jizeran, ač se jedná o noviny regionálního charakteru, jsem si nevybrala náhodou. Je to totiž Liberci nejbližší česky psané periodikum, které v roce 1906 vycházelo. V samotném Liberci začaly české noviny pravidelně vycházet až o rok později.⁴²⁵ Jelikož všechna ostatní mnou vybraná periodika byla vydávána v Praze, říkala jsem si, že by bylo zajímavé zjistit, jakým způsobem o výstavě českých Němců informovalo nějaké blíže vydávané české periodikum. S přihlédnutím k tomu, že Mladá Boleslav byla v roce 1906 nejbližší větší české město, vybrala jsem si Jizeran.

Po prozkoumání Jizeranu v období od dubna do října 1906 jsem musela konstatovat, že nedalekou výstavu ignoroval mnohem více než v Praze vydávaná periodika. Pravděpodobně se projevilo regionální zaměření novin na oblast Mladé Boleslavi a blízkého okolí, a také nepřátelství českých obchodníků a živnostníků z této oblasti vůči liberecké obchodní a živnostenské komoře, pod kterou spadali. Tato nevraživost se projevila i na stránkách Jizeranu. Místo, aby informoval o sjezdu obchodních a živnostenských komor z Rakouska, který se konal v Liberci od 11. do 13. června, byly jeho stránky v letních měsících doslova posety informacemi⁴²⁶ o chystaném protestním sjezdu českých poplatníků, který se měl uskutečnit v Mladé Boleslavi původně 24. června,⁴²⁷ avšak nakonec byl přeložen až na 15. srpna.⁴²⁸

⁴²⁵ Ještědský obzor – noviny vydávané sociálními demokraty – viz MELANOVÁ, Miloslava. Česká menšina v německém centru : Změny v postavení české menšiny v Liberci v období 1880-1907. In: *Documenta Pragensia. Sborník referátů a materiálů ze 14. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy, konané ve dnech 1. a 2. října 1996, a z 15. konference Archivu hlavního města Prahy, konané ve dnech 7. a 8. října 1997.* Praha : 2001. *Národnostní skupiny, menšiny a cizinci ve městech.* s. 157-170.

⁴²⁶ Toto tvrzení je jistou nadsázkou, avšak vzhledem k tomu, že Jizeran vycházel pouze dvakrát týdně, vždy ve středu a v sobotu, není až tak daleko od pravdy.

⁴²⁷ O jednání Liberecké obchodní komory proti Čechům. *Jizeran*, 13. 6. 1906, roč. 27, č. 43, [s. 1].

⁴²⁸ Protestní sjezd poplatnictva liberecké obchodní komory svolaný do Mladé Boleslavi se odkládá. *Jizeran*, 7. 7. 1906, roč. 27, č. 50.

Vlastně by se dalo říct, že se o výstavu začal zajímat až v době, kdy se chýlila ke svému konci, tedy v září a v říjnu. Když přihlédneme k nacionálně vyhrocenému pozadí, které otevření výstavy a prvních pár měsíců provázelo, není se až tak čemu divit. Např. Národní Listy také teprve až v září podrobněji informují o tom, co je možné na výstavě vidět. Stejně tak Jizeran. S blížícím se koncem výstavy uvadal její bouřlivý nacionální osten zaměřený proti Čechům a bylo tedy i pro české návštěvníky bezpečné výstavu navštívit. Svůj podíl na vstřícnosti k českým návštěvám, které v září již bez obav mohly na výstavišti mluvit česky, měl i počet návštěvníků, kteří výstavu v Liberci dosud navštívili. Jejich počet totiž poměrně zaostával za počtem návštěvníků Jubilejní zemské výstavy v Praze 1891, které se v Liberci chtěli vyrovnat.

Kromě dvou článků ze září a jednoho článku z října, se v Jizeranu objevily ještě drobné zmínky buď o Liberci, nebo o tamní výstavě. Byly to však zmínky opravdu nepatrné, ale pro úplnost je zde rovněž uvedu.

První z nich se na stránkách Jizeranu objevila již 14. dubna, a to v článku, který se týkal možné císařovy návštěvy královského města Prahy. Jizeran své čtenáře informuje, že: „za příležitosti ohlášené návštěvy liberecké výstavy, panovník zavítá také do Prahy.“⁴²⁹ V podobném duchu a přibližně stejné době informovala o panovníkově návštěvě i další mnohá zkoumaná česká periodika. Čtenář se tedy dozvěděl o tom, že v Liberci se bude konat nějaká výstava, ale nedozvěděl se už žádné bližší informace. Pro ty musel sáhnout do jiných českých či německých novin.

Obdobně vyznívá i zmínka o liberecké výstavě a sjezdu obchodních komor v Liberci v článku, který se kriticky vyjadřoval k počínání liberecké obchodní a živnostenské komory k českým poplatníkům.⁴³⁰ Článek informuje o chystaném manifestačním sjezdu, jenž se měl uskutečnit v Mladé Boleslavi 24. června. Vysvětluje, proč je nutné tento sjezd uspořádat, a které zemské organizace ho zaštití. Další řádky jsou věnovány ostré kritice mladočecha dr. Fořta, který vstoupil do nově ustavené vlády barona Becka jako ministr obchodu, a který, podle Jizeranu, pro české poplatníky neudělal za dobu svého působení vůbec nic. Je mu vytýkána především jeho příliš vstřícná odpověď obchodní a živnostenské komoře v Liberci, která ho pozvala na sjezd obchodních komor do

⁴²⁹ Panovník do Prahy?, *Jizeran*, 14. 4. 1906, roč. 27, č. 29, [s. 3].

⁴³⁰ O jednání Liberecké obchodní komory proti Čechům, *Jizeran*, 13. 6. 1906, roč. 27, č. 43, [s. 1].

Liberce.⁴³¹ Jizeran dr. Fořtovi vytýká, že místo toho, aby se omezil na stručné odmítnutí, rozepsal se obšírně o důvodech a také přislíbil navštívit libereckou výstavu. Ta má podle Jizeranu: „*popohmati zřízení německé provincie v Čechách: Deutschböhmen, kteráž má míti v Liberci hlavní město a kteráž provincie má se již před nejvyššími kruhy representovati.*“⁴³²

Poslední krátká zmínka se týká císařovy cesty do Liberce a je skryta v článku, který obšírně popisuje přípravy a následné slavnostní uvítání císaře na nádraží v Mladé Boleslavi, kde se panovník při své cestě zastavil.⁴³³ Článek nic bližšího neuvádí, dokonce je zamlčen i důvod panovníkovy cesty do severočeské metropole. Je v něm však patrná provinčnost Jizeranu, se kterou popisuje slavnostní přípravy i samotné uvítání, které proběhlo 21. června. To, že o něm noviny informují až 23. června, tedy s třídním zpožděním, je nutno přičíst faktu, že Jizeran vycházel pouze dvakrát týdně – vždy ve středu a v sobotu. 21. červen v roce 1906 připadl na čtvrtek, a tudíž nejbližší možnost podat čtenářům o celé události obraz byla až v sobotu 23. června.

Podrobnější informace o výstavě, která byla zahájena již 16. května, se čtenář může dočíst v Jizeranu v článku s názvem *Nezvaní(?)hosté*.⁴³⁴ Článek je věnován výpravě mladoboleslavských na umělecko průmyslovou výstavu do Drážďan, kam byli pozváni tamním výstavním výborem. Pozvánka patrně přišla na adresu některého z obchodních či jiných spolků v Mladé Boleslavi, v článku to však není uvedeno. Při této příležitosti Jizeran poznamenává, jaký je to rozdíl oproti liberecké výstavě, kde byla účast všeho českého vyloučena. Zároveň uvádí, že je známo: „*že to, čím se mohou v Liberci hlavně pochlubit, není práce německá, nýbrž českých dělných rukou, a že ani to, co se vlastně za práci německou má v textilním průmyslu, není výhradně prací německou, poněvadž všude mnoho pilných rukou českých na tovarech těch pracuje.*“ Jizeran se tímto přidává k celé řadě článků otištěných v českých novinách a časopisech, které upozorňují na fakt, že výstava českých Němců v Liberci neukazuje pouze práci rukou německých, jak je soustavně v německých periodikách a v tiskovinách vydávaných k výstavě čtenářům

⁴³¹ Vzhledem k tomu, že dr. Fořt byl ve své funkci ani ne měsíc, je obvinění Jizeranu podle mého názoru poněkud nevhodné. Svědčí však o rozpoložení a náladách, které převládaly v té době v české společnosti.

⁴³² O jednání liberecké obchodní komory proti Čechům. *Jizeran. Příloha Jizeranu k číslu 43*, 13. 6. 1906, roč. 27, č. 43 [s. 1].

⁴³³ Panovník Jeho Veličenstvo František Josef I. v Mladé Boleslavi 21. 6. t. r. *Jizeran*, 23. 6. 1906, roč. 27, č. 46.

⁴³⁴ *Nezvaní (?) hosté. Jizeran*, 11. 7. 1906, roč. 27, č. 51 [s. 2].

předkládáno. Jizeran následně ještě porovnává české Němce s Němci žijícími za hranicemi Rakouska a konstatuje, že chování těch druhých není zdaleka proti Čechům tak namířeno, a proto nemůže být pochyb o tom, že Mladá Boleslav vyšle na výstavu do Drážďan hromadnou výpravu, kdežto na výstavu do Liberce nikoliv. Trochu překvapivé s přihlédnutím k faktu, že Liberec byl blíže než Drážďany, avšak naprosto pochopitelné vzhledem k informacím v článku obsaženým a s přihlédnutím k vyhoceným nacionálním náladám, které v Čechách v té době panovaly. Potvrzuje to v odborné literatuře zabývající se koncem 19. a počátkem 20. století již několikrát zmiňovaný fakt, že v této době žily v Čechách česká a německá společnost vedle sebe, nikoliv spolu.

Jak jsem již zmínila, větší pozornost věnoval Jizeran liberecké výstavě českých Němců až v měsíci září. Tato „větší pozornost“ se však omezila pouze na dva články,⁴³⁵ ve kterých je možné vystopovat určitý výsměch a nacionální osten, a jsou tedy důkazem, že nacionální vášně na stránkách některých českých novin neopadly ani s blížícím se koncem výstavy. Vzhledem k tomu, že rozhodnutí, která byla přijata na manifestačním sjezdu v Mladé Boleslavi, o kterém Jizeran v červenci a srpnu podrobně informoval, nepřešla do praxe, a tudíž v přístupu liberecké obchodní a živnostenské komory k českým poplatníkům nedošlo k žádným změnám, ani jsem se tomu příliš nedivila.

První z článků upozorňuje na švindl, kterým si v Liberci chtějí zajistit větší návštěvnost. Dopisovatel Jizeranu uvádí: „Byl jsem svědkem toho, jak v podvečer turniketem hlavním vchodem pouštěly se zástupy na výstavu na ukázání pouhé fotografie, permanentní to legitimace. „Procházkoví“ návštěvníci tito (...) volně vcházelí a zase turniketem se vraceli jsouce počítáni jako nově přibylí návštěvníci.“⁴³⁶ Dopisovatel následně konstatuje, že pokud se návštěvnost liberecké výstavy počítá takto, možná v souhrnu předčí návštěvnost Jubilejní zemské výstavy v Praze 1891, kde, jak dodávám, neboť to je z článku přímo cítit, byla návštěvnost počítána objektivně a spravedlivě.

Druhý z článků je rozsáhlejší a obsahuje zevrubný popis výstavy. Autor, který jako u všech ostatních článků v Jizeranu není uveden, vyzdvihuje především sklářskou expozici. Její součástí byla i výstava foukaných skleněných perel z Jablonce nad Nisou,

⁴³⁵ Liberecká výstava. *Jizeran*, 19. 9. 1906, roč. 27, č. 71, [s. 4] a Liberecká výstava. *Jizeran*, 22. 9. 1906, roč. 27, č. 72, [s. 3-4].

⁴³⁶ Liberecká výstava. *Jizeran*, 19. 9. 1906, roč. 27, č. 71, [s. 4].

která se mu líbila nejvíce. Neopomněl samozřejmě upozornit na to, že to byly původně Češi, kdo tuto tradici v Jablonci a okolí zavedl, a že jsou to české ruce, které i dnes v továrnách s německými majiteli vyrábějí tento div. Tato poznámka se v článku opakuje i u strojírenské expozice, neboť zde vystavovaly velké strojírenské závody, které nebyly čistě německé. Pisatel konstatuje, že zatímco: „*expozice pražských závodů, jakož i Škodových závodů plzeňský – zejména expozice zbrojovky – imponují svojí velikostí, (...) ostatní drobné, sehnané ponejvíce z Německa a celého Rakouska, jež mají pouze v Čechách zastupitelství (!), vyjímají se příliš pitvorně.*“⁴³⁷ V podstatě by se však dalo říci, že poukazování na práci českých rukou se celým článkem vine a jeho tvůrce ho kromě textilní expozice a expozice zemědělství zmiňuje u všeho, co nějakým způsobem komentuje.

Ostatně tomuto duchu odpovídá už samotný úvod článku, kde autor nepřímou uvádí, že přesvědčen o hospodářské převaze českých Němců, přijel shlédnout jejich výstavu, aby zjistil, zda tomu tak je. Jeho celkový dojem je ubohý. Vše podstatné je podle něho soustředěno v průmyslovém pavilonu, který je však ostudně odbyt, co se stavby týče. Textilní expozice, ač je Liberec nazýván „rakouským Manchesterem“ působila uboze a zdaleka na ní nevystavovaly všechny německé firmy ze severu Čech. To pisatel přičítá především rivalitě, kterou oblast Aše, Chebu a Teplic pociťuje vůči Liberci. Obdobné hodnocení si vysloužila i expozice zemědělská. V Jizeranu, ač sám sebe nazývá „Neodvislý list, věnovaný politickým, národohospodářským a společenským zájmům“, se opakovalo totéž, co mě překvapilo již u agrárních novin Venkov. Zatímco Venkov zemědělskou expozici liberecké výstavy naprosto ignoroval, Jizeran se o ni zmínil alespoň v krátkosti právě v článku věnovaném popisu výstavy.

Kromě hodnocení jednotlivých expozic a výstavy jako celku, článek též obsahoval některá zajímavá tvrzení. Snad nejprekvapivějším bylo, že výstava sice má být ukončena na konci září, avšak „*přijede-li saský král až v listopadu na výstavu se podívat, hodlá prý komité ji prodloužit až do oné doby.*“⁴³⁸ Toto tvrzení mě velmi překvapilo, obzvláště proto, že podobnou zmínku jsem nenašla nikde jinde. Pouze v Národní Politice⁴³⁹ byla v jednom ze článků zmínka o saském králi a možnosti, že

⁴³⁷ Liberecká výstava. Jizeran, 22. 9. 1906, roč. 27, č. 72, [s. 3-4].

⁴³⁸ Liberecká výstava. Jizeran, 22. 9. 1906, roč. 27, č. 72, [s. 3-4].

⁴³⁹ Král saský navštíví Liberec?. Národní Politika: odpolední vydání, 19. 4. 1906, roč. 24, č. 107, [s. 2]

výstavu navštíví. Autor článku tedy patrně čerpal informace z doslechu, či z nějakého zastrčeného německého zdroje, pokud si celou informaci úplně nevymyslel.

Další tvrzení je zajímavé z hlediska hodnocení z pohledu tehdy a dnes. Autor článku téměř spílá německým továrníkům, kteří vysílají na výstavu hromadné výpravy, při kterých svým zaměstnancům hradí veškerou útratu. Podle autora je to pokus o zvýšení návštěvnosti, který není zrovna fér, a který by české továrníky určitě nenapadl. V kontextu tehdejší doby je třeba toto tvrzení vnímat z hlediska nacionálních potyček mezi Čechy a Němci, ve kterých jedna i druhá strana využívá takřka všech možných záminek, aby si rýpla do strany druhé. Nebo je také možné, že toto nebylo v oné době běžné. Na druhou stranu viděno z pohledu dneška by jistě srdce zaměstnance takové firmy zaplesalo a majitel by byl chválen, že umožňuje svým zaměstnancům rozšířit si obzory.

S tímto článkem ostře nesouhlasil německý *Reichenberger Zeitung*, jak Jizeran uvádí ve svém druhém říjnovém čísle.⁴⁴⁰ Jizeran jeho výtky komentuje tím, že pro pravdu se zlobí každý. Své čtenáře však ujišťuje, že se tímto německým listem nedá zakřiknout a bude psát v obdobném duchu dál, a že bude informovat o tom, jak se žije Čechům v „*prvním vašem městě německém*“ Aby dostal svému slovu, ve stejném čísle je otištěn článek o české škole v Horním Růžodole.

Poslední článek, který Jizeran věnoval liberecké výstavě, se týkal jejího hodnocení.⁴⁴¹ Jizeran uvádí, že výstava skončila neslýchaným deficitem, ale už neuvádí částku, ostatně jako i další mnou zkoumaná periodika. Jak jsem již konstatovala v předchozích kapitolách, pravděpodobně je tomu proto, že konkrétní částka nebyla v tu dobu známá, nebo nebyla zveřejněná. Následuje počet návštěvníků, kteří výstavu v době jejího konání navštívili, s připojením konstatováním, že dobře 1/3 z nich byli Češi, i když přesně se to nedá prokázat, protože většina nezůstala přes noc, a tudíž není písemně potvrzeno, že v Liberci byli. Bylo by bláhové se domnívat, že by si němečtí pořadatelé vedli evidenci českých návštěvníků. Navíc by to ani dost dobře nešlo vzhledem k tomu, že alespoň v úvodních měsících mluvili i oni německy. Proto byly záznamy v hotelových knihách jediným písemným důkazem. V souvislosti s dobou konání

⁴⁴⁰ *Reichenberger Zeitung. Jizeran*, 6. 10. 1906, roč. 27, č. 76, [s. 3].

⁴⁴¹ Liberecká výstava skončila neslýchaným deficitem!. *Jizeran*, 6. 10. 1906, roč. 27, č. 76, [s. 3].

výstavy bych ráda poznamenala, že Jizeran ji datuje špatně. V článku je uvedeno 15.5.-1.10., což nebyla pravda. Výstava byla zahájena až 17.května a skončila o půlnoci 30. září.⁴⁴²

Jizeran dále konstatuje, že výstava přinesla zklamání i samotným Němcům, a to ne pouze finanční ztrátou, ale i z hlediska politického, neboť: „*dokázáno bylo touto výstavou, že vše, co Němci prohlašovali za své, bylo vlastně původu českého, a nejvíce je sklámalo to, že sám panovník po své návštěvě liberecké výstavy, odjížděje z království Českého ve svém listě uznal rovnocennost obou národů v král. Českém.*“⁴⁴³ Jak konstatuje Jizeran: „*toho Němci neočekávali, neboť mysleli, že panovník dle jejich přání se vysloví, že Němci opravdu jsou na prvním stupni vzdělanosti a že oni, jak sami si říkají, jsou tím základním kamenem Rakouska.*“⁴⁴⁴

Pokud bych měla celkově zhodnotit informace v Jizeranu, které se týkaly liberecké výstavy českých Němců, musím v první řadě konstatovat, že jich bylo žalostně málo. Dokonce jich bylo úplně nejméně ze všech mnou zkoumaných periodik. Vzhledem k vyhrocenosti vztahů mezi českými a německými poplatníky obchodní a živnostenské komory v Liberci a k celkové vyhrocenosti vztahů mezi Čechy a Němci v té době, jsem spíše čekala články plné jízlivých poznámek, ironie a sarkasmu. Ano, takové články v Jizeranu opravdu byly, avšak všehovšudy pořádně jen tři. Jizeran se totiž rozhodl, že namísto kritiky, bude liberecký podnik raději ignorovat.

⁴⁴² MELANOVÁ, Miloslava. *Výstava českých Němců v Liberci 1906*. Liberec: 1996.

⁴⁴³ Liberecká výstava skončila neslýchaným deficitem!. *Jizeran*, 6. 10. 1906, roč. 27, č. 76, [s. 3].

⁴⁴⁴ Liberecká výstava skončila neslýchaným deficitem!. *Jizeran*, 6. 10. 1906, roč. 27, č. 76, [s. 3].

ZÁVĚR

Reflexe výstavy českých Němců na stránkách vybraného soudobého českého tisku byla poměrně kolísavá. Na jedné straně stály Národní Listy a Národní Politika, které informovaly takřka o všech důležitých událostech souvisejících s výstavou. Na straně druhé stál mladoboleslavský Jizeran, který výstavu téměř ignoroval. Na pomezí mezi těmito dvěma póly se pak pohybovaly zbylé noviny a časopisy. Zvláštní postavení mezi nimi zaujímaly Humoristické Listy, které sice otiskly mnoho příspěvků, ale pouze výběrově.

Při bližším zkoumání se však i přesto dala vypožorovat určitá shodná témata pro většinu ze zkoumaných periodik. S výjimkou Jizeranu všechna informovala o panovníkově návštěvě Liberce. Většina také následně otiskla a okomentovala císařův vlastnoruční list, který vybízel oba národy žijící v Čechách ke smíru. Většina novin a časopisů se rovněž zmínila o návštěvě českých ministrů dr. Fořta a dr. Pacáka v libereckém Národním domě, okomentovala ubytování českého ministra-krajana dr. Pacáka u jeho německého kolegy Pradeho a glosovala údajné smíření dr. Šamánka s jeho německým švagrem.

Naopak v žádném se neobjevilo ucelenější hodnocení expozic liberecké výstavy. Uznání se v českém tisku dočkala pouze sklářská expozice, ostatní zůstaly neokomentované, nebo byly kritizovány. Kritika českého tisku se snesla především na expozici soukenickou, která se zdála být poněkud chudá na to, že Liberec se honosil přívyskem „českoněmecký Manchester“. Jistou kritiku si vysloužila také expozice strojírenská. Tato kritika však nepatřila vystavovaným exponátům, ale spíše faktu, že v rámci strojírenské expozice nevystavovaly pouze firmy německé, ale také české Škodovy závody z Plzně a velké pražské firmy, které rovněž měly české majitele. Především Národní Listy a Národní Politika upozorňovaly ve svých článcích na to, že se čeští Němci na své výstavě neprávem honosí i českým umem. Tyto články mnohdy až zarážely svým nacionálním zabarvením, stejně jako články, ve kterých obě jmenovaná periodika zdůrazňovala, že v německých továrnách pracují čeští dělníci, a tudíž vlastně veškeré vystavované výrobky nejsou dílem českých Němců, ale jejich českých zaměstnanců.

Nacionalismu se však nevyhnula ani ostatní sledovaná periodika. Čestnou výjimkou byl pouze časopis Čas, který se snažil na libereckou výstavu pohlížet objektivně a nestranně a na svých stránkách otiskl jen ověřené informace. Únosnou hladinu nacionalismu si též udrželo Právo Lidu, které na výstavu českých Němců nepohlíželo jako na podnik protičeský, ale jako na podnik vykořisťující dělníky, a bylo mu přitom jedno, zda to byl dělník německý nebo český.

Závěrem bychom tedy mohli konstatovat, že český tisk se spíše věnoval nacionálnímu hledisku výstavy než výstavě samotné. Svůj díl viny na tom bezesporu nesou liberečtí pořadatelé, kteří znemožnili českým vystavovatelům, aby se výstavy zúčastnili, a také německý tisk, který svými články pobízel k mnohdy stejně nacionálně laděným komentářům.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny:

Národní Listy, Praha: březen-říjen 1906

Národní Politika, Praha: březen-říjen 1906.

Hlas Národa, Praha: březen-říjen 1906.

Venkov: orgán české strany agrární, Praha: březen-říjen 1906.

Čas, Praha: březen-říjen 1906.

Právo Lidu: ústřední orgán československé sociálnědemokratické strany dělnické, Praha: březen-říjen 1906.

Humoristické Listy, Praha: březen-říjen 1906.

Jizeran: neodvislý list, věnovaný politickým, národohospodářským a společenským zájmům, Mladá Boleslav: březen-říjen 1906.

Literatura

Co je co : Vaše encyklopedie [online]. 14. 3. 2000 , 24. 9. 2007 [cit. 2009-06-23].

Dostupný z WWW:

<http://www.cojeco.cz/index.php?detail=1&s_lang=2&id_desc=76173&title=Pr%C3%A1vo%20lidu>.

HALADA Jaroslav – HLAVAČKA Milan. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. Praha: Libri, 2000. 7-18 s. ISBN 80-7277-012-8.

Gleiche Bilder, gleiche Worte: Deutsche, Österreicher und Tschechen in der Karikatur (1848-1948) = Stejné obrazy, stejná slova: Němci, Rakušané a Češi v karikatuře (1848-1948). Mnichov: Spolek Adalberta Stiftera 1997. ISBN 3-9805378-2-X.

KARPAŠ, Roman et al. *Kniha o Liberci*. Liberec: Dialog, 1996, s. 93-122, 147, 150, 152, 247-248.

MELANOVÁ, Miloslava. Česká menšina v Liberci před první světovou válkou. In: *Fontes Nissae: Regionální historický sborník = Prameny Nisy*. Liberec: 2000/I, s. 93-122. ISBN 80-7083-434-X.

MELANOVÁ, Miloslava. Česká menšina v německém centru : Změny v postavení české menšiny v Liberci v období 1880-1907. In: *Documenta Pragensia XIX*. Sborník referátů a materiálů ze 14. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy, konané ve dnech 1. a 2. října 1996, a z 15. konference Archivu hlavního města Prahy, konané ve dnech 7. a 8. října 1997. Praha : 2001. Národnostní skupiny, menšiny a cizinci ve městech. s. 157-170. ISBN 80-86197-29-8.

MELANOVÁ, Miloslava. Heinrich Prade: liberecký místostarosta a představitel německých nacionálů v Čechách. In: *Osobnosti v dějinách regionu 2*. Liberec: 2005, s. 55-73.

MELANOVÁ, Miloslava. Liberec na cestě k samostatné provincii. In: *Česko-slovenské vztahy – Slovensko-české vztahy. Liberecký seminář 1996, 1997*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 1998. ISBN 80-7083-264-9.

MELANOVÁ, Miloslava. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: 1996.

MELANOVÁ, Miloslava. Zápas o libereckou radnici v roce 1885: formování německého nacionálního hnutí. In: *Documenta Pragensia XIV. Sborník příspěvků z konference Archivu hlavního města Prahy 1994*. Praha: Scriptorium, 1997. *Mezi liberalismem a totalitou. Komunální politika ve středoevropských zemích 1848-1948*. s. 171-181. ISBN 80-902151-4-9.

Místo národních jazyků ve výchově, školství a vědě v habsburské monarchii 1867-1918: sborník z konference (Praha 18.-19. listopadu 2002) [online]. Praha: Výzkumné centrum pro dějiny vědy, 2003 [cit. 2009-08-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.vcdv.cas.cz/download/pdv11.pdf>>.

Moravská zemská knihovna v Brně. Kramerius [online]. c2003-2008 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://kramerius.mzk.cz/>>.

Knihovna Národního muzea. Praha: Národní muzeum, 1999. s. 41-48.

OKURKA, Tomáš. *Všeobecná německá výstava v Ústí nad Labem 1903*. Ústí nad Labem: 2005. s. 87-115. ISBN 80-86646-10-6.

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl 9. Praha: J. Otto, 1895. s. 391-392.

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl 11. Fotoreprint vydání z roku 1897. Praha – Litomyšl: Argo – Ladislav Horáček-Paseka, 1998. s. 144.

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl 19. Praha: J. Otto, 1902. s. 4.

Ottův slovník naučný: ilustrované encyklopaedie obecných vědomostí. Díl 21. Fotoreprint původního vydání z roku 1904. Praha – Litomyšl: Argo – Ladislav Horáček-Paseka, 2000. s. 327.

Ottův slovník naučný: ilustrované encyklopaedie obecných vědomostí. Dodatky díl 1., sv. 2. Fotoreprint původního vydání z roku 1930. Praha – Litomyšl: Argo – Ladislav Horáček-Paseka, 1998. s. 1010.

Ottův slovník naučný: ilustrované encyklopaedie obecných vědomostí. Dodatky díl 4., sv.1. Fotoreprint původního vydání z roku 1938. Praha – Litomyšl: Argo – Ladislav Horáček-Paseka, 2002. s. 456-458.

Ottův slovník naučný: ilustrované encyklopaedie obecných vědomostí. Dodatky díl 5., sv. 1. Fotoreprint původního vydání z roku 1938. Praha – Litomyšl: Argo – Ladislav Horáček-Paseka, 2002. s. 82, 428.

ROUBÍK, František. *Bibliografie časopisectva v Čechách z let 1863-1895*. Praha: 1936.

Vědecká knihovna v Olomouci. [online]. c2003-2008 [cit. 2009-08-05]. Dostupný z WWW: <<http://kramerus.mzk.cz/>>.

ZACH, Aleš. *Stopami pražských nakladatelských domů: Procházka mizející pamětí českých kulturních dějin*. Praha: Thyrsus, 1996. ISBN 80-901774-4-1.

SEZNAM PŘÍLOH NA CD

1. Vlastnoruční list císařův. *Národní Listy*, 25. 6. 1906, roč. 46, č. 173, s. 1-2.
2. Dopis „Libereckého opravdového Čecha“ – Německá výstava v Liberci. *Národní Politika*, 20. 5. 1906, roč. 24, č. 138, s. 6.
3. Nechod'te na německou výstavu v Liberci!. *Národní Politika*, 27. 5. 1906, roč. 24, č. 145, s. 4.
4. Výlet na libereckou výstavu a jeho následky. *Hlas Národa*, 8. 8. 1906, roč. 20, č. 217, [s. 4-5].
5. *Venkov*, 23. 6. 1906, roč. 1, č. 72, s. 4.
6. *Venkov*, 24. 6. 1906, roč. 1, č. 73, s. 1-2.
7. Jiný kraj, jiný mrav. *Humoristické Listy*, 25. 5. 1906, roč. 49, č. 21, s. 1.
8. Před Libereckou výstavou. *Humoristické Listy*, 25. 5. 1906, roč. 49, č. 21, s. 4.
9. Zatímní místo pro Rauchberga. *Humoristické Listy*, 25. 5. 1906, roč. 49, č. 21, s. 4.
10. Za pobytu v Liberci. *Humoristické Listy*, 28. 6. 1906, roč. 49, č. 26, s. 4.
11. Taky jedna z liberecké výstavy. *Humoristické Listy*, 6. 7. 1906, roč. 49, č. 28, s. 4.
12. Z liberecké výstavy. *Humoristické Listy*, 13. 7. 1906, roč. 49, č. 28, s. 4.

Kopie byly pořízeny z originálů novin uložených v Oddělení časopisů Knihovny Národního muzea nebo staženy z volně přístupných databází Kramerius Moravské zemské knihovny (<http://kramerius.mzk.cz>) a Vědecké knihovny v Olomouci (<http://kramerius.vkol.cz>) pouze pro potřeby této bakalářské práce.

posl. Pradea, aby hospodářská síla Němců, k jejímuž zmožutí přispěli nejvíce čestí odběratelé, přeměněna byla v sílu politickou.

Prohlášení pak výstava je jediné Němců z Cech, v tom smyslu, že výstava jest obeláha pouze vystavovateli německými z Cech, jest na prostě liché a nepravdivé. Jen při zblžné přehlídce katalogu výstavního korunních zemí jest vystavovatelů z ostatních korunních zemí 56 většinou z Vídně (mezi nimi 6 z Moravy), z německé říše vystavuje pak 41 vystavovatelů a z ostatních zemí v Evropě 3. Jest tedy v celku na výstavě 130 vystavovatelů, kteří nejsou Němci z Cech.

Zajímavá jest v výstavě skupina 16, označená v katalogu „Výtvarné umění“ (zvláštní odborná výstava: „Umění v životě dítěte“). V této skupině je 47 vystavovatelů, z nichž jest z Cech pouze šest a ostatních jedenačtyřicet jsou z měst v německé říši. Tak vypadá tato výstava výrobků a práce výtvarných Němců z Cech ve světle pravdy!

Zdejší časopisy nadšeně zaznamenávají úspěch výstavy i co do návštěvy hned v první den jejího otevření. Toho dne bylo vstupné platících návštěvníků (nepočítajíc v to pozvané hosty a majitele permanentních lístků) 3400. Hospodářskou výstavu v Královské Oboře v Praze navštívilo pak za jediný den až 34.567 osob vstupné platících!

Z Liberce došel nás tento dopis: Z duše promlouvám já každému opravdovému Čechu 16. a 17. května t. r., když rozhodně postavili jste se proti návštěvě německé výstavy v Liberci. Ačkoli Němci dali vystavět této ráz výbojně německý, přímo vyzývavě ignorovali téměř polovinu poplatníků do zdejší živnostenské a obchodní komory náležejících, nepřipustivše jediného českého vystavovatele, přece někteří liberečtí Čechové, třeba zakrytí zvou Čechy k návštěvě této výstavy. Zpochyblost, ano řekněme přímo a bez obalu hloupost, některých českých lidí zaslá tak daleko, že české veřejnosti ohlašovali vydání českého průvodce po této rýze německé výstavě; někteří také Čechové ovesli při zahájení domy své prapory na větší slávu výstavy s příkladnou chválostí za výhradně německou vyhlášené.

Z Jitiny ohlášen dokonce výlet ke sjezdu českých obchodních příručí v Liberci a dovidám se právě z určitého pramene, že se do Liberce na svatoctví slávy chystá sjezd obchodních pomocníků severovýchodních Čech s návštěvou výstavy! Jičinský „Kraťas“ to přináší i tiskem a zve k horlivé účasti!

Varujeme v čas všechny poctivé Čechy před podobnými nerozumnými a nedůstojnými kroky. Po zahájení výstavy nadutou řečí libereckého purkmistra, z níž z každé řádky číší vědomí vyvýšenosti nad českým člověkem, rovnalo by se každé proležování této výstavy se strany české hrubému porušení kázně národní a ponížení sebe samých.

Čech-li český průmyslník seznatí pokrok konkurence německé ve svém oboru, nelze proti jeho soukromé a nenápadné návštěvě namítati nic; však lákati sem české lidi vydáváním průvodců, sjezdů a pod., to jest počínáním hrubě urážejícím důstojnost sebevědomého českého člověka a čest nanejvýš nutno proti takovému počínání co nejostřeji vystoupiti. To by ještě scházelo, aby nás Němci potupně ignorovali, nám veřejně hrozili po pouhý český hovor na výstavě a čeští lidé aby jim za to nosili peníze a do této výstavy se hrnuli. Doufáme pevně, že český lid se několika lidem — řekněme to upřímně, na svůj soukromý prospěch myslícím — k takovému ponížení nepropůjčí a výstavu v Liberci bude ignorovat, jako Němci ignorovali české naše průmyslníky a podnikatele.

V Liberci, 18. května 1906.

Liberecký opravdový Čech.

Různé zprávy.

* K volbě poslance do říšské rady za Nové Město pražské. Sjezdem ze dne 11. března, na kterém byl schválen zveřejňovaný program, vstoupila strana národní opět do aktivního politického života. Po letu zdržovala se strana národní, ač bez odporu čítá ve svých řadách mnohé zdáné pracovníky, činného zasahování do záležitostí politických v domnění, že tím přispěje ku zvýšení politické váhy jednotné české delegace, poněvadž však tyto naděje se nespínají a sebeobětování strany se marným ukázalo, není dnes více důvodů, proč by strana národní měla státi mimo politické kolbiště, naopak dnešní trudný stav našich veřejných záležitostí přímo volá po nápravě. Rozhodla se proto Jednota pražských občanů po dohodě s výkonným výborem, Českým klubem a ostatními organizacemi strany národní, aktivně seúčastnit se volby poslance na říšskou radu za volební okres Nové Město praž-

ské a svolává pro své členy volební schůzi na den 23. května o půl 8. hod. večerní do velkého sálu Městské besedy v Praze, na které promluví kandidát strany národní pan soudní adjunkt Jaroslav Matuša.

* Sjezd důvěrníků moravské národní strany koná se dnes v Besedním domě v Brně. O politické situaci pojedná posl. dr. Záhček, načež posl. dr. baron Prazák zahájí debatu o revizi programu národní strany. Na konec vykonány budou volby do výkonného výboru.

* O programovém projevu ministerského předseď prince Hohloha píše kutnohorský orgán předseď mladočeského klubu dra Pacáka mezi jiným: „Volební reformou a zmínkou o úpravě poměru k Uhrám vyčerpá princ Hohlohe úplně svoje první programové prohlášení. Již z toho plyne jeho úžasná nedocelenost a kusost. Ze celkové národnostní otázky, která je hlavní příčinou rozvratu státního, se ni slovem nedotkl, je přímo úžasná. Princ Hohlohe nezmínil se ovšem o národních požadavcích ani o polských, ani o nadprávi německém, z domnělé dějinné důležitosti Němců nepravdivě odvozovaném; vůbec jeho vystoupení činí dojem nehotové prozatímnosti“.

* Německá vyzývavost. (Pův. zpr.) Firma K. a F. Volbrecht v Karlíně podala k ministerstvu stížnost, že mladočeský krajský soud na její německé trestní oznámení pro § 486, t. r. z. na českého obchodníka vydal již nedopatením vyřízení české, poněvadž žalovaný jest Čech. Na vyřízení té stížnosti neměla však zmíněná firma ve své germánské vyzývavosti dosti a poslala ministerstvu ještě další dvě stížnosti, kde výslovně praví, že se domnívá, že přece ještě vnitřní úřední řeč mladočeského krajského soudu musí býti německou. Mimo to tvrdí, že žalovaný je Němec. Tomu ale tak nepí, ježto obchodník, kterého firma udala, je ryším Čechem, který sedl jen německé firmě na vějíčku. Divíme se opravdu smělosti, s jakou si karlínská firma tato počíná! Patrně jí na českých zákaznících nezáleží!

* Sociálně-demokratičtí poslanci proti národním českým požadavkům. V Mariiboru mluvil v těchto dnech, jak jsme již sdělili, o volební opravě sociálně-demokratický poslanec Schuheimier. Výklady jeho pohybovaly se ve známém rámci sociálně-demokratických agitací řečí, nejsou tedy pro nás žádnou novinkou. Co nás však překvapilo, je trůblost, s jakou sociálně-demokratický mluvčí postavil se proti národním požadavkům mladočeské delegace nyní opět vládě tlumočným. Sociální demokracie dovede prý už postarat se o to, aby Češi nebo Poláci volební opravy nemohli užiti k jakémukoliv vyděračství! Náramně pěkně řečeno! Franko Stein soudruha Schuheimiera už by nemohl ani přetrumfnouti, tak jemně umí sociálně-demokratický poslanec nazývat oprávněné požadavky českých poslanců. Proti německému vyděračství se nepostavil, stále křestování německých poslanců v zákulisí, jímž rovnost hlasovacího práva je mržena, je sociálně-demokratickému poslanci věci správnou, chtějí-li však také čeští poslanci zaplacení svých smének, a to přirozeně dřív, než vláda z nynější situace si pomůže, to je v očích sociální demokracie německé „vyděračstvím“, jež musí býti zmařeno! Je poslanec Schuheimier intriky Němců proti poctivé volební opravě pardonoval, je ovšem samozřejmo.

* Přepadení Čechů v Opavě. Teprve nyní docházejí podrobnosti o nedělním přepadení Čechů v Opavě, jež svědčí jen o neobyčejné smělosti a surovosti, s jakou si němečtí násilníci proti klidným občanům českým počínali. Jak „Opavský Týdeník“ oznamuje, připravovali se němečtí výrostkové k přepadení Čechů zcela dle vzoru zálesáků. Již dopoledne procházeli se kolem radnice a jeden druhého povzbuzoval: „Dnes musíme české psy ulovit“. Policie toho neviděla, ačkoli připravu děly se před hlavní strážnicí. Dopoledne pak kolem Matičního domu přecházeli jednotliví němečtí výrostci a sotva účastníci schůze dům opustili, ozvalo se zapísknutí. Když přišli k Beethovenovu náměstí, že sadu a z domu objevilo se najednou na 200 německých uličníků, kteří byli ukryti též v kanceláři „Nordmarky“, v domě, který obec opavská zdarma přenechává tomuto šváčskému spolku. Němečtí uličníci, které vedl Herman Heinz, zřízenec kulhokpectví Gollmannova, vyzbrojeni byli holemi, šterkem a p. Sotva že se omladina v síle asi 60 hlav objevila, začali uličníci křvat: „Haut die Cechen, die Hunde“. Vidouce, že jsou v rozhodné menšině a nejistí životem, dali se čeští mladíci zpět k Matičnímu domu, kam je Němci pronásledovali. Tři boji byli kamenem a holemi poraněni. Další příběh dopoledne je našim čtenářům již dobře znám. Treba však opět konstatovati, že to vše dělo se před očima opavské městské policie, která ještě ztáčím pomáhala, místo aby stála se o bezpečnost českých občanů. Všim pravěra volá tedy český lid opavský po postátnění tamější policie dokládaje, že tam nebudou dříve klidu.

* Slezané v Praze. V pátek odjel poslední slezští hosté z matičky Prahy. S vďecností vzpomínali lásky, která jim připravila ovace již ceminální v Trebově, v Chocni a v Pardubicích, kde stou: z zvuků sokolské hudby a hřimění zdaru a slávy zasypáni byli květinami (téz v Kolíně); vzpomínali davů, které je vítaly v Praze na nádraží, vzpomínali uvítacího večera, který byl velkolepou manifestací národní jednoty. Pobyt v Praze bude jim nezapomenutelným. Viděli velkou, krásnou Prahu, viděli pokroky českých rukou v zemědělství a průmyslu na výstavě, kde je uvítal kníže Schwarzenberg vřelými slovy. Vábec Praha osvědčila tolik pochopení pro důležitost slezské posice, tolik sympatií k slezským pracovníkům a bojovníkům! Všude je vítali; hned první den v Jednotě hospodářských společenstev; odpoledne arcibiskup pozdravil je ve své zahrádce. Druhý den vítání v Muzeu, v Zemské bance, na radnici, v Městské spořitelně; odpoledne na počest jejich hrála se „Noc na Karlštejně“. Třetí den ochotně přijeli v nuselské mlékárně, kam jedna část Slezanů zaslá po prohlídce památného Vyšehradu. Odpoledne rozdělila se výprava ve dvě části: jedni šli plni po vodě k Troji, shlednouti zdymadla — věc aktuální důležitosti, zejména pro Ostravsko vzhledem k projektovanému průplavu dunajsko-oderskému, druhá část proti vodě do Branika za laskavým pozváním správní rady pivovaru. Uvítání p. ředitelem a p. zástupcem správní rady, jakož i po hostění opravdu staročeské překonallo všechno očekávání. Večer přijala slezské hosty i pražské Slezany pod svůj ochranný krov Městská beseda. Nadšenými řečmi vysloven dík všem, kdo o výpravu zásluh ziskali, a současně se všech stran ozvalo se pozvání: Přijďte brzy zase! Na shledanou! Význam pobytu pražského pro slezské poutníky je tak dalekosáhlý, že sám bude dostatečnou pobídkou k práci v tom směru, aby takových výprav bylo více.

* Gisařský dík. Z rektorátu c. k. české university dostalo se dp. dr. Fr. Malečkovi, lektoru vlastiny, pípisu, v němž se mu sděluje, že cisář přijal jeho dílko „Das Haus Habsburg am Grabe des Welderlörsers“ do c. a k. rodní avéřenské knihovny a natidil, aby mu rektorát sdělil Nejvyšší dík.

* Oprava řeči dra Kramáře o gynecologické klinice v Praze. Z Vídně, 19. května. (Tel. tisk. kanc.) Dle dnešní opravy „Reichsarkskorrespondence“ nezni místo ve včerejší řeči posl. dra Kramáře při zdůvodňování jeho plnění návrhu o poměrech na gynecologické klinice české lékařské fakulty v Praze, kde mluví o injekcích sera tetanového, že tyto injekce byly zakázány ministerstvem, nýbrž, že zakázalo je výnosem místodržitelství.

* Z pivovarských kruhů. Pan Grant Zbořil povolán byl za sládku akc. pivovaru se sladovnou „sv. Jiří“ v Plevnu v Bulharsku. Pan Frant. Melichar stal se dlovedoucím v Trhových Dušních. Pan Jan Zlatník, dosud sládek svob. pána ze Schirdingů v Mněšku, zvolen sládkem a ředitelem závodu firmy F. & W. Hellmich, parostrojní pivovar v Hlubočepích u Prahy. Pan J. Kočí, dříve podstarší na Hrubé Skále, stal se sládkem v pivovaru p. K. Stěkla v Nikopoli na Rusi. Pan Karel Kholi stal se podstarším zám. pivovaru v Poděbradech a pan Jan Lusk podstarším hrab. pivovaru v Sadové. Pan Bohumil Pešta stal se sklepemistrem v Busku v Halli a pan Karel Halaš spílečím hanáckého pivovaru v Olomouci. Mista nastoupili pp.: Ant. Hodač a Karel Janda v akc. pivovaru v Plzni. A. Alexandr v akc. pivovaru v Pardubicích, Ant. Pelikán v Soběslavi, Brt. Mikura v Opocně a Rud. Kotrbáček ve Frydlantu.

* Úmrtí. Na Král. Vinohradech, ve skrovném, chudickém bytě své matky, vdovy, zemřel dne 19. května o 4. hod. ranni pan Zdeněk Krupař-Soukup, úředník všeobecně nemocenské pokladny, ve věku teprve 21 let. Život tohoto mladého muže byl pohnutý. Jako chudý student stal se v oktavě klavírního gymnasia jednou z obětí známého německého denunciantství. Mladý muž pak žil trpkým životem inteligentního proletáře a byl jednou z nejnadanějších řečnických i žurnalistických sil strany národně-sociální. Redigoval středoškolský časopis „Volnost“ a orgán národ. mládeže „Mladé Prouty“. Tragika jeho osudu kotvil v tom, že právě, když existencí se zakotvil, byl zákeřnou chorobou postat. Pohřeb zesnulého konati se bude za účasti z kruhů národně-sociálních v pondělí o 6. hod. večerní z kaple na hřbitově vinohradském. Budíž mu čestná paměť!

* Nebývalý dosud „jubileum“ státní, totiž 25leté, slavi letos — jak se nám píše — řada berních kontrolorů a účiálů v X. třídě hodnostníků. Kdo poměry berních úředníků jen poněkud zná, ustrne dojata nad tímto faktem, neboť sloužit u berních úřadů plných 25 roků, aniž by dosáhl IX. hodnosti třídy a byti vysazenou nejen nevraživosti poplatníka, nýbrž i nepochopitelné nepřání představených úřadů, jest horší než nepřetržitá muka očistcov. Úředníci jiných odborů stálo a s úspěchem domáhali se zlepšení svých trudných poměrů, jen u berních úřadů se za minulých 20 let nestalo buď nic neb tak málo, že to nezasluhuje ani zmínky. Vyšle-li spolek ber-

4. strana. 27. května 1890.
ovaci obyvatelstva. Král, královská rodina a princezny Battenberské přibyli k 8. hodině večerní za hlubokých ovací obyvatelstva do Parda, kdež byla princezna Ena uvítána sličtou a vysokým duchovenstvem. V okolí Parda bylo po celou noc neobyčejné vzrušení.

(Původní zpráva.)

Pout, která se podniká každého roku ke hrobu
otce národa Františka Palackého na tichém a
poetickém hřbitvu v Lobkovicích, stala se
letos zvláště slavnostní a významnou. Byla le-
tosního roku podniknuta po třicáté a tomuto
jubileu odpovídají její raz a povznesená nálada,
která ji ovládala. Všechny zájmové skupiny
soudržně se účastnily se-
řazených akcí.

která ji ovládala.

Z rodiny velkého zesnuléhoúčastnili se slavnosti pp. prof. dr. Jan Palacký a prof. dr. Bohuš Rieger. Pl. Libuši Bráňové-Riegerové bylo zabráněno chorobou, p. dv. r. prof. dr. Bráňovi neoddádným zaměstnáním pouiti se účastniti. Obec pražskou zastupovali městští radní pp. cis. r. Voiti, Brož, v. říd. Hubáček a Koubek, Městanskou besedu pražskou pp. Jar. ryt. Pátross a dr. Prokeš, Český klub pp. F. A. Subert, Jednotu občanů pražských pp. m. r. Novotný, ob. starši Braun a Bubeníček, a p. Pfeiffer, město Karlin pp. Kremlička, Perman a Nechvíle, Spojené družstvo N. H. divadla vedle p. F. A. Suberta p. V. Štecha, Společnost Nár. divadla pp. Schmoranz a Jarosl. Kvapil, město Král. Vinohrady pp. Bilek a Holeček, Mor.-slezskou besedu p. MUC. Jan Sauer. Hojně byly zastupoveny korporace a spolky loveckého okolí. Za město Mělník dostavili se pp. m. r. Šimek a Sulc, za okr. výbor v Brandýse n. L. pp. Kostomlatský a star. Plesínec, jež zastupoval zároveň s knížecím správcem p. Koupliem loveckickou obec, za obec Netatovice pp. Šára a Kostomlatský, za učit. sbory: v Obřívisti p. Urban, ve Všetatech p. Novotný, v Loveckovicích p. Konečný, v Nedomicích p. Teichman, v Mělníce p. Brabec. Dále byly zastupoveny: Mistní odbor N. J. S. v Kostelci n. L. p. drem. Vorlíčkem a pl. Jermanovou, míst. odb. N. J. S. v Brandýse n. L. a zpěv. spolek „Bojan“ tamže p. Jos. Károu, těl. jed. „Sokol“ v St. Boleslavi pp. Potměšilem a Kleinertem, Obč. bes. v Staré Boleslavi p. A. Studeným, vzděl. beseda „Palacký“ v Žitkove pp. Turkem, Kroftou, Bakalářem J. F. a pl. A. Turkovou, těl. jednota „Sokol“ v Přívorech p. V. Jandou, vzděl. a podp. sp. „Palacký“ panem F. Landou, Čtenářská beseda v Malých Kavčovicích pp. Richtrem, Tonkem, V. Frjčem a K. Novotným, obec M. Kavčovice pp. star. Sulcem a Svobodou, hasičský sbor tamže p. V. Pencem, úřednictvo cukrovary v L. Kostelci p. Jermářem, jednota has. cukrovary v Kostelci n. L. p. Musilem a klub cyklistů v Brandýse n. L. p. J. Specingrem.

Hasičské sbory a školní mládež utvořily kolem hrobu, na nějž položeny rodinou věnce a deputát král. hlav. města Prahy velká palmaršpalir, načež zapelo okteto „Hlaholu“ řízením p. Ed. Krtičky sbor „U hrobu Palackého“, složený G. Laškem na slova F. Fraňka zvláště ku věrejší slavnosti. Pak odebrali se všichni účastníci slavnosti do kostela, kde arcibiskupský notář a farář drevčický p. Jos. Horák sloužil za asistence lobkoveckého faráře P. J. Jirky a k dřevčickému kaplana P. J. Káry mši. Okteto „Hlaholu“ zapelo mši od Valenty Melnického, složitky.

Na paměť 30. puti ke hrobu Palackého pro
slovil pak od oltáře arcib. notář a farář P. Jos.
Horák z Dřevčic řeč, prochnutou vlasteneč-
kým duchem, nesoucí se výmluvnými a vzlet-
nými slovy a hluboce jímající. Vzpomněl v úvo-
dě na svého otce, který byl v době, kdy
jakkorál Karel I. španělský, pozdější císař Karel V.
v Huguvě dramatické básni „Hernani“ čerpal na-
hrobem Karla Velikého posilu pro příští svo-
bodnost císařskou ze slov lásky a milos-
ti k němu zaznívajících. Tak čerpatí máme — pr-
vil řečník — u hrobu Františka Palackého posilu
k boji za svůj národ, k vzájemné lásce, účte, š-
těrnosti, spravedlnosti, a práci vlastenecké. Ty-
radý, žež nám otec národa dával, znějí k nám du-
še jeho hrobu. Budeme-li se řídití jeho radami,
povedou náš národ zase k jednotě, síle a vů-
le, které dnes český národ postrádá, a pomohou
nám ku přemožení nebezpečí, nesnázi a prot-
venství. Duch Palackého a Riegrovi ovládnou
všecko naše vlastenecké jednání, pomáhej nám
přemáhati nejen nepřátele zevnitřní, ale i vnitř-
ní rozřazenost. Slovy lásky apoštola Pavla I.
Korintským, slovy Palackého o náboženství a vi-
(z r. 1875) a modlitbou Beneše Třebízského
vlasti zakončí P. Horák svou řeč, jež zanecha-
vá všech účastníků vroucí duševní a tělesnou

Pak promáždili vroucí dojem. slavnosti u broda, kde pěvci „Hlaholu“ přednesl slavnostní sbor. Pan prof. dr. Palacký podkoval všem hostům za pouti, prokázanou řádně matce jeho otce, p. cis. r. Voiti provolal nadšeného souhlasu všech přítomných památ Palackého slávu a přednesem Bachkova sboru byla krásná a významná slavnost zakončena.

úřednictva.

Jak nepříznivě vláda pomýšlí rozluštění palácovou existenci otázku kancelářského pomocného úřednictva, o tom svědčí chytaně nedávno ministrem financí drem Koselem v rozpočtovém výboru fišské rady přednesené nařízení, jež nem vlastně ničím více nežli druhým vydáním neblahého „upravovacho“ nařízení z roku 1902 Bagategalem 8 k 33 h má býti odstraněn nedostatek této kategorie, pro níž vlastně vláda dosud pranicého neučinila, a dále povoleny další třístupnice přidavků po 120 k ročně, dosazitelé teprve po 20 až 30 služebních letech; při tom al veřejnosti není známo, že těchto posledních 120 kancelářských pomocníků vyplaceno neobdrží, po nřádž strhne je berní úřad v podobě penzijního příspěvku, jmenovací taxy a daně z příjmů a jak se veškeré tv srážky jmenuji.

A však nejen v ohledu hmotném, ale i v ohledu mravním vzpírá se stát upravití poměry kancelářských pomocných sil. Kdežto v jiných státech na př. Německu, Francii, Švýcarech atd., ani u magistrátů hlavních měst našeho mocnářství a u zemských výborů jsou kancelářští pomocníci na rovné postavení úředníkům nižších tříd přitom i titulem, obmyslila rakouská vláda své poměrné kancelářské úřednictvo podivným titulem „pomocník“. Vždyť kancelářský pomocník žádnému nepomáhá, nýbrž pracuje samostatně jako každý jiný manipulací úředník. Nejsou kanceláře statních úřadů žádnými dílnami, aby v nich zaměstnání byli pomocníci kterými stát upír z ohledu na zastaralý zákon o certifikátistech možnost, by stali se někdy mistry. Avšak pro změně titulu, kancelářský pomocník ač není přistátní pokladnu s žádnými výdeji spojena, stav se vláda tvrdosojně, právě jako proti povolení uniform, jež zvláště ve venkovských městech kde pomocníci mají mnoho co činiti se stranami měly by dalekosáhlý význam. Rovněž tak dopadá to s dovolenou, v kterém směru jsou pomocníci dosud vydáni na milost a nemilost představených právě tak jako s nedělním klidem. Úřední hodiny téměř nikde nejsou dodržovány a pomocný personál bezohledným způsobem jest donucován pracovati přes úřední hodiny bez nároku na náhradu, čímž poškozováno jest nejen zdraví každého jednotlivce, ale i vzata možnost najíti sobě vedlejší zaměstnání, by tak nahrazeno bylo náplatu, oč jest pomocný úředník státům na příměch zkracován.

Pro ženský pomocný personál neposkytnutí rovněž ani nejmenší vyhlídka k zlepšení budoucnosti, a mají inteligentní, mladé slečny obětí své síly za měsíčních nejvýš 80 k., jsouce dosud z veskerého postupování s platem úplně vyloučeny. Nezdávané tyto poměry nezmění se dříve, dokud dosaženo nebude řádného definitivita a je na pp. poslancích, by konečně po více než 3 roků trvajícím odstrkování přiměli vládu, by konala svou povinnost vůči svým zaměstnancům, zvláště když soukromé zaměstnavatele donucují k lidskému zacházení se svými zřízenci.

Námítka věčně stejná, že není peněz, je bezdůvodná, chybí jen dobrá vůle, neb jest zcela případná pak poznámka, že zaměstnatel, který nemá peněz, nemá si vydržovati služebnictvo nemá žádati, aby toto žilo ze vzduchu. Dá se z jízdních listků, vymožena na poplatnictvu pro zámkounou úpravy platů pomocných kancelářských sil vynášeti státu, — jak zjištěno, — 17 milionů, z něžž kancelářští pomocníci obdrželi 1 a půl milionu korun, a jest tedy zajisté dosti hmotných prostředků, by kancelářským pomocníkům zjevná byla trvalá, slušná a požadavkům dvacátého století odpovídající existence.

irodni raďy  esk . Ve ejn 

* Z Národní rady české. Veřejnost česká budí tímto zvláště upozorněna na uslechliti snahy Ústředí starostovských sborů na Moravě i ve Slezsku, které přikročují věcně k vážné práci na povznesení české samosprávy tamní. Za účelem tím pořádan bude v neděli dne 17. června v Brně sjezd české samosprávy, na kterém má být pojednáno o nejdůležitějších potřebách české samosprávy na Moravě a ve Slezsku a zároveň rozhodnuto o další velké akci na povznesení samosprávy, připravované pracovními odbory moravským a slezským na dobu podzimní. Zejména pak budí významný manifestací sjezd brněnský doporučen všem českým samosprávným korporacím v Čechách, na Moravě i ve Slezsku.

Y znáš? **Hovíni** opavských Čechů pokračují němečtí fanatikové ve Slezsku s krajní vzývavostí. „Deutsche Wehr“ vyzývá Němce k bojkotu Čechů, nic nemají od Čechů kupovati, nebratí české služby a dělníky do služby a když by to nebylo všude možné, mají aspoň donutit české rodiče, aby své děti poslali do německých škol! Vůbec ma-

Němci hledět, aby ani haléře nedali Čechům vydělat. Polský tešinský „Dziennik“ praví k surovému násilí Němců: „A po takových provokujících výzvěch všenněmeckých přicházejí ještě v parlamentě žaloby Demela a jiných na rušení pokoje národního ve Slezsku – slováckým obyvatelstvem!“

* „Nepromluvitelná nedbalost“, o níž mluveno v našem pátémín úvodníku, nemůže ovšem vyčítána býti poslanci dru Pláčkovi, který po celé sezení střeďní vídeňské sněmovny přítomen byl a který se hlasování jen z důvodů věcných neúčastnil, an dotčenou akci neviděl a za bezpečnou projednání reformy živnostenského řádu a to též výslovně prohlásil.

Výkonný výbor národní strany svobodomyšlné konal schůzi dne 26. května za předsednictví posl. dra Herolda. Po podané zprávě o politické situaci výkonný výbor prohlásil, že propositce, které ministři předložili, že volební reformy učinil ve volebním výboru, pro národ český jsou naprosto nepřijatelné a že na jejich základě nelze vůbec o opravě volební jednati. Výkonný výbor trvá na tom, že jen tehdy předloha vládní o volební reformě může být základem jednání, bude-li ve prospěch národa českého a spravedlivě zlepšena. Na podnět pana prof. Celakovského se usnesl výkonný výbor požádat klub poslanců na říšské radě, aby s veškerým důrazem zasadil se o urychlení vyřízení záležitosti nových staveb universitních v Praze a o rozřešení palčivých otázek universitních vůbec. — Ve schůzi té schválena byla jednoláseň na základě usnesení obou občanských klubů na Novém Městě a důvěrníků voličstva volba kandidáta pana inženýra Franta Novotného, profesora na českých vysokých školách technických v Praze, za poslance na říšskou radu za Nové Město pražské.

Něchdoče na německou výstavu v Liberci!
Píše se nám z Brna: Poněkud nepřijemného, ale zcela zaslouženého uvítání dostalo se na německé výstavě v Liberci v těchto dnech dvěma českým úředníkům, kteří z výletu do českého Sýrscaru zajeli si do Liberce, a přes to, že četli jak krajina nepřátelsky si bylo počínáno při této výstavě, ze zvědavosti ji navštívili. Zašli také do blavné „atrakce“ výstavy „Alpské vesničky“, která byla náležitě v listě Vašem vyličená, a velmi nepřijemně překvapeni vším, co zde viděli, ulevili si český pronesenou poznámkou. Slova jejich zaslechl jakýsi mladík, jenž patrně český rozuměl, a pomstil se oběma českým návštěvníkům za odsouzení této výstavní „atrakce“ tím, že sebral několik sobě rovných kulturníků, kteří pak oba české návštěvníky stále provázeli a na ně pokřikovali: „Tó sind zwá Wenzl aus Tschaslau!“ (To jsou dva Václavové z Časlavi) a t. p. Nepřijemný právod tento budil ovšem pozornost do té míry, že oba čeští úředníci uznali za vhodné odejít co nejrychleji z výstavy, která se proslavuje „za dílo míru a kultury Němců v Čechách“. Navštívili pak Národní dům, kde se setkali se se známým cestujícím z Brna, jemuž si postěžovali na nepřijemnost, kterou je na výstavě potkala. Cestující ten, aby oba české úředníky potrestal, dopsal jejich přibodu známé společnosti jejich v Brně, s níž se oba čeští úředníci scházeli v jedné pilsenské pivnici, a tak se stalo, že když zavítali opět do své obvyklé společnosti v Brně, utřzili si ještě notný vsměch, jenž byl ale plnou měrou zasloužený.“

* Sokolstvo slovanskému jihu. Dnes obzvláště operuje na výstavišti. Veškeré sokolstvo Velké Prahy dostaví se v plném počtu, by shledlo cvičení řady svého nadějnějšího dorostu. Naskytá se tu příležitost našemu obecenstvu, aby posoudilo tělesnou a vzdělávací činnost našeho sokolstva výchově národní našeho dorostu, jenž svoji vyspělost ukáže různým prováděním cvičení a her. Vstupné určeno v předprodeji 30 hal., u pokladny 40 hal., děti 20 hal. Vynos věnován výpravě na slovanský jih. Ve 3 hod. příchod sokolstva na výstaviště, sraz před prům. palácem. Slavnostní řeč promluví br. Ant. Kalina, náměstek starosty župy Jeronymovy, zemský poslanec. Od 3 hod. koncert sokolské kapely br. A. Hybáře z Dašic. Slavnostní sbory před i po řeči br. A. Kaliny. Přednesou sdružené převléčky kroužků, Hlasné br. A. Rychlíkem. 1. Na cvičišti před prům. palácem: o 4. hod. cvičení hochů župy Podbělohorské, o půl 5. hod. rej a tanec se zpěvy dorostu Sokola, o 6. hod. cvičení dívčího dorostu Vinohradského, o 5. hod. cvičení dívčího dorostu Podbělohorského, o půl 6. hod. závody družic, o 4. hod. maloruký tanec „Kozáček“ (v ruskm kroji) dorostu Sokola žilkovského, o půl 5. hod. cvičení dorostu Sokola nuzelského, o půl 5. hod. cvičení dívčího dorostu Sokola Praha—I., o půl 5. hod. cvičení dorostu a dívek Sokola vřeslavského, 3. Na cvičišti před pravým křídlem průmyslového paláce (před Bukovským): o 4. hod. cvičení oboukrojků dívčího dorostu Sokola Podolí-Jivcovského, hry a tance dorostu Sokola Podolí-Jivcovského, o půl 5. hod. hry a různé dorostu Sokola pražského, smíchovského a vřeslavského, o

večer bude osvětlení města a v 8. hod. slavnostní akademie ve dvoracích „Veselky“. Oslavný výnos je věnován na pamník Havlíčkův v Pardubicích.

**** Ze Sobotky.** Pod záštitou obecního a městského zastupitelstva v Sobotce pořádán bude III. sjezd rodáků a přátel města Sobotky ve dnech 25., 26., 27. a 28. srpna t. r. s tímto programem: V sobotu dne 25. srpna večer proměnlivý koncert na náměstí. V neděli dne 26. srpna dopoledne před městskou radnicí vřívání účastníků starostou města p. Frant. Počou a p. Jindř. Maštálkou, Hrátky a zemědělským poslaním. Odpoledne slavnost v Humprechtech; večer divadelní představení. V pondělí dne 27. srpna zádušní mše za zemřelé rodáky a vzpomínka zesnulým na hřbitově. Na to valná shůle Družstva pro zbudování domu Phdra. Frant. V Jeřábku v pracovní školní budovy. Následuje společný posvícenský oběd v Občanské besedě a lidový koncert kapely p. V. Maščenky na náměstí od 1-3 hodin odpoledne. Odpoledne do máci okružní závod na cestovních motocyklech (Sobotka, Kost, Dobšín, Hoř. Bousov, Osek Sobotka.) Start o půl 8. hod. odp. Hosté vítání. Přihlášky do 24. srpna inol na sjezdový výbor. Po celý den projížďka na automobilech, zapůjčených firmou Laurin a Klement v Mladé Boleslavi. Večer „Zlatá hodinka“ na sále p. Fr. Hortíka. V úterý dne 28. srpna výlet na Kost. Oslavný výnos slavnosti určen pro zbudování domu Phdra. Fr. V. Jeřábka v Sobotce. Kdo se nemíní účastnit osobně, nechtě pamatuje na „Dům Jeřábkův“ zaslaním příspěvku.

**** Z Hory Kutné.** Pod záštitou městské rady konati bude Sbor vojenských vysloužilců dvě slavnosti v neděli dne 12. srpna t. r.: Dopoledne uspořádána bude slavnost na paměť 40leté vzpomínky války roku 1866 a notěním hrobu a pomníků mnoha obětí války té na hřbitově Nejsv. Trojice, kdež sloužena bude polní mše sv., po kteréž promluví o významu této slavnosti spisovatel a redaktor p. G. Toužil, rodák kutnohorský. Odpoledne sejdou se na paměť 30letého trvání sboru veškeré spolků a korporace ve 2 hodiny ve Vlášském Dvoře ku slavnostní valné hromadě. Po dobu trvání této valné hromady koncertuje sborová hudba na Palackého náměstí. K závěrku velký koncert v zahrádce a v sále taneční zábava.

**** Historka o sedláckém vtipu.** Z Ostravy přinesl vídeňské „Dělnické Listy“ tuto rozsmávnou správu: „Selmovský kousek provedl „pánům“ jeden sedlák z Přívozu na Moravě. Jistý inženýr vyzval žertem tohoto rolníka, aby věnoval němu z letošní dobré sklizně na národní účely. A rolník nechtěl být akriblikem. „Mám“ — pravil — „za drachou šest měr ovesa. Věnuji ho na prospěch mateřských školek, ale s podmínkou, že si ho sami vlastnoručně poseďte, povážte a odvezte!“ — S jástem byla přijata tato nabídka a následujícího dne vydali se již někteří členové zmíněné společnosti s kosami na pole, doufajíc, že bude jim hračkou pokosit šest měr obilí. A nyní co chvíli zastaví u lánu povoz, z něho vystoupí pán se skřípocem či brejlemi nebo bez nich, vždy ale v městském oděvu a — s kosou v ruce. A za nim jiný pán, jenž vidáván je v přední české společnosti ostravské, sléská a povzdechem kabát a vyhrnuje si rukávy. Povoz odjede, pán s kosou setře si pot s čela a počne ohánět se kosou. Jeho druh odbírá posečená stěbla a klade je na řádky. Chvillemi se oba vzpřímí, zanechají oba práce a zosfalým zrakem měří prostor ovesa neposečeného; a mané vzpomínají, kolik kapek potu ještě vyroní, než celý lán bude posečen. Po chvíli přijede jiný povoz a k pracující dvojici přibude jiná dvojice. Až tři dvojice nevykale oděných a velkoměstsky vypadajících ženot sejdou seněkdy u ovesa a strojovým veselým úsměvem snaží se utajiti zoufalství situace, v níž se ocitli. Sedlák má ovšem z pánů, pracujících takto na národa roli dědičné, nehoráznou švandů.

**** Nález.** Dáma, která minulý týden zapoměla balíček u firmy Jan Stoupa, Václavské náměstí, nechtě se o něj laskavě přihlásit.

**** Velký podvod.** Minulého měsíce udal se v Moravské Ostravě dle zprávy „O. D.“ velký podvod, nikoliv sice nejnovějšího spůsobu, ale za to tak smělý a rafinovaný, že mané uvádí čin podvodníkův člověka v úžas. Věc stala se takto: K tamějšímu advokátovi dru. Reikovi

přivedl dne 18. července službu zdejší řídovské nábožanské obce a obavnik Weinstock neznámého muže a vypravoval, že jest to rolník Otokar Kolář z Orlové a chce si vydlužiti na svůj statek asi 12 000 korun. Domnělý Kolář předložil knihovnu výtah a různé papíry, z nichž vycházelo na jevo, že majitelem nezaplaceného statku jest skutečně Kolář a zároveň uvedl, že totožnost jeho dosvědčí při legalisaci podpisu svědci: zminěný již Weinstock a jistý Adolf Trieger, již jej osobně znal. Věc nezdála se nikterak pochybnou, proč dr. Reik sahál je dnal o sprostředkování půjčky v jistém peněžním ústavě, který však nesaje osobně Koláře, byl ochoten požadovanou částku vyplátni jemu — dru. Reikovi na jeho úst a odpovědnost. Dr. Reik souhlasil s touto podmínkou a pedal knihovnu žádost, aby na základě dlužního u soudu legalisovaného úpisu, na kterém totožnost podpisovatele dosvědčena byla svědky Weinstockem a Triegerem, zajištěno bylo zástavní právo za uvedenou pohledávku na Kolářově nemovitostech na jeho prospěch. Když žádost byla předložena na nezaplacené nemovitosti zasměšana, vyplatil domnělému Kolářovi peníze, po nechat si určitou částku na úhrady vzešlé s obstaráváním a knihovnu zajištěním půjčky. Kolář potom odešel a dr. Reik, jenž považoval vše za vyřízené, více se o věc nestaral. Před několika dny však objevil se v jeho kanceláři nenadávě nějaký muž s knihovním výměrem v ruce a tákal se advokáta, jakým právem vtělil na jeho nemovitost dlužní úpis na 12 000 korun. Překvapeně pohlížel dr. Reik na příchodního a konečně se tákal, zda jest skutečně Kolář z Orlové. S neproznámou koudána mu byla kladna odpověď, která přesvědčila advokáta až příliš jasně, že se stal obětí rafinovaného zločinu. Případ udán bezpečnostním úřadům, nažej okamžitě zatčen byl Weinstock a zároveň zahájeno pátrání po druhém svědkovi Triegerovi. Weinstock tvrdí, že delší dobu pracoval pro onoho muže, jenž představitel se mu jako Čeněk Kolář z Orlové, a že neměl tušení o tom, že by byl podvodníkem. Po strážij podvodu, v němž taší se jistý pokoutní pisal z Orlové, se pátrá. Případ vyšetřován jest soudním adjunktem p. Skřipáckým. — Dodatečně se dovidáme, že z pachatelství podvodného kousku nejzávažněji podezřelý jistý Bobrek, uprchl do Ameriky a to přes Hamburk, odkud vyplul asi 15. července. Stíhaný Trieger potluje se, dle domněnky bezpečnostních úřadů, někde v Uhrách.

**** Popálená výbuchem lhu.** V Jaromírově ulici v domě č. 5 na Smíchově zaměstnaná 16letá služka Kateřina Fiftova nalévala včera do kahanice z velké lahve lhu, sčkoliv v kahanici ještě oheň plepolal. Nastal okamžitě výbuch a Fiftova byla dosti značně popálena v obličeji na levé straně. Plamenem zachváceny byly též její vlasy. Popálené děvče dopraveno bylo do všeobecné nemocnice, kdež se mu do stalo lékařské pomoci. Neopatně zacházení s lihem vyžálo si již dosti obětí.

**** Krádeže.** U pana Josefa Rydrycha zaměstnaný zámečnický dělník Václav Zourek vylákal na svém soudruhu pod záminkou, že si chce koupiti mandl 100 korun, mimo to Zourek v novém útavě hygienickém ukradl kovových předmětů v ceně 140 korun. — Mechanik Alois Frdlích v Kounově u Zátce odešel před několika dny motorové kolo v ceně 900 kor. Včera byl v Praze zatčen a dopraven k soudu.

**** Krádež v městských sadech pražských.** V noci ze dne 6 na 7. t. m. rozlámali a pokradili neznámí ničemové v sadě na Fügusrově náměstí 34 květin a v sadě na Komenického náměstí 15 kusů květin a 80 kusů železných ochranných obloučků k obrábění květinových skupin.

**** Sebevražda.** Ve veřejném záhodku blížě hřiště dětského na Letné zastřelil se v pondělí večer střelnou ranou z pistole do pravého spánku starý muž. Mrtvola byla dopravena na holešovický hřbitov. V sebevrahu zjištěn byl 74letý bývalý obavnik Frant. Horák, loměje. — V pondělí po 9. hodině večerní zastřelil se v Král. Oboře 20letý obchodní příručí Jan Pilík z Jernalemské ulice na Novém městě. V dopise na otce svého ve Skřýbově uvedl jiných, že si zoufal z nechtí k povolání.

**** Pokus loupeže za dne. Z Trut-**

ova se sám sděje: Jistěže dle dopolední ataly se 13letý Brodák Křiblický alid pobíhající po ulicích, když pojednou zdržel mladíkem se dřevěnou holí, chlapec jednou rukou za rameno mu po feticu v hodinek, které vestě, tvrdě, že je to feticu jeho, tý i s hodinkami násilně mu vytrhl se však lupiči vytrhl a dal se na běh něč oznamení bylo po lupiči pátrání paden a sjištěn v něm 21letý telek Antonín Grandman z Bernartice, který a dodán do vězení k okresnímu soudu. Odtud dopraven bude ke krajskému Jičíně a tam postaven před porotu loupeže.

**** Paroplavba mezi Prahou a níkem.** Následkem oprav zdymacích vena byla dnešního dne osobní paroplavba Prahou, Roztoky-Klečany a Mělníkem určitou dobu. Parafky jezdí nyní jen komorou u Pedbavy, do Podhoří a Selských jezdí se Stranice vřední dny o 9. hod. dop. a 3. hod. odpol. V neděle a svátky o 8. hod. depol. o 2. a o 1/2. hod. odpol. Oplájení paroplavby na celé trati bude v čase méně.

— Ubozí utonali na „Siria“. Z Č. geny, 7. srpna. (K. k.) Včera večer se pomocné mužstvo vlečné lodi zachránilo nákladu parniku „Siria“. Dle vypravování kolika trosečníků vstoupil kapitán, neuvěřitelně byl činili, do člunu, zavolav: „Zachraďte kdo může!“ Z toho povstalo mezi cestujícími veliké zděšení. Mužstvo a důstojnictvo zanilo prý se první s noží a revolvery v ruce.

— Z Madridu, 7. srpna, (K. k.) Cartageny oznamuje se, že zpráva o biskupa ze St. Paulu (Brasílie) není pravdivá.

— Ženy chtějí volit. Z Kodaně, 7. srpna. (K. k.) Zasedání mezinárodního sdružení, přivřezek to volebního práva žen, zde dnes za předsednictví Carria, Chapm a Catta zahájeno. Zastoupeny jsou téměř škeré země evropské a Spojené státy americké.

— Nové neštěstí na moři. Z Plymuthu, 7. srpna. (K. k.) Torpédoborec „Leopold“ ztroskotat se dnes v řece Tamaru, poblíž vonportu.

— Neštěstí v dolech. Z Charlester, 7. srpna. (K. k.) V uhelném dole Bois de zier u Harchie sřítla se násleikem špatního řízení stroje těžačská klec v šachtě do hloubky 835 metrů. 9 dělníků bylo usmrceno.

Výlet na libereckou výstavu a jeho následky.

(Poručníka jeho svěřenka. Návštěvník liberecké výstavy. Únos. Zakrad. matčino. Opletánís úřadem.)

Pan N. v Zlíkově je muž v nejlepšítech a svým zaměstnáním zámožný soukromník. Aby měl alespoň nějakou starost, byla mu uložena povinnost, bdit okem otcovské nezletilou Marii Z., která byla po otci sřídě. Když Mařenka během času počínala se v sříděnou a milování hodnou dřvku, zděvil N. svou poručníckou horlivost a nebyl ani dne, v němž by se byl nepřesvědčil. Mařenka na duchu i těle prospívá. Přes 50 křifiků byl pan N. takto ještě velmi dovedl si zachováti všecky svědectví zorné plně porozumění pro ženský půvab i v svých vlastnostech dovedl si také ještě v hájiti svou mládeňskou samostatnost a sřídě, což cenu jeho v očích všech vlastních dam jen zvyšovalo. Jak náda byla s ním tak mnohá nedocela odkvetlá dřvka sardice a jeho majetek rozedláhl. Není ani že mezi panem N. a jeho hezkou poručníčkou nastalo po letech dorozumění a že poručníčkou sladkou odměnu za lásku a péči tou poskytl Márinco v útlých jejích letech.

Němý poměr a přichylnost vřákové přestala ani potom, když Mařenka v neč

Malá posměšlivost byla nucena obhlédnouti se po celém oblébě. Pan poručík ani tu nepřestával se potírat sem a tam po zbláznilé své poručence, což mu nebylo valnou obtíží, ješto sloužila po většině v Praze a na předměstích. Ano, nezdálo se své ochrany nad ní ani tehdy, když Mařenka stála se pinoletou, a když matka její byla na Smíchovské počala nepřítomně vnášeti do dalších poručkování a Mařenka dokonce selhávala s poručnickem zakusovala.

Hně bylo letos panu N., když Mařenka odjela s p. W., a až v Praze skončila, do villegiatury nedaleko Prahy, Selhávky přestaly a proto p. N., aby se přesvědčil, jak se jeho poručence dají, poslal leti. Napadl ji opis tohoto malého Mlá Márynkou! K Vašemu i věnu záměru se právě dovídám, že Vaše matka vážně onemocněla. Nebezpečností nebezpečí žalost, ale přece bude lépe, když Vaše matka pro všechny případy uvidí Vás v svého ládku. Tlumodě Vám toto přání umíměl matky znamenám se v účte Váš obecný poručík N. N."

Pan N. byla sice nemalo odvěna, když ji Máry dala dopis přečísti, že 26letá dívka má ještě poručníka, ale když pan poručík a ve své formě Mařenku si vyprosil, přemohla všecky kyselosti a jeho návštěvy a Máry dovolila.

Pan poručík neměl však nic pilnějšího než aby pokoušel doplnit mezeru ve vychování své poručence, kdyby snad bylo dříve něčeho v tomto směru opomenuto. Aby jí dal do kládky, neboť malá ji domáckou učitelu, k tomu přece nestačovala. Došla návštěvy u ládky umíměl matky. Bylo třetího dne ráno. Následujícího soukromník patřil ještě ke starší generaci, která si německé vzdělání cenila nad vše. Znalost německého jazyka byla mu vzděláním par excellence. Rozhodl se tedy, že si vezme jeden vyšší kurs a k tomu zdála se mu býti nejvhodnější liberécká výstava. Němci z Oech snesli do ní to nejlepší, co mají: Svou nejkrásnější německou kulturu zbláznenou každého příměru neukomoleného dětství. Mařenka uvidí přelovčnou německou plí, německý pokrok ve velkém a vůbec celý „bon ton“ českých Němců. Bude to sice pro ni silná pilulka, ale za to Mařenka smí tak říkaje všechen pokrok českých Němců s papírkou.

Pan N. byl odjakživa přítelem metody „snadno a rychle“ a proto bez dlouhého rozmyšlení vsedl v Praze na nádraží do nejbližšího vlaku a ujížděl se svou poručenkou do Liberce. Poněvadž volil rychlík a spojník je znamenitý, byl za 4. hod. v německé metropoli Oech. Nostrádoje v Liberci ani minutky, odjel elektrickou přímo k hráně výstavní. S prohlídkou průmyslového paláce, ačkoliv to vsmi důkladně, byli za 10 hodin hotovi. Mařenka si tam vybrala na nové šaty z látky, která se jí vskládě mamlouvala. U jabloneckých šperků poznámek, že přece jen český granát zamčený do zlata je zcela něco jiného. Vybrat si mlatení do pokoje a ložnice také se nemohla rozhodnouti, neboť byl tu výběr pramalý. U expozice Hlubčinského margarínu poznámek, že snad bude lépe margarín do domácnosti obdržet a Hlubčinská přímo, ale že české málo je přece jen nenahraditelné. U Skodových mitraliérů mlatila, že to není nic pro domácnost. Za to byla Mařenka spokojena s návštěvou alpské vesničky. Znalá mnohé sice již od svého poručníka, ale nad tou nenaučeností chování přece jen rávala oči. Když se seznámila se životem sucharské kampany, z alpského panoramatu obhlédli celou výstavu s jediným svého druhu pohledem na „Tálmerské“ a považili v Jabloneckém pivovaru, z jehož terasy rozvířá se nejkrásnější pohled na okolí Liberce. Ještěd a výstava, navštívili ještě pavilon egyptského čtenáře myšlenek El Sejele Abdullaha. Když Mařenka otiskla svou ruku do písku a z talu jeji linie vyběhly ji pomoci tajné vědy z časů egyptských Faraonů majtější její myšlenku, že by se totiž stala ráda paničkou, nemalo se

sapříklo. Poněvadž El Sejele Abdullah mluvil pouze arabky, přeložil nejblížejší její myšlenku vskládně tlumočnick do němčiny a její právověd do mlatěštiny. Když viděl, že před hrozujícím mu-šlem tím nic na zemi ani v ardu nezástane skryto, nedopál si totéž potěšení Mařenčin poručník. Za to s největší radostí odvedl Mařenku k vodní skumavce. Když lodička dopadla na hladinu vodní, mohutný střík vody pokropil sice nemalo Mařenčinu šaty, ale Mařenka měla s toho jen štvanou.

Unesena vši královou odjížděla Mařenka se svým poručníkem a výstavu. Poručník odvezl ji zase její paní, a doložením, že další prohlídání u ládky nemocné matky bylo by zbytečno, poněvadž se nemoc obrátila k lepšímu. Nevěštil si ani, jak se milostpaní usklíbila. Tato zatím již byla učinila kroky, aby výlet Márynkou nezůstal utajen. Poslala paní matce na Smíchov. Matka, která znala spády bývalého poručníka, nemeškala a spěchala na policejní komisařství, kde učinila oznámení.

„To je ános!“ zvolal úředník, jenž matku zatajila státi své dcery a uvedla záminku, pod níž dcera její byla vyhlávena ze služby. „Dobře, zavoláme si její“

Matka odešla patřena, že konečně přece vyžráh na poručníka a učiní frejům jeho konec.

Pan N. po návštěvě liberécké výstavy si ještě ani náležitě domo neodpočinul, když úředník posel přinesl mu oběsiku na komisařství. Nemeškaje uposlechl úředního pozvání. Záhy dověděl se, co mu hrozí. Hájl se však, že Mařenka je plnoletá a že byh volná. Také o dopisu věděla. „Jsem svobodna, pana komisaři,“ dodal s úsměvem, „a mohu se ještě ženiti.“ Když Márynka a uzarděním potvrdila při výslechu áduje svého poručníka, poznal pan komisař ihned, že z toho mračna nebude děst a oznámení státnímu náhradnictví pro ános padlo pod stól.

Pan N. chtěl sice potom samou radostí Márynce padnouti kolem krku a podat ruku k nerozlučnému manželství, ale ještě včas vzpamatoval se v obavě, aby se nedostal z bláta do louže.

Divadla

— Z kanceláře Smíchovského divadla. Dnes hraje se po 5. Harry-Goultonova velká fantastická férie „Satanův poslední výlet“. Nové dekorace maloval P. Petránek. Sál v Monaku od firmy A. Reichert. Nové kostýmy zhotovili vrchní gardierobier J. Reis, rekvizity divadelní mistr Josef Koukal. Světelné efekty Hál Vilém Kincler. Choreografickou část nastudovala sl. Františka Hergetova. Hlavní áhoy mají dámy Skalecká, Škrdlíkova, Simanovská a Zdrubecká a pp. Charvát, Vaverka, Edl a Zdrubecký. Ve hře áčinuje celý ensemble, abor figurantek a komparasů.

— Lidové divadlo „Urania“ v Praze-VII. Dnes hraje se po osmácté: „Osli kůže“. Výpravná konzelná fráhka se zpěvy, tanci a evolu- cemi o 10 obr. Francouzsky napsali Vanderbrook, Laurencin a Clairville. Přeložil E. Zúrgel. Hudbu složil a dirigoje Em. Starý. R. žisér B. Kovář. Tanco a evoluce nastudovala M. Fiedlerova. Strojní část a světelné efekty Hdi a rekvizity zhotovil div. mistr R. Valášek. Veškeré nové dekorace jsou z atelieru dekor. malíře E. J. Reicherta. Nové kostýmy zhotoveny v dílnách divadla pod dozorem gardierobiera J. Do brého. Ve hře zaměstnán jest všechen personál, množství komparasistů a 16 dam baletního sboru. Zpěvní část přednesou dámy: pí. Hesová Gutova, sl. Durasova, pí. Křížová, Kalašová, sl. Světlá a pp. Hlavatý, Kovář, Pražský a abor dam i pádů. Začátek o 7. h. d. večer, konec o 10. h. diné. — Po divadle jest dšatečný počet vozů elektrické dráhy. — Zítřa po 19.: „Osli kůže“. — Vynikající a oblíbená herečka alečna Marie Světlá, má ve čtvrtek 23. srpna s áj benefiční večer, k němuž zvolila si Nordmanovu efektal hru: „Padlí andělé“.

Koncerty.

Z Česká Filharmonie. Dnešní středeční koncert na Želnu, který se koná za řízení p. A. V. Horáka, vnovou skladbami tří nejoblíbenějších autorů: Bizeta, Griega a Smetany. Provedeny budou od Bizeta: ouvertura k opeře „Diamant“, entráct ze 1V. jednání a Habanera z opery „Carmen“, slavnostní ouvertura „Vlast“ a pochod „Carmen“; od Griega: ouvertura „Na podzim“, první suita s hudby k „Peer Gyntu“, norský tanec, erotik a valčík; od Smetany: Skočná, ouvertura k „Hubičce“, symfonická báseň „Blaník“ a baletní hudba z „Dvou vdov“. Začátek o 5. hod. odpoledne, vstupné 20 hal.

Soudní síň.

V Praze, 7. srpna.

Bestie v člověku.

Dne 23. června t. r. došlo v Liblicích na Českobrodsku ke vzrušující události. Na tamějším velkostatků byla zaměstnána řada Slováků, kterým velel gazda Jan Cernanský. Mezi Slováky bylo též několik mladších žen a tamější čeledín Edvard Jedlička ojednal si s jednou z nich, jmenovala se Magda Stordova — dostavěná, Gazda Cernanský přistihl ota ve sklípku a poněvadž bylo již tma, přiblížil si svého krajana Pěna. Rypala na pomoc. Spatřivši ota muže ve sklípku, počala Stordova křičeti a Jedlička hotovil se k obraně. Cernanský udeřil její lopatou do hlavy a Rypal počal Jedličku, ležícího již na zemi, tlouci vidlemi. Výsledek mravokránného vystoupení gazdova byl, že Jedlička měl rozbitou lebku, přeráženou ruku a utrpěl ještě několik těžších poranění. Chudsa zůstal do rána ležeti na schodech sklípku a teprve k ránu dovlekl se domů. Převzen do nemocnice, druhý den zemřel. Při dnešním přelíčení ota obžalovník bez okolků k ánu se doznal. Soud uznal ota viními zločinu těžkého ublížení na těle a odsoudil Cernanského na 5 měsíců, Rypala pak na 6 měsíců do těžkého, posty zotřebeného žaláře. Cernanského hájil p. dr. Zítek, soudu předsedal rada vrchního zemského soudu Maýr.

V Jičíně, 6. srpna.

Soudní dozraky dělnické stávky.

(Před krajským soudem)

V akciové koželuh v Novém Bydžově vypukla s jarem letošního roku stávka. Správa továrny najímala proto cizí dělníky, kteří, když drahou přijeli, doprovázeni byli z nádraží do továrny četnictvem, neboť stávkující obyčejně proti novým dělníkům demonstrovali.

Vzhledem k této demonstraci zakázalo tamní okresní hejtmanství vyhláškami veřejně nalepenými všeliké shledování v ulicích.

Dne 7. května přibýlo do Bydžova opět několik nových dělníků. Při příchodu jich ke koželuhě shromáždilo se v ulici na 200 lidí, dílem stávkujících dělníků, dílem z jiných vrstev obyvatelstva a demonstrovali.

Policejní revisor a četníci vyrazili demon- stranty, aby se rozešli a pokračovali na vyhlášku okresního hejtmanství v příchod té vy- danou.

Všichni uposlechlí až na některé, z nichž zjištění a soudu oznámení byli: Václav Hlu- šička, 27letý obzrník, Josef Lukeš, 47letý koželuh, manželka jeho Vilemína Lukšová, Ludvík Jedlička, 45letý pomocník feznický, Jan Machačka, 22letý pomocník pokrývač- ský, Pavlína Pitrová, 36letá obchodnice, Václav Valenta, 37letý dělník, P. Janáček, 39letý koželuh, Ant. Kanonýř, 25letý dělník a manželka jeho Anna Kanonýřová, kteří rozkaz neposlechlí a mimo to někteří z nich na četníky pokřikovali „haaba váu“.

V těchto dnech, obžalování a předsedu shluknutí, otiili se před krajským soudem jičín- ským a odsouzení byli do vězení: Hlušička, Janáček a Kanonýřová. Každý na 4 dny, Lukeš, Machačka, Va- lenta a Kanonýř každý na 6 dní, Luk- šová k pokutě 20 korun a Pitrová k po- kutě 40 korun.

nejtrvanlivější, a nejlacinější
patentní cementová napajedla
staví jedině

Vychází denně

v 6 hodin ráno, výjma pondělí.
— V sedlci se zábavou přilobou

Redakce, administrace a ex-
pedice v Praze, v Jungmann-
ově tř. č. 21.

Rukopisy se nevracejí. —
Telefon 2105.

Pošt. spojitelná č. 49437. Inzerční
doklady musí být objednány.

VENKOV

Orgán České strany agrární.

Předpáně:

Poštou neb s doplátkou do domů
v Praze a poštou v Rakousku —
za měsíc K 2.—
za čtvrt roku K 6.—

Jednotlivá čísla prodávají se:
v Praze:

ve všední dny za 6 h.
v neděli za 8 h.

na venkově:
ve všední den i v neděli za 8 h.

Dnešní číslo má 20 stran.

Nejnovější zprávy.

C. k. byrokracie ve službách mladočeské agi-
ty při druhé volbě na Jiřtisku.

Dr. Kramář má nastoupit dráhu diplomati-
ka jako vyslanec v Bělehradu.

Výsady německého ministra-krajana.

Proti vládní „novotě“ volební.

„Parlamentní“ vláda — patrně za sou-
asu mladočeských poslanců — změnila
část volební reformy, jež týká se králov-
ské Československé, dotud, že přidává čtyři mandá-
ty z nichž dva české měly být pro obce
venkovské.

Lidem, poměrů méně znalým, zdálo by
se, že tímto skutkem vyšlo nové mini-
sterstvo vstřícně našemu lidu rolnickému a že
tímto částečně napravilo hříchy, jež v původ-
ní předloze spáchány byly na českém ven-
kově.

Názor ten by byl velice chybný a myl-
ný. Pouhými těmi dvěma mandáty nenapr-
avila vláda ničeho a proto také náš lid venkov-
ský nemohla uspokojiti. Naopak my musíme
proti této „novotě“ co nejrozhodněji vystou-
piti a to tím spíše, že právě tou svou z d-
ávou „prospěšností“ má patrně za účel
vésti mylně náhledy v řady voličstva.

Dejme dobrý pozor, o čem se jedná! Stále
stále jsme na podkladě číselných dokaza-
ní, že vláda Němcům v Čechách dává

více mandátů, než by jim patřilo dle početní
jich síly. Mandáty v předloze rozděleny totiž
tak, že my Češi ovšem, kteří tvoříme v naší
zemí převážnou většinu obyvatelstva, zkrá-
cení máme býti o šest mandátů.

Mělo se tedy při opravě nynější postu-
povat tak, aby tento nepoměr a tato křiklavá
nerovnost byla napravena, aby tedy Němci
dostali jen tolik poslaneckých míst, kolik jim
skutečně dle počtu obyvatelstva patří.

Ale co se zatím stalo? Vláda soudila, že
českou duši usolí ihned tím, když dosavadní
počet mandátů, jak jej předloha navrhuje,
Němcům ponechá a když ještě k němu při-
dá dva nové německé a dva nové české! Te-
dy: Němci vlastně tu ještě neměli získávají
více! Vláda nejen že z nadbytku man-
dátů jim ani jediného neubrala, ale ještě o
dva je obohatala. — Ptáme se všech soud-
ných, rozumných lidí, je skutek ten spraved-
livý, možno pro takovou „rovnost“ se ro-
zebrati, možno podobnou „nápravu“ schva-
lovati? Nikdy!

Ale i po jiné stránce jest novota tato
vysoce povážlivá a sice povážlivá pro nás
agrárníky.

Oč my usilujeme už po řadu měsíců, ož
zápasíme, čeho se počítve domáháme? Rov-
nosti mezi obcemi městskými a venkovskými!
Podle předlohy vládní však měla by čes-
ká města s 1,112,500 obyv. voliti 35 posl.,
a venkov se 2,881,900 obyv. též 35 poslanců.
Připadá tedy 1 mandát městský na 31,706
obyv., 1 mandát venkovský na 80,311 obyv.!
Dle rovného práva hlasovacího připadnou

by mělo — béréme-li za základ 72 mandátů
— na český venkov 45, na česká města 27.
(Podotknouti dlužno, že v předloze není tak
zle měřeno německému venkovu proti
městům, jako u nás. Tak připadá 1 mandát
něm. venkova na 60,928 obyv.)

Nuže, my chtěli 45 poslanců anebo a-
spoň 44! A místo toho dávají se nám nové
dva mandáty tak že bychom jich dohroma-
dy měli místo 45 — jen 37! Nový tento tah
se vládě však nepodaří, podobnými záluďný-
mi podary nás neoslepí. Nechceme přece nic
jiného, než své právo, než to, co nám dle
spravedlnosti patří!

Nějakými čachry důležitá ta otázka se vy-
říditi nedá. Náš lid venkovský má toho od-
střekování a podezřívání už právě tak dost.

Nepochybujeme také ani na chvíli, že
naši poslanci agrární učiní vše, aby nový
tento potutelný výpad, založený na dvou-
mandátové chytristice, byl celou silou od-
ražen tak, že panstvu přejde na příští chuf
podobnými prostředky líciti na venkovské
voličstvo.

Říšská rada.

Poslanecká sněmovna.

Z Vídně, 23. června. (Zvl. tel. Venk.)

Na malé opět účasti pokračovala sněmovna
v speciální debatě o živnostenské reformě.
Na počátku schůze přišel do konfliktu s pre-
sidentem posl. F. r. e. s. l., když vzhledem k ne-
patrné účasti žádal o zjištění počtu přítom-
ných.

V Praze, 23. června.

O čem pak dnes psát? Takový feuilletonista
je jako člověk, který je dlužen na směnku. Přijde
den a hodina — neuprosná hodina: vyklopí valutu!
Jenže to je ještě horší než směnka, neboť i nejkr-
tější věřitel se dá uprosit a čtrnáct dní, měsíce —
dáv-li mu prolongační směnku — počká. Ale ze-
ptat se, čtenáři, našeho pana faktora Šembery,
jakkoliv není zlý člověk, co by tomu tak říkal,
když mu sdělili, že dím rukopis za týden —
čtrnáct dnů — za měsíc! Takové noviny jsou šla-
kovitý věřitel. Musíš, musíš, vezmi kde vezmi.
Neuť ani jinak možno! Kdyby se dlo co dlo no-
viny vyjít musly, šlo by se slunce. Neboť kdyby
nebylo slunce, rekne se, že je to zafatnýv pří-
rodní úkaz. Kdyby ale nevyšly noviny, reklo by
se, že je to darebáctví, brát předplatné a neposlat
noviny. A tak kdyby se dlo cokoliv, noviny vyjít
musly, a proto člověk novinář musí za každé ná-
lady, za každou cenu. Ale kde brát v těchto zřích
časích?

Čtenář se potutelně usmívá a protože jsem
muž chápavý, vim co chce říci: O čem pak jiněv
psát než o německé práci v Čechách?

Ve znamení této německé práce v Če-
chách lže celý tento týden. Osvědčená něme-
cká skrovnost se už o to postarala, aby německá
práce v Čechách udělila kde komu do očí. Něme-
cká práce zni ze sloupen novin vytrubujících slá-
vu bačkorové metropole severočeské, Liberce, zni
z příptků slavnostních banketů, zni z úst — ale
dost — když jsme v nejlepší přeháně, na státní
zasupitelství jsou pánové, kteří nerozumí
žertu!

Zkrátka německá práce jediná na světě!

V Liberci tedy mají výstavu. Po svém a svých
srdci vkusu. Výstava čistě nacionálná, výstava
německého ducha, německé práce. Kdo čte ně-
mecké noviny, nemusí být ani chauvinistou, musí
se usmát. Vypadá to tak, jakoby někdo v Čechách
nic nedělal než Němci. Jakoby všechno leželo na
zádech nebo na hrsti, a jen Němci to byli kteří
pracují.

A zatím . . . čí je to práce?
Výstava liberecká jest obrazem německé —
nelze mu upřiti jednoho: energie, chytrosti, pod-
nikavosti, zaměstnavatelské bezohlednosti. Na li-
berecké výstavě jsou vystaveny výrobky něme-
ckých továren a dílen pod nejčistší nacionálná
německou ochrannou známkou. Ale jdi, trouba
v samém Liberci, sídlem výstavy a ohliskem na-
cionálního záští a podívej se, kdo pracuje v těch
dílnách, které tu tak okázale staví své německé
na odiv. Jsou to čestí naši lidé! Česká práce ve
službách německých milionů, v jármu jejich ka-
pitalistické bezohledné vysáváající moci. A sou-
sední Jablonec — jedno z nejsilnějších hospodár-
ských a nacionálních středisk německých v Če-
chách — totéž.

Českému člověku je hořko mysliti na tyto
veci, hořko pomyslet jak nejlivější stávy jeho
schopností unikají do cizích nádrží, které drží
ruka, která ho za to bije . . . To bije do očí vande
v německých krajích Čech, toto naše poddanství
hospodářské a tím i národní, nejvíce v samém Li-
berci a celém Polzeřv poměněném.

FEUILLETON.

Smír v Liberci.

Smír je tady, smír je tady,
poslátený, veselý —
Parák ležel sedm hodin
v Pradeově posteli!

V Liberci se odehrála
událost ta světová —
necht nám Pán Bůh všemohoucí
Liberečský zachová!

Smír je tuze nakázlivý
jak jizlivá poznámka —
zachvátil on z čista jasna
i samého Šamánka.

Se švakrem, jež sluje Noradt,
rád se neměl kopu let,
jen však přišel s palnou Parák,
byl oba v náručí sved.

Však v Liberci žádný Čech teď
za té celé olavy,
nedostal si jednu v žebro,
ani nohem do hlavy.

Vidíš Vašku, smír už tady,
spory se již otely —
to jen proto, že spal Parák
u Pradeho v posteli.

Antifrietin

ještě neokonalější chránily
stě, úspěšné mazadlo
vozy.

Antifrietin jest prost vše
obtěžlivých minerálních
příměsí.

Antifrietin chrání nápru
vozů v míle nejvyšší.

Antifrietin jest vyhradil
plechových nádobách
slutým stříkem obsahující
a 5, 6%, 10, 12%, 20%

Antifrietin lze ve všech
nejších obchodech koupit

Vzorek nádhry a jméno zákonem chráněné
ANTIFRIETIN vyrábí jedině

První česká rafinerie smrkov-
smoly, továrna na sodu a tuk
v PLZNI,

leč doporučuje ještě tyto své výrobky:

Patentní smrkovou smolu pro pivovar-
(dodavatelé plzeňských pivovarů).

la zaručeně lučelně čistě úspěšné mazadlo na vory
velkých i malých soudkách. Zaručeně čistě stroje
ve všech druzích, sjezdu pro odřidivky (centrifugy) o-
pro dynamo a parní válec, karbolineum, dobet kam-
ubeyn, leuční a bukovy, lip proti houbením, maz-
pro maznice „a la Továřna“, mazadla na železni, ob-
a koléské postroje, mazadla na ozubená kola atd.

Karel Jonáš. — Tiskem E. Boufurfur v Praze

Velký výběr pravých královských hodin nejlepších
mek, hodin visacích, pendlových a budíků. Sklad zlat-
stříbrného a optického zboží. Hodovněrným osobám
pořádání zálu výběr.

Zákonem chráněno. Před podáním se var

Slabě navštívená schůze bez jakéhokoliv zájmu sledovaná byla záhy ukončena. Příčinou tohoto brzkého ukončení schůze, v níž nebylo ani o dokončení části reformy živnostenské hlasováno, bylo, že vláda nechtěla přistoupit na minoritní návrhy posl. Huebra a Pachera, s nimiž se chce ještě do příští schůze dohodnouti.

Předseda hr. Vetter zahajuje schůzi ve 12 hod. 29 min.

Posl. Ryšánek naléhá v dotazu na poskytnutí státní podpory bouzví postihem mlynářům okruhu benešovského.

Za přítomnosti pouze 87 poslanců přes protesty posl. Freesia přechází se k dennímu pořádku a koná se doplňovací volba do národního výboru. Pak pokračuje se v podrobném roko-
vání o živnostenské novele, k níž promluvil generální řečník posl. dr. Weiskirchner a Einspianner. Zprav. menšiny posl. Hueber praví, budou-li zamítnuty minoritní návrhy k §§ 37. a 38., že přátelé živnostnictva nemají pak zájmu na předložce, neboť znění její, pořízené státním výborem, znamená by zhoršení. Posl. Pachera horlí proti konfesionářům a praví, nebudou-li §§ 37. a 38. důkladně změněny, že živnostenská novela posílá pro živnatnictvo cenný. Rokování se přerušuje.

Posl. dr. Heilingr v dotaze na předsedu výboru rozpočtového naléhá na vyřízení návrhů, podaných na snížení skutečné doby úřední státních na 35 let.

Přítel schůze v pondělí o 7. hodině večer.

Z výborů.

Z Vídně, 23. června. Na druhou schůzi celního výboru přijat byl obecně politický zmocňovací zákon.

Delegace.

Rakouská delegace.

Z Vídně, 23. června.

Rak. delegace pokračovala dnes v rozpravě o rozpočtu ministerstva zahraničních záležitostí. Dej. dr. Kramář promluvil nejprve o světové situaci, která byla úplně změněna nástupem války.

Výstava prý — jak německé listy ubezpečují je velkým obrazem německé práce v Čechách. Boli se však, že nebude úplně — zejména na poli kulturním. Jsou věci, které německá práce tam nevytváří. Boli se, že tam bude mnoho scházeti. Na př. vyřezávané okna českých domů, škol a příbůrů, zohavěné a překřivené pomníky českých lidí na německých hřbitvech, poplvané a poháněné ženy české, že mluvily na ulicích český. Bude tam scházeti asi také velkolepý pan Taschke z Budějovic. Ten by se dobře vyjímal jako párkrát z kodlíku s pověstnými párky darovanými českým vojákům... A pak budou tam nalisto scházeti ty tisíce a tisíce lidí, které z čiperných jinak českých lidí nadělaly německé přelévárny — pak křesťanští listy mnohých německých velkánů v Čechách s podivně skroucenými jmény. A sotva tam budou taky asi vystaveny české školy, které musí německé obce vydržovat. Už proto ne, aby hanebným svým zjevem a zařazením neurážely dobrý vkus návštěvníků.

To všechno patří také ke kulturní práci Němců v Čechách — ale jistě tam nebude nic z toho vystaveno...

Ale nechte žertů — které ostatně jsou hodně hořké a smutné. Výstava Němců může nás naplnit myšlenkami — které mohou nám být užitečné. Máme nás o loděch poučil, v čem spočívají úspěchy německé. V jejich bezohlednosti, podnikavosti, energii, s jakou dovedou využít své hospodářské a politické moci. Tisíce plůfých a dovedných rukou a důmyslných hlav českých rozumuje hospodářskou sílu i kulturní význam německý. To proto, že v jejich rukou je více peněz, v jejich hlavách více praktického smyslu a méně romantismu, který charakterizuje náš český život a české lidi. „Měně ilustri a více života“ volá k člověku českému německé úsměv v Čechách.

Bude-li jednou tomuto hlasu v našich českých řadách porozuměno?

V Algeiras objevily se zřetelné obrazy přítěho seskupení států. Řečník prohlašuje a velkým povděkem, že nebránil jsme tam žádnou d. lohussekundantů, nýbrž postarali jsme se tam o naše vlastní zájmy. Politika ruská byla válkou na řadu let ochromena. Příro-
zeným důsledkem této situace pro Rusko jest, že musí nyní opět obrátit svůj zřetel ku blízkému východu. Naši politici dostali nyní dobrou shodu s Ruskem a Itálií, avšak přímá, nikoliv přes Berlín, a dobrá shoda s Německem, ale v jiné formě než nyní. Se zřetelom na změnou světovou politiku musí řečník naléhati, aby při příštím obnovení naší spojenecké smlouvy náš spojenecký zá-
vazek spočíval na jiném základě, neboť nelze do-
pustiti, abychom Německu pro případ konfliktu, vzájemného jemu se světové politiky, kryli záda. Po-
něvadž však nejme, bohužel, s to, abychom pro-
hlásili vzhledem na situaci našeho národa, pokud jde o splnění nejpřímějších požadavků jazykové a kulturní rovnoprávnosti, že jsme spokojeni, nelze nám hlasovati pro rozpočet. (Pochvala v Čechách.)

Dej. dr. Baerndtner polemizuje obšírně s dr. Kramářem o ceně trojpolku a promlouvá o poměru našemu k Rusku, a pokud jde o Rusko, jeví se, že se nespokojen, že nebylo využito možností Ruská. Řečník vzpomíná na změny, které v Rusku se udaly a praví, že nyní v Rusku ne-
máme již co dělati s dvorní a vojskovou politikou. Řečník upozorňuje na velký význam obchodní politiky a praví, že to bylo největším opomenutím, jehož se ministerstvo zahraničních záležitostí hří-
šné dopustilo.

Dále mluvili ještě delegáti Šusterš, Bartel a Abrahamovič, načež jednání bylo přerušeno a schůze ukončena.

Přítel schůze v pondělí o 3. hod. odpoledne.

Telegrafické a telefonické zprávy.

Za koalici vlády.

Dr. Kramář — vyslanec?

Z Vídně, 23. června. (Zvl. tel. Venk.)
Krakovský „Napřod“ uvádí sdělení některých ruských listů, dle nichž se obrátil Dr. Kramář na diplomatickou cestu a bude jmenován vyslancem v srbských Bělehradě. „Misto vyslanec v Bělehradě,“ píší ruské listy, „je prvním stupněm na velké diplomatické kariéře. Pro budoucnost jest prý Dr. Kramář vyhlášen za velvyslanec v Petrohradě. (3)“ Dle zdejšího „Zeitu“ jest zpráva ruských listů i v seriálních kruzích ruských politiků vážně kolportována. My zprávu tu zatím prostě zaznamenáváme.

Německý ministr-krajan.

Z Vídně, 23. června. (Zvl. tel. Venk.)
Německému ministru krajanovi Prademu budou přiděleni dva krajanové, z nichž jeden má být znalcem poměrů v zemích sudetských a druhý v zemích alpských. Jmenování bude prohlášeno již v nejbližších dnech a jsou k tomu úřadu vyhlášeni již dva němečtí poslanci. — A což český ministr-krajan Dr. Pacák?

Druhá volba jihočeská-bydžovská.

Z Vídně, 23. června. (Zvl. tel. Venkova.)
Vzhledem ke škrtlivým nesprávnostem, jichž se používá dokonce za podpory c. k. okresního hej-
manství při druhé volbě do zemského sněmu v okrese jihočeském zakročili dnes poslanci Choc a Klofáč u mír. vlády Bismartha, žádajíce ho, aby seobil k provedení volby té v mezech zákona.

Konservativní český velkostatek.

Z Vídně, 23. června. (Zvl. tel. Venkova.)
Konservativní český velkostatek konal v úterý, ve středu a ve čtvrtek klubovní schůzi, v níž se ra-
dili o stanovisku, jaké zaujme vůči rozdělení volebních okresů král. Českého a vůči základnímu principu nového volebního řádu. Konečně zá-
věry budou stanoveny teprv příští týden. Členové ukázkového komitě konservativních velko-
statků v Čechách a hr. Buquoyem v čele byli pozváni, aby se sdělili rozhodnutí záležitosti té schůze klubu říšských poslanců ve Vídni. Klub měl též společnou poradu s říšskými poslanci české strany agrární.

Postátnovací akce.

Správní rada Severní dráhy císa. Ferdinanda unesla se včera požádati valnou hromadu akcionářů, která konati se bude 27. června, za změn, aby skoncovati mohla vyjednávat s vládou za příčinou prodloužení lhůty pro sestátování smlouvy.

Jednání o vyrovnání s Maďary.

Z Budapešti, 23. června. (Zvl. tel. Venkova.)
Poslanecká sněmovna seje se k formální schůzce k vůli předložce adresní a počátkem července a hájí jednání o adrese a bude v ní projednává-
také rozpočet teprv po prohlášení min. předsedy Wekerla. Dr. Wekerle a Košťál odlehou zitra do Vídně — jak sděluje „Magyar Hirlap“, aby vyhledali příležitosti k poradě s kouskou vládou v záležitosti vyrovnání.

Nové bouře v Rusku.

Situace v Petrohradě.

Z Petrohradu, 23. června. Stávka pekařů trvá. Od několika dnů nevyřábí se už chléb pšen-
ný, ode dneška žitný. Pekaři místři, kteří ch-
nejsou dost potřebné záskafky rozložit a sami a-
ci, byli stávkujícími donuceni práci zastavit. Vo-
jské úřady městské správě k dispozici voje-
ské pekárny. Také nouze o maso je ka-
dečně větší. Ceny rychle stoupají.

Duma proti ministerstvu.

Z Petrohradu, 22. června. Velikou většinou je-
jala dnes дума denní pořádek navržených konstit-
ne demokratickou stranou, v němž vyslovuje se
merna ministerstvu nedůvěru, žádá za jeho o-
stoupení a doazzení ministerstva nového, du-
zodpovědného.

Obchodní smlouvy.

Z Berlína, 23. června. Dnes byly v zahra-
ním úřadě vyměněny ratifikace německé
světové smlouvy obchodní. Smlouva
bude platností dne 21. června t. r.

Z Bernu, 23. června. Španělská rada pově-
na žádost rakousko-uherské vlády španělského
vlance ve Vídni podepsáním prohlášení, dle něho-
proslavím platnost obchodní smlouvy mezi Ra-
konsko-Uherskem a Švejcary rozšiřuje se až o
oné doby, kdy bude možná výměna ratifikací.

Z Paříže, 23. června. Ministerstvo rada unes-
se ihned vypovědět obchodní smlouvy
se španělským následkem vysokého celního
tarifu.

K atentátu na krále španělského.

Z Paříže, 23. června. Zdejší španělské vel-
slanecí podří zprávu listu, že dům v Cal-
Mayor, s nebož vzrůna byla puma na svatošat
vod. patří královno-matce Kristýně.

— Denní zprávy. —

Národní rada česká schází se dnešní-
dne k výročnímu svému zasedání. Páno-
v připadné dámy, zasedající ve valném shro-
velečtyznamné národní instituce této, bude
moci zajistit už podle zprávy o činnosti Na-
rodní rady české v roce uplynulém, byť i
ačkoliv výsledky práce její uvádějí, po-
souditi, jaké jsou pozitivní výsledky působ-
nosti instituce této ihned ve druhém ro-
jeji činnosti. Potěšitelno jest, že zdárné vý-
sledky ve směru nejednom lze konstatova-
jako fakta už nyní. Daleko větší však a vše-
strannější úspěchy lze s určitostí vzhle-
ke zdárné zahájené práci posavadní tušiti
dalším rozvojem všennárodní této instituce
české bez rozdílu stran a zájmů speciálně
zejména v budoucnosti. Práce národní ra-
české jest sice tichá a nehlázná a m-
tíle v zájmu všech vyhlášovati jednotlivé je-
akce ani úspěchy do veřejnosti ani tehdy
kdy už věc dotýká se úspěchem jest pro-
dlena. Zárukou zdárné práce této jsou vš-

ské veřejnosti zajisté osobnosti ze
růhů národní společnosti, do instituce
volané, jež mohou veškeré snahy i
jeji posouditi nejlépe. Přikrojuje
Národní rada česká k dop-
ěškeré svoji organizace v
všenárodního zřízení českého, ne-
stě, nežli přáti ji v práci této podp-
větší a zdaru nejdokonalejšího.

Ústřední jednota českých hospodář-
stev v království Českém z
olečtenstvo s omezeným ručením,
vní sjezd svépomocných hospodář-
olečtenstvo v království Českém, v
ze 29. června 1906 o 9. hod. dopole-
lavu desetiletého trvání Ústřední
založeni tisíciletého spořitelního a zá-
solku v sále budovy Ústřední jed-
raze-II. Hyberská ulice čp. 1006.

Hospodářské přednášky, pořáda-
ým odborem rady zemědělské pro
vi České konati bude hospodářský
rady zemědělské, pan Richard
art, v červenci 1906. — 1. dopol. při-
sp. spolku v Kamenici n. Lipem
odpol. při téže spolku v Bohd-
8. odpol. při místním odboru N. J.
avské v Uhorsku u Nýrska. — 8
vi místním odboru Nár. J. Pošumav-
yinci u Janovic u Klatov. — 15.
vi hospod. spolku „Karlštejn“ v Lit-
1. dopol. při místním odboru N. J.
avské v Kyuku u Ném. Brodu.
vi místním odboru N. J. Pošumavské
omyšli u Strakonice.

— Posl. dr. Kramář diplom-
ská telegr. agentura“ sděluje z Prahy,
Kramář brzy ustoupí z parlamentního
českých kruzích prý se vypravuje, že z-
ministr hr. Goluchovskí oznámí jeho d-
ně schopenosti, nabídi mu místo rak-
slance v Bělehradě, což by bylo prvním
vyslanecem v Petrohradě“ po němž prý
je touf. Možná, že by diplomatické stu-
amžoví lip tu sněla, než politické vů-
kámského národa.

— Smutnou památku popra-
ých pánů r. 1621. odvíl ve výročí
června t. r. výbor „Družstva pro zřízení
muse Konecchlumského z Konecchlum-
schum. Ve schůzi k tomu cíli svolané
předseda p. Kysela hromadně uděliti, je-
na staroměstském rynku pražském, jak
aných náležitostí, jež národ náš posilují
vinné jednatel p. Jíza obšírnou zpráv-
na práci na myšle. Mohyla založena
máreč 5 m. délky a 4 m. šířky; základ-
m. hloubkou. Dnes vypíná se mohyla již
př povrchu a bude celkem 9 m. 40 cm.
přijetovaný lev, jež na mohyle bude so-
hodan bude v rozměrech ohromných; dél-
př 3 m., výška 2 m. 40 cm. a šířka na
m. Náklad na mohyle vzhledem k rozmě-
rům jest minimální a dlužno říci, vzáti r.
Konecchlumskému i okolitmu, že s och-
radou všech stavební materiálů ma-
někých přivedli. Litovati jest, že veš-
miku Konecchlumskému, jehož význam i
příslušho kraje našeho, nejvíce zájmu
by Družstvem byl očekáván; nevy-
stojnost zavazuje, že s pracemi nelze v-
ni tak, jak původně bylo zamýšleno. N-
má Družstvo, jenž na nejvyšší vůli n-
v době krátké odevzdá mohyle veřejno-
tu první a zároveň velkolepý pa-
mátníka, který po nešťastné bitvě bě-
popraviti staroměstským ze srobo-
mstosti vlastní české vykrvácel; památní-
nálež, že zřizován jest úzkým kroužkem
po potomstvu v rodinné sídle pana Kone-
cho. Zpráva tato uverejňující, žádáme
přítelů své čtenářstvo, aby snahy „De-
Konecchlumskému podporoval. Mohyla Kone-
má skutečně význam všennárodní a ná-
roky. Doufáme, že v každé české obci v-
pocty náležné, jež upomíná mezi so-
obitru a výnos její Družstva odebe; a
náme, že zaslula shoděti bude tím vět-
ší dílo své a shoděti.

KUMORISTICKÉ LISTY

Ročníku 49. číslo 21.

vycházejí v pátek ráno o 9. hodině a stojí jednotlivě zde 20 hal. s poštou 24 h.; čtvrtletně poštou v Rakousko-Uhersku, Bosně a Hercegovině 2 K 80 h.; v Německu a Srbsku 3 K 6 h. a v ostatní části 3 K 32 h.; v Praze čtvrtletně s donátkou do domu 2 K 80 h. Předplatit lze od 1. nebo 15. kteréhokoli měsíce. Číslo reklamované do 8 dnů zdarma; později jen za hofejší doplatek. Původní příspěvky zasílají se přímo do redakce ve Spálené ulici č. n. 13. a přijímají se od každého; textové nejpozději ve středu, a třeba jen psané návrhy obrázků nejdříve v sobotu dopoledne. Uveřejnění honoruji. Neřankované zásluky nepřijímáme.

V Praze, 25. května 1906.

Po první ordinaci nového »primáře« v pověstném špitále.

Jiný kraj, jiný mrav.

Takhle vyklízeli ulice v Praze

a takhle vyklízeli výstaviště v Liberci, aby »ausštelunk« se lesk.

Před libereckou výstavou.

Co as říká obviňovatelům.

Zatímni místo pro Rauchberga.

Portýr: «Hej, hej! Kam sem s tím krámem?» Český občan: «No, tady přec je výstava německé práce, ne?» «To je, kultury a práce.» «No tak! Zrovna tudy to je ta nejkulturnější práce německá.»

Zkouší udržet «rovnováhu».

Je stále «na vahách», ale postavení to není ani lehké, ani trvanlivé. Uměle balancovati věčně nemůže. Hnedle to začne kolísat.

Slunečnici

Stíhá se dobře jenom tehdy, když stále obrací svoji tvář ke slunci.

«Ejhle beránek, jenž sjímá hříchy poslaneckého klubu!»

Konrád jako «Konrád».

Volební reforma

Nedostane-li svou znejmlejší, odpíská to tenhle Konrád zrovna tak, jak onen v slavném kuse «Mlynář a jeho dítě».

U vchodu do liberecké výstavy mohl by pan profesor výtečně uplatnit statistické «umění» své: počítat každého Němce nejméně třikrát, aby její návštěva byla hojná alespoň v novinářských výkasech.

Mysli bláhová,

když je bitva jiná, že bude osud také jiný!

Vykladačka karet: «Buďte pokojné myslí, všechno se obrátí k dobrému a vy dojdete velkého štěstí. Vy můžete čekat, já však si vyprošuji zas jako obyčejně nákou tu korunku.»

V umělecké výstavě.

J. Smetana 04

«Jak se ti líbí to poradí?» «Které? To na obraze nebo před obrazem?»

Za pobytu v Liberci.

„Jak se vám zde líbí, pane kollego?“ „Dost. Ale ať jsme na výstavě jako ministři, přeci se musíme mít na pozoru, aby nás odtud nevyvedli.“

Na pováženou.

„Teď nevím, slíbil jsem už něco české delegaci, či to chci teprv udělat? Neraď bych ji slíbil něco dvakrát, aby nezbujněla.“

Chce se, by Evropa odzbrojila.

Nejspíš za příkladem rakouské Justice, která také byla „odzbrojena“. Ač ne vůči všem.

Prazvláštní samice:

Hladová pisklata krmí jenom svým zpěvem!!

V tiskárně novin.

Korrektor: „To jsem blázen! Žurnalista napsal a sázec vysázal, že v terstském přístavu bylo mnoho milionů utopeno, kdežto přece správně má být stopeno!“

S tou produkcí pohoří.

Posluchači očekávali už novou písničku, ale „koncertista“ vkládá do fonografu zas ten starý nadobro už otřelý váleček!

Dechem Vašek nestloustne.

Hospodář chystá české chasé jitřnicové hody, ale místo živným prejetem naplňuje drobky pouze svojí hubou.

Rebus, luštěný teď v delegacích.

Rozřešení: Bosna-Hercegovina.

Tímto číslem končí 2. čtvrtletí. Račte se předplatit na nové.

Taky jedna z liberecké výstavy.

Na krátko přidala se sice rouchem nevšedním, po slavnostních dnech ale zas odložila nezvyklý jí šat a ukazuje se opět ve své nahotě.

Pozorování novinářů.

»Všimul si's? Dnově psi už začínají.« »Nezdá se mi. Vždyť se ochladilo.« »Ale první kachna přec už vylítla! A to divoká!«

V zavíraném strach před nouzí.

»Kampak, sklenáři, kam?« — »Trochu do světa, hledat práci. Uspěchní-li se ten česko-německý smír, nebudeme mít co dělat ve zdejších Besedách a Matičních školách.«

Pacientka touží po klidu.

I lze si tedy pomyslit, jak asi je paní Austrii za takového koncertu.

Opatrný pán

pořídil si hned dvoupatrové paraple, aby jistotě byl v bezpečí také při sebe větší nepohodě.

Kdo by tím byl trpěl nejvíc.

Čech: »Heďte, skláplo vám! Doprava zatím nebude zdražena.«
Poštovní zřízenec: »No, když si proto pomlaskujete už i vy, což teprve asi Němci! Kdypak vy něco dostanete z Vídně? Ale hleďte, co toho zas vezeme jim! A tak je skoro den co den.«

Před 14 dny v Liberci »anděl míru« a hned zase hasačert.

Komu červnem došlo předplacení, rač je zas obnovit. A kdo »Humorů« neodbírá, chtěl by je však mít na dobu prázdnin od 15. července do 15. září, rač se předplatit u nás na těch 9 čísel s poštovní zásilkou 1 K 94 h. čili 97 kr.

Z liberecké výstavy.

»Výlety« do uzavíraného.

Prodejné zvláštnosti.

Pomůcky školní.

V době epidemii.

Za ty ručí slavní úřadové českým účastníkům všemi §§. Že totiž Němečkové jim tam ani vlasu nezkříví.

»Věťte mi, paní sousedko, nejvíc nemoci přinesou si děti ze školy.« »To je svatá pravda. Vždyť i tuhle váš Francínek má tuším teď motolici z přelejvárný.«

Velký rozum malého.

»Viď, tatínku, teď schyluje se jistě zase k válce, že generálové chtějí stávkovat!«

Nejen ve vídeňském Českém klubu,

také jinde jeví se velká nespokojenost s vedením.

Snadno pochopitelná rovnice

z národnostní statistiky pražské.

SEZNAM PŘÍLOH NA CD

1. Vlastnoruční list císařův. *Národní Listy*, 25. 6. 1906, roč. 46, č. 173, s. 1-2.
2. Dopis „Libereckého opravdového Čecha“ – Německá výstava v Liberci. *Národní Politika*, 20. 5. 1906, roč. 24, č. 138, s. 6.
3. Nechoďte na německou výstavu v Liberci!. *Národní Politika*, 27. 5. 1906, roč. 24, č. 145, s. 4.
4. Výlet na libereckou výstavu a jeho následky. *Hlas Národa*, 8. 8. 1906, roč. 20, č. 217, [s. 4-5].
5. *Venkov*, 23. 6. 1906, roč. 1, č. 72, s. 4.
6. *Venkov*, 24. 6. 1906, roč. 1, č. 73, s. 1-2.
7. Jiný kraj, jiný mrav. *Humoristické Listy*, 25. 5. 1906, roč. 49, č. 21, s. 1.
8. Před Libereckou výstavou. *Humoristické Listy*, 25. 5. 1906, roč. 49, č. 21, s. 4.
9. Zatímní místo pro Rauchberga. *Humoristické Listy*, 25. 5. 1906, roč. 49, č. 21, s. 4.
10. Za pobytu v Liberci. *Humoristické Listy*, 28. 6. 1906, roč. 49, č. 26, s. 4.
11. Taky jedna z liberecké výstavy. *Humoristické Listy*, 6. 7. 1906, roč. 49, č. 28, s. 4.
12. Z liberecké výstavy. *Humoristické Listy*, 13. 7. 1906, roč. 49, č. 28, s. 4.

Kopie byly pořízeny z originálů novin uložených v Oddělení časopisů Knihovny Národního muzea nebo staženy z volně přístupných databází Kramerius Moravské zemské knihovny (<http://kramerius.mzk.cz>) a Vědecké knihovny v Olomouci (<http://kramerius.vkol.cz>) pouze pro potřeby této bakalářské práce.